

LIBRARY OF CONGRESS

00002611223

C263
67

Latinska slovnica

za

nižu gimnaziju

sastavio

Adolfo Weber.

Stoji vezana u platnenom hčrbtu 72 novčič.

U Beču.

Troškom c. k. prodavnice školskih knjigah.

1865.

PA 20 67
W 373

...

Predgovor.

Sastavljajuć ovu slovniceu bila su mi u pomoći ova djela: slovnice: Dr. Ferdinanda Schultza i Dr. Karla Eduarda Putsche-ai predavanja Dr. Karla Grysara, komu sam za njegovo neumorno nastojanje oko moga napredovanja u latinskom jeziku dužan što većom zahvalnostju. Za temelj mi je služila slovnica Putsche-ova, a što je on ili tamno ili nesavršeno izveo, razjasnio sam i nadopunio po drugoj dvojici. Priméri su navedeni po svoj trojici, a nekoje sam i sám dodao. Prispodabljajuć naš jezik s latinskim, budući da o skladnji ne samo našega, već niti koga drugoga slavenskoga narječja nije malone ništa pisano, morao sam se uticati svomu znanju, pa budući da ovo nemože

biti savèršeno, imati će u ovoj slovnici podosta toga, što će se u buduće moći izpraviti. Svakako sam nastojao, da pravila od oba jezika što jasnije razvijem, nebi li se znanje krasnoga latinskoga jezika u našu domovinu povratilo; što ako se sbude, biti će najveća nagrada moga rada i truda.

Pisac.

Dio pèrvi.

Rě č o s l o v l j e.

§. 1.

U rěčoslovlju se radi ob obliku rěčih. Rěči su u latinskem jeziku po njihovu obliku ili sklonive, t. j. njihovi se dočeci proměňuju, ili nesklonive. Sklonive su ili imena ili glagolji; nesklonive se zovu čestice. Sklanjanje imenah zove se sklanjanje, a glagoljah sprezanje (sprega).

Poglavlje pèrvo.

O imenu.

§. 2.

Imena se děle na samostavnike, n. p. homo, člověk; na pridavnike, n. p. bonus, dobar, i na zaimena, n. p. ego, ja.

Odsěk pèrvi.

O samostavniku.

§. 3.

Samostavnici su imena, kojimi se naznačuje ili osoba ili stvar ili koji pojam. Samostavnici se děle na imena: a) obćenita, kojimi se naznačuje čela vèrst osobah ili stvarih; n. p. domus, kuća; homo, člověk; animal, životinja; b) vlastita, kojimi se samo jedna osoba ili stvar naznačuje; n. p. Zagrabia, Croatae, Savus, Taurus; c) skupna, kojimi se više osobah ili stvarih kano čelost naznačuje; n. p. multitudo, množina; cohors, cohorta; plebs, puk; exercitus, vojska.

Glava 1.

O spolu samostavnikah.

§. 4.

Samostavnici su u latinskom kano i u našem jeziku trostrukoga spola: 1. mužkoga, n. p. pater, otac, 2. ženskoga, n. p. mater, mati, 3. srědnjega, n. p. lignum, dèrvo; što rabi u mužkom i ženskom spolu, zove se obojega spola.

§. 5.

Spol samostávníkah poznaje se više putah po njihovu značenju, i to po ovih pravilih:

1. Mužkoga su spola svi samostavnici, koji se protežu na mužkarce; zatim imena rěkah, vètrovah i

měsících, kano: vir, muž; scriba, pisar; aries, ovan; zatim: Savus, Tiberis, Sequăna, Garumna; aquilo, sever, September itd.

Opazka. Od řekah su ženskoga spola: Albŭla (t. j. aqua) Allia, Lethe, Styx, i ponajviše Tigris.

§. 6.

2. Ženskoga su spola svi samostavnici, koji se odnose na ženske, pa i dočimali se na um; zatim imena gradovah, děržavah, ostěrвах i stabalah, kano: mulier, Glycerium (ime něke děvojke), Corinthus, Aegyptus, Delus, quercus itd.

Opazke.

1. Iznimke: I. Někoja su stabla i bilja mužkoga spola, kano: asparăgus, šparoga, calamus, těrstika, dumus, těrňak. II. Někoji su gradovi 1. mužkoga spola, kano a) svi višebroji na **i** n. p. Argi, Delphi, Veji, b) Hippo (Regius), Narbo (Marcius), Frusino, Sulmo, kadšto i Croton i Tunes, ētis, 2. srědnjega, naime a) na um, n. p. Ilium, Tusculum, b) višebroji na **a** (genit. orum), n. p. Susa, Ecbatāna, Leuctra, c) na **e** i ur tretjega sklanjanja, n. p. Caere, Tibur, d) nesklonive rěči na **i** i **y**, n. p. Illiturgi. III. Někoje su pokrajine 1. mužkoga spola: Isthmus, Bospōrus, Pontus i Hellespontus, 2. srědnjega na um i višebroji na **a**, n. p. Latium, Bactra.
2. A) Někoji su samostavnici dvostrukoga spola, te rabe o mužkih kano mužki, o ženskih kano ženski. Ovi se samostavnici zovu obojega spola, n. p. artifex, umětnik, umětnica; sacerdos, svetjenik, svetjenica; canis, pas, kuja. — B) Epicoena su samostavnici, koji se o životinjah i mužkoga i ženskoga spola uvěk samo u jednom spolu rabe; n. p. passer, m. vrebac; corvus, m. gavran; rana, ž. žaba; aquila, ž. orao. Ako treba razlikovati spole: samecu se doda mas ili masculus, a samici femina. — c) Někoji se samostav-

nici, proměnivši im dočetak, mogu pretvoriti iz mužkih u ženske i naopako. Ovi se samostavnici zovu kretni (mobilia), n. p. victor, poběditelj, victrix, poběditeljica; coquus, kuhar, coqua, kuharica; lupus, vuk, lupa, vučica; gallus, pětao, gallina, kokoš.

§. 7.

Srědnjega su spola sve nesklonive řeči, bile samostavnici, ili rabile kano takovi, kano: fas, pravo; nefas, krivica; gummi, gumi; scire tuum, tvoje znanje; meum philosophari, moje filosofiranje.

Opazka. Pravila za pojedine vèrsti řečih navedena su pod dotičnimi sklanjanji.

Glava 2.

O sklanjanju samostavnikah.

§. 8.

Pri sklanjanjih valja paziti na dvoje, na broj i na padež. Broj je dvostruk: jednobroj i višebroj. Jednobroj rabi, kad je govor o jednoj, a višebroj, kad o više stvarih. Padežah ima za svaki broj šest; zovu se: nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, ablativ.

§. 9.

U latinskom jeziku ima pet sklanjanjah. U pèrvom se genitiv dočima na a e, u drugom na **i**, u tretjem na is, u četvèrtom na us, u petom na eī. Da se pogodi, u koje sklanjanje ide koja řeč, treba uz njezin nominativ znati i genitiv. Za svih pet sklanjanjah valja znati 1. da

sve řeči srědnjega spola imadu akuzativ i vokativ jednak nominativu i da se u višebroju ova tri padeža na **a** dočimaju. 2. Da su dativi i ablativi višebroja svakoga sklanjanja izmedju sebe jednaki.

Sklanjanje pèrvo.

§. 10.

Po pèrvom sklanjanju idu řeči, koje se u genitivu dočimaju na a e. Nominativ se svih latinskih řečih dočima samo na **a**, kano i někojih gèrčkih polatinjenih řečih; kano: Musa, historia; ostale gèrčke řeči zadržavaju gèrčke dočetke, te se dočimaju na ē, ā s, i ē s.

Dočetci.

Jed. nom. ā	mens-ā
gen. ae	mens-ae
dat. ae	mens-ae
ak. ām	mens-ām
vok. ā	mens-ā
abl. ā	mens-ā
Viš. nom. ae	meus-ae
gen. ārum	mens-ārum
dat. īs	mens-īs
ak. ās	mens-ās
vok. ae	mens-ae
abl. īs	mens-īs

Ovako se sklanjaju i svi pridavnici i dionici na **a**, kano magna, dakle nom. mensa magna, gen. mensae magnae itd.

O p a z k e.

1. Řeč familia ima povèrh pravilnoga genitiva još i stari na as, no samo kad se spoji sa pater i mater; dakle paterfamilias, gen. patrisfamilias itd.

2. Někoje řeči imaju u dat. i abl. višeb. ābus, kano¹ duae, dvě, ambae obě: duābus i ambābus; zatim dea, božica i filia, kći, premda pravilni dočetak is više rabi, osim kad sa ženskim imenom dolazi i mužko, kano: dis deabusque omnibus, Cic. Rab perd. 2. Glede ostalih sličnih řečih, ako treba točno razlučiti spol, valja pravilo, da se za mužki spol uzima dodatak maribus, a za ženski feminis; tako město: equis equabusque, valja řeči: equis maribus et feminis, konjem i kobilam.
3. Pridavnici ženskoga spola una, sola, itd. imadu u gen. ius itd. (vidi §. 32, Op. 1).

II. Gèrčke řeči na ē, ās, ēs.

§. 11.

Ove řeči idu u višebroju po pèrvom obrazcu, a u jednobroju sklanjaju se ovako:

Jed. nom. ē, ās, ēs	epitōm-ē*)	Messi-ās**)	comēt-ēs**)
gen. ēs, ae, ae	epitom-ēs	Messi-ae	comet-ae
dat. ae, ae, ae	epitom-ae	Messi-ae	comet-ae
ak. ēn, ām, ēn	epitom-ēn	Messi-ām	comet-ēn
vok. ē, ā, ē	epitom-ē	Messi-ā	comet-ē
abl. ē, ā, ē	epitom-ē	Messi-ā	comet-ē

Opazke.

1. Řeči na ās imaju akuz. osobito kod pěsňikah i na ān.
2. Řeči na ēs imaju vokat. kadšto i na ā ili ā.
3. Mnoge řeči na e, as, es uzimaju i latinski oblik, kano: rhetorice i rhetorica; Perdiccas i Perdicca; sophistes i sophista.

*) Izvadak, **) pomazani, ***) repatica.

Spol řečí pèrvoga sklanjanja.

§. 12.

Rěči na **a** i **e** ženskoga su spola, a na **as** i **es** mužkoga.

Opaz. Na **a** su po §. 5, mužkoga spola sve rěči za mužké, kano: scriba, pisar; nauta, mornar; počta, pěšnik.

Sklanjanje drugo.

§. 13.

U drugo sklanjanje idu sve rěči, koje se u gen. jed. dočimaju na **i**. U nom. se dočimaju na **us**, **er** i **um**; na **ir** se dočima samo **vir** sa sastavljenici i **Trevir**; na **ur** samo pridavnik **satur**.

Jed. nom.	ūs, ěr	ŭm	riv-ūs*	puer**	tect-ŭm†
gen.	ī	ī	riv-ī	puer-ī	tect-ī
dat.	ō	ō	riv-ō	puer-ō	tect-ō
ak.	ŭm	ŭm	riv-ŭm	puer-ŭm	tect-ŭm
vok.	ě	ěr	riv-ě	puer	tect-ŭm
abl.	ō	ō	riv-ō	puer-ō	tect-ō

Vis. nom.	ī	ī	ǎ	riv-ī	puer-ī	tect-ǎ
gen.	ōrum	ōrum	ōrum	riv-ōrum	puer-ōrum	tect-ōrum
dat.	īs	īs	īs	riv-īs	puer-īs	tect-īs
ak.	ōs	ōs	ǎ	riv-ōs	puer-ōs	tect-ǎ
vok.	ī	ī	ǎ	riv-ī	puer-ī	tect-ǎ
abl.	īs	īs	īs	riv-īs	puer-īs	tect-īs

Amo idu pridavnici i dionici na **us**, **er** (mužk.) i na **um** (srěd.); no mužki samo onda, ako imaju srědnji spol na **um**; n. p. bonus, bonum, dobar; tener, tenerum, mekan (nipošto vetus, srěd. vetus; acer, srěd. acre); ovi idu u tretje sklanjanje.

*) Potok, **) děčak, †) krov.

Najviše řečí na *er* izbacuju **e** pred **r** u svih padežih, osim nominativa i vokativa, kano: *ager*, *agr-i* *agr-o* itd. polje. Neizbacuju ove řeči; *adulter*, *preljub*; *gener*, *zet*; *Liber* (Bakovo ime); *presbyter*, *svetjenik*; *puer*, *děčak*; *socer*, *tast*, *svekar*; *vesper*, *večer*; *asper*, *hrapav*; *lacer*, *poderan*; *liber*, *slobodan*; *miser*, *bědan*; *prosper*, *srećan*; *tener*, *nježan*; řeči sastavljene sa *ferre* i *gerere* na *fer i ger*, kano: *Lucifer*, *signifer*, *armiger*, *aliger*; (no *vafer*, *aeger*, *niger*, *piger*, izbacuju **e**). Imena narodah *Iber* i *Celtiber* imaju dugo *ēri*.

O p a z k e.

1. Devet pridavnikah sa svojimi sastavljenici imaju gen. jed. za *ſya* tri spola na *ius* a dativ na **i**, kano: *unus*, *jedan*; *solus*, *sám*; *totus*, *sav*; *ullus*, *itko*; *uter*, *tko* od dvojice; *alter*, *drugi*; *neuter*, *nijedan* od dvojice; *nullus*, *nitko*; *alius*, *drugi*; od ovoga je posljednjega gen. *alius*, dat. *alii*.
2. Imena vlastita na *ius* (ili *jus*) imaju vok. na **i**, n. p. *Virgilius*, *Virgili*; *Pompejus*, *Pompēi*. Ovako se pravi i gen. od *filius* i *genius*. *Deus* ima u vok. *deus*, u nom. viš. *dii* ili *di*, malo kad *dei*; dat. viš. *diis* ili *dis*, malo kad *deis*. *Mūs* ima u vok. *mi*.
3. Řeči, koje naznačuju novce, měru ili težinu, prave gen. viš. na *um* město *orum*, kad se kolikoća novacah, měre ili težine izvěstno navadja; kano: *nummum*, *sestertium*, *denarium*, *cadum*, *medimnum*, *modium*, *jugerum*, *talentum*; n. p. *duo millia nummum*; inaće mora biti *orum*, n. p. *ollam denariorum implere*. *Cic. div. IX. 18. Amo idu i brojevi: bini, seni, deni* itd., koji imaju u gen. viš. običnije na *um* nego *orum*; kano i od *liberi*, *dei: liberum, deum*; *um* mora biti i od řečí: *duumvir triumvir, decemvir* (*Cic. Or. 47.*)
4. Někoje gèrčke řeči imaju dvojaki nominativ: latinski na *us*, *um*, gèrčki na *os*, *on*, n. p. *Delus* i *Delos*; *Ilium* i *Ilion*; pa i u akuz. *on* město *um*, a u gen. viš. kadšto *ōn* město *orum*, n. p. *liber Georgicon*. —

Gèrcka vlastita imena na eus (jednoslovč.) ili ěus (dvosl.) sklanjaju se kano latinska, osim vokativa, gdě se dočimaju na dvoglasnik eu, n. p. Orpheus, Orphěi, Orphěo, Orphěum, Orpheu.

Spol rěčih drugoga sklanjanja.

§. 14.

1. Latinske rěči na us jesu ponajviše a na **ŕ** uvěk mužkoga, na um uvěk srědnjega spola; gèrcke rěči na os i on idu po gèrckih pravilih.

2. Od rěčih dočimajućih se na us ove su ženskoga spola:

a) Imena gradovah, pokrajinah, otokah i stabalah. Vidi §. 6.

b) Latinske rěči: alvus, těrbuh; humus, zemlja; vannus, sito, rešeto; colus, preslica. — Gèrcke rěči na ōdus, kano: exodus, izhod; methodus, naćin; pěriodus, doba; synodus, sbor; napokon gèrcki pridavnici a latinski samostavnici: abyssus, propast; antidŏtus, uzťuk; atŏmus, ěstica, atom; dialectus, narěĉje; diphthongus, dvoglasnik; erěmus, pustinja; paragrāphus, paragraf; diamětrus, proměr; perimětrus, krug.

3. Srědnjega su spola ove rěči na us: pelāgus, more; virus, otrov; vulgus, puk.

Sklanjanje tretje.

§. 15.

U ovo sklanjanje idu sve rěči, koje se u gen. jed. na is dočimaju. Ove se rěči u nom. dočimaju ili glasnikom, ili saglasnikom **S** (x), ili slitnimi saglasnici **l**, **n**, **ŕ**; na **c** se dočimaju samo dvě rěči: lac i alec, a na **ť** samo jedna: cāput sa svojimi sastav-

ljenici. Dočetak genitiva is kano i svi ostali dočetei pridaju se osnovi reči, koja nije uvek jednaka nominativu. Zato se razlikuju:

I. Reči, kojim je osnova i nominativ posve jednak. Amo idu sve reči na **l** i **p**, osim far, fel, mel, kojim se pred dočetei zadnji saglasnik podvaja; zatim od rečih na er ove: imber, September, October, November, December pa i sve na ter (osim later), i najviše pridavnikah na er, kojim je radi blagoglasja u nom. **e** umetnuto.

Dočetei.	I.	II.	III.
J. nom. —	exsul *	dolor **	anser ***
gen. is	exsül-is	dolōr-is	ansēr-is
dat. i	exsül-i	dolor-i	anser-i
ak. ěm Sr. --	exsül-ěm	dolor-em	anser-em
vok. — —	exsul	dolor	anser
abl. ě (i)	exsul-ě	dolor-e	anser-e
V. nom. ēs, ā (ia)	exsul-ēs	dolor-es	anser-es
gen. ūm (ium)	exsul-ūm	dolor-um	anser-um
dat. ĩbus	exsul-ĩbus	dolor-ĩbus	anser-ĩbus
ak. ēs, ā (ia)	exsul-ēs	dolor-es	anser-es
vok. ēs, ā (ia)	exsul-ēs	dolor-es	anser-es
abl. ĩbus	exsul-ĩbus	dolor-ĩbus	anser-ĩbus
	IV.	V.	VI.
Jed. nom.	pāter †	animal ††	guttur †††
gen.	patr-is	animal-is	guttur-is
dat.	patr-i	animal-i	guttur-i
ak.	patr-em	animal	guttur
vok.	pater	animal	guttur
abl.	patr-e	animal-i	guttur-e
Viš. nom.	patr-es	animal-ia	guttur-a
gen.	patr-um	animal-ium	guttur-um
dat.	patr-ĩbus	animal-ĩbus	guttur-ĩbus
ak.	patr-es	animal-ia	guttur-a
vok.	patr-es	animal-ia	guttur-a
abl.	patr-ĩbus	animal-ĩbus	guttur-ĩbus

*) Prognanik, **) bol, ***) guska. †) otac, ††) životinja †††) gerlo.

Amo idu: po I. samo consul, konzul; praesul, poglavar, predsédnik; mugil (vèrst ribe); pugil, borac: sal, sol; sol, sunce; po II. sve na or; osim ador (vèrst pšenice); aequor, more; marmor, marmor, ove idu po: guttur; po III. sve na er, osim onih, kojim je porad blagoglasja umetnuto **Ě**; ove idu po IV.; po V. idu sve na al, ar, osim sal, sol; par, par; po VI. samo murmur, šapat; sulfur, žveplo; ador, aequor, marmor.

§. 16.

II. Rěči, kojim je osnova različita od nominativa. Ova razlika postaje na više načinah, naime:

1. Osnovi se doda **S**, i to: a) bez proměne osnove, kano: urb-s, grad; stirp-s, pleme; b) pomoćju glasnika, ili **i**, kano: av-is, ptica, febr-is, groznica, i svi pridavnici na is, kano: facil-is; ili pomoćju **Ě**, kano: clad-es, poraz; nub-es, oblak. c) s proměnom osnovnoga saglasnika u **X**, kano dux město duc-s, vodja; rex město reg-s, kralj; laus město laud-s, hvala; aetas město aetat-s, doba. Kod svih se ovih rěčih dočetcí dodaju osnovi.

2. Osnovno se **S** pred dočetcí pretvara u **R**; to biva pri jednoslovčeni h rěčih; kano: mos, mor-is, običaj; flos, flor-is, cvět; mas, mar-is, mužkarac; mus, mur-is; miš; (tellus, tellūr-is; vis nom. viš. vir-es); višeslovčene rěči pretvaraju veé u nom. **S** u **R**; kano: labor, dělo, město labos, honor město honos, část.

3. Praveé nominativ, u osnovi se glasník posljednje slovke pretvara; i to: a) bez proměne posljednjega saglasnika, kano: nomen město nomin, (gen. nomin-is), ime; rěči, u kojih je posljednje ěn dugo, nepretvaraju ga u in, kano: rěn, renis, bok. b) pre-

tvarajúc poslednji saglasnik (**n**, **r**) u **S**, kano: lepus město lepor (gen. lepōris), zec; no lepos ili lepor, (lepōris); pulvis město pulver (gen. pulv-eris), prah; onus město oner (gen. oner-is), tērħ; c) dodajúc **S** i pretvarajúc poslednji saglasnik, kano: judex město judec-s (gen. judic-is) sudac; miles město milit-s (gen. milit-is), vojak.

4. Osnovi se u nom. doda **e**, kano mar-e, more; ret-e, mrěža. Ove se řeči sklanjaju kano animal.

5. Od osnove se na koncu řeči odsěče saglasnik, i to: a) bez proměne glasnika odsěče se **t** kod svih řečih na **a**, kano poěma město poěmat (gen. poěmat-is) pěsma; amo ide i hepar město hepat (gen. hepat-is), jetra.; **d** se odsěče kod cor město cord (gen. cord-is); sěrece; **n** se odsěče kod mnogih řečih na **o**, kano: leo město leon (gen. leon-is), lav; b) proměnjujúc bližnji glasnik odsěče se samo **n** kod mnogih řečih na do i go i kod caro, meso; homo, čověk; nemo, nitko; turbo, vihar; dakle consuetudo město consuetudin (gen. consuetudin-is) navada; homo město homin (gen. homin-is). Caro ima carn-is.

O p a z. Amo idu ove řeči, koje se nemogu stegnuti u pravila: nix od niv-s, gen. niv-is, sněg; bos od bov-s, gen. bov-is, vol; amo ide i iter (gen. itiner-is) put; Juppiter (gen. Jovis vok. Juppiter); supellex (gen. supellectil-is), pokućtvo, pratež.

Opazke o pojedinih padežih.

O akuzativu jednobroja.

§. 17.

I. Akuzativ jednobroja imaju uvěk na im město e m řeči:

1. Amussis, pravilo; ravis, hrapavost; sitis, žedja; tussis, kašalj; vis, jakost.

2. Imena řekah i gradovah na is, koja imaju genitiv takodjer na is, n. p. Tiberis (Tiberim); Albis (Albim); Tigris (Tigrim); Hispalis (Hispalim).

3. Řeči gèřčkoga izvova, koje imadu i u gèřčkom in, n. p. Charybdim, Neapolim, Zeuxim, Agim.

II. Ove řeči imaju akuzativ više na im nego na em: febris, zimnica; pelvis, plitica; puppis, kërma; restis, gumina; turris, toranj, zvonik; securis, sěkira.

O ablativu jednobroja.

I. Samo **i** imaju u ablativu:

1. Sve řeči, koje imaju u akuz. samo im.

2. Sve řeči na e, i na al, ar, ako imaju u genitivu dugo ā; dakle samo: mārī¹, animālī², exemplārī³; ako imaju kratko ā, onda prave ablativ na **e**, kano: sāle⁴, Hannibāle, baccāre⁵, hepāte⁶, jubāre⁷, nectāre⁸.

3. Svi pridavnici, kojim se barem dva spola razlikuju; n. p. facili⁹, celebri¹⁰; zatim imena mēsecih, n. p. Septembri, Aprili.

II. U ablativu jed. imaju više **i** nego **e**:

1. Samostavnici, koji imaju akuzativ na im i na em.

2. Mnogi pridavnici na **x**, n. p. audax¹¹ i simplex¹², atrox¹³, kano i ovi:

anceps¹⁴, praeceps¹⁵, concors¹⁶, discors¹⁷,

¹more. ²životinja. ³uzor, prepis. ⁴sol. ⁵věrst bilja. ⁶jetra
⁷světlost nebeskih tělesah. ⁸nektar, pitje bogovah. ⁹lašan.
¹⁰glasovit. ¹¹smion. ¹²jednostavan. ¹³grozovit. ¹⁴dvoglav, dvostruk, dvoznačan. ¹⁵stěrm, nagao. ¹⁶složan. ¹⁷nesložan.

memor¹, immemor², inops³, iners⁴,
recens⁵, repens⁶, par⁷ i hebes⁸.

III. U ablativu jed. imaju **i** i **e**:

1. Clavis, ključ; sementis, usěv; ignis, oganj.

2. Pridavnici i dionici, koji imaju samo jedan dočetak, n. p. prudente⁹ i prudenti, felice¹⁰ i felici, vetere¹¹ i veteri, majore i majori. Drugi stupanj ima oboje, no običnije na **e**; kad pridavnici i dionici rabe kano samostavnici, ili kad su u ablativu absolutnom, onda imaju samo na **e**, n. p. sapiente, animante, Romulo regnante. Samo na **e** prave ablativ i ovi pridavnici:

pauper¹², senex¹³, princeps¹⁴, hospes¹⁵,
deses¹⁶, pubes¹⁷, impubes¹⁸, superstes¹⁹, sospes²⁰.

Opaz. Někoje řeči imaju ablativ na **i**, no samo u stanovitom značenju; tako se veli na pitanje: gdje? uvěk ruri na polju (rus); vesperi u večer, u oprěči sa man e, inače je običnije vespere; tako: in praesenti, sada, i aqua et igni interdicere.

O nominativu višebroja řečih srědnjega spola.

Sve řeči srědnjega spola, koje ablativ jed. na **i** prave, imaju nom. ak. i vok. višeb. na ia, n. p. samostavnici: maria; vectigalia, danak; calcaria, ostruge, ostan; pridavnici: paria, facilia, ingentia, golem; dionici: amantia, sedentia, audientia. Drugi stupnji imaju uvěk na **a**.

¹šetjajući se. ²nesětjajući se. ³siromašan, bědan, nevoljan. ⁴lěn. ⁵frižak, svěži. ⁶nenadan. ⁷moćan. ⁸stup. ⁹mudar. ¹⁰srećan. ¹¹star. ¹²siromašan ¹³star. ¹⁴pěrví, ¹⁵stran ¹⁶trom. ¹⁷punolětan. ¹⁸golobrad. ¹⁹preostavši. ²⁰neošetjen, srećan.

O genitivu višebroja.

I. Genitiv višeb. imaju uvěk na *ium* město *um*:

1. Sve řeči, koje prave nom. višeb. na *ia*; n. p. *mariam*, *vectigalium*, *calcarium*, *felicium*, *amantium*.

Izuzimaju se ove řeči:

a) *coelebs*¹, *celer*², *cicur*³, *compos*⁴, *dives*⁵, *memor*, *immemor*, *supplex*⁶, *impos*⁷.

2. Samostavnici, koji imaju u nom. i gen. jednaki broj slovakah, n. p. *nubium*, oblak; *imbrium*, kiša, ploha; *carnium*.

Iznimke. 1. Samo na *um* imaju:

*vates*⁸, *strues*⁹, *canis*¹⁰,
senex, *juvenis*¹¹, *panis*¹²,
pater, *mater*,
*accipiter*¹³ i *frater*¹⁴.

2. *Um i ium* imadu:

*caedes*¹⁵, *sedes*¹⁶, *strigilis*¹⁷,
*apis*¹⁸, *mensis*¹⁹, *volucris*²⁰.

3. Jednoslovčeni samostavnici na **S** i **X**, pred kojimi je saglasnik, n. p. *montium*, bërda; *dentium* zubi; *artium*, umětnost; *mercium*, roba, espap.

Iznimke: 1. *Um* imaju: *lynx*, ris, oštrovid; *sphinx*, sfinga; *ops*, moć, bogatstvo; 2. *Ium* imadu ove řeči, kojim pred **S** i **X** nestoji saglasnik:

¹neoženjen. ²bërz. ³pitom. ⁴moćan. ⁵bogat. ⁶ponizan směren. ⁷nemoćan, ⁸prorok, pěsник. ⁹kup. ¹⁰pas. ¹¹mlad ¹²kruh. ¹³jastreb, ¹⁴brat. ¹⁵ubojstvo. ¹⁶sědalo. ¹⁷čěša gija ¹⁸pčela. ¹⁹měsec. ²⁰ptica.

mus¹, vis², glis³, as⁴,
 os⁵ (ossis), fraus⁶, mas⁷,
 nox⁸, faux⁹, nix¹⁰, strix¹¹.

II. U genitivu višeb. imadu više ium nego um višeslovčeni samostavnici na ns i r's, zatim imena narodah na as, ātis i is, itis, n. p. cliens, clientium; adolescens, adolescentium; cohors, cohortium; Arpinas, Arpinatium; Samnis, Samnitium; ostala imena na a s imaju i ium i um, n. p. civitatum i civitatum, obćina, dèržava.

III. Město ium imaju orum imena svetkovinah na alia, n. p. Bacchanaliorum, Saturnaliorum, Florali-
 orum.

O akuzativu višebroja.

Stariji pisci prave ovaj akuzativ na īs ili eis město es od onih rěčih, koje imaju genitiv viš. na ium, n. p. artīs, montīs, civīs.

Opaz. Bos gen. bōvis ima u gen. viš. boum město bovum, u dat. i abl. bōbus i būbus město bovirus, vol: ostalo je pravilno.

O sklanjanju gèrčkih rěčih.

O g e n i t i v u j e d n o b r o j a .

§. 18.

1. Gèrčke rěči imaju kod pěsnikah u genit. jed. često o s město is, n. p. Daphnis, Daphnidis i Daph-

¹miš. ²jakost. ³puh. ⁴as (rimski novac). ⁵kost. ⁶prevara. ⁷mužkarac, samac. ⁸noć, ⁹ždrělo. ¹⁰sněg. ¹¹sova, vampir.

nidos; Tethys, Tethyis i Tethyos; poësis i poëseos; prozaici ovaj oblik ředko uzimaju, izim Pan, Panos (nikad Panis).

2. Imena vlastita imadu često genit. na **i** město is, n. p. Themistocles, Themistocli i Themistoclis; Xerxes, Xerxi i Xerxis.

3. Imena ženskoga spola na **o** prave često genitiv na **ūs** město onis, n. p. Sappho, Sapphūs i Sapphonis. I dativ i akuzativ prave se često na **o** město oni i onem.

O akuzativu jednobroja.

1. Ovaj padež prave često pësnici na **a** město em i na in město im, n. p. heros, heroem i heroa; poësis, poësim i poësin; Neapolis, Neapolim i Neapolin; prozaici ovoga ak. neuzimaju, osim kadřto za imena vlastita osobito od Pan (Pana, da se razlikuje od panem, kruh); aër i aether nalaze se i u njih malone uvëk aëra i aëthera.

2. Imena vlastita na es dočimaju se često u akuz. na en město em, n. p. Aeschinen, Xerxen, Euphraten, Achillen, Ulixen. Imena, koja idu u gëřckom jeziku u përho i tretje sklanjanje, imadu u latinskem trojaki akuzativ, n. p. Thales, Thalem, Thalen i Thaletem.

O vokativu jednobroja.

Rëči na as (antis) prave vokativ na **a**, a na is i ys prave ovaj padež na **i** i **y**; rëči na es prave vokativ na **e** ili es, n. p. Calchas, Calcha; Atlas, Atla; Daphnis, Daphni; Pericles, Pericle i Pericles.

O nominativu višebroja.

Ovaj se padež dočima često na ěs město ēs, n. p. Arcadēs; nom. ak. i vok. řečih spola srědnjega na os pravi se uvěk na Ө, n. p. melos, melē; ostali padeži u jednobroju nerabe.

O genitivu višebroja.

Ovaj se padež dočima često na eōn město ium n. p. liber metamorphoseōn.

O akuzativu višebroja.

Ovaj padež prave često i isti prozaici na ās město ēs, n. p. Macedōnas, Allobrōgas.

O dativu i ablativu višebroja.

Rěči na ma prave ove padeže često na is město ibus, n. p. poēma, poēmatis město poēmatibus, pēsan.

Spol řečih tretjega sklanjanja.

§. 19.

Spol řečih ovoga sklanjanja poznaje se po dočet-
cih, i to po ovih pravilih:

I. Mužkoga su spola řeči na Ө, or, os, er, i one na es, kojim genitiv raste, kano: sermo, govor; amor, ljubav; venter, těrbug; gurges, vir; genit. gurgitis.

Iznimke.

1. Na **o** su ženskoga spola речи na do, go, io, kano: consuetudo, navada; imago, slika; oratio, govor; legio, legija itd; amo ide i caro, meso. No mužkoga su spola ove na do, go:

a) margo¹, ligo², udo³,
ordo⁴, cardo⁵, cudo⁶.

b) na **io** речи stvarih, koje imaju tělo, osobito životinjah; imade ih deset:

curculio⁷, papilio⁸, scorpio⁹, stellio¹⁰
vespertilio¹¹, septentrio¹², unio¹³ (biser)
pugio¹⁴, scipio¹⁵, titio¹⁶.

2. Na **or** su četiri речи srědnjega spola, naime: ador, pir; aequor, more; marmor, mramor; cor, sěrcě; i jedna ženskoga, arbor, stablo.

3. Na **os** su tri речи ženskoga spola, naime: cos, brus; dos, miraz i gěrčka eos, zora; i dvě srědnjega: ōs, ossis, kost; ōs, ōris, usta; pa i gěrčke речи: ethōs, značaj; epōs, epos; melōs, spěv (chaos směsa).

4. Na **er** su srědnjega spola ove речи: cadāver, truplo; ĭter, put; spinther, kopčea; tūber, čir; uber, vime; ver, prolětje; verber, udarac; pa i sva imena bilja, kano: acer, javor; cicer, grah; laser, věrst bilja; papāver, mak; piper, papar; siler, iva; siser. věrst repe; suber pluto; i zingiber, gjumber. Tūber, věrst bresakah, kad znači voćku, jest ženskoga spola, a kad voće, mužkoga; linter, čamac ponajviše je ženskoga spola, no i mužkoga.

¹Okrajak, kraj. ²motika. ³věrst postolah. ⁴red. ⁵stožer. ⁶kaciga. ⁷žizak. ⁸metulj. ⁹štípavac. ¹⁰guštjerica. ¹¹šišmiš. ¹²sěver. ¹³biser. ¹⁴mač. ¹⁵palica. ¹⁶požar.

5. Na es sa rastuším genitivom ima šest rěčih ženskoga spola, naime: merges (ītis), snop; seges, usěv. i teges, pokrivalo (ětis); merces (ēdis), platja; quies (sa inquies i requies, gen. ētis), mir, nemir; i compes (malone uvěk u višebroju, ědis) okovi. Ales, krilat, ptica; i quadrupes, četveronožan, kano pridavnici jesu obojega spola, a kano samostavnici ponajviše ženskoga. Jedina rěč aes aeris, kov, bakar, jest srědnjega spola.

§. 20.

II. Ženskoga su spola rěči na as, is, ys, aus, x; na es sa nerastuším genitivom; na S sa saglasnikom pred ovim S, kano: aetas, doba; avis, ptica; laus, hvala; fraus, prevara; pax, mir; radix, korěn; nubes, oblak; hiems, zima; mors, směrt.

I z n i m k e.

1. Na a s su mužkoga spola: anas: anātis, rasa; as: assis: mas: maris, mužkarac; vas: vādis, jamac; od gěrčkih rěčih sve na a s, gen. antis, kano: adamas, elephas, slon.

Na a s su srědnjega spola samo vas, posuda, gen. vāsis, i nesklonive rěči fas i nefas, slobodno, neslobodno; gěrčke rěči na a s, ātis, kano artocrēas, věrst jěla; erysipēlas, jarbolac.

2. Na i s su mužkoga spola:

- a) Sve rěči s rastuším genitivom.
- b) Ove rěči s nerastuším genitivom:

amnis¹, crinis², finis³, funis⁴,

¹Rěka. ²vlas. ³konac. ⁴uže, konop.

ignis¹, panis², penis³, axis⁴,
 cossis⁵, callis⁶, canalis⁷, cassis⁸,
 caulis⁹, collis¹⁰, ensis¹¹, fascis¹²,
 follis¹³, fustis¹⁴, mensis¹⁵, orbis¹⁶,
 piscis¹⁷, postis¹⁸, scrobis¹⁹, sentis²⁰,
 torquis²¹, torris²², unguis²³, vectis²⁴, vermis²⁵.

c) Pridavnici, koji rabe kano samostavnici i kod kojih se razuměva mužki samostavnik, kano: Aprilis, Quintilis (mensis); annalis ili običnije višeb. annales (libri), lětopisi; jugalis ili višeb. jugales (equi); molaris, (lapis, dens) žěrvanj, kutnjak; natalis (dies), rodni dan; pugillaris ili višeb. pugillares (libelli), listnica.

d) Imena rěkah na is, kano Albis (vidi §. 5).

3. Na ys (samo gěrčke rěči) su mužkoga spola imena běrdah i rěkah, kano: Othrys, Halys.

4. Na x su mužkoga spola:

a) Na ax su mužkoga spola gěrčke rěči, koje su i u gěrčkom istoga spola, kano: thorax, ācis, oklop; kano i ove, koje inače věro rědko rabe: anthrax, ugljen; corax, gavran; cordax, věrst plesa i styrax ili storax, gen. ācis, smola.

b) Na ex su sve rěči mužkoga spola, izim: forfex, škare; lex, zakon; nex, ubojstvo; prex, molitva; supellex; faex, smet i někoja imena bilja, kano: ilex, hrast; vitex, věrst stabla; carex, šaš, rogoža.

¹Oganj. ²kruh. ³rep. ⁴os. ⁵grizlica (cěrv). ⁶staza. ⁷konao. ⁸mrěža lovačka. ⁹vlat. ¹⁰brěžuljak. ¹¹sablja. ¹²šiba. ¹³měh. ¹⁴kěrbáč, bič. ¹⁵měsec. ¹⁶krug. ¹⁷riba. ¹⁸stožer. ¹⁹jama. ²⁰těrnjak. ²¹ogěrljaj. ²²pogor. ²³nokat. ²⁴poluga. ²⁵cěrv.

- c) Na *ix* su mužkoga spola: phoenix, gen. *īcis*, ptica feniks; calix, kalež, čaša; fornix, svod; varix (*īcis*), něka žila.
- d) Na *yx* su mužkoga spola, calyx, ljuštura; coccyx, kukavica; oryx, vèrst divokoze; onyx, vèrst mramora; bombyx, buba (kad znači svilu, ženskoga je spola); zatim imena bèrdah, kano Eryx.
- e) Na *unx* su sve rěči mužkoga spola, kano; quincunx, deunx itd.

5. Od rěčih na **S**, pred kojimi je saglasnik, ove su mužkoga spola: dens, zub; fons, vrělo; mons, bèrdo; pons, most; rudens, gumina; amo idu mnogi pridavnici, koji rabe kano samostavnici i kod kojih se mužki samostavnik rozuměva, kano: confluens ili confluentes (amnis ili amnes); torrens (amnis); occidens i oriens (sol); amo idu i sastavljene rěči tridens i bidens (kramp: no kad ova rěč znači dvogodišnju ovcu, onda je ženskoga spola); napokon su mužkoga spola mnoge gèrčke rěči, kano: epops, sova; merops, vèrst ptice; hydrops. vodena bolest i chalybs, ocel; i svi latinski brojni samostavnici na *ns*, kano: dodrans, triens, quadrans.

§. 21.

III. Srědnjega su spola rěči na **e**, **l**, men, ma, ar, ur, us, zatim lac, mlěko; i alec, vèrst jela od ribah (jedine rěči na **e**); caput, glava; occiput, zatiljak; sinciput, pol glave; (jedine na **t**) i gèrčke rěči na **i**, **y**.

Iznimke.

1. Na **l** su mužkoga spola samo sal, sol; sol, sunce; mugil, vèrst ribe.

2. Na men su sve řeči srědnjega spola, osim flamen, svetjenik; i hymen, bog ženitbe.

3. Na ur su ove četiri řeči mužkoga spola: furfur, posije, mekinje; astur, asturac; turtur, gèrlica; i, vultur, jastrěb.

4. Na us su ženskoga spola višeslovčene řeči, koje u gen. dugo ū imaju; imade ih devet: juvenus, mladost; salus, spas; senectus, starost; servitus, robstvo; virtus, krěpost; incus, nakovalo; palus, močvara; subscus, kvaka; i tellus, zemlja; zatim pecus (ŭdis), no pecus (ōris), blago, jest srědnjega spola; amo idu grus, ždral; i sus, prasac. Na us su mužkoga spola: lepus, zec; mus, miš; gèrčka řeč tripus (ōdis), tronog.

Sklanjanje četvèrto.

§. 22.

U ovo sklanjanje idu řeči na us i **u**, koje imaju u gen. ūs. Sklanjaju se ovako.

Jed.	nom.	ŭs	ŭ	fruct-ŭs	corn-ŭ
	gen.	ŭs	ŭs	fruct-ŭs	corn-ŭs
	dat.	ŭi	ŭ	fruct-ŭi	corn-ŭ
	ak.	ŭm	ŭ	fruct-ŭm	corn-ŭ
	vok.	ŭs	ŭ	fruct-ŭs	corn-ŭ
	abl.	ŭ	ŭ	fruct-ŭ	corn-ŭ
Viš.	nom	ŭs	ŭa	fruct-ŭs	corn-ua
	gen.	ŭum	ŭum	fruct-ŭum	corn-uum
	dat.	ibus	ibus	fruct-ibus	corn-ibus
	ak.	ŭs	ŭa	fruct-ŭs	corn-ua
	vok.	ŭs	ŭa	fruct-ŭs	corn-ua
	abl.	ibus	ibus	fruct-ibus	corn-ibus

Opazke.

1. Ove řeči prave dativ višebroja na ubus město ibus:

acus¹, arcus², lacus³,
 quercus⁴, specus⁵, pecus⁶,
 artus⁷, partus⁸, tribus⁹, veru¹⁰.

2. Rěči laurus¹¹, pinus¹², ficus¹³, cupressus¹⁴ i colus¹⁵ idu i u drugo i u četvèrto sklanjanje.

3. Rěč domus, kuća, uzima někoje padeže i od drugoga sklanjanja, ovako :

Jed. nom. domus	Viš. domūs
gen. domūs (domi, na pit. gdě)	domuum i domorum
dat. domui	domibus
ak. domum	domos i domūs
vok. domus	domūs
abl. domo i domu	domibus.

Spol rěčih četvèrtoga sklanjanja.

§. 23.

Rěči na us jesu mužkoga spola, a na u srědnjega. Od rěčih na us osam je ženskoga spola: acus, igla; domus; manus, ruka; penus, hrana; porticus, trěm; tribus, i ove dvě, koje se uzimaju samo u viš. idus, quinquatrus, kano i imena ženskih i stabalah, kano: anus, baka; nurus, snaha; soerus, punica, svekèrva.

Sklanjanje peto.

§. 24.

U ovo sklanjanje idu sve rěči na es, koje imaju genitiv na ei. Sklanjaju se ovako :

¹Igla. ²luk. ³jezero. ⁴hrast. ⁵špilja. ⁶blago. ⁷sgloba.
⁸sporod. ⁹tribus. ¹⁰ražanj. ¹¹lovorika. ¹²omorika. ¹³smokva.
¹⁴cipres. ¹⁵preslica.

Jed. nom. <i>ēs</i>	di-es
gen. <i>ēi</i>	di-ei
dat. <i>ēi</i>	di-ei
ak. <i>ēm</i>	di-em
vok. <i>ēs</i>	di-es
abl. <i>ē</i>	di-e
<hr/>	
Viš. nom. <i>ēs</i>	di-es
gen. <i>ērum</i>	di-erum
dat. <i>ēbus</i>	di-ebus
ak. <i>ēs</i>	di-es
vok. <i>ēs</i>	di-es
abl. <i>ēbus</i>	di-ebus

Opazke.

1. Glasnik **e** genitivnoga i dativnoga dočetka kratak je samo u ovih rěčih: *res*, *stvar*; *spes*, *nada*; *fides*, *věra*. Dočetak *ei* stegne se kadšto u oba padeža u *ē* ili *i*.
2. Od rěčih amo idućih imaju samo *res*, *dies*, *species* i *spes* podpuni višebroji.
3. Někóje rěči imaju nom. *i* na **a** po pèrvom sklanjanju; kano *barbaries* i *barbaria*; *luxuries* i *luxuria*. Ove rěči imaju samo nom. *i* akuz. po petom sklanjanju, ostalo ide po pèrvom.

Spol rěčih petoga sklanjanja.

§. 25.

Rěči petoga sklanjanja jesu sve ženskoga spola, osim *dies*, koja je u jednob. ponajviše, a u viš. uvěk mužkoga spola.

Opazka. *Dies* se uzima uvěk u ženskom spolu, kad znači vrěme i rok, inače nikad, n. p. *quod est allatura dies*. Cic. div. V. 16. uprav tako i: *certa die, praestituta die.*

Nepravilnici.

A. Nepravilnici u širem smislu.

§. 26.

U nepravilnike u širem smislu idu I) nesklonivi (indeclinabilia), II) manjkavi (defectiva), III) obilni (abundantia), IV) raznospolni (heterogenea).

I. Nesklonive se zovu řeči, koje imadu u svih padežih jednak dočetak. Simo idu osobito imena slovah, n. p. alpha, gamma, delta.

II. Manjkave se zovu řeči, koje neimaju ili svih padežah ili obojega broja. One se zovu manjkave padeži (defectiva casibus), ove manjkave brojem (defectiva numero).

1. Manjkave padeži děle se na one, kojim manjka samo jedan padež, n. p. nemo, koja řeč neima genitiva, već ga uzima od nullus; nullius; i na one, kojim manjka više padežah, n. p. fas, nefas, parum, instar, ove řeči imaju samo nominativ i akuzativ.

2. Manjkave brojem děle se na one, kojim manjka višebroj, i na one, kojim manjka jednobroj. U one idu osobito řeči, koje naznačuju gradivo, n. p. aurum, argentum, sabulum, sanguis. Višebrojnici se děle na one, koji se i na naš jezik prevode višebrojem, i na one, koji jednobrojem. Višebrojnici pèrve vèrsti:

argutiae, arum, dosěti,
 arma, orum, oružje,
 dirae, arum, proklinjanje, kletve,
 insidiae, arum, zasěde,
 liberi, orum, děca,

minae, arum, grožnje, přětnje,
 minutiae, arum, malenkosti,
 moenia, um, zidovi, bedemi,
 preces, um, prošnje,
 primitiae, arum pèrvenci,
 reliquiae, arum, ostanci.

Višebrojnici druge vèrsti:

ambāges, um, okolišanje,
 angustiae, arum, klanac,
 cunabula, orum } zibka, kolěvka.
 incunabula, orum }
 divitiae, arum, bogatstvo,
 exsequiae, arum, pokop,
 fauces, ium, ždrělo,
 induciae, arum, primirje,
 manubiae, arum, plěn,
 nuptiae, arum, svatba,
 sordes, ium, smrad,
 tenebrae, arum, tmica,
 virgulta, orum, šibarje.

O p a z k a. Někoje řeči samo onda rabe u jednobroju ili samo u višebroju, kad se uzimaju u někom stanovitom značenju; n. p. aedes, is, hram: aedes, ium kuća; castrum, i, kasteo: castra, orum, tabor; impedimentum, i, zapřeka: impedimenta, orum, pèrtljaga; littera, ae, slovo: litterae, arum, list; copia, ae, množtvo: copiae, arum, vojska.

III. Obilne se zovu one řeči, koje prave jedan ili više padežah na više načinah, i to ili po jednom ili po više sklanjanjah, n. p. Perdicas i Perdicca, ae; Antipater i Antipatrus; elephantus, i elephas, antis; senectus, ūtis i senecta, ae; juvenus, utis i juvena, ae; barbaria, ae, i barbaries, ei.

IV. Raznospolne se zovu one řeči, koje su u višebroju drugoga spola nego u jednobroju, proměnjujuć dà kako poněšto i značenje; n. p. coelum, i, nebo; coeli, orum, nebište; delictum, i, slast; deliciae, arum, milina, ljubimac; frenum, i, uzda; freni i frena, orum, jocus, i, šala; joci i joca, orum, šaljive řeči; locus, i, město; loca, orum, města; loci, orum, města u knjigah.

B. Nepravilnici u užem smislu.

Amo idu řeči, koje ili neizvode svih padežah iz iste osnove, ili ih neprave po istom sklanjanju ili po oběih pravilih, n. p.

1. aes, aeris, s. kov.
2. Anio, Aniēnis, řeka u Italiji.
3. auceps, aucūpis, ptičar.
4. bos, bovis, vol.
5. domus, dat. domui i domo, gen. viš. domuum i domōrum, ak. domus i domos.
6. iter, itineris, put, putovanje.
7. jecur, jecinōris, jocinōris, jocinēris, s. jetra.
8. Jesus, gen. dat. abl. Jesu, ak. Jesum.
9. Jupiter, Jovis.
10. supellex, supellectilis, pokućtvo.
11. vis, jakost; gen. dat. jed. neima; ak. vim i abl. vi; nom. i ak. višeb. vires; gen. virium; dat. i abl. viribus.
12. Vas, vasis, s. sud, višeb. po drugom sklanjanju: vasa, vasorum.

Glava 3.

O tvorenju samostavnikah.

§. 27.

Nove se reči tvore ili izvadjanjem (derivatio) ili sastavljanjem (compositio).

A.

O izvadjanju samostavnikah.

§. 28.

Samostavnici se izvode ili iz glagoljah ili iz imenah; oni se zovu samostavnici glagoljni, a ovi samostavnici imeni.

Samostavnici glagoljni.

§. 29.

Iz glagoljah se izvode samostavnici raznimi dočeci, osobito na or, io, us, men, ūlum, būlum, cūlum, ium, erum.

1. Dočetkom or prave se iz prelaznih glagoljah samostavnici mužkoga spola, naznačujući osobu, koja što čini. Prave se iz supina, pretvarajuć dočetak um u or. U našem se jeziku prave dočetkom ač ili telj, n. p. adjutor, pomagač; victor, poběditelj; inventor, iznašatelj; defensor, branitelj. Samostavnici, koji se dočimaju na tor, prave ženski spol pretvarajuć tor na trix, n. p. adjutrix, victrix. — Samostavnici, koji se ovim dočetkom iz neprelaznih glagoljah izvode, naznačuju čin ili stanje

glagolja. Prave se pretvarajuč dočetak sadanjega vremena o ili eo u or. U našem jeziku imaju ovi samostavnici različite dočetke, a ponajviše su korě-niti, n. p. clamor, vika; timor, strah; favor, milost; ardor, vrućina.

2. Dočerkom io prave se samostavnici, koji naznačuju ili činjenje ili stališ glagolja i prave se iz supina pretvarajuč um u io. U našem jeziku, kad naznačuju činjenje, prave se uvěk iz dionika prošloga trpnoga; n. p. motio, gibanje; contemptio, preziranje; actio, činjenje; auditio, slušanje; largitio, darivanje; sortitio, žrěbanje.

3. Dočerkom us (gen. ūs) prave se samostavnici, koji naznačuju čin ili stališ glagolja. U nas imaju razne dočetke, a ponajviše su korě-niti; n. p. actus, čin; auditus, sluh; quaestus, dobitak.

Opazka. Premda su samostavnici, što se prave dočerkom io i us, u značenju različiti, tako su ipak srodni, da se je kod někojih samostavnikah ta razlika posve izgubila, pa zato se često oba oblika zaměnice uzimaju.

4. Dočerkom men prave se samostavnici, koji naznačuju ili stvar, koja što čini, ili kojom se što čini. U našem jeziku imaju razne dočetke, n. p. flumen, řeka, od fluere; fulmen, munja, od fulgēre, sěvati; solāmen, utěha (stvar kojom se těši); velamen ili velamentum, pokrivalo; adjumentum, pomoć; condimentum, začin; documentum, dokaz; alimentum, hrana; ornamentum, ures.

5. Dočerci ūlum, būlum, cūlum prave se samostavnici, koji naznačuju ili crudje, ili město g d ě što biva; ovi se posłědnji u nas prave dočerkom ište, a oni se pěrví dočimaju različito, n. p. cingulum, pas; vinculum, vez; vehiculum, voz; gu-

bernaculum, kèrmilo; latibulum, skrovište; coenaculum, blagovalište.

6. Dočerkom ium prave se samostavnici, koji naznačuju ili učinak glagolja ili město gdje što biva, n. p. gaudium, veselje; odium, mèrznja; colloquium, dogovor; aedificium, sgrada; confugium, utočište.

7. Dočerkom erum prave se samostavnici, koji naznačuju ili město gdje što biva ili orudje, n. p. lavacrum, kupalište; sepulcrum, grob; fulcrum, stup.

Samostavnici imeni.

§. 30.

Ovi se samostavnici prave ili iz samostavnikah ili iz pridavnikah.

1. Oni, koji se prave iz samostavnikah, jesu ili a) umaljiteljni (deminutiva) ili b) rodovni (patronymica) ili c) městni.

a) Umaljiteljni se prave dočerci ůlus, a, um, ōlus, cůlus, ellus, illus. U našem se jeziku prave dočerci ić, čić, ce, ašce, ešce, ašca, ica, ak, ac.

α) Na ůlus, a, um, prave se dodajúc taj dočetak saglasniku osnove, n. p. hortus: hortulus, vèrtić; porta: portula, vratašca; oppidum: oppidulum, gradić; rex: regulus, kraljić.

β) Na ōlus, a, um prave se dodajúci dočetak glasniku osnove, n. p. filiolus, sinčić; gloriola, slavica;

γ) Na cůlus, a, um, prave se 1) dodajúc dočetak neproměnenomu nominativu rěčih

tretjega sklanjanja na er, os, us, kojim se osnova u genitivu na r dočima. n. p. fraterculus, bratac; muliercula, ženica; flosculus, cvětić; osculum, ustašca; munusculum, darić; corpusculum, tělešce, 2) dodajuc dočetak saglasniku osnove i umetjuć i, n. p. ponticulus, mostić; particula, čestica; ossiculum, koštjica; articulus, udašce; corniculum, rožić; igniculus, ognjić; pellicula, kožica, 3) dodajuc dočetak samostavnikom na o, kojim se osnova dočima na on, in, i pretvarajuc ovaj osnovni dočetak na un, u. p. sermo: sermunculus, govorčić; ratio: ratiuncula, razložić; pugio: pugiunculus, bodežić; homo: homunculus, čovčić; virgo; virguncula, dčvičica.

Opazka. Ako se nominativ samostavnika dočima na es, onda se mčsto i umetne e, n. p. nubecula, oblačić; plebecula, pučić.

đ) Na ellus, a, um, prave se od rčih, kojim se osnova dočima na l, n, r, n. p. oculus: ocellus, okašce; fabula: fabella, pripovčdčica; tabula: tabella, tablica; asinus: asellus, oslić; catēna: catella, lančić; ager: agellus, poljašce; culter: cultellus, nožić; labellum, ustničica.

Za samostavnike ovakova značenja ima i dočetak illus, a, um, ali rčdje, n. p. baculus: bacillus, paličica; pugnus: pugillus šačica, signum: sigillum, pečat; tignum: tigillum, gredica.

b) Rodovni se zovu samostavnici, koji naznačuju potomke od predjah. Rodovni mužkoga spola

prave se dodajuć osnovi pèrvobitnoga samostavnika dočetak *ādes* ili *īdes*, i idu svi u pèrvo sklanjanje. U našem se jeziku prave pretvarajuć vlastito ime u pridavnik posèdovni i dodajuć mu dočetak *i ē*.

α) Od rěčih pèrvoga sklanjanja na *as i es* prave se rodovni dodajuć im dočetak *ādes*, i to bez veznoga glasnika, ako se osnova dočima na glasnik, s veznim glasnikom *ī*, ako se osnova dočima na saglasnik, n. p. *Aenēas*: *Aeneades*, Aeneović; *Anchīses*: *Anchisiādes*, Ankizović.

β) Od rěčih tretjega sklanjanja i od onih rěčih drugoga sklanjanja, koje pred nominativnim dočetkom *us* imaju saglasnik, prave se rodovni dodajuć im dočetak *īdes*, n. p. *Priamus*: *Priamiādes*, Priamović; *Tantalus*: *Tantaliādes*, Tantalović; *Agenor*: *Agenoriādes*, Agenorović.

γ) Od rěčih drugoga sklanjanja, koje pred nominativnim dočetkom *e* imadu, prave se rodovni stapljajuć ovo *e* sa dočetkom *īdes* u *īdes*; od rěčih drugoga sklanjanja, koji pred nominativnim dočetkom imaju *ī*, prave se rodovni dodajuć im dočetak *ādes*, n. p. *Atreus*: *Atriādes*, Atreović; *Peleus*: *Peliādes*, Peleović; *Menoetius*: *Menoetiādes*, Menoetiović; *Thestius*: *Thestiādes*, Testiović.

Opazka. Od nekøjih rěčih tretjega sklanjanja neprave se rodovni na *īdes*, nego na *iādes*, n. p. *Atlas*: *Atlantiādes*, Atlantiović; *Abas*: *Abantiādes*, Abantiović.

δ) Rodovni ženskoga spola prave se pretvarajuć dočetak *īdes u is*, *īdes u eis*, *ades u as*,

n. p. *Tantalides*: *Tuntalis*, Tantalovica;
Nerides: *Nerzīs*, Nereovica; *Thestiaes*:
Thestias, Testiovia.

Opazka. Od Aeneades nepravī se *Aeneas*, već *Aenēis*.
 Od iades može biti i *ias*, n. p. *Atlantiades*: *Atlantis* i *Atlantias*.

c) Samostavnici městni prave se od drugih samostavnikah dočetcī: *arium*, *ētum*, *īle*.

α) Městni na *arium* naznačuju městno, gdě se što dèrži, čuva, n. p. *aerarium*, blagajnica; *atramentarium*, tintarnica; *aviarium*, kèrletka; *granarium*, hambar.

β) Městni na *ētum* naznačuju městno, gdě ima mnogo rastja; u našem se jeziku prave dočetkom *ište*; naznačuju li skup stalah: *ik*, n. p. *quercetum*, hrastik — *ište*; *olivetum*, maslinik — *ište*; *arundinetum*, tèrstik — *ište*.

γ) Městni na *īle* naznačuju štalu životinjah, n. p. *ovile*, štala za ovce; *equile*, *bovile*, *suile*.

2. Samostavnici imeni prave se i od pridavnikah dočetcī *tas*, *tudo*, *ia*, *itia*, i naznačuju svojstvo ili vlastitost; naši se ovoga značenja dočimaju na *ost*, *ota*, *oća*, *ina*.

a) Dočetak *tas* dodaje se osnovi s veznim glasnikom **i**, ako se osnova dočima na saglasnik, inače s glasnikom **e**, n. p. *bonitas*, dobrota; *cupiditas*, pohotnost; *celeritas*, bèrzina; *cruelitas*, okrutnost; *ebrietas*, pijanost; *pietas*, pobožnost; *varietas*, različitost. Někoje reči

neimaju veznoga glasnika n. p. *libertas*, sloboda; *paupertas*, siromaštvo; *difficultas*, teškoća; *facultas* moć, sposobnost (no *facilitas*, lasnoća).

- b) Dočetak tudo dodaje se osnovi s veznim glasnikom **i**, n. p. *magnitudo*, veličina; *latitudo*, širina; *crassitudo*, debljina.
- c) Dočetak ia dodaje se osnovi pridavnikah ponajviše jednoga dočetka, n. p. *audacia*, smělost; *concordia*, sloga; *constantia*, stalnost; *prudentia*, mudrost.
- d) Dočetak itia dodaje se osnovi pridavnikah ponajviše na **r**, **t**, n. p. *justitia*, pravičnost; *avaritia*, skupost; *laetitia*, radost; *moestitia*, žalost.

B.

O sastavljanju samostavnika.

§. 31.

Ovi se samostavnici prave od samostavnika i osnove glagoljne ili od dva samostavnika, dodajuć drugi dio reči osnovi pèrvoga s veznim glasnikom **i**, n. p. *patricida*, otcubojica; *causidicus*, odvětnik; *artifex*, umětnik; *armiger*, oružanik; *rupicapra*, divokoza.

Odsěk drugi.

O p r i d a v n i k u.

Glava 4.

O sklanjanju pridavnikah.

§. 32.

Pridavnici su imena, koja naznačuju svojstvo samostavnih. Pridavnici imaju tri spola, no svaki od njih neima za sva tri spola posebna dočetka. Zato se razlikuju tri reda pridavnikah:

1. trojakoga, 2. dvojakoga, 3. jednoga dočetka za sva tri spola.

I. Pridavnici trojakoga dočetka.

Ovi dočeci jesu: us, a, um ili er, a, um. Dočetak us i er jest mužkoga spola, a ženskoga, um srédnjega. Muški se i srédnji spol sklanja po drugom sklanjanju, a ženski po pèrvom.

Opazke.

1. Mnogi pridavnici na er, praveć ženski i srédnji spol ili sklanjajuć se, izbacuju e pred er.

2. Někogi pridavnici imaju u gen. i dat. jed. u sva tri spola ius, i. Ovi jesu:

unus¹, solus², totus³, ullus⁴,
uter⁵, alter⁶, neuter⁷, nullus⁸,
alius⁹, alterüter¹⁰.

II. Pridavnici dvojakoga dočетка.

Kod ovih rabi dočetak is za mužki i ženski spol, **e** za srédnji. Sklanjaju se po tretjem sklanjanju, samo što se ablativ jed. uvěk na **i** pravi.

Opazke.

1. Mnogi pridavnici na ris obiçavaju u mužkom spolu dočetak is izbaciti pa pred **r** umetnuti **e**, te postaju pridavnici trojakoga dočетка, ali se ipak sklanjaju po tretjem sklanjanju. Ovakovi jesu:

acer¹¹, aläcer¹², terrester¹³,
celer¹⁴, celëber¹⁵, salüber¹⁶,
paluster¹⁷, puter¹⁸, volücer¹⁹,
campester²⁰ i silvester²¹,
equester²² i pedester²³.

Ali ovi imaju mužki spol i na is: *salubris, equestris, celëbris, silvestris, terrestris, palustris*.

2. Někogi pridavnici imaju dvojaki oblik, na us, a, um, i na is, e; ovakovi jesu:

hilarus, a, um	i hilaris, e, veseo.
imbecillus, a, um	„ imbecillis, e, slab.
imberbus, a, um (rëdko)	„ imberbis, e, golobrad.
inermus, a, um (rëdko)	„ inermis, e, bezoružan.
semiermus, a, um	„ semiermis, e, poluoružan.
exanimus, a, um	„ exanimis, e, mërtaav.

¹jedan. ²sam. ³sav. ⁴koji. ⁵koji od dvojice. ⁶drugi. ⁷ni-
jedan od dvojice. ⁸nijedan. ⁹drugi. ¹⁰jedan kojigod od dvo-
jice. ¹¹oštar. vatren. ¹²bërz. ¹³zemaljski. ¹⁴bërz. ¹⁵slavan.
¹⁶spasonosan. ¹⁷močvarast. ¹⁸strul, gnjil. ¹⁹krilat. ²⁰ravan,
poljski. ²¹šumovit. ²²konjanički. ²³pëšački.

semianimus, a, um	i semianimis, e, samèrtav.
unanimus, a, um	„ unanimis, e (rèdko) jedno- dušan.
bijūgus, a, um	„ bijugis, e (rèdko), na dva konja.
quadrijugus, a, um	„ quadrijugis, e, na četiri konja.
multijugus, a, um	„ multijugis, e, na više konjah.

III. Pridavnici jednoga dočetka.

Amo idu svi ostali pridavnici, pa i dionici sadanjega vremena, a ostali dionici idu u pridavnike trojakoga dočetka. Pridavnici jednoga dočetka sklanjaju se po tretjem sklanjanju. Ovi pridavnici imaju ablat. jed. na **i** i na **e**; nom. viš. na **ia** (osim drugoga stupnja i vetus na **a**); gen. viš. na **ium** (osim drugoga stupnja i vetus na **um**).

Pridavnici nepravilni.

§. 33.

I. Nesklonivi. Amo idu: *nequam*, malovrèdan; *frugi*, valjan; *praesto*, pripravan (no samo sa glagoljem *sum, es, est*); *semis*, pol, (samo sa brojnicima), n. p. *recipe uncias quinque semis*, uzmi pol pet uncah; *potis* i *pote*, mogućan (samo s glagoljem *sum*).

II. Manjkavi, i to 1. manjkavi brojem: *pauci*, malo njih; *plerique*, najviše njih, 2. manjkavi padeži, i to a) samo u nom. i ak. srèdnjega spola rabe: *necesse*, potrebno; *volūpe*, ugodno; (onaj samo s glagolji *esse* i *habere*, a ovaj samo s glagoljem *esse*), b) samo u vok. rabi: *macte* (jed.) i *macte* (višeb.) (samo sa zapovèdnim naèinom: *esto, este* ili *estote*) slava ti, c) nominativa jed. mužkoga spola neimaju:

ceteri, ostali; *ludicri*, šaljiva; *soutis*, kriva; *semi-nēcis*, poluměrtva; *primōris*, pěrvoga, d) genitiva višeb. neima *plerique* pa se město njega metje *plurimorum*.

III. Obilni. Někoji imaju dvojaki oblik. (V. §. 32. II. Op. 2.)

Glava 3.

O stupnjevanju pridavnikah.

§. 34.

U latinskem se jeziku razlikuju kao i u našem tri stupnja pridavnikah, naime: pěvi, drugi i tretji. Pěvi stupanj naznačuje svojstvo bez ikakve prisposdobe, n. p. *clarus*, slavan; drugi stupanj naznačuje, da koja osoba ili stvar ima veće svojstvo od druge, n. p. *clarior*, slavniji; tretji stupanj naznačuje, da koja osoba ili stvar, prisposdobiv ju s drugimi, ima najveće svojstvo; n. p. *clarissimus*, najslavniji. Drugi se stupanj pravi, dodajúc osnovi pridavnika, kakova je u genitivu, dočetke: iōr (gen. iōris) za mužki i ženski spol, a za srědnji iūs (gen. ioris); u tretjem se stupnju dodaje na isti naćin doćetak *issimus*, *issima*, *issimum*, n. p. *audax*, *audacior*, *audacissimus*; *suavis*, *suavior*, *suavissimus*.

Iznimke.

1. Pridavnici na er prave tretji stupanj dodajúc nominativu er doćetak *rīmus*, *rīma*, *rīmum*, n. p. *pulcher*, *pulcherrimus*, najlěpši; *pauper*, *pauperrimus*,

najsiromašniji. Isto tako prave tretji stupanj i pridavnici *vetus i nuperus, veterrimus, nuperrimus; maturus* ima i *maturissimus i maturrimus*.

2. Ovi pridavnici: *facilis*, lasan; *difficilis*, težak; *similis*, sličan; *dissimilis*, nesličan; *gracilis*, nježan i *humilis*, ponizan prave tretji stupanj pretvarajuć dočetak ilis u *illimus* n. p. *facillimus; imbecillis* ima i *imbecillissimus i imbecillimus*.

3. Sastavljeni pridavnici na *diceus, ficeus* i *völus* prave drugi stupanj na *entior*, a tretji na *entissimus*, n. p. *maledicus*, zlorječan: *maledicentior, maledicentissimus; honorificus*, častan: *honorificentior, honorificentissimus; benevolus*, dobrohotan: *benevolentior, benevolentissimus*.

O stupnjevanju nepravilnom.

§. 35.

Amo idu:

1. Pridavnici, koji prave drugi i tretji stupanj ili od drugoga pèrvoga stupnja ili posve nepravilno. Najobičniji jesu:

bonus, melior, optimus, dobar.

malus, pejor, pessimus, zao.

magnus, major, maximus, velik.

parvus, minor, minimus, malen.

multus, plures, plurimi, mnogi.

nequam, nequior, nequissimus, zao.

frugi, frugalior, frugalissimus, valjan.

dexter, dexterior, dextimus, desan, okretan.

egēnus, egentior, egentissimus, siromašan.

providus, providentior, providentissimus, brižljiv.

validus, valentior, valentissimus, jak, moćan.

2. Amo idu i pridavnici manjkavi, i to :

a) manjkavi pèrvim stupnjem :

citerior, citimus, ovokrajan.

interior, intimus, nutarnji.

prior, primus, pèrvi.

propior, proximus, bližnji.

ulterior, ultimus, onokrajan.

deterior, deterrimus, gori.

ocior, ocissimus, bèrži.

b) manjkavi drugim stupnjem :

consultus, consultissimus, razborit.

diversus, diversissimus, različit.

inclitus, inclitissimus, slavan.

invictus, invictissimus, nepobédjen.

invitus, invitissimus, nehoteći.

c) manjkavi tretjim stupnjem :

adolescens, adolescentior, mlad.

juvenis, junior, mlad.

senex, senior, star.

deses, desidior, lèn, trom.

Simo idu i pridavnici glagoljni na abĭlis, ebĭlis, ibĭlis; mnogi pridavnici na ālis i ĭlis, n. p. *capitalis*, zaglavan, *regalis*, kraljevski; *civilis*, gradjanski; *juvenilis*, mladjahni; napokon više pojedinih, n. p. *alacer*, *agrestis*, *ater* itd.

d) manjkavi pèrvim i tretjim stupnjem: *anterior*, prednji; *sequior*, otražnji.

e) manjkavi drugim i tretjim stupnjem, jesu:

α) oni, kojim nije moći značenja na viši stupanj po-

dići; ovakovi jesu, koji naznačuju gradivo, izvor, posćdovanje, vrćeme; n. p. *adamantinus*, od adamantanta; *graecus*; *peregrinus*, stran; *paternus*, otćinski; *aestivus*, lćtan; *hibernus*, zimski; β) mnogi pridavnici, koji su sastavljeni sa samostavnici i glagolji, n. p. *degener*, izrodjen; *inops*, siromašan; *magnanimus*, velikodušan; *pestifer*, kužan, poguban; γ) ovi pojedini pridavnici: *albus*, bio; *almus*, blag; *caducus*, loman; *calvus*, plešiv; *canus*, sćd; *curvus*, kriv; *ferus*, divlji; *gnarus*, vćšt; *lacer*, poderan; *mutilus*, sakat; *lassus*, trudan; *mediocris*, sřdñji; *memor*, sćtjajući se; *merus*, ćist, sćm; *mirus*, ćudan; *mutus*, nćm; *navus*, poslen; *nefastus*, nesvet, grćšan; *par*; *dispar*; *propćrus*, hitar; *rudis*, sirov; *trux*, divlji; *vagus*, skitajući se. Opaziti valja, da neimaju ni drugoga ni tretjega stupnja oni pridavnici, koji su s nćkojimi predlozi sastavljeni te tako na viši stupanj podignuti; takovi predlozi jesu: *per*, *prae* i *sub*, n. p. *percommodus*, *praedives*, *subdifficilis*; zatim pridavnici pomanjeni, n. p. *novellus* nov; *parvulus*, maljašan; *tenellus*, droban, mladjahan; samo *praeclarus* ima *praeclarior*, *praeclarissimus*; amo idu i dionici *praestans*, *praecellens*, vćrlo dobar.

3. U nepravilno stupnjevanje idu i obilni pridavnici. Dvojaki tretji stupanj imaju ovi:

extćrus, *exterior*, *extrćmus* i *extćmus*, vanjski.

infćrus, *inferior*, *infćmus* i *ćmus*, dolñji.

supćrus, *superior*, *suprćmus* i *summus*, gornji.

postćrus, *posterior*, *postrćmus* i *postćmus*, poslćdnji.

Opisno stupnjevanje.

§. 36.

Pridavnici se mogu stupnjevati i opisivanjem. To biva stavljajuć pred pridavnik za drugi stupanj *magis*, za tretji *maxime*, n. p. *magis beatus* = *beatior*; *maxime beatus* = *beatissimus*. Tim opisivanjem moraju se stupnjevati pridavnici, koji pred dočekom us imaju glasnik, n. p. *idonëus*, prikladan: *magis idoneus*, prikladniji: *maxime idoneus*, najprikladniji; no *antiquus* ima zato *antiquior*, *antiquissimus*, što se qu smatra kano jedan saglasnik.

Opazka. Někoi amo idući pridavnici prave takodjer pravilno drugi i tretji stupanj, n. p. *assiduissimus*, *strenuissimus*, *exiguissimus*, *vacuissimus*.

Glava 6.

O tvorenju pridavnikah.

A.

O izvadjanju pridavnikah.

§. 37.

Pridavnici se izvode ili iz glagoljah, ili iz imenah, ili iz prislovah; pèrvi se zovu pridavnici glagoljni, drugi pridavnici imeni, tretji pridavnici prislovni.

1. Pridavnici glagoljni.

§. 38.

Najviše glagoljnih pridavnikah prave se dočeti: bundus, cundus, idus, ilis, bilis, i ax.

1. Pridavnici na bundus naznačuju prelazno, ponajviše strastveno stanje, a pridavnici na cundus postojano svojstvo, n. p. *laetabundus*, veseo, pun veselja; *mirabundus*, čudeći se, pun čudjenja; *venerabundus*, pun štovanja; *pudibundus*, stidan, stidljiv; *iracundus*, sèrdit; *jucundus*, ugodan; *facundus*, lèporèčan; *secundus*, plodan; *verecundus*, čedan.

2. Pridavnici na idus prave se ponajviše od neprelaznih glagoljah i naznačuju svojstvo glagolja, n. p. *calidus*, vruć; *madidus*, vlažan; *sordidus*, blatan; *validus*, jak; *rapidus*, bèrz.

3. Pridavnici na ilis i bilis naznačuju, da se može sbiti ono, što naznačuje glagolj; u našem se jeziku prave ponajviše dočetkom iv, kadšto i an, n. p. *facilis*, lasan; *docilis*, obuživ; *placabilis*, pomiriv; *delebilis*, razoriv; *probabilis*, vèrodo stojan.

4. Pridavnici na ax naznačuju izopačeno svojstvo; u našem se jeziku ili prave dočetkom iv, ili izrazuju prislovom i glagoljem, n. p. *loquax*, koji mnogo govori, bèrbljav; *pugnax*, koji se rado bori, ratoboran; *edux*, poždèrljiv; *rapax*, grabežljiv; *mendax*, koji rado laže, laža.

II. Pridavnici imeni.

§. 39.

Ovi se pridavnici prave koje od imenah obćenitih koje od vlastitih.

§. 40.

Od imenah obćenitih prave se pridavnici raznimi dočeti, naime: *ëus*, *ïus*, *ïcus*, *ïlis*, *acëus*, *icïus*, *ālis*, *atïlis*, *ïnus* i *ïnus*, *ariïus*, *ösus*, *lentus*, *ātus*, *ïtus* i *ūtus*.

1. Pridavnici na *ëus* naznačuju obično gradivo, to jest od česa je što učinjeno, n. p. *ferreus*, željezan; *ligneus*, dërven; *aureus*, zlatan; *vitreus*, staklen.

2. Pridavnici na *ïus*, *ïcus* i *ïlis* naznačuju, da što na koga spada; na *ïlis* naznačuju više način mišljenja; u našem se jeziku prave dočetkom ski, kadšto i an, n. p. *aëriïus*, zračan; *sororïus*, sestrinski; *patriïus*, otčinski; *civicus* i *civilis*, gradjanski; *hosticus*, dušmanski; no *civilis* i *hostilis* naznačuju i: gradjanski ili dušmanski oduševljen; isto tako i: *servilis*, robski; *virilis*, muževan; *senilis*, starački.

3. Pridavnici na *acëus* i *icïus* naznačuju učinak imena, n. p. *chartaceus*, od papira; *membranaceus*, od kože, kožnat; *hordeaceus*, od jačmena, jačmen.

4. Pridavnici na *ālis* i *āris* naznačuju svojinu ili svojstvo imena; u našem se jeziku prave dočetkom ski, it — n. p. *regalis*, kraljevski; *mortalis*, umèrli; *glacialis*, ledovit; *pluvialis*, kišovit.

Město alis metje se aris, ako već ime sadèržaje jedan ili dva I, n. p. *popularis*, pučki; *puellaris*, dèvojački; *consularis*, konzulski.

5. Pridavnici na atilis naznačuju, da je što shodno za ono, što naznačuje pèrvobitno ime, n. p. *aquatilis*, *fluviatilis*, shodan za vodu, za rěku.

6. Pridavnici na inus naznačuju ono što dolazi od životinjah, a na inus, što od rastja; u našem se jeziku za one pèrve uzimaju samostavnici na etina, a za ove druge pridavnici posèdovni na ov; in, n. p. *caro anserina*, *anatina*, *equina*, *bovina*, *vitulina*, *asinina*, gusetina (gušče meso), racetina (račje meso), konjetina, govedina, teletina, osletina; *lignum cedrinum*, *faginum*, *amygdalinum*, dèrvo cedrovo, bukovo, mandalino.

7. Pridavnici na arius naznačuju bavljenje onim, što naznačuje ime; rabe ponajviše kano samostavnici; u našem jeziku rabe samostavnici na ar, n. p. *statuarius*, kipar; *coriarius*, kožar; *argentarius*, srebrnar; *ostiarius*, vratar.

8. Pridavnici na osus i lentus naznačuju množinu onoga, što naznačuje ime; na lentus naznačuju ponajviše izopačenu množinu; u nas it, at, an, n. p. *portuosus*, pun lukah; *lpidosus*, kamenit, kèrševit; *artificiosus*, umètan, pun umètnosti; *luctuosus*, turoban; *fraudentus*, pun prevarah, varav; *somnolentus*, pospan; *vinolentus*, vinat, pijan; *pulverulentus*, prašan, pun praha; *turbulentus*, buntovan.

9. Pridavnici na atus, itus, utus naznačuju imanje onoga, što naznačuje ime; u nas at; n. p. *barbatus*, bradat; *alatus*, krilat; *rostratus*, kljunat; *cornutus*, rogat; *crinitus*, vlasat.

§. 41.

Od imenah vlastitih prave se pridavnici ljudih, narodah, městah i pokrajinah.

1. Od imenah ljudih prave se pridavnici raznimi dočetei, naime ānus, īnus, ēus, ūus, ūeus.

Pěrna dva rabe za imena latinska, a ostala tri za gěrčka.

a) Dočetak je ānus običniji a īnus řědji. Onaj se dodaje imenu sa veznim glasnikom ī, a ovaj bez njega; naški se prevode dočetkom ski, n. p. *Cicero: Ciceronianus*, ciceronski; *Cato: Catonianus*, katonski; *Plautus: Plautinus*, plautski.

b) Dočetei ēus, ūus, ūeus, dodaju se gěrčkim imenom, n. p. *Philippeus* i *Philippicus*; *Pythagoreus* i *Pythagoricus*; *Isocrateus* i *Isocraticus*.

2. Od imenah narodah prave se pridavnici dočetkom ūeus; n. p. *Germanus: Germanicus*; *Gallus: Gallicus*; *Persa: Persicus*; *Arabs: Arabicus*.

3. Od imenah městah prave se pridavnici a) dočetkom ensis, ānus, asi īnus; n. p. *Catīna: Catinensis*; *Cannae: Cannensis*; *Comum: Comensis*; *Roma: Romanus*; *Ameria: Amerinus*; *Arpinum: Arpinas*; *Aquinum: Aquinas*.

b) Od gěrčkih se imenah prave pridavnici dočetkom ūus, aeusi īnus, n. p. *Corinthus: Corinthius*; *Ephesus: Ephesius*; *Smyrna: Smyrnaeus*; *Tarentum: Tarentinus*.

Opazka. Někoji se pridavnici prave latinskimi dočetei, n. p. *Athenae: Atheniensis*; *Thebae: Thebanus*; *Sparta: Spartanus*; *Syracusae: Syracusanus*.

4. Od imenah dèržavah prave se pridavnici dočeti ensis i anus, n. p. *Hispania: Hispaniensis; Africa: Africanus; n. p. exercitus hispaniensis*, vojska u Španjolskoj, *exercitus hispanicus*, vojska sastavljena od Španjolacah.

III. Pridavnici prislovni.

§. 42.

Od prislovah prave se pridavnici dočetkom tīnus, n. p. *crastinus*, sutrašnji; *diutinus*, dugotrajni.

B.

O sastavljanju pridavnikah.

§. 43.

Pridavnici sastavljeni sastoje obično od dvě rěči. Pěrva označuje drugu, te se zove označna, a druga se zove temeljna. Temeljna rěč sastavljenih pridavnikah jest ili samostavnik ili pridavnik ili glagolj; označna je rěč obično samostavnik, pridavnik (brojnik) ili predlog.

Ako je označna rěč samostavnik ili pridavnik, temeljna se rěč dodaje osnovi označne rěči glasnikom **i**, osim ako se temeljna rěč glasnikom počima.

I. Pridavnici, kojim je temeljna rěč samostavnik.

Temeljna se rěč u sastavljanju obično neměnja, osim ako ide u pěrvo sklanjanje ili ako je srědnjega spola, onda rěč temeljna uzima dočetke **s**, **us**, **is**,

n. p. *anguipes*, zmijonog; *ignicolor*, ognjene boje; *magnanimus*, velikodušan; *inops*, siromašan; *anguicōmus*, zmijovlas; *cognominis*, istoga imena, imenjak; *bimāris*, pokraj dva mora ležeći; *concors*, složan.

II. Pridavnici, kojim je temeljna rěč pridavnik.

Svim je ovim označna rěč predlog, i to *in*, ako se značenje pridavnika nijeće; *per ili prae*, ako se jače izriče; *sub*, ako se slabi; u *nas* za pèrvo rabi *ne*; za drugo predlog *pre*, ili prislov vèrlo, veoma, za tretje predlog *po*, n. p. *impatiens*, netèrpljiv; *infelix*, nesrećan; *perfacilis*, prelasan, vèrlo lasan; *pergravis*, pretežak, veoma težak; *praedives*, prebogat, veoma bogat; *submolestus*, podosadan; *subamarus*, pogorak.

III. Pridavnici, kojim je temeljna rěč glagolj.

Kod ovih osnovi se glagolja doda doćetak *us*, osim ako su sastavljeni sa *fero*, *gero*, *capio*, jer onda se doćimaju na *fer*, *ger*, *ceps*, n. p. *fatidicus*, *fatiloquus*, proročanski; *lucifūgus*, koji bēži světlo, mračnjak; *ignivōmus*, ognjometan; *munificus*, blagodaran, darežljiv; no *letifer*, smèrtonosan; *moriger*, poslušan; *particeps*, imajući dio, dioničan.

Glava 7.

O b r o j n i k u.

§. 44.

U pridavnike ide takodjer najviše brojnikah. Pridavnički se brojnici djele na brojnike 1. glavne, 2. redne, 3. djele, 4. množne, 5. razmjerne.

I. Brojnici glavni.

§. 45.

Glavni brojnici rabe, kad se pita: koliko? (*quot*)? sklanjaju se samo perva tri i stotine (počamši od 200) i višebroj od hiljade; ostali se nesklanjaju. U nas su do pet pridavnici a od pet samostavnici, a sklanja se samo jedan, jedna, jedno. O drugih se mnjenja odvajaju; jedni hoće da se i ostali sklanjaju, a drugi, da se nesklanjaju, već kad ih treba sklanjati, da se pretvore u samostavničke brojnike: dvojica, trojica, itd. dvoje, troje, itd. Ostaviv pitanje nerješeno, prelazim na sklanjanje latinskih brojnikah.

1. I unus, a, um, jedan, jedna, jedno.

Jed. nom.	unus	una	unum
gen.	unius	unius	unius
dat.	uni	uni	uni
ak.	unum	unam	unum
vok.	une	una	unum
abl.	uno	una	uno
Viš. nom.	uni	unae	una
gen.	unorum	unarum	unorum
dat.	unis	unis	unis
ak.	unos	unas	una
vok.	uni	unae	una
abl.	unis	unis	unis

2. II duo, duae, duo, dva.

Viš. nom.	duo	duae	duo
gen.	duorum	duarum	duorum
dat.	duobus	duabus	duobus
ak.	duos	duas	duo
vok.	—	—	—
abl.	duobus	duabus	duobus

3. III tres, tria, tri.¹

Viš. nom.	tres	tres	tria
gen.	trium	trium	trium
dat.	tribus	tribus	tribus
ak.	tres	tres	tria
vok.	—	—	—
abl.	tribus	tribus	tribus

4 III ili IV	quattuor	četiri
5 V	quinque	pet
6 VI	sex	šest
7 VII	septem	sedam
8 VIII	octo	osam
9 VIII ili IX	novem	devet
10 X	decem	deset
11 XI	unděcim	jedanaest
12 XII	duoděcim	dvanaest
13 XIII	treděcim	trinaest
14 XIII ili XIV	quattorděcim	četernaest
15 XV	quinděcim	petnaest
16 XVI	seděcim	šestnaest
17 XVII	septenděcim	sedamnaest
18 XVIII	duodeviginti	osamnaest
19 XVIII ili XIX	undeviginti	devetnaest
20 XX	viginti	dvadeset
21 XXI	unus et viginti	dvadeset i jedan
22 XXII	duo et viginti	dvadeset i dva
23 XXIII	tres et viginti	dvadeset i tri
28 XXVIII	duodetriginta	dvadeset i osam
29 XXVIII ili XXIX	undetriginta	dvadeset i devet
30 XXX	triginta	trideset
40 XL	quadraginta	četèrdeset
50 L	quingenta	petdeset

60	LX	sexaginta	šestdeset
70	LXX	septuaginta	sedamdeset
80	LXXX	octoginta	osamdeset
90	XC	nonaginta	devetdeset
100	C	centum	sto
200	CC	ducenti, ae, a,	dvě sto ili dvě stotine
300	CCC	trecenti, ae, a,	tri sto ili tri stotine
400	CCCC	quadringenti, ae, a,	četiri sto ili četiri stotine
500	D ili ID	quingenti, ae, a,	pet sto ili pet stotinah
600	DC ili IDC	sexcenti, ae, a,	šest sto ili šest stotinah
700	DCC ili IDCC	septingenti, ae, a,	sedam sto ili sedam stotinah
800	DCCC	octingenti, ae, a,	osam sto ili osam stotinah
900	DCCCC	nongenti, ae, a,	devet sto ili devet stotinah
1000	CIO ili M	mille	hiljada, tisuća
2000	CICIO ili MM	duo millia	dvě hiljade
3000	ICIO	quinque millia	pet hiljadah
10000	CCICIO	decem millia	deset hiljadah
30000	ICICIO	quinguaginta millia	petdeset hiljadah
100000	CCCICIO	centum millia	sto hiljadah
1000000	decies centena	millia	milion.

II. r e d n i.

§. 46.

Redni brojnici rabe, kad se pita: koji? (*quotus*)?
Svi su pridavnici trojakoga dočetka.

1. primus, a, um	pèrvi, a, o
2. secundus, a, um	drugi, a, o
3. tertius, a, um	tretji, a, e
4. quartus, a, um	čtvèrti, a, o
5. quintus, a, um	peti, a, o

6. sextus, a, um	šesti, a, o
7. septimus, a, um	sedmi, a, o
8. octāvus, a, um	osmi, a, o
9. nonus, a, um	deveti, a, o
10. decimus, a, um	deseti, a, o
11. undecimus, a, um	jedanaesti, a, o
12. duodecimus, a, um	dvanaesti, a, o
13. tertius decimus *)	trinaesti, a, o
14. quartus decimus	četernaesti, a, o
15. quintus decimus	petnaesti, a, o
16. sextus decimus	šestnaesti, a, o
17. septimus decimus	sedamnaesti, a, o
18. duodevicesimus, a, um	osamnaesti, a, o
19. undevicesimus, a, um	devetnaesti, a, o
20. vicesimus, a, um	dvadeseti, a, o
21. unus et vicesimus	dvadeset i pèrvi, a, o
22. alter et vicesimus	dvadeset i drugi, a, o
30. tricesimus, a, um	trideseti, a, o
40. quadragesimus, a, um	četèrdeseti, a, o
50. quinquagesimus, a, um	petdeseti, a, o
60. sexagesimus, a, um	šestdeseti, a, o
70. septuagesimus, a, um	sedamdeseti, a, o
80. octogesimus, a, um	osamdeseti, a, o
90. nonagesimus, a, um	devetdeseti, a, o
100. centesimus, a, um	stoti, a, o
200. ducentesimus, a, um	dvostoti, a, o
300. trecentesimus, a, um	tristoti ili trostoti, a, o
400. quadringentesimus, a, um	četèrstoti, a, o
500. quingentesimus, a, um	petstoti, a, o
600. sexcentesimus, a, um	šeststoti, a, o
700. septingentesimus, a, um	sedamstoti, a, o
800. octingentesimus, a, um	osamstoti, a, o
900. nongentesimus, a, um	devetstoti, a, o
1000. millesimus, a, um	tisući, a, e, hiljadni, a, o
2000. bis millesimus, a, um	dvotisući, dvohiljadni
10000. decies millesimus	desettisući, desetihiljadni

*) Od 13—17, od 21—27, 31—37 itd., sklanjaju se u latinskom jeziku obě, u našem samo zadnja rěč, kano *tertius decimus*, *tertia decima*, *tertium decimum*.

100000.	centies millesimus, a, um	stotisući, stobiljadni
1000000.	decies centies mil- lesimus	miliunski, a, o.

III. d ě l n i.

§. 47.

Dělni brojníci rabe, kad se pita: po koliko? (*quotēni*)? Imaju samo višebroj trojakoga dočetka; u nas se pred glavne metje: po.

1. singuli, ae, a, po jedan
2. bini, ae, a, po dva itd.
3. terni ili trini, ae, a
4. quaterni, ae, a
5. quini, ae, a
6. seni, ae, a
7. septēni, ae, a
8. octōni, ae, a
9. novēni, ae, a
10. deni, ae, a
11. undēni, ae, a
12. duodēni, ae, a
13. terni deni *)
14. quaterni deni
15. quini deni
16. sēni deni
17. septēni deni
18. octōni deni
19. novēni deni
20. vicēni, ae, a
21. vicēni singuli
30. tricēni, ae, a
40. quadragēni, ae, a

*) Od 13—19, od 21—29, 31—39 itd. sklanjaju se obě řeči n. p.: *terni deni, ternae denae, terna dena.*

50. quinquagēni, ae, a
 60. sexagēni, ae, a
 70. septuagēni, ae, a
 80. octogēni, ae, a
 90. nonagēni, ae, a
 100. centēni, ae, a
 200. ducēni, ae, a
 300. trecēni, ae, a
 400. quadingēni, ae, a
 500. quingēni, ae, a
 600. sexcēni, ae, a
 700. septingēni, ae, a
 800. octingēni, ae, a
 900. nongēni, ae, a
 1000. singula millia
 2000. bina millia
 3000. terna millia
 4000. quaterna millia
 5000. quina millia
 6000. sena millia
 7000. septena millia
 8000. octona millia
 9000. novena millia
 10000. dena millia
 1000000. decies centena millia.

IV. m n o ž n i.

§. 48.

Množni brojnici rabe, kad se pita: kolikostruk? (*quotūplex*)? Svi su pridavnici jednoga dočetka na *plex* gen. plīcis. Najobičniji jesu:

simplex, jednostruk

duplex, dvostruk

triplex, trostruk

quadrūplex, četverostruk

quincūplex, peterostruk

septemplex, sedmerostruk
decemplex, deseterostruk
centūplex, stostruk.

V. r a z m ě r n i.

§. 49.

Razměrni brojnici rabe, kad se pita: kolikoput više? (*quotūplus*, *a*, *um*)? Svi su pridavnici trojakoga dočetka, no rabe samo u srědnjem spolu. Najobičniji jesu:

simplus, *a*, *um*, jedanput tolik
duplus, *a*, *um*, dvaput tolik
triplus, *a*, *um*
quadrūplus, *a*, *um*
quinqūplus, *a*, *um*
decūplus, *a*, *um*
centūplus, *a*, *um*.

Brojnički prislovi.

§. 50.

Brojnički prislovi rabe, kad se pita: kolikoput (*quoties*)?

1. *semel*, jedanput
2. *bis*, dvaput ili dva puta
3. *ter*, triput ili tri puta
4. *quater*, četiriput ili četiri puta
5. *quinqūes*, petput ili pet putah itd.
6. *sexies*
7. *septies*
8. *octies*
9. *novies*
10. *decies*
11. *undecies*

12. duodecies
13. terdecies
14. quaterdecies
15. quinquiesdecies
16. sexiesdecies
17. septiesdecies
18. duodevicies
19. undevicies
20. vicies
21. semel et vicies
22. bis et vicies
30. tricies
40. quadragies
50. quinquagies
60. sexagies
70. septuagies
80. octogies
90. nonagies
100. centies
200. ducenties
300. trecenties
400. quadringenties
500. quingenties
600. sexcenties
700. septingenties
800. octingenties
900. noningenties ili nougenties
1000. millies
2000. bis millies
3000. ter millies
4000. quater millies
5000. quinquies millies
6000. sexies millies
7000. septies millies
8000. octies millies
9000. novies millies
10000. decies millies
100000. centies millies
1000000. millies millies.

§. 51.

Opazke u brojnicih.

1. O glavnih.

1. Město genitiva *duorum* metje se **i** *duum*, město akuzativa *duos* uzima se često i *duo*. Po: *duo* sklanja se *i ambo*, a e o.

2. Brojnici od 13—17 rabe osim navedenoga načina kadšto i ovako, da se brojniku *decem* doda manji brojnik sa veznikom *et* ili bez njega, n. p. město *septendecim*, *decem et septem*, *decem septem*, *septem et decem*. Město *duodeviginti* i *undeviginti* rabi kadšto i *decem et octo* ili *octo et decem*, i *decem et novem* ili *novem et decem*. Brojnici od 21—27, 31—37 itd. rabe na dva načina: ili se veći brojnik metje iza manjega sa veznikom *et* ili manji iza većega bez veznika, n. p. *unus et viginti* ili *viginti unus*.

3. Ako se manji brojnici sduže sa stotinami, onda se stotine metnu spreda, a za njimi stoje manji brojnici s veznikom *et* ili bez njega, n. p. *centum triginta tres*, ili *centum et triginta tres*.

4. Više hiljadah izrazuje se kadkad dělnimi brojnici, postavljajuć iza njih *millia*, n. p. *quina millia* město *quinque millia*; *dena millia*, město *decem millia*. Samo pěsnici i kasniji pisci izrazuju više hiljadah pridavničkimi: *mille* i brojničkimi prislovi, n. p. *bis mille equi* město *duo millia equorum*. Město *decies centena millia*, miliun, rabi i *decies centum millia*.

II. O rednih.

1. Brojnici od 13—17 rabe osim navedenoga načina kadšto i ovako, da se *decimus* metne spreda

a manji brojnik otraga s veznikom ili bez njega, n. p. město *tertius decimus*, *decimus tertius*, *decimus et tertius*; no nikad *tertius et decimus*.

2. Uz *duodevicesimus* rabi i *octavus decimus*, uz *undevicesimus* i *nonus decimus*. Město *unus et vicesimus* metje se i *vicesimus primus* itd.

3. Brojnici od 22—27, 32—37 itd. rabe na dva načina. Ili se manji brojnik metne pred većega s veznikom *et*, ili veći pred manjega bez veznika, n. p. *tertius et vicesimus* ili *vicesimus tertius*.

4. Od brojnikah rednih prave se pridavnici na *anus*, koji naznačuju vojaka, koj ide u legiju, koju broj naznačuje, n. p. *primanus*, *secundanus*, *tertianus*, vojak pèrve, druge, tretje legije.

III. O dělnih.

1. Město *octoni deni* metje se i *duodeviceni*, město *noveni deni* takodjer *undeviceni*. Brojnici od 20—30, 30—40 itd. mogu se izreći na dva načina, n. p. *viceni quini*, ili *quini et viceni*.

2. Město *singula millia* može se uzeti i samo *millia*, ako u izreci koja druga řeč diobu naznačuje, n. p. *dabitur millia talentum per duodecim annos*, po hiljadu.

3. Od brojevah dělnih prave se pridavnici na *arius*, koji naznačuju, da ima u jednoj stvari toliko jedinica iste vèrsti, n. p. *senex octogenarius*, osamdeset godišnji starac; *rosa centenaria*; *cohors quingenaria*, kohorta od 500 ljudih.

IV. O brojnicih prislovničkih.

1. Město *terdecies* veli se i *tredecies*, město *quaterdecies* i *quatuordecies*, město *quinquies decies*

i quindecies, město *sexies decies* i *sedecies*, město *duodevicies* i *octies decies*, město *undevicies* i *novies decies*.

2. Brojníci od 20—30, 30—40 uzimaju se na dva načina, n. p. město *bis et vicies* i *vicies et bis, vicies bis*; nipošto *bis vicies*, jer to znači dva puta 20 t. j. 40.

3. Ima i druga vèrst prislovničkih brojnikah, kad se pita: koj put? Prave se od rednih dočetkom *um* (ili **U**), n. p. *primum (primo)*, pèrvi put; *decimum*, deseti put. Město *secundum* rabi *secundo* ili još običnije *iterum*.

Odsěk tretji.

O z a i m e n u.

§. 52.

Zaimena rabe město imenah. Děle se na zaimena: 1. osobna, 2. pokazna, 3. upitna, 4. odnosna i 5. nepreděljena.

Glava 8.

O zaimenu osobnom.

§. 53.

Zaimena se osobna děle na zaimena samostavníčka i na pridavnička (ili posědovna).

1. Samostavnička osobna zaimena.

Ova jesu: *ego*, ja (govoreća osoba), *tu*, ti (razgovorena osoba), *sui*, sebe (osoba, o kojoj se govori kano objekt činjenja, koje se na istu osobu povratja). Sklanjaju se ovako:

Jed. nom.	<i>ego</i> , ja	<i>tu</i> , ti	— — —
gen.	<i>mei</i> , mene	<i>tui</i> , tebe	<i>sui</i> , sebe
dat.	<i>mihi</i> , meni, mi	<i>tibi</i> , tebi, ti	<i>sibi</i> , sebi, si
ak.	<i>me</i> , mene, me	<i>te</i> , tebe, te	<i>se</i> , sebe, se
vok.	— — —	— — —	— — —
abl.	<i>me</i> , menom	<i>te</i> , tohom	<i>se</i> , sobom
Viš. nom.	<i>nos</i> , mi	<i>vos</i> , vi	— — —
gen.	<i>nostri</i> , nas	<i>vestri</i> , vas	<i>sui</i> , sebe
dat.	<i>nobis</i> , nam	<i>vobis</i> , vam	<i>sibi</i> , sebi, si
ak.	<i>nos</i> , nas	<i>vos</i> , vas	<i>se</i> , sebe, se
vok.	— — —	— — —	— — —
abl.	<i>nobis</i> , nami, nas	<i>vobis</i> , vami, vas	<i>se</i> , sobom, sebi

Opazka. Zaime *sui* uzima se za tretju osobu samo onda, kad se odnosi na subjekt, inače neimaju zaimena tretje osobe, već město njega uzimaju pokazna zaimena: *is*, *ille*; u nas je razlika izmedju: *on*, njega itd. i *on*, *onoga* itd.

2. Pridavnička osobna zaimena.

Ova se zovu i zaimena posėdovna. Naznačuju, da je stvar one osobe, od koje su postala, i sklanjaju se kano pridavnici trojakoga dočetka. Jesu pako:

<i>meus</i> ,	<i>mea</i> ,	<i>meum</i> ,	<i>moj</i> ,	<i>moja</i> ,	<i>moje</i> ,
<i>tuus</i> ,	<i>tua</i> ,	<i>tuum</i> ,	<i>tvoj</i> ,	<i>tvoja</i> ,	<i>tvoje</i> ,
<i>suus</i> ,	<i>sua</i> ,	<i>suum</i> ,	<i>svoj</i> ,	<i>svoja</i> ,	<i>svoje</i> ,
<i>noster</i> ,	<i>nostra</i> ,	<i>nostrum</i> ,	<i>naš</i> ,	<i>naša</i> ,	<i>naše</i> ,
<i>vester</i> ,	<i>vestra</i> ,	<i>vestrum</i> ,	<i>vaš</i> ,	<i>vaša</i> ,	<i>vaše</i> .

Opazka. 1. Dativ *mihi* stežu često pisci, osobito pėsnici u *mí*. 2. Genitiv višeb. od *nos* i *vos* dočima se i na *um*: *nostrūm*, *vestrūm*, město *nostri*, *vestri*. Ovaj se genitiv *mora* uzeti, kad se u latinskome jeziku metje tako rečeni: *genitivus partitivus*. 3. Město *se* rabi u akuz. i abl. *sese*.

4. Vokativ jed. od *meus* jest *mi*. 5. Samostavničkim i pridavničkim osobnim zaimenom dodaje se često dočetak *met*, koj je prama našem glavom ili sam, n. p. *ego-met*, ja glavom, ja sam; *memet*, mene glavom, mene sama; *sibimet*, sebi samu; *suamet fraude*, svojom vlastitom prevarom. Samo *tu* i genit. višeb. neprimaju toga dočetka. 6. Zaime tretje osobe, i to tako samostavničko *sui*, kano i pridavničko *suus*, *sua*, *suum*, budući da se odnosi na subjekt iste izreke, zove se i zaima povratno. 7. Latini neimaju zaimena posědovnoga tretje osobe, te město njega metju genitive jed. i viš. zaimenah pokaznih: *is*, *ille*, n. p. njegov otac, *ejus pater*; njihov otac, *eorum pater*.

Glava 9.

O zaimenu pokaznom.

§. 54.

Pokaznih zaimenah (u širem smislu) ima šest: 1. *hic*, *haec*, *hoc*, ovaj ova, ovo; 2. *ille*, *illa*, *illud*, onaj (ondě), ona, ono; 3. *is*, *ea*, *id*, onaj (ovdě), ona, ono; 4. *idem*, *eudem*, *idem*, isti, ista, isto; 5. *ipse*, *ipsa*, *ipsum*, sam, sama, samo; 6. *iste*, *ista*, *istud*, taj, ta, to. Sklanjaju se ovako:

Jed. nom.	<i>hic</i> ,	<i>haec</i> ,	<i>hęc</i>	<i>ille</i> ,	<i>illa</i>	<i>illud</i>
gen.	<i>hujus</i> ,	<i>hujus</i> ,	<i>hujus</i>	<i>illius</i> ,	<i>illius</i> ,	<i>illius</i>
dat.	<i>huic</i> ,	<i>huic</i> ,	<i>huic</i>	<i>illi</i> ,	<i>illi</i> ,	<i>illi</i>
ak.	<i>hunc</i> ,	<i>hanc</i> ,	<i>hoc</i>	<i>illum</i> ,	<i>illam</i> ,	<i>illud</i>
abl.	<i>hęc</i> ,	<i>hęc</i> ,	<i>hęc</i>	<i>illo</i> ,	<i>illa</i> ,	<i>illo</i>
Viš. nom.	<i>hi</i> ,	<i>hae</i> ,	<i>haec</i>	<i>illi</i> ,	<i>illae</i> ,	<i>illa</i>
gen.	<i>horum</i> ,	<i>harum</i> ,	<i>horum</i>	<i>illōrum</i> ,	<i>illārum</i> ,	<i>illōrum</i>
dat.	<i>his</i> ,	<i>his</i> ,	<i>his</i>	<i>illis</i> ,	<i>illis</i> ,	<i>illis</i>
ak.	<i>hos</i> ,	<i>has</i> ,	<i>haec</i>	<i>illos</i> ,	<i>illas</i> ,	<i>illa</i>
abl.	<i>his</i> ,	<i>his</i> ,	<i>his</i>	<i>illis</i> ,	<i>illis</i> ,	<i>illis</i>

nom.	is,	ea,	id,	idem	eādem,	idem,
gen.	ejus,	ejus,	ejus,	ejusdem,	ejusdem,	ejusdem,
dat.	ei,	ei,	ei,	eidem,	eidem,	eidem,
ak.	eum,	eam,	id,	eundem,	eandem,	idem,
abl.	eo,	ea,	eo,	eōdem,	eādem,	eōdem.
nom.	ii,	vae,	ea,	iidem,	eaedem,	eādem,
gen.	eōrum,	eārum,	eōrum,	eorundem,	earundem,	eorundem,
dat.	iis,	iis,	iis,	iisdem,	iisdem,	iisdem,
ak.	eos,	eas,	ea,	eosdem,	easdem,	eadem,
abl.	iis,	iis,	iis,	iisdem,	iisdem,	iisdem.
nom.	ipse,	ipsa,	ipsum,	iste,	ista,	istud,
gen.	ipsius,	ipsius,	ipsius,	istius,	istius,	istius,
dat.	ipsi,	ipsi,	ipsi,	isti,	isti,	isti,
ak.	ipsum,	ipsam,	ipsum,	istum,	istam,	istud,
abl.	ipso,	ipsa,	ipso,	isto,	ista,	isto,
nom.	ipsi,	ipsae,	ipsa,	isti,	istae,	ista
gen.	ipsorum,	ipsarum,	ipsorum,	istorum,	istarum,	istorum,
dat.	ipsis,	ipsis,	ipsis,	istis,	istis,	istis,
ak.	ipsos	ipsas,	ipsa,	istos,	istas,	ista,
abl.	ipsis,	ipsis,	ipsis,	istis,	istis,	istis.

Opazke.

1. Zaimenu *hic, haec, hoc*, dodaje se često za ojačenje značenja dočetak *ee, hicce, haecce, hocce*; ako se tomu doda još upitna čestica *ne*, onda se *ee* pretvara u *ei*, n. p. *hiccine ili hicine*. Zaimenu *hic, haec, hoc*, dodaju se kadšto zaimena *ille i iste*, pa odatle postane, *illic, illaec, illoc, i istic, istaec, istoc*, što se sklanja kano, *hic*, no samo u ak. i abl. jed. i viš. srednjega spola.
2. Město *iis i iisdem* rabi često *eis i eisdem*.
3. Pokaznim su zaimenom srodni i ovi pokazni pridavnici: *talis, e*, takov; *tantus, a, um*, tolik, i *tantusdem, tantādem, tantundem*, uprav tolik; *tot* (samo kano neskloniv višebrojničnik), toliko njih.

Glava 10.

O zaimenu upitnom.

§. 55.

Upitna zaimena jesu dva: 1. *quis, quid?* tko, što? 2. *qui, quae, quod?* koji, koja, koje? Pèrvo rabi kano samostavnik, drugo kano pridavnik. Sklanjaju se ovako:

Jed. nom.	<i>quis?</i>	<i>quis?</i>	<i>quid?</i>	<i>qui?</i>	<i>quae?</i>	<i>quod?</i>
gen.	<i>cujus?</i>	<i>cujus?</i>	<i>cujus?</i>	<i>cujus?</i>	<i>cujus?</i>	<i>cujus?</i>
dat.	<i>cui?</i>	<i>cui?</i>	<i>cui?</i>	<i>cui?</i>	<i>cui?</i>	<i>cui?</i>
ak.	<i>quem?</i>	<i>quam?</i>	<i>quid?</i>	<i>quem?</i>	<i>quam?</i>	<i>quod?</i>
abl.	<i>quo?</i>	<i>qua?</i>	<i>quo?</i>	<i>quo?</i>	<i>qua?</i>	<i>quo?</i>
Viš. nom.	<i>qui?</i>	<i>quae?</i>	<i>quae?</i>	<i>qui?</i>	<i>quae?</i>	<i>quae?</i>
gen.	<i>quorum?</i>	<i>quarum?</i>	<i>quorum?</i>	<i>quorum?</i>	<i>quarum?</i>	<i>quorum?</i>
dat.	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>
ak.	<i>quos?</i>	<i>quas?</i>	<i>quae?</i>	<i>quos?</i>	<i>quas?</i>	<i>quae?</i>
abl.	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>	<i>quibus?</i>

Opazke.

1. Buduéc da su svi padeži osim nominativa i srednjega spòla od oba zaimena jednaki, to i *quis* rabi kadšto kano pridavnik, *qui* kano samostavnik; no *quid* rabi uvèk kano samostavnik. Město abl. jed. *quo* rabi kadšto stari ablativ *qui*, al onda znaçi: kako, n. p. *qui* fit, kako biva.
2. Oba se zaimena ojačavaju: 1. stavljajuéc pred nje *ec*, n. p. *ecquis, ecquid?* i *ecqui, ecquae, ecquod?* 2. dodajuéc im *nam*, n. p. *quisnam, quidnam?* i *quinam, quaenam, quodnam?* tko to itd.
3. Ovim su zaimenom srodni ovi upitni pridavnici: 1. *qualis, e*, kakov? 2. *quantus, quanta, quantum*, kolik? 3. *quot* (samo kano neskloniv višebrojni), koliko njih? 4. *quotus. a, um*, koji (u redu)? 5. *cujas, ātis*, odakle? 6. *cujus, a, um*, čiji, čija, čije? 7. *uter, utra, utrum*, koji od dvojice?

Zaime upitno *uter, utra, utrum* sklanja se ovako:

Jed. nom.	uter	utra	utrum
gen.	utrius	utrius	utrius
dat.	utri	utri	utri
ak.	utrum	utram	utrum
abl.	utro	utra	utro
Viš. nom.	utri	utrae	utra
gen.	utrorum	utrarum	utrorum
dat.	utris	utris	utris
ak.	utros	utras	utra
abl.	utris	utris	utris

Glava 11.

O zaimenu odnosnom.

§. 56.

Odnosna zaimena jesu tri: 1. *qui, quae, quod*, tko, koji, koja, koje, što, 2. *quisquis* m. i ž., *quidquid*, tkogod, kojagod, štogod; 3. *quicunque, quaecunque, quodcunque*, kojigod, kojagod, kojegod. Pèrvo se sklanja kano upitno istih dočetakah; *quisquis* sklanja obe česti kano upitno *quis*; *quicunque* se sklanja kano upitno *qui, quae, quod*, n. p. *cujuscujus, cuicui, cujuscunque, cuicunque* itd.

Opazke.

1. Premda se u nas tko i što uzimaju ponajviše kano samostavnici, dolaze ipak i kano pridavnici, kad su bez samostavnika u prednjoj izreci, a u stražnjoj su reči, na koje se protežu, n. p. tko se naukom bavi, čuti (on) najveću slast; što tko čeka, to i dočeka. Prama ovim su koj i koje, koji se metju, kad se protežu na reč ili u prednjoj ili u istoj izreci. Ovo valja o svih zaimenih, sastavljenih sa tko i što, koj i koje. (Vidi slēdeći §.)

2. Što se uzima kano pridaunik za sva tri spola, no samo u nom. i ak. jed. i viš. n. p. nož, knjiga, što sam kupio. Někoji uče, da se ovako uzima i u drugih padežih, no buduće da se nesklanja, valja iza njega postaviti zaimo osobno tretje osobe u shodan padež, n. p. brat, što sam mu kupio knjigu.
3. Město abl. jed. *quo, qua, quo*, rabi kadšto i stari oblik *qui*, osobito kad mu se doda predlog *cum* (*quicum*); město dat. i abl. viš. *quibus* rabi i stari oblik *quis*.
4. *Quisquis* rabi uvěk kano samostavnik, *quicumque* kano pridaunik. Kad se *quisquis* spoji s genitivom: modi, onda ima u gen. *cuicui*: *cuicumodi*, kakovgod.
5. Odnosnim su zaimenom srodni ovi odnosni pridaunici: 1. *qualis, e*, kakov; 2. *quantus, a, um*, kolik; 3. *quot* (samo kano neskloniv višebrojni); 4. *qualiscunque, qualecunque*, kakovgod; *quantuscunque, quantacunque, quantumcunque*, kolikgod; *quotcunque* ili *quotquot*, kolikogod.
6. Někoja su zaimena i zaimeni pridaunici međjusobno u takovu odnošenju, da čim se jedno uzme, i drugo se mora uzeti. Ovakovo je odnošenje osobito među upitnimi, pokaznimi i odnosnimi. Evo obrazca:

upitni	pokazni	odnosni
quis?	is	qui
qualis?	talís	qualis
quantus?	tantus	quantus
quot?	tot	quot.

Glava 12.

O neopreděljenih zaimenih.

§. 57.

Neopreděljena zaimena naznačuju osobu ili stvar, koje govornik točno nepozna. Ovakova jesu:

1. *quis, m. ž, quid, sr. tko, koj, što.*

2. *qui, quae* ili *qua, quod*, koj, koja, koje.

3. *aliquis*, m. ž, *aliquid*, sr. tko, koj, koja, koje, što, kadšto i nětko, něšto.

4. *aliqui, aliqua, aliquod*, koj, koja, koje (někoj) itd.

5. *quidam, quaedam, quiddam* i *quoddam*, někoj, někoja, někoje ili něki, něka, něko, něšto,

6. *quispiam, quaequam, quidpiam* i *quodpiam*, tko, koj, koja, koje, što.

7. *quisquam (quaequam), quidquam*, itko, išto.

8. *quivis, quaevis, quidvis* i *quodvis*, tkogod, kojgod, kojagod, kojegod, štogod.

9. *quilibet, quaelibet, quidlibet* i *quodlibet*, tko mu drago, koj mu drago, koja mu drago, koje mu drago, što mu drago.

10. *quisque, quaeque, quidque* i *quodque*, svatko, svaki, svaka, svako, svašto.

11. *unusquisque, unaquaeque, unumquidque* i *unumquodque*, svatko, svaki, svaka, svako, svašto.

Kod ovih se zaimenah opažava, da někoja imaju i u nas i u Latinah srednji spol na dva načina; o ovih valja pamtiti, da koja su sastavljena sa *quid*, naši što, rabe uvěk kano samostavnici; a koja su sa *quod*, naši koje, da služe uvěk kano pridavnici; zaimena sastavljena sa *quis*, služe uvěk i kano samostavnici i kano pridavnici; u nas su kano samostavnici na tko, a pridavnici na koj; *quisquam* rabi samo kano samostavnik. Sva se ova zaimena sklanjaju kano *quis* i *qui*, a dočetcí *dam, piam, quam, vis libet*, neměnjaju se. U srednjem spolu višebroja ima *quis* i *quae* i *qua*, *aliquis* uvěk *aliqua*. U *unusquisque* sklanjaju se obe česti.

Opazka. Ovim su zaimenom srodni ovi pridavnici:

1. *ullus, a, um*, ikoj, a, e. 2. *nullus, a, um*, nitko,

nikoj, a, e. 3. *neuter, neutra, neutrum*, nijedan od dvojice. 4. *uterque, utrāque, utrumque*, svaki od dvojice. 5. *alterūter, alterūtra, alterūtrum*, jedan ili drugi od dvojice. 6. *utervis, utrāvis, utrumvis, i uterlibet, utralibet, utrumlibet*, svaki kojigod od dvojice. 7. *alius, a, ud*, drugi. 8. *alter, altera, alterum*, drugi od dvojice. 9. *solus, a, um* (jedan) sam. 10. *tōtus, tota, totum*, cio, vās. Svi se ovi pridavnici uzimaju i kano samostavnici i kano pridavnici, osim *ullus*, koj se u nominativu i akuzativu uzima samo kano pridavnik; za njegova se samostavnika smatra *quisquam*, itko; u nas valja i ovdě gori navedena razlika. Svi ovi pridavnici kano i upitni *uter, utra, utrum* imaju u genitivu *ius*, u dativu **i** (Vidi §. 32 op. 2.) U *alteruter* mogu se sklanjati obe česti, *alterutrīus* i *alteriusutrīus*.

Poglavljje drugo.

O glagolju.

Odsěk pèrvi.

O děljenju glagoljah.

§. 58.

Glagolji se zovu rěči, koje naznačuju, da koja osoba ili stvar što radi ili těrpi, n. p. *amat, ljubi, amator*, biva ljubljen. Glagolji, koji naznačuju, da koja osoba ili stvar što radi, tvori, zovu se tvorni, koji naznačuju, da koja osoba ili stvar što těrpi, zovu se těrpnj.

§. 59.

S početka su se u jeziku latinskom tvorni i těrpnj glagolji razlikovali posebnim oblikom (formom).

No s vremenom su někoji tєrpni glagolji izgubili svoje tєrpno znaćenje, pa odatle su postali glagolji, koji imaju tєrpni oblik, no tvorno znaćenje. Ovi glagolji, buduć da svoje tєrpno znaćenje bi reć odlažu, zovu se odložni. Zato se latinski glagolji dēle na troje, naime na glagolje 1. tvorne, 2. tєrpne, 3. odložne. Tvorni se glagolji zovu, koji imaju tvorni oblik i tvorno znaćenje; tєrpni se zovu, koji imaju tєrpni oblik i tєrpno znaćenje; a odložni se zovu, koji imaju tєrpni oblik, no tvorno znaćenje.

§. 60.

Glagolji tvornoga znaćenja, to jest i tvorni i odložni, dēle se na prelazne i neprelazne ili srednje. Prelazni se glagolji zovu, koji naznaćuju činjenje, koje se od subjekta na druge stvari proteže; a neprelazni se zovu, koji naznaćuju činjenje, koje neprelazi na druge stvari, već ostaje u subjektu, n. p. *disco*, učim; *adgredior*, navaljujem; *dormio*, spavam.

Opazke.

1. Někoji glagolji imaju tvorni oblik a po vidu tєrpno znaćenje. Ovi se zovu srednjo-tєrpni i jesu: *vapulo*, biju me; *veneo*, prodaju me; *fit*, prave me (postajem).
2. Někoji tvorni glagolji imaju u dioniku prošlom tvorno znaćenje. Ovi se zovu srednjo-tєrpni ili poluodložni. Od ovih su opet někoji podpuno poluodložni, te prave od dionika někoja druga vremena, naime: prošlo, predprošlo i buduće prošlo; a někoji su nepodpuno poluodložni, te neimaju u nijednom drugom vremenu tєrpnoga oblika. Podpuno poluodložni glagolji jesu:

1. *audeo*, *ausus sum*, *ēre*, směti, usuditi se,
2. *gaudeo*, *gavisus sum*, *ēre*, veseliti se,
3. *soleo*, *solitus sum*, *ēre*, obiçavati,

4. *fīdo, fīsus, sum, ěre, uzdati se.*

Nepodpuno poluodložni jesu:

1. *coeno, avi, atum, are, jesti, obědovati,*

2. *prandeo, di, sum, ěre, ruĉati,*

3. *poto, avi, atum, are, piti,*

4. *juro, avi, atum, are, priseći.*

Ovi glagolji imaju u dioniku: *coenatus, pransus, potus i juratus*, te neznaĉe, da je tko nahranjen, napojen, itd. veĉ da je veĉerao, obědovao, pio itd.

Odsěk drugi.

O sprezi.

§. 61.

Sprezajuĉ glagolj valja paziti na troje: 1. na osobu ili stvar, o kojoj se Ńto kaŹe, 2. na naĉin, kojim se Ńto kaŹe, 3. na vrěme, u koje se metje ono, Ńto se kaŹe. Sve ovo troje naznaĉuje se glagoljnimi doĉetci.

§. 62.

Osobe su glagolja tri, 1. pěrva, koja govori, 2. druga, koja se razgovara, 3. tretja, o kojoj se govori. Za sve tri osobe ima dva broja: jednobroj, gde se govori o jednoj, viŃebroj, gde se govori o viŃe osobah, koje ili govore ili se razgovaraju ili se o njih govori.

§. 63.

Naĉinah glagolja ima u Ńirem smislu sedam. 1. pokazni, 2. vezni, 3. zapovědni, 4. neopreděljeni, 5. dionik, 6. gerundij, 7. supin; no u uŹem

smislu ima samo tri načina: pokazni (kojim se izražuje nešto izvěstna); vezni (kojim se izražuje nešto neizvěstna); zapovédni (kojim se naznačuje nešto zaželjena). Ova tri načina, buduéc da naznačuju osobu, koja što čini ili tèrpi, zovu se glagolj opredéljeni, ostala se četiri zovu glagolj neopredéljeni.

§. 64.

Jednostavnih vremenah ima šest: sadanje, prošlo trajno, prošlo, predprošlo, buduée, buduée prošlo. Pokazni način ima svih šest; vezni samo pèrva četiri; zapovédni samo sadanje i buduée; neopredéljeni sadanje prošlo i buduée; dionik tvorni sadanje i buduée; tèrpni prošlo i buduée. Odložni glagolji imaju u dioniku tri vremena s tvornim značenjem, pa ako su prelazni, još jedno s tèrpnim značenjem. Al i ova vremena ima samo glagolj tvorni; tèrpni i odložni pravi vrème prošlo, predprošlo i buduée prošlo pomoću glagolja *esse*, pa zato se ovaj glagolj zove pomoćnim.

Glava 13.

O sprezi pomoćnoga glagolja.

§. 65.

Pomoćni glagolj *esse* spréza se ovako:

Način pokazni. *

	Sadanje.	Prošlo.
Jed.	sum es est	fūi fuiſti fuit

*) Premda narav našega jezika nedonosi, da se ovakovi pridavnicí uzimaju bez svojih samostavnikah, ovdě ćemo se njimi ipak služiti, da se uklonimo dosadnomu ponavljanju samostavnikah.

Viš.	sūmus estis sunt	fuimus fuistis fuerunt
------	------------------------	------------------------------

Prošlo trajno.

Predprošlo.

Jed.	eram eras erat	fueram fueras fuerat
Viš.	erāmus erātis erant	fuerāmus fuerātis fuerant

Buduće.

Buduće prošlo.

Jed.	ero eris erit	fuero fuëris fuërit
Viš.	erīmus erītis erunt	fuerīmus fuerītis fuërint

Vezni.

Sadanje.

Prošlo.

Jed.	sim sis sit	fuërim fuëris fuërit
Viš.	sīmus sītis sint	fuerīmus fuerītis fuërint

Prošlo trajno.

Predprošlo.

Jed.	essem esses esset	fuissem fuisses fuisset
Viš.	essēmus essētis essent	fuiessēmus fuiessētis fuiessent

Zapovēdni.

Sadanje.

Buduće.

Jed.	es —	esto esto
Viš.	este —	estōte sunto

Neopreděljeni

Dionik

Sadanj.	esse	(ens) — futurus, a, um.
Prošlo.	fuisse	
Buduće	futurum, am, um esse	

Opazka. Město *fuērunt rabi fuēre*, město *essem, esses, esset: forem, fores, foret i forent*, město *futurum esse: fore*.

Glava 14.

O pravilnoj sprezi.

§. 66.

U latinskom se jeziku uzimaju četiri sprege. Neopreděljeni pèrve dočima se na *āre*, druge na *ēre*, tretje na *ēre*, četvèrte na *īre*. Da bi se koj glagolj mogao točno sprezati, treba znati njegova četiri temeljna oblika, to jest ona, iz kojih se ostali oblici izvadjaju. Ovi jesu: 1. sadanje, 2. prošlo, 3. supin, 4. neopreděljeni.

Ovi se oblici prave od osnove glagolja. Ova se u pèrvoj sprezi dočima na *ā*, u drugoj na *ē*, u tretjoj na saglasnik, u četvèrtoj na *ī*. Od ove osnove pravi se 1. Sadanje pokaznoga tvornoga dodajuć joj *o*, koje u pèrvoj sprezi onaj osnovni glasnik *a* progutne, n. p. *amo* (t. j. *amo-o*), *mone-o*, *leg-o*, *audi-o*; 2. Prošlo pokaznoga tvornoga dodajuć *vi* u pèrvoj i četvèrtoj sprezi; u drugoj *ui* izbacujuć osnovni glasnik *e*; u tretjoj *i*, n. p. *ama-vi*, *audi-vi*, *mon-ui*, *leg-i*; 3. Supin dodajuć *tum* i pretvarajuć osnovni glasnik *ē* u *ī*, n. p. *ama-tum*, *moni-tum*, *lectum audi-tum*; 4. Neopreděljeni dodajuć *re*, pred koje se u tretjoj sprezi umetne vezni glasnik *ě*, n. p. *ama-re*, *mone-re*, *leg-ě-re*, *audi-re*.

§. 67.

Sprege.

I. T v o r n i.

A. Pokazni.

Sadanje.

	I. spr.	II. spr.	III. spr.	IV. spr.
Jed.	laud-o ¹ *)	mone-o ²	leg-o ³	audi-o ⁴
	laud-ās	mon-ēs	leg-īs	aud-īs
	laud-at	mon-et	leg-it	aud-it
Viš.	laud-āmus	mon-ēmus	leg-īmus	aud-imus
	laud-ātis	mon-ētis	leg-ītis	aud-ītis
	laud-ant	mon-ent	leg-unt	aud-iunt

Proslo trajno.

Jed.	laud-ābam	mon-ēbam	lēg-ēbam	audi-ēbam
	laud-abās	mon-ebās	leg-ebās	audi-ebās
	laud-abat	mon-ebat	leg-ebat	audi-ebat
Viš.	laud-abāmus	mon-ebāmus	leg-ebāmus	audi-ebāmus
	laud-abātis	mon-ebātis	leg-ebātis	audi-ebātis
	laud-abant	mon-ebant	leg-ebant	audi-ebant.

Buduće.

Jed.	laud-ābo	mon-ēbo	lēg-am	aud-iam
	laud-ābis	mon-ēbis	leg-ēs	aud-iēs
	laud-ābit	mon-ēbit	leg-et	aud-iet
Viš.	laud-abīmus	mon-ebīmus	leg-ēmus	aud-iēmus
	laud-abītis	mon-ebītis	leg-ētis	aud-iētis
	laud-ābunt	mon-ebunt	leg-ent	aud-ient

1 hvalim, 2 opominjam, 3 čitam, 4 čujem.

*) Buduć da se naša vremena porad razlike između glagoljah tra-
jućih i minućih neslažu s latinskim, nisu ovdje prevedena; na-
način, kako se imaju prevoditi, naveden je u §. 196.

Pro š lo.

J. laud-āvi	mon-ūi	leg-i	aud-ivi
laud-avisti	mon-uisti	leg-isti	aud-ivisti
laud-avit	mon-uit	leg-it	aud-ivit
V. laud-avimus	mon-uimus	leg-imus	aud-ivimus
laud-avistis	mon-uistis	leg-istis	aud-ivistis
laud-avērunt ili	mon-uērunt ili	leg-erunt ili	aud-ivērunt
laud-avēre	mon-uēre	legēre	ili-audi-vēre

Pred pro š lo.

Jed. laud-avěram	mon-uěram	lěg-ěram	aud-ivěram
laud-averās	mon-uerās	leg-erās	aud-iverās
laud-averat	mon-uerat	leg-erat	aud-iverat
Viš. laud-averāmus	mon-uerāmus	leg-erāmus	aud-iverāmus
laud-averātis	mon-uerātis	leg-erātis	aud-iverātis
laud-averant	mon-uerant	leg-erant	aud-iverant

Budu će pro š lo.

Jed. laud-avěro	mon-uěro	lěg-ěro	aud-ivěro
laud-averis	mon-ueris	leg-eris	aud-iveris
laud-averit	mon-uerit	leg-erit	aud-iverit
Viš. laud-averimus	mon-uerimus	leg-erimus	aud-iverimus
laud-averītis	mon-uerītis	leg-erītis	aud-iverītis
laud-averint	mon-uerint	leg-erint	aud-iverint

B. Vezni.

S a d a n j e.

Jed. laud-em	mon-eam	lěg-am	aud-iam
laud-ēs	mon-eās	leg-ās	aud-iās
laud-et	mon-eat	leg-at	aud-iat
Viš. laud-ēmus	mon-eāmus	leg-āmus	aud-iāmus
laud-ētis	mon-eatis	leg-ātis	aud-iātis
laud-ent	mon-eant	leg-ant	aud-iant

Pro š lo trajno.

Jed. laud-ārem	mon-ērem	lěg-ěrem	aud-irem
laud-arēs	mon-erēs	leg-erēs	aud-irēs
laud-aret	mon-eret	leg-eret	aud-iret
Viš. laud-arēmus	mon-erēmus	leg-erēmus	aud-iremus
laud-arētis	mon-erētis	leg-erētis	aud-irētis
laud-arent	mon-erent	leg-erent	aud-irent

Pro š lo.

Jed.	laud-avěrim	mon-uěrim	lěg-ěrim	aud-ivěrim
	laud-averis	mon-ueris	leg-eris	aud-ivěris
	laud-averit	mon-uerit	leg-erit	aud-ivěrit
Viš.	laud-averimus	mon-uerimus	leg-erimus	aud-iverimus
	laud-averitis	mon-ueritis	leg-eritis	aud-iveritis
	laud-averint	mon-uerint	leg-erint	aud-iverint

Predpro š lo.

Jed.	laud-avissem	mon-uisssem	lěg-isssem	aud-ivisssem
	laud-avissēs	mon-uissēs	leg-issēs	aud-ivissēs
	laud-avisset	mon-uisset	leg-isset	aud-ivisset
Viš.	laud-avissēmus	mon-uissēmus	leg-issēmus	aud-ivissēmus
	laud-avissētis	mon-uissētis	leg-issētis	aud-ivissētis
	laud-avissent	mon-uissent	leg-issent	aud-ivissent

C. Zapovědni.

Sa da n je.

Jed.	laud-ā	mon-ē	lěg-ě	aud-ī
Viš.	laud-āte	mon-ēte	leg-ite	aud-ite

Bu du é e.

Jed.	laud-āto	mon-ēto	lěg-ito	aud-ito
	laud-āto	mon-ēto	leg-ito	aud-ito
Viš.	laud-atōte	mon-etōte	leg-itōte	aud-itōte
	laud-anto	mon-ento	leg-unto	aud-iunto

D. Neopreděljeni.

Sa da n je.

laud-āre	mon-ēre	leg-ěre	aud-ire
----------	---------	---------	---------

Pro š lo.

laud-avisse	mon-uisse	leg-isse	aud-ivisse
-------------	-----------	----------	------------

Bu du é e.

Jed.	laud-aturum	mon-iturum	lect-urum	aud-iturum
	am, um esse	am, um esse	am, um esse	am, um esse
Viš.	laud-atuross	mon-ituross	lect-uross	aud-ituross
	as, a, esse	as, a, esse	as, a, esse	as, a, esse

E. Dionik.

S a d a n j e.

laud-ans	mon-ens	leg-ens	aud-iens
----------	---------	---------	----------

B u d u é e.

laud-aturus	mon-iturus	lect-urus	aud-iturus
a, um	a, um	a, um	a, um

F. Gerundij.

Gen. laud-andi	mon-endi	leg-endi	aud-iendi
Dat. laud-ando	mon-endo	leg-endo	aud-iendo
Ak. laud-andum	mon-endum	leg-endum	aud-iendum
Abl. laud-ando	mon-endo	leg-endo	aud-iendo

G. Supin.

1. laud-ātum	mon-ītum	lec-tum	aud-ikum
2. laud-ātu	mon-ītu	lec-tu	aud-ītu

§. 68.

II. T è r p n i.

A. Pokazni.

S a d a n j e.

	I. spr.	II. spr.	III. spr.	IV. spr.
Jed.	laud-or	mon-eor	leg-or	aud-ior
	laud-āris (re)	mon-ēris (re)	leg-ēris	aud-iris
	laud-ātur	mon-ētur	leg-itur	aud-itur
Viš.	laud-āmur	mon-ēmur	leg-īmur	aud-īmur
	laud-āmīni	men-ēmīni	leg-īmīni	aud-īmīni
	laud-antur	mon-entur	leg-untur	aud-iuntur

P r o š l o t r a j n o.

J.	laud-ābar	mon-ēbar	lēg-ēbar	aud-iēbar
	laud-abāris(re)	mon-ebāris(re)	leg-ebāris(āre)	aud-iebāris (are)
	laud-abātur	mon-ebātur	leg-ebātur	aud-iebātur
V.	laud-abāmur	mon-ebamur	leg-ebamur	aud-iebāmur
	laud-abamīni	mon-ebamīni	leg-ebamīni	aud-iebamīni
	laud-abantur	mon-ebantur	leg-ebantur	aud-iebantur

B u d u é e.

J. laud-ābor	mon-ēbor	lēg-ar	aud-iar
laud-abēris(ēre)	mon-ebēris(ēre)	leg-ēris(ēre)	aud-iēris(ēre)
laud-abītur	mon-ebītur	leg-ētur	aud-ietur
V. laud-abīmur	mon-ebīmur	leg-ēmur	aud-iemur
laud-abimīni	mon-ebimīni	leg-ēmini	aud-iemini
laud-abuntur	mon-ebuntur	leg-entur	aud-ientur

P r o š l o.

J. laud-atus	sum; mon-itus	sum; lec-tus	sum; auditus	sum
a, um	es	es	es	es
	est, a, um	est a, um	est a, um	est
V. laudati	sumus; moniti	sumus; lecti	sumus; auditi	sumus
ae, a	estis	estis	estis	estis
	sunt ae, a	sunt ae, a	sunt ae, a	sunt

P r e d p r o š l o.

J. laudatus	eram; monitus	eram; lectus	eram; auditus	eram
a, um	eras	eras	eras	eras
	erat a, um	erat a, um	erat a, um	erat
V. laudati	eramus; moniti	eramus; lecti	eramus; auditi	eramus
ae, a	eratis	eratis	eratis	eratis
	erant ae, a	erant ae, a	erant ae, a	erant

B u d u é e p r o š l o.

J. laudatus	ero monitus	ero lectus	ero auditus	ero
a, um	eris	eris	eris	eris
	erit a, um	erit a, um	erit a, um	erit
V. laudati	erimus; moniti	erimus; lecti	erimus; auditi	erimus
ae, a	eritis	eritis	eritis	eritis
	erunt ae, a	erunt ae, a	erunt ae, a	erunt

B. Vezni.

S a d a n j e.

Jed. laud-er	mon-ear	leg-ar	aud-iar
laud-ēris(ēre)	mon-eāris(āre)	leg-āris(āre)	aud-iāris(āre)
laud-ētur	mon-eatur	leg-atur	aud-iatur
laud-emur	mon-eamur	leg-amur	aud-iamur
laud-emīni	mon-eamīni	leg-amini	aud-iamini
laud-entur	mon-eantur	leg-antur	aud-iantur

P r o š l o t r a j n o.

J. laud-ārer	mon-ērer	leg-ĕrer	aud-īrer
laud-arēris (ēre)	mon-erēris (ēre)	leg-erēris (ēre)	aud-irēris
laud-aretur	mon-eretur	leg-eretur	aud-irētur
V. laud-aremur	mon-eremur	leg-eremur	aud-iremur
laud-aremini	mon-eremini	leg-eremini	aud-iremini
laud-arentur	mon-erentur	leg-erentur	aud-irentur

P r o š l o.

Jed. laudatus	} sim } sis } sit	monitus	} sim } sis } sit	lectus	} sim } sis } sit	auditus	} sim } sis } sit
a, um		a, um		a, um		a, um	
Viš. laudati		simus		sitis i t. d.		sint	
ae, a							

P r e d p r o š l o.

Jed. laudatus	} essem } esses } esset	monitus	} essem } esses } esset	lectus	} essem } esses } esset	auditus	} essem } esses } esset
a, um		a, um		a, um,		a, um	
Viš. laudati		essemus		essetis i t. d.		essent	
ae, a							

C. Zapovědni.

S a d a n j e.

Jed. laud-are	mon-ēre	leg-ĕre	aud-ire
Viš. laud-amīni	mon-emīni	leg-imīni	aud-imīni

B u d u ě e.

Jed. laud-ātor	mon-ētor	leg-ītor	aud-itor
laud-ātor	mon-ētor	leg-ītor	aud-ītor
Viš. laud-amīnor	mon-emīnor	leg-imīnor	aud-imīnor
laud-antor	mon-entor	leg-untor	aud-iuntor

D. Neopreděljeni.

S a d a n j e.

laud-āri	mon-ēri	lēg-i	aud-īri
----------	---------	-------	---------

P r o š l o.

Jed. laudatum	monitum	lectum	auditum
am, um, esse	am, um, esse	am, um, esse	am, um, esse

Viš.	laudatos	monitos	lectos	auditos
	as, a, esse	as, a, esse	as, a, esse	as, a, esse

Buduće.

laudatum iri	monitum iri	lectum iri	auditum iri.
--------------	-------------	------------	--------------

E. Dionik.

Prošlo.

laudatus (a, um)	monitus (a, um)	lectus (a, um)	auditus (a, um)
------------------	-----------------	----------------	-----------------

Buduće.

laud-andus	mon-endus	leg-endus	aud-iendus
a, um	a, um	a, um	a, um

Opazka. Ima dvanaest glagoljah tretje sprege, koji iza osnove uzimaju *i*, naime: *capio*, *facio*, *jacio*, *cupio*, *fodio*, *fugio*, *lacio*, *pario*, *quatio*, *rapio*, *sapio*, *specio*. Ovo se *i* samo i uvijek onda izbacuje, kad za njim ide *i* ili kratko *er*; dakle: *capis*, *capërem*, *capëre*, *capërer* (no buduće tèrpno *capieris*).

III. Odložni.

§. 69.

Odložni se glagolj spreza posve kano i tèrpni, no povèrh svih oblikah tèrpnoga glagolja uzima od tvornoga oba dionika na *ns* i *urus*. Odložni glagolj ima uvijek tvorno značenje, osim u dioniku na *ndus*, pa zato se ovaj dionik pravi samo od prelaznih glagoljah; od neprelaznih može rabiti samo srediñji spol s glagoljem *est*, dakako u tèrpnom značenju, n. p. *loquendum est*, mora se govoriti (upravo kano *itur*, *eundum est* §. 292).

Buduć da se odložni glagolj spreza kano i tèrpni, zato netreba ovdě posebna obrazca postaviti.

§. 70.

Izvadjanje vremenah.

I. Od sadanjega pokaznoga tvornoga pravi se:

1. Sadanje pokaznoga tèrpnoga dodajuć mu **P**, n. p. *amo, amo-r; moneo, moneo-r; lego, lego-r; audio, audio-r.*

2. Sadanje veznoga tvornoga i tèrpnoga pretvarajuć **Ō** pèrve sprege u em i er, a ostalih spregah u am i ar, n. p. *laud-o, laud-em, laud-er; mone-o, mone-am, mone-ar; leg-o, leg-am, leg-ar; audi-o audi-am, audi-ar.*

II. Od prošloga pokaznoga tvornoga pravi se:

1. Prošlo veznoga tvornoga pretvarajuć **Ī** u ěrim, n. p. *laudav-i, laudav-erim; monu-i, monu-erim; leg-i, legerim; audivi, audiverim.*

2. Predprošlo pokaznoga i veznoga tvornoga pretvarajuć **Ī** u eram i issem, n. p. *laudav-i, laudav-eram, laudav-issem; monu-i, monu-eram, monu-issem; leg-i, leg-eram, leg-issem; audiv-i, audiv-eram, audiv-issem.*

3. Buduće prošlo pretvarajuć **Ī** u ěro, n. p. *laudav-i, laudav-ero; monu-i, monu-ero; leg-i, leg-ero; audiv-i, audiv-ero.*

4. Neopreděljeni prošloga tvornoga pretvarajuć **Ī** u isse, n. p. *laudav-i, laudav-isse; monu-i, monu-isse, leg-i, leg-isse; audiv-i, audiv-isse.*

III. Od supina se prave:

1. Neopreděljeni budućega tèrpnoga dodajuć supinu iri, n. p. *laudatum iri, monitum iri, lectum iri, auditum iri.*

2. Dionik budućega tvornoga i prošloga tèrpnoga pretvarajuć um u urus i us, n. p. *laudat-um, lau-*

dat-urus, laudat-us; monit-um, monit-urus, monit-us; lect-um, lect-urus, lect-us; audit-um, audit-urus, audit-us.

3. Prošlo, predprošlo i buduće prošlo pokaznoga tèrpnoga, zatim prošlo i predprošlo veznoga tèrpnoga, napokon neopreděljeni prošloga tèrpnoga spajajuć dionik prošloga tèrpnoga s pomoćnim glagoljem *sum, eram, ero; sim, essem, esse, n. p. laudatus, sum, eram, ero; laudatus, sim, essem; laudatum esse.*

IV. Od neopreděljenoga se prave :

1. Prošlo trajno pokaznoga tvornoga i tèrpnoga dodajuć osnovi neopreděljenoga u pèrvoj i drugoj sprezi *bam, bar, u tretjoj i četvèrtoj ēbam, ēbar, n. p. lauda-bam, lauda-bar; monē-bam, monē-bar; leg-ebam, leg-ebar; audi-ebam, audi-ebar.*

2. Buduće tvornoga i tèrpnoga dodajuć osnovi neopreděljenoga u pèrvoj i drugoj sprezi *bo, bor, u tretjoj i četvèrtoj am, ar, n. p. lauda-bo, lauda-bor; mone-bo, mone-bor; leg-am, leg-ar; audi-am, audi-ar.*

3. Dionik sadanjega tvornoga i budućega tèrpnoga dodajuć osnovi neopreděljenoga u pèrvoj i drugoj sprezi *ns, ndus, u tretjoj i četvèrtoj ens, endus, n. p. lauda-ns, lauda-ndus; mone-ns, mone-ndus; leg-ens, leg-endus; audi-ens, audi-endus.*

4. Prošlo trajno veznoga tvornoga i tèrpnoga dodajuć neopreděljenomu **III**, **P**, n. p. *laudare-m, laudare-r; monere-m, monere-r; legere-m, legere-r; audire-m, audire-r.*

5. Zapovédni tvornoga i tèrpnoga izbacujuć dočetak neopreděljenoga *re* u tvornom, a zadèržavajuć ga u tèrpnom, n. p. *lauda, laudare; mone, monere; lege, legere; audi, audire.*

6. Neopreděljeni sadanjega tèrpnoga, pretvarajuć dočetak re u pèrvoj, drugoj i četvèrtoj sprezi u ri, a u tretjoj cèlo ere u **i**, n. p. *laudare, laudari; monere, moneri; audire; audiri: legere, legi.*

§. 71.

Opazke o někojih vremenih.

1. Prošlo tvornoga pèrve i četvèrte sprege i ostala iz njih izvedena vremena stežu dočetke avi i ave u **a**, ivi u **i**, ive u ie, ako za ovimi dočetcima ide **S** ili **R**, n. p. *laudavisti, laudasti; laudaverunt, laudarunt; audivisti, audisti; audiverunt, audierunt.*

2. Město dočetka ērunt rabi u tretjoj osobi prošloga tvornoga ēre, n. p. *audivere* město *audiverunt.*

3. Město dočetka ris u drugoj osobi sadanjega, prošloga trajnoga i budućega tèrpnoga rabi i re n. p. *laudāre* město *laudaris; laudabāre* město *laudabāris; laudabēre* město *laudabēris; laudēre* město *laudēris; laudarēre* město *laudarēris.*

4. Glagolji *dicere, ducere, facere i ferre* izbacuju u drugoj osobi jed. zapovėdnoga **e**, n. p. *dic, duc, fac, fer*; osim sastavljenih sa *facio*, kojim se **a** pretvara u **i**, n. p. *perficio, perfice; conficio, confice.*

5. Město *endus, a, um*, rabi u dioniku budućega tèrpnoga i u gerundiju tretje i četvèrte sprege dočetak *undus, a, um*, n. p. *legundum, faciundi, accipiundo.* *Potior* ima običnije *potiundi, nego potiendi.*

Sprega opisna.

§. 72.

Opisna se sprega pravi uzimajuć dionike budućega tvornoga i tèrpnoga s pomoćnim glagoljem *esse*. Odatle postaju ova vremena:

I. Tvorno.

	Pokazni.	Vezni.	Neopreděljeni.
Sadan.	amaturus sum	amaturus sim	amaturum esse
Pr. tr.	amaturus eram	amaturus essem	— —
Buduć.	amaturus ero	— —	— —
Proš.	amaturus fui	amaturus fuerim	amaturum fuisse
Predpr.	amaturus fueram	amaturus fuissem	— —
Bud. pr.	amaturus fuero	— —	— —

II. Tèrpno.

	Pokazni.	Vezni.	Neopreděljeni.
Sad.	amandus sum	amandus sim	amandum esse
Pr. tr.	amandus eram	amandus essem	— —
Bud.	amandus ero	— —	— —
Proš.	amandus fui	amandus fuerim	amandum fuisse
Predpr.	amandus fueram	amandus fuissem	— —
Bud. pr.	amandus fuero	— —	— —

Glava 15.

O nepravilnosti prošlih i supinah.

§. 73.

Nepравilnici pèrve sprege dèle se na tri reda; amo idu: 1. koji dočetni glasnik osnove u prošlom izbacuju, a u supinu u *i* pretvaraju: onda se u prošlom **v** pretvori u **u**; 2. koji dočetni glasnik osnove *i* u prošlom *i* u supinu izbacuju; 3. koji prošlo podvostručjenjem prave.

Red pèrvi.

1. *crepo* *), *crepŭi*, *crepĭtum*, štropotati. Tako i *discrĕpo*, *ui*, *āre* (bez supina) nesudarati se; *increpare*, izpsovati, rabi kadšto i pravilno.

2. *cŭbo*, *cubŭi*, *cubitum*, *āre*, ležati. Tako i sastavljenici, *incubare*, ležati na čem; *recubare*, ležati nauznak.

3. *dŏmo*, *domŭi*, *domĭtum*, *āre*, ukrotiti, pripitomiti.

4. *mĭco*, *micŭi*, *āre*, sjati. Sastavljenici imaju supin pravilno, n. p. *emĭco*, *emicui*, *emicatum*, *are*, pro-sjati; *dimico*, *dimicavi* (malo kad: *dimicui*), *dimicatum*, *are*, boriti se.

5. *plico*, *plicavi*, *plicatum*, rĕdje *plicui*, *plicĭtum*, *are*, nabirati. U sastavljenikah, izuzimajuć *applicare*, prilĕpiti i *explicare*, razviti, razjasniti, koje Cicero obiĕno na avi, atum uzima, prošlo se doĕima na ui, supin na atum, n. p. *complicare*, saviti, smotati; *implicare*, zaplesti, zamĕrsiti. Glagolji, koji se prave od imenah na plex, kano *duplicare*, podvostruĕiti; *triplicare*, potrostruĕiti; *multiplicare*, pomnožiti i *supplicare*, prositi, rabe uvĕk pravilno.

6. *sŏno*, *sonŭi*, *sonĭtum*, (no *sonaturus*), *āre*, zvuĕiti.

7. *tŏno*, *tonŭi*, *tonĭtum*, *āre*, gĕrmiti.

8. *vĕto*, *vetŭi*, *vetĭtum*, *āre*, zabraniti.

Red drugi.

1. *frĭco*, *fricŭi*, *fricatum*, (rĕdje *frictum*) *āre*, tĕrti.

*) Svaki latinski glagolj može se naški prevesti i trajućim i minućim; ovdĕ je postavljen samo jedan, koj se je ĕinio najobiĕniji, drugi ĕe svaki našinae, ako mu uztreba, lako sām napraviti.

2. *jūvo, jūvi, jūtum* (*juvaturus*, no sastavljenici i *juturus*) *āre*, pomagati, koristiti.

3. *lāvo, lāvi, lautum* ili *lotum, āre*, prati, miti; kadšto ima i pravilno.

4. *něco, necavi, necatum*, řědje *necūi, nectum, āre*, ubiti. No *enecare* ima *enecui, enectum*.

5. *sěco, secui, sectum, āre*, sěći.

Red tretji.

1. *do, dēdi, dātum, dāre*. Někoji sastavljenici pretvaraju **a** neopreděljenoga u *ě*, te se sprežaju (pretvoriv *dēdi* u *didī*) po tretjoj sprezi, n. p. *addo, addidī, additum*, dodati; *reddo, reddidī, redditum, redděre*, povratiti; *crēdo, credidī, creditum*, pověřiti. věrovati.

2. *sto, stěti, stātum, stāre*, stajati. Glagolji što su s ovim sastavljeni jednoslovčeni predlogom, pretvaraju u prošlom *ě* u **i**, n. p. *adstīti, restīti, circumstěti*. Tako i *praesto, itī, ātum* (i *praestitum*) *āre*, nadkriliti. *Distare* i *superstare* neimaju ni prošloga ni supina.

Nepravilnici druge sprege.

I. Tvorni.

Nepravilnici druge sprege děle se na dva reda, amo idu: 1. koji imaju pravilno prošlo, no nepravilan supin, 2. koji su nepravilni i u prošlom i u supinu. Ovaj se posłědnji red razredjuje na tri razreda, amo idu: a) koji prave prošlo na *evi*, b) koji na *si*, c) koji na **i**, i to α) s podvostručenjem ili β) otežuč osnovni glasnik ili γ) neotežuč toga glasnika.

Red pèrvi.

1. *censĕo, censũi, censum, ěre, cĕniti, mnĕti.*
2. *dĕcĕo, docũi, doctum, ěre, uĕiti.*
3. *miscĕo, miscũi, mistum ili mixtum, ěre,*
mĕšati.
4. *tĕnĕo, tenũi, tentum, ěre, dĕrŕzati.*
5. *torrĕo, torrũi, tostum, ěre, sušiti.*

Red drugi.

a) glagolji, koji prave prošlo na *ěvi*.

1. *delĕo, delĕvi, delĕtum, ěre, iztrĕbiti, izkorĕniti.*
2. *flĕo, flĕvi, flĕtum, ěre, plakati.*
3. *nĕo, nĕvi, nĕtum, ěre, presti.*
4. **ĕleo, olĕvi, olĕtum, ěre, rasti.* Ovaj glagolj nerabi, već samo njegovi sastavljenici: *exoleo, exolĕvi, exolĕtum, exolĕre, prestarati se; aboleo, abolevi, abolitum, ěre, strogo: přĕĕiti koga u rastjenju, t. j. ukloniti, dokinuti; adolesco, adolevi, adultum, adolescĕre, narasti, dorasti.*
5. **plĕo, plĕvi, plĕtum, ěre, puniti.* Rabe samo njegovi sastavljenici: *implĕre, napuniti; explĕre, izpuniti; supplĕre, nadopuniti, nadomĕstiti.*

b) glagolji, koji prave prošlo na *si*:

1. *algeo, alsĩ, ěre, zebsti.*
2. *augeo, auxĩ, auctum, ěre, umnoŕiti.*
3. *frigeo, frixĩ, ěre, zebsti.*
4. *fulgeo, fulsĩ, ěre, sjati.*
5. *indulgeo, indulsĩ, indultum, ěre, gledati kroz pĕrste.*

6. *luceo, luxi, ēre, svētiti, svētliti.*
7. *lugeo, luxi, ēre, tugovati.*
8. *sorbeo, sorpsi i sorbui, sorptum, ēre, sèrkati.*
9. *torqueo, torsì, tortum, ēre, svinuti, mučiti.*
10. *turgeo, tursi, ēre, nadut biti, pun biti.*
11. *urgeo, ursi, ēre, tiskati, tištiti.*
12. *ardeo, arsi, arsum, ēre, goriti, plamtiti.*
13. *haereo, haesi, haesum, ēre, visēti, čamiti.*
14. *jubeo, jussi, jussum, ēre, zapovēdati.*
15. *maneo, mansi, mansum, ēre, ostati.*
16. *mulgeo, mulsi, mulsum, ēre, muzti.*
17. *rideo, risi, risum, ēre, smijati se.*
18. *suadeo, suasi, suasum, ēre, svētovati.*
19. *tergeo ili tergo, tersi, tersum, ēre ili ěre, brisati.*

c) glagolji, koji prave prošlo na **i**:

α) s podvostručenjem:

1. *mordeo, momordi, morsum, ēre, ugrizti.*
2. *pendeo, pependi, pensum, ēre, visiti.*
3. *tondeo, totondi, tonsum, ēre, strići.*
4. *spondeo, sponondi, sponsum, ēre, obećati.*

Sastavljenik *respondeo, respondi, responsum*, strogo: natrag obećati, vratiti obećanje; odgovoriti, izbacuje podvostručenje.

β) otežuć osnovni glasnik:

1. *cāveo, cāvi, cautum, ēre, čuvati se, biti na oprezu.*
2. *fāveo, fāvi, fautum, ēre, prijati, hotēti komu dobro.*
3. *fōveo, fōvi, fōtum, ēre, grijati, gojiti, vrēžiti.*
4. *mōveo, mōvi, mōtum, ēre, ganuti.*
5. *vōveo, vōvi, vōtum, ēre, zavētovati se.*

6. *pāveo, pāvī, ēre*, bojati se.

7. *sēdeo, sēdi, sessum, ēre*, sēditi. Glagolji, koji su s ovim sastavljeni jednoslovčenicim predlogom, pretvaraju osnovno *e* u *i*, n. p. *assideo, assēdi, assessum, assidēre*, prisēditi.

8. *video, vīdi, vīsum, ēre*, viditi.

γ) neotežuć osnovnoga glasnika:

1. *connīveo, connīvi i connixi, ēre*, gledati kroz pèrste.

2. *ferveo, fervi i ferbui, ēre*, plamtiti, buktiti.

3. *prandeo, prandi, pransum, ēre*, ručati.

4. *strīdeo ili strīdo, strīdi, ēre ili ěre*, zviždati, škripiti.

II. Odložni.

1. *fateor, fassus sum, fatēri*, priznati. Sastavljenici pretvaraju u sadanjem *a* u *i*, u prošlom *a* u *e*, n. p. *confiteor, confessus sum, confitēri*, priznati, izpovēditi; *profiteor, professus, sum*, javno očitovati. *Diffitēri*, nijekati, neima supina.

2. *medeor, medēri*, lēčiti, u dioniku ima *medicatus od medicari*.

3. *misereor, misertus, i* (rēdje) *miseritus sum, miserēri*, pomilovati, smilovati se, žaliti.

4. *reor, ratus sum, rēri*, mnēti.

Nepravilnici tretje sprege.

I. Tvorni.

Nepravilnici tretje sprege dēle se na četiri reda; amo idu: 1. koji prave prošlo na *si*, a supin na *tum*, no uza to se još mēnjaju u koječem, što nije napomenuto

kod pravilnih spregah, 2. koji prave prošlo na *si*, a supin na *sum*, 3. koji prave prošlo na *ui* ili *vi*, 4. koji prave prošlo na *i*.

Red pèrvi.

1. *fin*go, *fin*xi, *fi*ctum, *ě*re, satvoriti, učiniti, izmisliti.

2. *min*go, *min*xi, *mict*um, *ě*re, mokriti, buriti, (prosto: pišati).

3. *pin*go, *pin*xi, *pic*tum, *ě*re, slikati.

4. *string*o, *strin*xi, *strict*um, *ě*re, tèrgnuti, stegnuti, proći mimo.

5. *allic*o, *allex*i, *allect*um, *ě*re, navabiti. Tako i *illicere* navabiti nutar; *pellicere*, zavesti; samo *elicere* ima *elicio*, *elicui*, *elic*itum, *ě*re, izvabiti.

6. *vě*ho, *vex*i, *vect*um, *ě*re, voziti.

7. *tră*ho, *trax*i, *tract*um, *ě*re, vući.

8. *vivo*, *vix*i, *vict*um, *ě*re, živiti.

9. *struo*, *strux*i, *struct*um, *ě*re, graditi.

10. *gero*, *gessi*, *gest*um, *ě*re, nositi.

11. *uro*, *ussi*, *ust*um, *ě*re, žgati.

12. *contemno*, *contempsi*, *contempt*um, *ě*re, prezirati.

Red drugi.

1. *spargo*, *sparsi*, *spars*um, *ě*re, raztresti.

2. *mergo*, *mersi*, *mers*um, *ě*re, topiti, utopiti.

3. *tergo* i *tergeo*, *tersi*, *ters*um, *ě*re ili *ě*re, brisati. Od sastavljenikah ide *detergěre*, izbrisati običnije, a *abstergěre*, izbrisati, uvek u tretju spregu.

4. *figo*, *fixi*, *fix*um, *ě*re, zabiti, zaděti.

5. *flecto*, *flexi*, *flex*um, *ě*re, prignuti, saviti, skloniti.

6. *necto, nexi ili nexui, nexum, ěre*, uplesti, vezati.

7. *pecto, pexi, pexum, ěre*, češljati.

8. *claudio, clausi, clausum, ěre*, zatvoriti. Tako i sastavljenici, samo što *au* pretvaraju u *u*, n. p. *includěre, excluděre*.

9. *divido, divisi, divisum, ěre*, děliti.

10. *laedo, laesi, laesum, ěre*, raniti, ozlěditi. Tako i sastavljenici, samo što *ae* pretvaraju u *i*, n. p. *collidere, sraziti se*.

11. *ludo, lusi, lusum, ěre*, igrati.

12. *plaudio, plausi, plausum, ěre*, pljeskati. Tako i *applaudere*. Ostali sastavljenici pretvaraju *au* u *o*, n. p. *exploděre, izzviždati, izsmijati, iztěrati, kuditi*.

13. *rādo, rāsi, rāsum, ěre*, grebsti.

14. *rōdo, rōsi, rosum, ěre*, glodati.

15. *trūdo, trūsi, trūsum, ěre*, turati.

16. *vādo, (vasi, vasum), ěre*, hodati. U prošlom i supinu rabe samo sastavljenici, n. p. *evadere, uteći, invadere, unići, navaliti*.

17. *frendo i frendeo, frěsum i fressum, ěre i ěre*, škripati.

18. *mitto, misi, missum, ěre*, poslati.

19. *fluo, fluxi, fluxum, ěre*, teći.

20. *cědo, cessi, cessum, ěre*, popustiti.

21. *prěmo, pressi, pressum, ěre*, tiskati.

22. *quātio, quassi, quassum, ěre*, děrmati, tresti. Tako i sastavljenici, samo što *qua* pretvaraju u *cu*, n. p. *conĉtěre, uzděrmati; discutere, razděrmati, raztresti*.

Red tretji.

a) s prošlim na *ui*:

1. *ālo, alui, altum ili alitum, ěre*, hraniti, gojiti.

2. *cōlo, colui, cultum, ěre, obdělavati, gojiti, ťtovati.*

3. *consŭlo, consului, consultum, ěre, pítati koga za savět, posavětovati se s kim.*

4. *mōlo, molui, molítum, ěre, mlěti.*

5. *occŭlo, occului, occultum, ěre, sakriti.*

6. *frěmo, fremŭi, fremítum, ěre, měrmljati.*

7. *gěmo, gemŭi, gemítum, ěre, stenjati, uzdisati.*

8. *trěmo, tremui, ěre, tresti se.*

9. *vōmo, vomui, vomítum, ěre, bacati, bljuvati.*

10. *gigno, genŭi, genítum, ěre, roditi.*

11. *pōno, pōsŭi, pōsítum, ěre, postaviti, uložit, utaložit.*

12. *antecello, antecellui, ěre, nadkriliti. Tako i excellěre i praezellěre. Samo percello ima percŭli, percŭsum, ěre, oboriti.*

13. *rāpio, rapui, raptum, ěre, ugrabiti. Sastavljenici, pretvaraju a u i i e, n. p. eripio, eripui, eriptum, iztěrgnuti, ugrabiti.*

14. *strěpo, strepŭi, strepítum, ěre, tutnjati, rogoboriti.*

15. *měto, messui, messum, ěre, ťeti, kositi.*

16. *sterto, stertŭi, ěre, hěrhjati.*

17. *sāpio, sapiui ili sapiui, ěre, íci u tek, biti mudar.*

18. *sěro (serui, sertum) ěre, uvěrstiti, metnuti. U prošlom i supinu rabe samo sastavljenici, n. p. conserere, inserere, umetnuti; deserere, ostaviti, disserere, razložiti, exserere.*

19. *depso, depsui, depsítum ili depstum, ěre, měsiti.*

20. *pinso, pinsui, pinsítum ili pistum ili pinsi, pinsum, ěre, stěrti, sgaziti.*

21. *texo, texui, textum, ěre, tkati.*

22. *compesco, compescui, ěre*, uzpregnuti, ukrotiti.

23. *dispesco, dispescui, ěre*, razděliti, razdružiti.

b) s prošlim na *vi*:

1. *cresco, crēvi, cretum, ěre*, rasti.

2. *nosco, nōvi, notum, ěre*, poznati. Tako i *ignoscere*, oprostiti. No *cognoscere* i *agnoscere* imaju u supinu *cognitum* i *agnitum*.

3. *obsolesco, obsolēvi, obsolētum, ěre*, nerabi više, nije više navadno.

4. *pasco, pavi, pastum, ěre*; pasti se ima *pascor*, *pastus sum, pasci*.

5. *quiesco, quiēvi, quiētum, ěre*, počivati.

6. *scisco, scīvi, scītum, ěre*, odrediti (zaključiti).

7. *suesco, suēvi, suētum, ěre*, navaditi se, običavati.

8. *cerno, crēvi, crētum, ěre*, motriti, lučiti ili rešetati. Prošlo i supin rabe samo u ovom posljednjem značenju.

9. *lino, līvi ili lēvi, litum, ěre*, mazati.

10. *sino, sīvi, sītum, ěre*, pustiti. No *desino, desii, desitum, ěre*, prestati.

11. *sperno, sprēvi, sprētum, ěre*, prezirati.

12. *sterno, strāvi, strātum, ěre*, povaliti.

13. *šero, sēvi, sātum, ěre*, sijati. Sastavljenici pretvaraju u supinu *a* u *i*, n. p. *consēro, consēvi, consitum, ěre*, posijati.

14. *tĕro, trīvi, trītum, ěre, tĕrti*.

15. *quaero, quaesīvi, quaesītum, ěre*, iskati. Sastavljenici pretvaraju *ae* u *i*, n. p. *inquirere*, proiskavati.

16. *accerso, accersīvi, accersītum, ěre*, pozvati; *arcessere* uzimaju najbolji spisatelji u pravoslovnom značenju: na sud pozvati.

17. *cupio, cupīvi, cupitum, ěre, želiti.*
18. *pĕto, pĕtīvi ili pĕtīi, pĕtītum, ěre, tražiti*
19. *capesso, capessīvi, capessītum, ěre, pograbit.*
20. *facesso, facessīvi, facessītum, ěre, činiti.*
21. *incesso, incessīvi, ěre, obuzeti, navaliti.*
22. *laccio, laccessīvi, laccessītum, ěre, dražiti, bockati.*

Red četvèrti.

a) prošlo podvostručenjem:

1. *cādo, cecīdi, cāsum, ěre, pasti.* Sastavljenici pretvaraju *a* u *ī*, n. p. *incidere*, upasti; *occidere*, na tla pasti, propasti, umrĕti.

2. *cāno, cecīni, cantum, ěre, pĕvati.*

3. *caedo, cecīdi, caesum, ěre, sĕći.* Sastavljenici pretvaraju *ae* u *ī*, n. p. *abscidere*, odsĕći; *occidere*, ubiti.

4. *curro, cucurri, cursum, ěre, teći, tĕrĕcati.* Sastavljenici zadĕrže kadšto podvostručenje.

5. *disco, didīci, ěre, uĕiti.* I sastavljenici prave prošlo podvostručenjem, n. p. *addisco, addidīci, addiscere*, nauĕiti.

6. *tundo, tutūdi, tunsum, ěre, ili tūsum* (sastavljenici imaju uvĕk *tūsum, ěre*), tući.

7. *tendo, tetendī, tensum ili tentum, ěre.* Sastavljenici imaju u supinu obiĕnĕje *tentum*, n. p. *intendere*, napeti, osim *ostendere*, pokazati, koji ima obiĕnĕje *ostensum*.

8. *pango, pepīgi, pactum, ěre, sklopiti, utvĕrditi.* Sastavljenici pretvaraju *a* u *i*, a u prošlom *pĕgi*, n. p. *compingere, compĕgi*, svezati.

9. *parco, peperci, parsum, (rĕdĕje parsi, parĕtum) ěre, oprostiti.*

10. *pungo, pupūgi, punctum, ěre, bosti*. Sastavljenici imaju u prošlom *punxi*, n. p. *interpungere*, piknjami razlučiti.

11. *pārio, pepēri, partum* (dionik buduć. *pariturus*) *ěre, roditi*.

12. *pedo, pepēdi, peditum, ěre, pèditi*.

13. *pello, pepūli, pulsum, ěre, těrati*. Sastavljenici izbacuju podvostručenje, n. p. *expellere, expuli* itd.

14. *pendo, pependi, pensum, ěre, vagati, platiti; expendere* ima *expendi, izplatiti*.

15. *posco, poposci, ěre, tražiti*. Tako i sastavljenici, n. p. *reposco, repososci, ěre, natrag tražiti*.

16. *fallo, fefelli, falsum, ěre, prevariti; refello, refelli, ěre, oprověri*.

17. *tollo, sustuli, sublatum, ěre, dokinuti, ukinuti*.

b) otežuć osnovni glasnik:

α) pretvarajuć ā u ē:

1. *āgo, ēgi, actum, ěre, voditi, těrati, činiti*. Sastavljenici pretvaraju u sadanjem *a* u *i*, n. p. *adigere, redigere*; osim *circumagere*, voditi okolo, *peragere*, obaviti. Od *coigo* postaje *cōgo, coēgi, coactum, ěre, silovati*, od *deigo, dēgo, dēgi, ěre, provesti, živiti*.

2. *fācio, fēci, factum, ěre, činiti*. Glagolji, koji su sastavljeni s predlozi, imaju *ficio, feci, fectum*, a u těrpnom *ficior*; no koji su sastavljeni s glagolji i prislovi, imaju *facio*, a u těrpnom *fio*; koji su pako sastavljeni s imeni, idu u pěrvu spregu, n. p. *perficere*, svěrsiti; *tepefacere*, zamlačiti, *tepeferi*, mlak postati; *satisfacere*, zadovoljiti; *amplificare*, razširiti.

3. *jācio, jēci, jactum, ěre, bacati*. Sastavljenici imaju *jicio, jeci, jectum*, n. p. *dejicere*, baciti dolě.

4. *frango, frēgi, fractum, ěre, potěrti*. Sastavljenici pretvaraju u sadanjem *a* u *i*, n. p. *perfringere*, provaliti.

5. *cāpio, cēpi, captum, ěre*, pograbiti, uloviti. Sastavljenici pretvaraju u sadanjem i supinu *a* u *i* i *e*, n. p. *accipio, accēpi, acceptum, primiti*.

β) nepretvarajuć osnovnoga glasnika :

1. *ěmo, ěmi, emptum, ěre*, kúpati. Sastavljenici pretvaraju u sadanjem *e* u *i*, n. p. *adimo, adēmĭ, ademptum, ěre*, oduzeti.

2. *ědo, ědi, ěsum, ěre*, jesti.

3. *lěgo, legi, lectum, ěre*, čitati. Sastavljenici pretvaraju u sadanjem *e* u *i*, n. p. *colligo, collĕgi, collectum, ěre*, pobirati; osim *allegere, perlegere, relegere* i *sublegere*. *Diligere*, ljubiti, *intelligere*, uviditi, *negligere*, zanemariti, imaju u prošlom: *lexi*.

4. *fōdio, fōdi, fossum, ěre*, kopati.

5. *fūgio, fūgi, fugitum, ěre*, bĕžati.

6. *fundo, fūdi, fusum, ěre*, topiti, raztepsi.

7. *vinco, vīci, victum, ěre*, pobĕditi.

8. *linquo, liqui, lictum, ěre*, ostaviti.

9. *rumpo, rupĕ, ruptum, ěre*, razbiti.

10. *scābo, scābi, ěre*, grebsti.

c) pokratjujuć osnovni glasnik :

1. *findo, fīdi, fissum, ěre*, cĕpati.

2. *scīndo, scīdi, scissum, ěre*, razderati.

3. *sisto, stīti, stātum* (sastav. *stītum*), *ěre*, postaviti, doći.

d) nepromĕnjujuć osnove :

1. *acūo, acūi, acūtum, ěre*, brusiti, oštriti.

2. *argūo, argūi, argūtum, ěre*, potvoriti, osvĕdočiti.

3. *imbūo, imbūi, imbūtum, ěre*, umočiti, ugnjuriti, upoznati.

4. *indŭo, indŭi, indŭtum, ěre, obući.*

5. *exuo, exui, exŭtum, ěre, svući.*

6. *lŭo, lŭi, lŭtum, ěre, platiti, kaznjen biti. No abluere, oprati; eluere, izmiti; diluere, oprověrci; polluere, okaljati, imaju u supinu lŭtum.*

7. *minŭo, minŭi, minŭtum, ěre, umaliti.*

8. *abnŭo, abnŭi, abnŭtum, ěre, zanijekati. Tako i annuere, potvěrditi, innuere, namignuti, renuere, uztezati se, osim što neimaju supina.*

9. *rŭo, rŭi, rŭtum, ěre, sěrnuti. Sastavljenici imaju u supinu rŭtum, n. p. diruere, razoriti; obruere, obasuti; proruere, provaliti; osim corruere, srušiti se, irruere, provaliti nutar, koji neimaju supina.*

10. *spŭo, spŭi, spŭtum, spuere, pljuvati.*

11. *statŭo, statŭi, statŭtum, ěre, ustanoviti. Sastavljenici pretvaraju a u i, n. p. restituere, povratiti, destituere, ostaviti.*

12. *sternŭo, sternŭi, ěre, kihnuti.*

13. *sŭo, sŭi, sŭtum, ěre, šiti.*

14. *tribŭo, tribŭi, tribŭtum, ěre, podělití.*

15. *solvo, solvi, solŭtum, ěre, řešiti.*

16. *volvo, volvi, volŭtum, ěre, valjati, okretati.*

17. *congrŭo, congrŭi, ěre, sudarati se. Tako i ingruere, prodrěti.*

18. *metŭo, metŭi, ěre, bojati se.*

19. *scando, scandi, scansum, ěre, popeti se. Sastavljenici imaju: scendo, scendi, scensum, n. p. conscendere.*

20. *mando, mandí, mansum, ěre, žvakati.*

21. *pando, pandi, passum, ředko pansum, ěre, razviti, razplesti.*

22. *accendo, accendi, accensum, ěre, užgati.*

23. *defendo, defendi, defensum, ěre, braniti, odbijati.*

24. *offendo, offendi, offensum, ěre, udariti se, uvrĕditi.*

25. *prehendo, prehendi, prehensum, ěre, pograbiti.*

26. *verto, verti, versum, ěre, okrenuti.*

27. *pinso, pinsi, pinsum ili pinsŭi, pinsitum ili pistum, ěre, tĕrti, tući, mlĕti.*

28. *vĭso, visi, visum, ěre, pohoditi.*

29. *verro, verri, ěre, ĉistiti.*

30. *psallo, psalli, psallĕre, igrati harfu.*

31. *sallo, salli, salsum, ěre, soliti.*

32. *vello, velli ili vulsi, vulsum, ěre, ĉupati, skubsti.*

33. *cŭdo, cŭdi, cŭsum, ěre, kovati.*

34. *sĭdo, sĭdi, ěre, posaditi se. Sastavljenici imaju sĕdi, sessum, n. p. consĭdo, consedi, consessum, considere, sĕsti.*

35. *strĭdo i stridĕo, strĭdi, stridĕre i stridĕre, zviždati.*

36. *ico, ĭci, ictum, ěre, udarati, zasĕći.*

37. *lambo, lambi, lambĕre, lizati.*

38. *bĭbo, bĭbi, bibĭtum, ěre, piti.*

II Odložni.

1. *amplector, amplexus sum, amplecti, zagĕrliti. Tako i complecti, obajeti, sadĕrŭavati.*

2. *fruor, fructus ili fruitus sum, (no samo fruiturus), frui, ŭzivati.*

3. *gradior, gressus sum, grădi, stupati. Tako i sastavljenici aggrĕdi, udariti; ingrĕdi, unići; digrĕdi, razići se.*

4. *lăbor, lapsus sum, lăbi, sklizati se, pasti.*

5. *lŏquor, locutus sum, lŏqui, govoriti.*

6. *sĕquor, secutus sum, sĕqui, slĕditi.*

7. *nitor, n̄sus, ili n̄xus sum, n̄ti, nasloniti se, upèrti se.*

8. *utor, usus sum, ūti, rabiti, upotrebiti. Tako i abuti, iztrošiti, zlorabiti.*

9. *p̄tior, passus sum, p̄ti, tèrpiti, podnositi; no perpetior, perpessus sum, perpeti.*

10. *revertor, reversus sum, reverti, vratiti se. Prošlo i ostala iz njega izvedena vremena prave se tvorno, n. p. reverti, reverteram, revertero. Tako i diverti, odsèsti, zaći, kadšto i praeverti, preteći.*

11. *m̄rior, mortuus sum (no moriturus), m̄ri, umrèti.*

12. *adipiscor, adeptus sum, adipisci, postići.*

13. *expergiscor, experrectus sum, expergisci, probuditi se.*

14. *irascor, iratus sum, irasci, sèrditi se.*

15. *comminiscor, commentus sum, comminisci, izmisliti; reminisci, sètjati se, neima dionika prošloga, već rabi recordatus sum.*

16. *nanciscor, nactus sum, nancisci, steći.*

17. *nascor, natus sum (no nasciturus), nasci, roditi se.*

18. *obliviscor, oblītus sum, oblivisci, zaboraviti.*

19. *paciscor, pactus sum, pacisci, sklopiti pogodbu.*

20. *pascor, pastus sum, pasci, pasti se.*

21. *proficiscor, profectus sum, proficisci, odpotovati, zaputiti se.*

22. *ulciscor, ultus sum, ulcisci, osvetiti.*

23. *vescor, vesci, jesti, hraniti se.*

Nepravilnici čtvèrte sprege.

I. Tvorní.

Ovi se děle na tri reda; amo idu: 1. koji prave prošlo na *ui*, 2. koji na *si*, 3. koji na *i*.

Red pèrvi.

1. *apèrio*, *aperũi*, *apertum*, *ĩre*, prokazati, otvoriti.

2. *opèrio*, *operũi*, *opertum*, *ĩre*, pokriti. Tako i *cooperire*.

3. *salio*, *salui*, *saltum*, *ĩre*, skakati. Sastavljenici prave na *silio*, *silui* (kadšto *silii*), *sultum*, n. p. *desilio*, *desilui*, *desultum*, *desilire*.

i

Red drug.

1. *amicio*, *amixi* i *amicũi*, *amictum*, *ĩre*, oděti.

2. *farcio*, *farsi*, *fartum* (rědko *farsum*) *ĩre*, těrpati. Tako i sastavljenici *confercire*, *refercire*, *effercire*.

3. *fulcio*, *fulsi*, *fultum*, *ĩre*, podupřěti.

4. *haurio*, *hausi*, *haustum*, *ĩre*, cěrpiti.

5. *sancio*, *sanxi*, *sancitum* (rědko *sanctum*), *ĩre*, posvetiti, odrediti.

6. *sarcio*, *sarsi*, *sartum*, *ĩre*, popraviti, izkěrpiti.

7. *sepio*, *sepsi*, *septum*, *ĩre*, cplotiti.

8. *vincio*, *vinxi*, *vinctum*, *ĩre*, vezati.

9. *sentio*, *sensi*, *sensum*, *ĩre*, ćutiti.

10. *raucio*, *rausi*, *rausum*, *ĩre*, biti hrapav.

Red tretji.

1. *vėnio*, *vėni*, *ventum*, *ĩre*, doći.

2. *compērio* (kadšto *comperior*) *compēri*, *compertum*, *īre*, saznati.

3. *repērio*, *repēri*, *repertum*, *īre*, naći.

Zapamtiti valja i ove :

1. *sepelio*, *sepelivi*, *sepultum*, *īre*, pokopati.

2. *cio*, *cīvi*, *cītum*, *īre*, pobuditi, podići, ima u sadanjem običnije *cio*, *ciēre* po drugoj sprezi, samo što supin *cītum* rabi u značenju zvanja, a *cītum* pobudjivanja, n. p. *excītus*, izazvan, *accītus*, pozvan; *conciītus*, pobudjen, *excītus*, pobudjen, potaknut.

II. Odložni.

1. *assentior*, *assensus sum*, *īri* (rēdje *assentio*, *assensi*, *assensum*, *īre*), pristati.

2. *experior*, *expertus sum*, *īri*, izkusiti; *opperior*, *oppertus i opperitus sum*, *īri*, dočekati.

3. *metior*, *mensus sum*, *īri*, mēriti. Tako i *dime-tiri*, izmēriti; *emetiri*, izmēriti; *permetiri*, promēriti.

4. *ordior*, *orsus sum*, *īri*, početi.

5. *orior*, *ortus sum*, (no *oriturus*), *īri*, poroditi se, pojaviti se, postati. Sadanje se spreza običnije po tretjoj sprezi, *orior*, *orēris*, *oritur*. Tako i sastavljenici: *exoriri i cooriri*, *oboriri*, *adoriri*.

Glava 16.

Glagolji nepravilni.

§. 74.

Osim glagolja *sum* (§. 65) ima još deset glagoljah, koji se nepravilno sprežaju, naime: *possum*, *edo*, *fero*, *volo*, *nolo*, *malo*, *eo*, *queo*, *nequeo i fio*.

Possum, moći.

Pokazni.

	Sadanje.	Prošlo.
Jed.	possum, potes, potest,	potui, potuisti, potuit,
Viš.	possumus, potestis, possunt.	potuimus, potuistis, potuerunt.

	Prošlo trajno.	Predprošlo.
Jed.	potěram, potěras, potěrat,	potuěram, potuěras, potuěrat,
Viš.	poterāmus, poterātis, potěrant.	potuerāmus, potuerātis, potuěrant.

	Buduće.	Buduće prošlo.
Jed.	potěro, potěris, potěrit,	potuěro, potuěris, potuěrit,
Viš.	poterīmus, poterītis, potěrint.	potuerīmus, potuerītis, potuěrint.

Vezni.

	Sadanje.	Prošlo.
Jed.	possim, possis, possit,	potuěrim, potuěris, potuěrit,
Viš.	possimus, possitis, possint.	potuerīmus, potuerītis, potuěrint.

Prošlo trajno.

Predprošlo.

Jed. possem, posses, posset,	potuissem, potuisses, potuisset,
Viš. possēmus, possētis, possent.	potuissēmus, potuissētis, potuissent.

Neopreděljeni.

Dionik.

Sad. posse, Proš. potuisse.	potens, —
--------------------------------	--------------

§. 75.

Edo, ēdi, ēsum, ěděre, jesti, spreza se posve pravilno po tretjoj sprezi, samo što ima u sadanjem pokaznoga, prošlom trajnom veznoga, zapovědnom i neopreděljenom sadanjega (to jest svigdě, gdě se vremena glagolja *sum* sa *es* počimaju) još jedan oblik, koj se posve slaže s vremenom glagolja *sum*, samo što se *ē* oteže.

Sadanje.

Prošlo trajno veznoga.

Jed. edo, ědis, edit, ēs, ēst,	eděrem, ederes, ederet, ēsem, ēses, esset,
Viš. edīmus, edītis, edunt, ēstis.	ederēmus, ederētis, ederent, ēssēmus, ēssētis, ēssent.

Zapovědni.

Neopreděljeni.

Sad. edě, edīte, ēs, ēste.	eděre, ēsse.
Bud. edīto, edītōte, ēsto, ēstōte, edunto.	

§. 76.

F e r o , n o s i t i .

I. T v o r n i .

Pokazni.

Sadanje.		Prošlo.
Jed.	fěro, fers, fert,	tůli, tulistí, tulít,
Viš.	ferimus, fertis, ferunt.	tulimus, tulistis, tulerunt.
Prošlo trajno.		Predprošlo.
Jed.	ferēbam, ferēbas, ferēbat,	tulěram, tulěras, tulěrat,
Viš.	ferebāmus, ferebātis, ferēbant.	tulěrāmus, tulerātis, tulěrant.
Buduće.		Buduće prošlo.
Jed.	feram, feres, feret,	tulěro, tulěris, tulěrit,
Viš.	ferēmus, ferētis, ferent.	tulerimus, tulerītis, tulerint.

Vezni.

Sadanje.		Prošlo.
Jed.	feram, feras, ferat,	tulěrim, tulěris, tulěrit,
Viš.	ferāmus, ferātis, ferant.	tulerimus, tulerītis, tulěrint.

Prošlo trajno.

Predprošlo.

Jed. ferrem, ferres, ferret,	tulisse[m], tulisses, tulisset,
Viš. ferrēmus, ferrētis, ferrent.	tulissēmus, tulissētis, tulissent.

Zapovědni.

Sadanje.

Buduće.

Jed. fer, —	ferto, ferto,
Viš. ferte, —	fertōte, ferunto.

Neopreděljeni.

Dionik.

Sad. ferre, Proš. tulisse, Bud. laturum, am, um, esse.	ferens, — laturus, a, um.
--	---------------------------------

Gerundij.

Supin.

Gen. ferendi, Dat. ferendo, Ak. ferendum, Ab. ferendo.	latum, latu.
---	-----------------

II. Tě r p n i.

Pokazni.

Sadanje.

Prošlo.

Jed. fěror, ferris, fertur,	latus sum, latus es, itd.
Viš. ferimur, ferimini, feruntur.	

	Prošlo trajno.	Predprošlo.
Jed.	ferebar, ferebaris itd.	latus eram, latus eras, itd.
	Buduće.	Buduće prošlo.
Jed.	ferar, ferēris itd.	latus ero, latus eris itd.

Vezni.

	Sadanje.	Prošlo.
Jed.	ferar, ferāris itd.	latus sim, latus sis itd.
	Prošlo trajno.	Predprošlo.
Jed.	ferrer, ferrēris itd.	latus essem, latus esses.

Zapovėdni.

	Sadanje.	Buduće.
Jed.	ferre, —	fertor, fertor,
Viš.	ferimīni, —	ferimīnor, feruntor.

	Neopredėljeni.	Dionik.
Jed.	ferri, —	—
Proš.	latum esse,	latus, a, um.
Bud.	latum iri.	ferendus, a, um

Ovako se sprežaju i sastavljenici, samo što se neki u prošlom i supinu ponešto mēnjaju:

1. *affero, attūli, allatum, afferre*, donėti.
2. *antefero, antetuli, antelatum, anteferre*, voliti.
3. *aufero, abstuli, ablatum, auferre*, odnėti.
4. *confero, contuli, collatum, conferre*, doprinėti.

5. *differo, distuli, dilatam, differre, odgoditi.*
 6. *effero, extuli, elatum, offerre, izněti.*
 7. *infero, intuli, illatum, inferre, uněti.*
 8. *offero, obtuli, oblatum, offerre, dati, ponuditi.*
 9. *suffero, sustuli, sublatum, sufferre, podněti.*

Amo ide i:

*tollo, sustuli, sublatum, tollěre, dokinuti, podi-
gnuti: attollo i extollo* neimaju ni prošloga ni supina.

§. 77.

Volo, nolo, malo, hotiti, nehtiti, voliti.

Pokazni.

S a d a n j e.

Jed. vŏlo,	nŏlo,	mālo,
vis,	non vis,	māvis,
vult,	non vult,	mavult,
Viš. volŭmus,	nolŭmus,	malŭmus,
vultis,	non vultis,	mavultis,
volunt,	nolunt,	malunt.

Prošlo trajno.

Jed. volebam, as, at,	nŏlēbam,	malebam,
Viš. volebāmus itd.	nolebāmus,	malebāmus.

Buduće.

Jed. volam, es, et,	nolam, es, et,	malam, es, et,
Viš. volemus itd.	nolēmus	malēmus itd.

Prošlo.

Jed. volui, isti, itd.	nolui, isti, itd.	malui, isti, itd.
------------------------	-------------------	-------------------

Predprošlo.

Jed. voluēram, as, at,	noluēram, as,	maluēram itd.
------------------------	---------------	---------------

Buduće prošlo.

Jed. voluěro, is, itd. noluěro itd. maluěro itd.

Vezni.

S a d a n j e.

Jed. vřlim,	nřlim,	mřlim,
velis,	nolis,	malis,
velit,	nolit,	malit,
Viř. velimus,	nolimus,	malimus,
velitis,	nolitis,	malitis,
velint,	nolint.	malint.

Prořlo trajno.

Jed. vellem, es, et,	nollem, es, et,	malle, es, et,
Viř. vellemus itd.,	nollřmus itd.,	malle, es, et,

Prořlo.

Jed. voluěrim,	noluěrim,	maluěrim,
Viř. voluerřmus,	noluerřmus,	maluerřmus.

Predprořlo.

Jed. voluissem,	noluissem,	maluissem,
Viř. voluissemus,	noluissemus,	maluissemus.

Zapovřdni.

neima	Sad. J. nřli,	neima
	V. nolite,	
	Bud. J. nolito,	
	nolito,	
	V. nolitřte,	
	nolunto.	

Neopredřljeni.

S a d a n j e.

velle,	nolle,	malle.
--------	--------	--------

Prošlo.

voluisse,	noluisse,	maluisse.
-----------	-----------	-----------

Dionik.

volens (pěsnič.),	nolens (pěsničk.),	neima.
-------------------	--------------------	--------

Gerundij.

volendi (?)	nolendi (?)	neima.
-------------	-------------	--------

§. 78.

Eo, íci.

Pokazni.

Vezni.

Sadanje.

Jed. eo, is, it,	eam, eas, eat,
Viš. ímus, ítis, eunt.	eāmus, eātis, eant.

Prošlo trajno.

Jed. íbam, as, at,	írem, íres, íret,
Viš. íbāmus, ātis, ant.	írēmus, ētis, ent.

Buduće.

Jed. íbo, íbis, íbit,	neima.
Viš. íbímus, íbítis íbunt.	

Prošlo.

Jed. ívi, ísti, ít,	íverim, ís, ít,
Viš. ívímus itd.	íverímus itd.

Predprošlo.

Jed. íveram itd.,	ívissem itd.,
Viš. íverāmus itd.	ívissemus.

Buduće prošlo.

Jed. *ivero, iveris, iverit,*
Viš. *iverimus itd.*

Zapovėdni.

Sad. *ī, īte.*
Bud. *ito,*
ito,
itōte,
eunto.

Neopredėljeni.

Sad. *ire.*
Proš. *ivisse.*
Bud. *iturum, am, um esse.*
Viš. *ituros, as, a esse.*

Dionik.

Sad. *iens, gen. euntis.*
Bud. *tėrp. eundus, a, um.*
Bud. tvor. *iturus, a, um.*

Gerundij.

Gen. *eundi,*
Dat. *eundo itd.*

Supin.

itum,

itu.

Opazka. Ovako se sprežaju i svi sastavljenici, samo što u prošlom i u svih iz njega izvedenih vremenih **v** izbacuje, n. p. *abire, abii, adire, adii* itd. Samo *ambio*, spreza se pravilno po četvėrtoj sprezi.

§. 79.

Queo, quivi, quitum, quire, mogu, i *nequeo, nequivi, nequitum*, nemogu, sprežaju se upravo kano *eo*, dakle:

Pokazni.

Sadanje.

Jed. *queo, quis, quit,* *nequeo, nequis, nequit,*
Viš. *quimus, quitis, quęunt.* *nequimus itd.*

Prošlo trajno.

Jed. *quibam,* *nequibam,*
Viš. *quibāmus,* *nequibamus itd.*

B u d u é e.

Jed. quibo, is, itd. nequibo, is, itd.

P r o š l o.

Jed. quivi, — quivit, nequivi, nequisti, nequivit,
Viš. — — quivērunt. — — nequivērunt.

P r e d p r o š l o.

Jed. nequierat,
Viš. nequierant.

V e z n i.

S a d a n j e.

Jed. quěam, as, at, nequěam, as, at,
Viš. queamus, atis, ant. nequeamus, atis, ant.

P r o š l o t r a j n o.

Jed. quirem, — quiret, nequirem, — nequiret,
— — quirent. nequirēmus, — nequirent.

P r o š l o.

Jed. — — quivěrit. nequiverim, — nequierit,
Viš. — — — — — nequierint.

P r e d p r o š l o.

Jed. — — — — — nequisset,
Viš. — — quissent. — — nequissent.

N e o p r e d ě l j e n i.

Sad. quire, nequire,
Proš. quivisse, quisse. nequivisse, nequisse.

D i o n i k.

Sad. quiens, gen. queuntis. nequiens, gen. nequeuntis.

§. 80.

Fio, factus sum, fieri, postajem, bivam, jest neprelazni glagolj bez prošloga. No budući da je u značenju sličan glagolju *facio*, rabi i kano tìrpnì istoga glagolja, koj osim *factus* i *faciendus* neima nijednoga tìrpnoga vremena. *Fio* se spreza malone posve pravilno po četvèrtoj sprezi; samo što u prošlom trajnom veznoga i u neopredèljenom sadanjega iza kratkoga *ī* umetje *ē*; a u neopredèljenom se sadanjem na *ī* dočima; dakle :

Pokazni.

Vezni.

Sadanje.

Jed. *fio, fis, fit,*
Viš. *fimus, fitis, fiunt.*

fiam, fias, fiat,
fiamus, fiatis, fiant.

Prošlo trajno.

Jed. *fiēbam, as, at,*
Viš. *fiēbāmus, ātis, ant.*

fiērem, es, et,
fiēremus, ētis, ent.

Buduće.

Jed. *fiam, fies, fiet,*
Viš. *fiamus, ētis, ent.*

Prošlo.

Jed. *factus sum, es, itd.*

factus sim, sis, itd.

Predprošlo.

Jed. *factus eram, itd.*

factus essem itd.

Buduće prošlo.

Jed. *factus ero, itd.*

Zapovědni.

Sad. fī, fite.
 Bud. fito,
 fito,
 fitōte,
 fiunto.

Neopreděljeni.

Dionik.

Sad. fieri,	—
Proš. factum esse,	factus, a, um,
Bud. factum iri.	faciendus, a, um.

Glagolj ovaj neima niti dionika sadanjega, niti gerundija, niti supina; u prošlom ima *factus sum*, pa odatle se izvode pravilno ostala vremena.

Někoji njegovi sastavljenici zaděržavaju oblik *facio*, a u těrpnom *fiō*, kano *arefacio*, *arefiō*; a někoji imaju *ficior*, n. p. *conficior*, *efficior*, *interficior*, te idu u těrpnom posve po tretjoj sprezi.

Glava 17.

Glagolji manjkavi.

§. 81.

Glagoljem, o kojih smo gore govorili, manjkaju, istina, pojedini oblici, no ima još několiko glagoljah, kojim mnogi i važni oblici manjkaju, te se zato i zovu glagolji manjkavi. Ovamo idu: 1. *coepi*, *mēmīni*, *nōvi*, *ōdi* (sve prošla vremena), 2. *ajō*, 3. *inquam*, 4. *fari*; 5. *apāge*, *ave*, *salve*, *vale*, 6. *cēdo*, 7. *quaeso*, 8. *forem*.

§. 82.

Sprezanje glagoljah *coepi*, počeh; *memini*, sě-
tjam se; *nōvi*, znam, i *ōdi*, měrzim, neima strogo
uzamši ništa nepravilna, osim zapovědnoga od *memini*
i dionikah *coeptus* i *osus*; *nōvi* nije drugo nego
prošlo glagolja *nosco*, poznam te i buduće da osim něke
neznatne proměne u značenju neima na njem ništa
znatna, neće se o njem više ni govoriti. Ostala tri
sprezaju se ovako:

Pokazni.

Prošlo.

Jed. <i>coepi</i> , <i>coepisti</i> , itd.	měmini, meministi, itd.	ōdi, odisti, itd.
---	----------------------------	----------------------

Predprošlo.

Jed. <i>coepěram</i> , <i>coeperas</i> itd.	meminěram, memineras itd.	oděram, oderas itd.
--	------------------------------	------------------------

Buduće prošlo.

Jed. <i>coepěro</i> , <i>coeperis</i> itd.	meminěro, meminěris itd.	oděro, oderis itd.
---	-----------------------------	-----------------------

Vezni.

Prošlo.

Jed. <i>coepěrim</i> , <i>coeperis</i> itd.	meminěrim, memineris itd.	oděrim, oderis itd.
--	------------------------------	------------------------

Predprošlo.

Jed. <i>coepissem</i> , <i>coepisses</i> itd.	meminissem, meminisses itd.	odissem, odisses itd.
--	--------------------------------	--------------------------

Zapovědni.

Neima.	Jed. <i>memento</i> Viš. <i>mementote</i> .	neima.
--------	--	--------

Neopreděljeni.

Proš. coepisse,	meminisse,	odisse.
Bud. coepturum,	neima,	osurum, am, um
am, um esse.		esse

Dionik.

Proš. tèrp. coeptus,		(osus, a, um).
a, um,	neima,	
Bud. tvor. coeptu-		osurus, a, um.
rus, a, um.		

Coepi, ima jedan sastavljenik *occoepi*; *memini* takodjer jedan *commemini*; *odi* ima město dionika *osus*, koj malo kad rabi, dva dionika *exōsus* i *perōsus*, koj imadu kod klasičkih spisateljah samo tvorno značenje.

Opazka. *Coepi* je prošlo vrěme zastarěloga glagolja *coepio*, město koga rabi *incipio*; město prošloga *incepi*, veli Cicero uvěk *coepi*. *Coepi* rabi najviše s neopreděljenim, kano *coepi facere*, malo kad s akuzativom; no u tèrpnom se veli: *ludi coepti sunt*, *bellum coeptum est* (Liv.). S tèrpnim neopreděljenim rabi *coeptus sum* město *coepi* kano: *de republica consuli coepti sumus*. Cic. Div. II. 2.

§. 83.

Ajo, velim, uzima se u ovih vremenih:

Sad. pokaz.

Sad. vez.

Jed. ajo,	—
áis,	ajas,
ait,	ajat,
Viš. ajunt.	ajant.

Proš. traj. pok.

Prošlo pok.

Jed. ajēbam,
ajēbas,
ajēbat,Viš. ajebāmus,
ajebātis,
ajēbant.

āit.

Zapovēdni.

Dionik sadanj.

Jed. ai (zastarělo).

ajens (kano pridavnik).

§. 84.

Inquam, velim.

Sadanje.

Jed. inquam,
inquis,
inquit,Viš. inquimus,
inquitis,
inquiunt.

Prošlo trajno.

Jed. inquebam,
inquebas,
inquebat,Viš. inquiebāmus,
inquiebātis,
inquiebant.

Prošlo.

Jed. inquisti,
inquit,

Viš. inquistis.

Buduće.

inquires,

inquiet.

Opazka. *Inquam* rabi samo onda, kad tko navadja svoje ili tudje reči, te je u tom jednak našem velim ili rekoh, reče, n. p. *Est vero, inquis, signum notum.* Cic. Cat. III. 5. Jest, rekoh, nov znak.

§. 85.

Fari, govoriti.

Sadanje pokaznoga.

fatur, fantur.

Predprošlo.

fatus eram, fati erāmus itd.

Buduće.

fabor, fabitur.

Zapovědni.

fare.

Neopreděljeni.

Dionik.

Sa. fari, (fans),
Proš. — fatus, a, um.

Gerundij.

Supin.

Gen. fandi fatu.
Dat. (fando)
Ak. (fandum)
Abl. fando.

Opazka. Glagolj *fari* s njegovimi sastavljenici *affari*, *effari*, *praefari*, uzimaju samo pěsnici. Kod Cicerona se nalazi samo *affari*, *affatur*, *affatus*, *effabimur*, *effari*. Najobičniji je u prozi gerundij ablativa *fando* u izreci: *fando audire*, znati po govorenju.

§. 86.

Apāge, nosi se, odlazi s tim, tornjaj se, rabi samo ovako: ono što valja odněti, metje se kano

predmet u akuzativ, kano: *apage istas a me sorores*; no najobičnije rabi: *apage te*, odlazi, tornjaj se, pa i samo *apage*.

Ave se uzima, kad se tko pozdravlja, naši: zdravo, ili dobro došao. Cicero je slabo uzimao i *apage* i *ave*, a město ovoga posljednjega metje *salve*, zdravo; razstajuć se uzimalo se je u obće *vale* (budi zdrav), naši: s Bogom ili Bog. — Na razstanku rabi i *salve*, no spojeno sa *vale*. Od ovih glagoljah rabe ovi oblici.

Zapovědni.

Sad. Jed. ave,	salve,	vale,
Viš. avēte,	salvēte,	valēte,
Bud. Jed. aveto,	salveto,	valeto.

Pókazni.

salvēbis, zdravstvuj; valēbis, s Bogom.

Neopreděljeni.

avēre, salvēre, valēre, no
neopreděljeni rabi samo sa *jubeo*, n. p. *valere te jubeo*.

U razgovoru je rabila řeč *cědě*, (naški, daj *amo*, ili *amo*) ili sa akuzativom ili bez njega, n. p. *cedo aquam manibus*, daj *amo* vode za ruke; *cedo senem!* amo sa starcem! *cedo, quid faciam*, kaži ili ded, što da radim.

Quaeso, prosim (to jest *quaero*), rabi ili kano samostalan glagolj, ili se umetje u govor, da se smisao poněšto ublaži, n. p. *id uti permittatis, quaesumus*, prosimo, da to dopustite; *dic, quaeso*, ded kaži; *quid, quaeso, interest?* —

Glava 18.

Glagolji neosobni.

§. 87.

Neosobni se glagolji zovu, koji neimaju izvēstna subjekta, pa zato i nemogu rabiti nego u tretjoj osobi ed. Někoje neosobne glagolje uzimaju (osobito pēs-
nici) kano osobne, n. p. *tonat*, gèrmi, no i *Juppiter tonat*, Jupiter gèrmi. Někoji su samo u někom zna-
čenju neosobni, kano: *appāret*, vidi se, no *appareo*,
pojavljujem se. Někoji se opet nemogu nikad neosob-
no uzeti, kano: *oportet*, treba. Ovakovi glagolji jesu:

1. *fulgūrat*, sěva.
2. *fulminat*, sěva.
3. *grandinat*, grād, tuča pada.
4. *lapidat* (proš. *lapidatum est*, s neba je padalo kamenje).
5. *lucescit* (*illucescit*, proš. *illuxit*, svita, svanu).
6. *ningit*, sněg pada, sněži.
7. *pluit*, dažd, kiša ide, pada.
8. *tonat*, gèrmi.
9. *vesperascit* (*advesperascit*, proš. *advesperavit*, smèrkava se, smèrknulo se je).
10. *miseret* (i *miserētur*, *miserescit*; proš. samo *miseritum est*) *me*, žao mi je.
11. *piget* (proš. *piguit* i *pigitum est*) mèrzi me.
12. *poenitet*, žao mi je.
13. *pudet* (proš. *puduit* i *puditum est*) *me*, stid me je.

14. *taedet* (proš. samo *pertaesum est*) gadi se; sa *me* mèrzi me.

15. *decet*, pristoji se.

16. *dedecet*, nepristoji se.

17. *libet* (proš. *libuit* i *libitum est*) vidi mi se, dopada mi se.

18. *licet* (proš. *licuit* i *licitum est*) slobodno je.

19. *oportet*, treba, valja.

20. (*assolet*), običava.

Opazke.

1. Svi ovi glagolji, osim *miseret*, *oportet* i *taedet*, mogu imati i subjekt, no samo zaime u srednjem spolu jednobroja, kano: *hoc pudet me*, toga me je stid. *Libet* i *licet* mogu imati za subjekt i zaime i pridavnik višebroja, kano: *non omnia licent*, *haec libent*; *decet* i *dedecet*, mogu imati svaku rěč i u jed. i viš. kano subjekt.
2. Svi se ovi glagolji sprežaju pravilno po drugoj sprezi (uzamši dākako u obzir njihova različita prošla vremena); město zapovědnoga rabi vezni, kano: *pudeat te*, stid te bilo. Ni dionikah neimaju, osim *decens*, *libens*, *licens*, razuzdan; *licitus*, slobodan, *poenitens*, *poenitendus*; *pudendus*; zatim gerundije: *ad poenitendum*, *pigendum*, *pudendum*.
3. Ima glagoljah, koji su samo u někom značenju neosobni, naime: *accedit*, amo ide: *accidit*, sbude se; *contingit*, zapada; *evēnit*, događja se; *fit*, događja se; *attinet* i *pertinet* (*ad aliquid*) tiče se; *condūcit*, dobro je; *expēdit*, promiće; *juvat* i *delectat*, veseli; *convēnit*, shodno je; *constat*, zna se; *appāret*, vidi se; *liquet*, jasno je; *patet*, očito je; *sufficit*, dosta je, dotiče; *superest*, preostaje, pretiče; *fullit*, *fugit* i *praetērit me*, neznam; *placet* (proš. *placuit*, *placitum est*), čini mi se dobro, odobravam; *praestat*, bolje je; *restat*, preostaje; *vacat*, neima; *interest* i *rēfert*, do toga je.
4. Od neprelaznih glagoljah, koji inače neprave těrpnoga oblika, rabi neosobno tretja osoba těrpnoga jednobroja i neopreděljeni těrpnoga, hoteć naznačiti, da što biva;

naški se prevadja takodjer neosobno ili tvornim glagoljem u tretjoj osobi višebroja, n. p. *curritur*, tèrči se, ili tèrče; *concursum est*, stekoše se; *vivitur*, živi se ili žive; *fletur*, plače se ili plaču; *fleri*. Ovi glagolji mogu imati takodjer subjekt u ablativu s predlogom a, ab; n. p. *a militibus pugnatum est*, vojaci se borahu; *sa ndum est* rabi malo ne uvěk dativ, s ostalimi vremeni rědko.

Odsěk tretji.

O tvorenju glagoljah.

Glava 19.

O izvadjanju glagoljah.

§. 88.

Glagolji se izvode ili iz glagoljah ili iz imenah; oni se zovu glagoljni, a ovi imeni.

I. Glagolji glagoljni.

§. 89.

Glagolji glagoljni ili su početni, ili ponovni, ili poželjni, ili umaljni.

1. Početni glagolji izrazuju ili bivanje ili počimanje koga čina, dočimaju se na seo i idu u tretju spregu. Dočetak se ovaj dodaje osnovi neopreděljenoga u pèrvoj, drugoj i četvèrtoj sprezi bez veznoga glasnika, a u tretjoj s glasnikom **i**, n. p. *labare: labascere*, dèrmati se; *pallere: pallescere*, blěditi; *gemere: ingemiscere*, početi uzdisati; *dormire:*

obdormiscere, zaspati. Buduć da ovi glagolji naznačuju počimanje čina, nemogu imati prošloga. Prošlo dakle i supin, ako ih treba, uzimaju od svojih pèrvobitnih glagoljah.

Opazka. Mnogi se početni glagolji izvode iz imenah, pa onda neimaju nikako prošloga ni supina, n. p. *dulcis: dulcesco; grandis: grandesco; mitis: mitesco; puer: puerasco; pluma: plumesco; ignis, ignesco.*

2. Ponovni glagolji izrazuju čin, koj ili se opetuje ili s naporom čini, pa zato se i zovu naporni. Prave se od supina pretvarajuć um u o, i to u drugoj, tretjoj i četvètoj sprezi bez promène, a u pèrvoj pokratjujuć osnovni glasnik ā u ĩ, n. p. *cano: canto; curro: curso; adjũvo: adjũto; volvo: volũto; no: clamo: clamũto; volo: volũto; rogo: rogũto.*

Opazka. Někogi su ponovni glagolji izvedeni iz drugih ponovnih, koji više nerabe, n. p. *scribo (scripto) scriptũto; lego (lecto) lectũto; dico (dicto) dictũto.*

3. Poželjni glagolji naznačuju želju, pohlepu za čim, prave se od supina pretvarajuć um u ũrio i sprežaju se po četvètoj sprezi, n. p. *esurio*, želim jesti, gladujem; *parturio*, hoću da rodim; *empturio*, hoću da kupujem.

4. Umaljni izrazuju, da je čin manji postao, i rabe kadšto, kad se o čem s preziranjem govori; prave se dočetkom illo, i sprežaju se po pèrvoj sprezi, n. p. *cantillare*, tiho pèvati, kreštiti; *conscribillare*, piskarati.

II. Glagolji imeni.

§. 90.

Svi glagolji imeni pèrve sprege jesu prelazni i naznačuju: 1. koji su izvedeni iz pridavnikah, na-

značuju, da tko čini ono što naznačuje pridavnik, n. p. *durare*, tvèrditi, čvèrstiti; *sanare*, ozdraviti; *vastare*, pustošiti; 2. koji su izvedeni iz samostavnika, ako je samostavnik osoba, naznačuju, da tko čini ono, čim se je bavila samostavnikom naznačena osoba, n. p. *judicare*, suditi; *indicare*, pokazati, *interpretari*, tumačiti; *testari*, svèdočiti; 3. ako je samostavnik stvar, onda naznačuju, da tko čini ono, što naznačuje samostavnik, n. p. *vulnerare*, raniti; *honorare*, štovati; *donare*, darovati; *fugare*, tèrati; *lacrimare*, plakati; *aquari*, nositi vodu; *frumentari*, nositi žito; *pabulari*, kèrmiti, nositi kèrmu. Nasuprot svi glagolji imeni druge sprege jesu neprelazni, i naznačuju biti u onom stanju, koje naznačuje ime, n. p. *albère*, biti bio; *pinguère*, bitust; *frondère*, biti granat; *florère*, cvasti. Imeni glagolji četvèrte sprege jesu koje prelazni, koje neprelazni, n. p. *finire*, svèršiti; *saevire*, hèsniti.

Glava 20.

O sastavljanju glagoljah.

§. 91.

Pèrvi dio sastavljenih glagoljah jest ili glagolj, ili ime, ili predlog.

1. Sastavljeni glagolji, kojim je pèrvi dio glagolj, uzimaju za drugi dio uvek glagolj *facere*; pèrvi je dio uvek glagolj druge sprege, n. p. *arefacere*, sušiti; *calefacere*, grijati; *patefacere*, očitovati.

2. Sastavljeni glagolji, kojim je pèrvi dio ime, stapljaju njegovu osnovu s glagoljem veznikom *i*; n. p. *aedificare*, graditi; *significare*, naznačiti; *belligerare*, vojevati.

3. Sastavljeni glagolji, kojim je pèrvi dio predlog, prave se obično tako, da se oba dèla nešto promène. Promèna pèrvoga dèla obavlja se ponajviše prispodabljanjem, (*assimilatio* §. 106 III. IV.), drugoga pako pretvaranjem osnovnoga glasnika. Glasnik se **a** pretvara u **e** ili **i**; **e** u **i**; **a** e u *i*; **au** u *ū* ili *ō*, n. p. *carpo*: *decerpo*; *gradior*: *congregior*; *habeo*: *adhibeo*; *fateor*: *confiteor*; *quaero*: *conquiro*; *caedo*: *incido*; *premo*: *comprimo*; *teneo*: *contineo*; *claudio*: *inclūdo*; *plaudo*: *explōdo*.

Poglavlje tretje.

O česticah.

§. 92.

Čestice se dèle na prislove, predloge, veznike i umetke.

Odsèk pèrvi.

O prislovi h.

§. 93.

Prislovi su čestice, koje naznačuju svojstvo ili stališ glagoljah, pridavnikah i prislovah, n. p. *bene scribit*; *prudenter agit*; *parum acutus*; *satis bene vixit*.

Glava 21.

O značenju prislovah.

§. 94.

Prislovi, osim onih, koji se dočimaju na **e** i **ter**, děle se na tri reda, naime na prislove vremene, městne i načine.

Prislovi vremeni jesu:

1. *Quando?* kad? *ecquando?* ikad?
2. *quandocunque, quandoque,* kadgod.
3. *quum,* kad.
4. *olim, quondam* i *aliquando,* někoč.
5. *tum, tunc,* onda.
6. *nunc,* sada.
7. *jam,* već, jur.
8. *interdum,* kadšto, kadkad.
9. *saepe,* višeput.
10. *usque,* uvěk, svedj.
11. *semper,* uvěk.
12. *dudum,* od davna, odavna.
13. *pridem,* davno (*jamdudum, jampridem*).
14. *mox,* skoro, taki, namah.
15. *brevi,* do mala.
16. *tandem,* napokon, konačno.
17. *demum,* tek, tekar.
18. *deinde (dein, exinde, exin),* zatim, po tom.
19. *subinde,* taki zatim.
20. *deinceps,* uzastopce.
21. *denique,* konačno.
22. *diu,* dugo.
23. *quamdiu,* koliko (kako dugo).

24. *tamdiu*, toliko (tako dugo).
25. *aliquamdiu*, něko vrěme, několiko vremena.
26. *parumper*, *paulisper*, něšto malo, časak.
27. *tempore*, u vrěme.
28. *noctu*, noćju.
29. *interdiu*, danju.
30. *vespěri*, na večer, u večer.
31. *mane*, u jutru, u jutro, jutrom.
32. *simul*, zajedno, skupa.
33. *nuper*, onomad, onomadne.
34. *hodie (hoc die)*, danas.
35. *quotidie*, svakdan, svakidan.
36. *postridie*, sutra.
37. *pridie*, u oči.
38. *perendie*, posutra.
39. *nudiustertius*, prekojučer, prekjučer.
40. *nudiusquartus*, *nudiusquintus* itd., prije četiri, pet danah.
41. *propediem*, ovih danah.
42. *heri*, jučer.
43. *cras*, sutra.
44. *quotannis*, svake godine.
45. *initio* i *principio*, s početka, u početku.
46. *repente*, naglo, netom.
47. *modo*, sad.
48. *postmōdō*, po tom.
49. *alias*, drugiput.
50. *actūtum*, taki, namah, s města.
51. *protinus*, namah.
52. *illico*, *extemplo*, namah, s města.
53. *interea*, medjutim.
54. *adhuc*, dosada, dosele.

§. 95.

Prislovi městni jesu :

1. *Ubi*, gdě.
2. *ibi*, ondě.
3. *hic*, ovdě.
4. *istic*, tu.
5. *illic*, ondě.
6. *ibidem*, uprav ondě.
7. *alibi*, drugdě.
8. *ubicunque (ubiubi)* gděgod.
9. *alicubi, usquam, usquam*, igdě.
10. *nusquam*, nigdě.
11. *ubivis, ubilibet* gděgod (gdě mu drago).
12. *ubique*, svigdě.
13. *utrobique*, na oba města.
14. *foris*, vani.
15. *procul*, daleko.
16. *prope*, blizu.
17. *cominus*, blizu, s bliza.
18. *eminus*, daleko, s daleka.
19. *perēgre*, u svět, iz světa.
20. *quo*, kamo.
21. *utro*, kamo (izmed dva města).
22. *eo*, onamo.
23. *huc*, ovamo.
24. *istuc*, tamo.
25. *illuc*, onamo.
26. *quousque*, dokle.
27. *eousque*, dondě.
28. *hucusque*, doвле.
29. *eōdem*, upravo onamo.
30. *alio*, drugamo.

31. *quocunque, quoquo*, kamogod.
32. *aliquo i quoquam*, ikamo.
33. *usquam*, ikamo.
34. *nusquam*, nikamo.
35. *utrōque*, na oba města.
36. *quōvis, quolibet*, kamo ti drago.
37. *obviam*, na susrět.
38. *foras*, van.
39. *ultra*, onkraj.
40. *citro*, ovkraj.
41. *intro*, nutar.
42. *porro*, dalje.
43. *retro*, natrag.
44. Više sastavljenikah od *oversus (um)* i *orsus (um)*, kano *horsum*, ovamo, *quorsum*, *aliquoversum*, *quoquoversus*, *introrsum*, *deorsum*, *seorsum*, *retrorsum*, *dextrorsum*, *sinistrorsum*, *rursum*, *rursus*, opet, *sursum*, gore.
45. *unde*, odakle.
46. *inde*, odanle.
47. *hinc*, odavle.
48. *istinc*, odatle.
49. *illinc*, odanle.
50. *aliunde*, od drugdě.
51. *undecunque*, odakle god.
52. *undēvis, undelibet*, odakle ti drago.
53. *undique*, odasvud.
54. *utrimque*, s obe strane.
55. *extrinsecus*, s vana.
56. *intrinsicus*, s nutra.
57. *quā*, kuda.
58. *eā*, onuda.
59. *hāc*, ovuda.
60. *istāc*, tuda.
61. *illac*, onuda.
62. *eādem*, istim putem.

63. *alia*, druguda.
 64. *quacunque, quaque*, kudagod.
 65. *aliqua*, ikuda.
 66. *quavis, qualibet*, kuda ti drago.
 67. *quaque, usquequaque*, svakuda.
 68. *rectā*, desno, na desno.
 79. *unā*, skupa.
 70. *quātēnus*, dokuda.
 71. *hactēnus*, dovuda.
 72. *eātenus*, doonuda.
 73. *aliquatenus*, doněkuda.
 74. *bifariam*, na dvě strane (*trifariam, quadri-*
fariam itd.) *multifariam*, na više stranah.

§. 96.

Prislovi načini jesu :

1. *Qui? quōmōdo i quemadmōdum*, kako.
2. *ut, velut, veluti*, kano.
3. *quasi*, kano da.
4. *ita i sic*, tako, ovako.
5. *sicut, sicuti*, tako kano.
6. *secus*, drugojako.
7. *admodum, valde*, vèrlo, veoma.
8. *adeo*, tako jako, vèrlo.
9. *quantopere*, kako, koliko.
10. *tantopere*, tako, toliko.
11. *quam*, kako.
12. *tam*, tako.
13. *tamquam*, kano.
14. *quamvis, quantumvis, quamlibet, quantumli-*
bet, kako ti drago.

15. *perinde i proinde*, upravo tako.
16. *cur*, zašto.
17. *quare, quamobrem, quapropter*, zato, s toga.
18. *ideo, idcirco*, zato, s toga.
19. *sponte, ultro*, dragovoljno, samo po sebi.
20. *forte, fortuito*, slučajno.
21. *fortasse, forsitan*, možebiti.
22. *nimirum*, jamačno, dašto.
23. *utpöte*, naime, kano.
24. *dumtaxat*, naime, samo.
25. *praeterquam*, osim, izim.
26. *aliöqui, aliöquin*, inače.
27. *ceteroqui, ceteroquin*, u ostalom.
28. *frustra, nequidquam, incassum*, uzalud.
29. *gratis*, badava.
30. *partim*, koje.
31. *tantum, solum (tantummödo, solummodo)* samo.
32. *paeně, ferě, fermě, propě*, malone, skoro.
33. *teměre*, uludo, u větar.
34. *ritě*, po običaju, valjano, kako valja.
35. *vix*, jedva.
36. *nimis (nimium)*, preveć, odviše.
37. *satis (sat)*, dosta.
38. *nempe*, jer, doista.
39. *vel*, čak, dapače.
40. *saltem*, bar, barem.
41. *etiam*, i, čak.
42. *quöque*, i.
43. *non, haud*, ne.
44. *ne*, da ne.
45. *immo*, dapače.
46. *nae, utique*, dašto, svakako.
47. *neutiquam*, nikako.

Opazka. Prislovi sastavljeni sa *ali* odbacuju ovaj dočetak, ako idu iza *ne, num, si i nisi*, n. p. *necubi, necunde, ne qua* město: *ne alicubi, ne alicunde, ne aliqua*; tako i *numubi, sicubi* itd.

Glava 22.

O stupnjevanju prislovah.

§. 97.

Po pravilu se stupnjuju samo oni prislovi, koji se prave od pridavnikah i dionikah dočekom **E** i ter. Drugi stupanj ovakovih prislovah jednak je drugomu stupnju pridavnikah srědnjega spola; a tretji se stupanj pravi od tretjega stupnja pridavnikah pretvarajuć dočetak **us u E**; n. p. *docte, doctius, doctissime; celeriter, celerius, celerrime; facile, facilius, facillime; bene, melius, optime; male, pejus, pessime.*

Opazka. Někoji prislovi, premda se neprave od pridavnikah i dionikah, prave ipak drugi i tretji stupanj, n. p. *diu, diutius, diutissime; saepe, saepius, saepissime.*

§. 98.

Někoji prislovi neimaju pěrvoga stupnja, kano: *deterius, gore, deterrime, najgore; magis, više, maxime, najviše; ocius, běrže, ocissime, najběrže; potius, radje, potissimum, osobito; prius, prije, primum, najprie.*

Glava 23.

O tvorenju prislovah.

§. 99.

Prislovi se děle na pèrvobitne i stvorene; ovi opet na izvedene, sastavljene i padežne.

I. Prislovi izvedeni.

§. 100.

Izvedeni se prislovi prave dočetei *ē, ter, im, itus*.

1. Prislovi na *ē* prave se obično od pridavnikah i dionikah drugoga sklanjanja na *us* i *er* dodajuć osnovi dočetak *e*, a izbacujuć kod pridavnikah na *er* ono *e* ondě, gdě *ga* i pridavnici u drugih padežih izbacuju, n. p. *altus: alte; longus: longe; miser: misere; liber: libere; aeger: aegre; pulcher: pulchre*.

2. Prislovi na *ter* prave se od pridavnikah i dionikah tretjega sklanjanja dodajuć dočetak *ter* osnovi glasnikom *i*, osim ako se osnova dočima na *ut*, n. p. *fortis: fortiter; celer, celeriter; ferox: ferociter; conveniens, convenienter; abundans: abundanter*.

Opazka. Město *audaciter* rabi češtje *audacter*. Od někojih pridavnikah drugoga sklanjanja na *us*, *a*, *um*, prave se prislovi na *e* i *ter*, n. p. *grave* i *graviter; humane* i *humaniter; large* i *largiter; luculente* i *luculenter*.

3. Prislovi na *im* prave se od dionikah, a na *ātim, itim, ūtim* od samostavnikah; naški se do-

čimaju ponajviše na *ice*, n. p. *caes-im*, sčimice, *punct-im*, bodimice; *conjunct-im*, zajednice; *furt-im*, kradimice; *greg-atim*, jatovice; *gutt-atim*, kapljimice; *grad-atim*, redovice; *vir-ītim*, čovek po čoveku; *trib-ūtīm*.

4. Pridavnici na *ītus* prave se od imenah i naznačuju, da što proiztiče odanle, odakle naznačuje ime; n. p. *coelītus*, s neba; *fundītus*, iz temelja; *radicitus*, iz korēna, korēnom; *antiquītus*, od starine.

II. Prislovi sastavljeni.

§. 101.

Sastavljeni se prislovi prave ili od predloga i njegova padeža, ili od dvē čestice, ili od cēle izreke, n. p. *denuo*, opet (*de novo*); *imprimis*, osobito; *interdum*, kadšto; *insuper*, povērh; *nudius tertius*, prekjučer (*nunc dies est tertius*).

III. Prislovi padežni.

§. 102.

Padežni se prislovi prave obično od ablativa i akuzativa.

1. Ablativni se prislovi dočimaju na *ā*, *ō*, *ē*, *īs*, n. p. *dextrā*, desno; *sinistrā*, lēvo; *rectā*, ravno, upravo; *crebro*, često; *subito*, netom, iznenada; *merito*, pravom; *forte*, slučajno; *jure*, pravom; *sponte*, dragovoljno; *alternis*, izmēnice; *paucis*, kratko, u kratko; *gratis*, badava; *foris*, vani.

2. Akuzativni su prislovi ponajviše srēdnji spoli drugoga i tretjega sklanjanja i ženski pērvoga, n. p. *ceterum*, u ostalom; *nimum*, odviše; *plerumque*,

ponajvíše; *facile*, lasno; *difficile*, těžko, mučno (řádje *difficiliter*, *difficulter*); *recens*; *impune*, slobodno; *sublime*, visoko; *alias*, drugda; *foras*, van.

Odsěk drugi.

O predlozih.

§. 103.

Predlozi se zovu čestice, koje naznačuju odnošenje medju dvě stvari, ili medju činom i stvarju; děle se na razstavne i nerazstavne.

Glava 24.

O razstavnih predlozih.

§. 104.

Razstavní se predlozi zovu, koji stoje i sami po sebi, i zahtěvaju razne padeže. Děle se na predloge: 1. koji zahtěvaju samo akuzativ, 2. koji zahtěvaju samo ablativ i 3. koji zahtěvaju i akuzativ i ablativ.

1. Ablativ zahtěvaju:

ā, *āb*, *abs*, od (*a* rabi samo pred saglasnici, *ab* pred glasnici i **h**; rabi i pred saglasnici, osim **m** i **v**); město *a te* veli se i *abs te* (inače *abs* těžko da se gdě nalazi).

absque, bez (zastarělo).

clam, bez znanja.

cōram, pred (pred kim).

cum, sa.

de, o, ob.

e, ex, iz (*e* samo pred saglasnici, *ex* svagdě).

prae, pred, od.

pro, za, pred.

sine, bez.

tēnus, do (postavlja se iza padeža, *Tauro tenus*).

2. Akuzativ zahtěvaju:

ad, do, k, kod, o, u, na, prama.

adversus, adversum, proti.

ante, pred.

āpud, kod, pri.

circa, circum, oko.

circiter, po prilici, oko.

cis, citra, okraj.

contra, proti, naproti.

erga, prama.

extra, izvan.

infra, pod.

inter, medju.

intra, snutra.

juxta, pokraj.

ob, radi, zbog.

pēnes, kod, u čijoj vlasti.

per, po, kroz.

pōne, iza (zastarělo).

post, za, zad.

praeter, osim.

prōpe, do, blizu, pokraj.

propter, pokraj, porad.

secundum, po, uz.

supra, věrh.

trans, onkraj.

versus, prama (stavljá se iza pádeža, i to samo s imeni gradovah, *Romam versus*).

ultra překo.

3. Akuzativ i ablativ zahtěvaju:

in, u.

sub, pod.

super, na.

subter, pod (običnije akuzativ).

§. 105.

Buduć da je poraba predlogah poněšto zaměřšena, pa i značenje različito, zato da se lasnije pogodi, kako ih valja naški prevoditi, metje se ovdě potrebito razjaš-njenje.

I. Akuzativ zahtěvaju:

1. *Ad* rabi: a) o vremenu, 1. naznačujuć granicu, dokle što biva; naški: *do*; n. p. *ad summam senectutem*, do kasne starosti. 2. naznačujuć neizvěstno vrěme, kad što biva; naški **o**, **u**; n. p. *ad lucem*, o zori; *ad vesperam*, u večer; *ad hiemem*, zimi; 3. naznačujuć izvěstno urečeno vrěme, kad što biva; naški **u**; n. p. *ad diem*, u dan; *ad tempus*, u vrěme, (*ad tempus* znači takodjer: na něko vrěme).

b) o městu: 1. kad se pita kamo? naški **k** ili sam dativ; n. p. *venio ad te*, dolazim k tebi; *scribo ad patrem*, pišem otcu; 2. kad se pita gďě? (ne ob osobah); naški *kod*, blizu; n. p. *ad Tenedum*, kod Teneda; *ad forum*, kod, blizu fora. *Hannibal vicit Flaminium consulem ad lacum Trasimenum*.

c) o brojevih, naznačujuć neizvěstán broj; naški: *po prilici*, oko, *do*; n. p. *ad ducen-*

tos, po prilici dvě stotine; *ad duo millia capiuntur*, zarobe se do dvě hiljade; *ad unum*, do jednoga.

d) naznačující svèrhu, namèru ili odnošenje; naši kad nije gerundija na, a kad je gerundij za sa samostavnikom glagoljnim, i prama, n. p. *ad omnia paratus*, na sve pripravan; *ad expugnandam Graeciam*, za osvojenje Gèrcke. *Ut ad cursum equus*, *ad indagandum canis*, *ad arandum bos*, *sic homo ad duas res*, *ad intelligendum et agendum*, *natus est*; *terra ad universum coeli complexum puncti instar obtinet*, prama cèlomu svètu. *Meridie umbrae cadunt ad septemtrionem*, *ortu vero ad occasum*, prama séveru, prama zapadu.

Pojedini izrazi: *ad verbum*, rěč po rěč; *quid istud ad me*, što je meni do toga?

2. *Apud*, kod, pri, 1. o osobah, n. p. *apud praetorem*, *apud judices*, kod pretora, pri sudcih. *Neoptolemus apud Lycomedem erat educatus*. *Nullum scelus apud Scythas est gravius furto*; *apud me plurimum valet*. 2. navadjajúé rěči koga spisatelja, ako se imenuje samo njegovo ime, naši: **U**, n. p. *apud Ciceronem legi*, u Ciceronu čitah; no: *in libris Ciceronis* (nipošto *in Cicerone*). Rědko rabi o městu kano *ad*, n. p. *apud Mantineam* město *ad Mantineam*.

3. *Circa* i *circum*; naši oko, okolo; no valja opaziti, da *circum* naznačuje više okruglost nego ostale okolnosti, n. p. *terra circum axem suum movetur*, gdě se okruglost osobito u obzir uzima; *circa* je obćenitije, n. p. *urbes, quae circa Romam sunt*. *Circa* rabi i naznačujúé neizvěstno vrěme ili broj, kano *ad*, n. p. *circa eandem horam*; *oppida circa septuaginta*. Cicero metje uvěk *circiter* kano príslov bez padeža.

4. *Cis* s protivnim *trans*, *citra* s protivnim *ultra*; naši: ovkraj, onkraj; no pamtiti valja, da se *cis* i *trans* metje, kad se hoće naznačiti pokrajina ili čin u pokrajini, koja se tiče rečenoga města; ako li se netiče, onda se metje *citra* i *ultra*, n. p. *trans Rhenum* je Francezka, *ultra Rhenum* i Španjolska; naši bi se moglo u nekojih slučajih prevesti: ovkraj tik, onkraj tik; za *ultra* se metje: překo, n. p. *Veliterni jussi sunt trans Tiberim habitare, ut ejus, qui cis Tiberim deprehensus esset, usque ad mille pondo clarigatio esset. Quidquid est terrarum citra Tauri juga, id vos, Romani, imperio vestro jam dudum adjicere cupitis.*

5. *Contra* rabi 1. o městu, naši *prama*; n. p. *Insulae unum latus est contra Galliam, alterum vergit ad Hispaniam, tertium est contra septemtriones.* 2. kad se jedna stvar opire drugoj, i to u obće i u neprijateljskom smislu; naši proti i překo, n. p. *Non est contra naturam (proti naravi) spoliare eum, quem honestum est necare. Omnia in hoc bello contra opinionem (překo nade) acciderunt. Omnes Belgae olim contra populum Romanum conjuraverunt.*

6. *Infra*, pod, niže, 1. o městu, n. p. *Infra lunam nihil est nisi mortale et cadūcum, supra lunam sunt aeterna omnia;* 2. o vremenu; naši: mladji, n. p. *Homerus non infra Lycurgum fuit.* Homer nije bio mladji od Likurga; 3. o veličini; naši: manji; n. p. *Uri sunt magnitudine paulo infra elephantos;* malo manji od. Pojedini izrazi: *aliquid infra sese esse, infra se positum judicare;* neděržati za vrědno.

7. *Inter*, medju, 1. o městu, n. p. *Ager Tarquiniorum, qui inter urbem ac Tiberim erat, Marti consecratus est.* 2. naznačujuć odnošenje, n. p. *in-*

terest inter me (medju menom) *et quadrupedem*.

3. naznačujuć medjusobno odnošenje, to jest, kakov je jedan prama drugomu; naši se ovo prevadja na dva načina: ili predlogom medju ili sa: jedan drugoga; n. p. *amant inter se*, ljube se medju sobom, ili jedan drugoga (*amant se*, znači: ljube same sebe; a *alius alium amat*, znači: jedan ljubi ovoga, drugi onoga). 4. o vremenu, naši ili gerundijem ili predlogom srěd, n. p. *inter coenam*, obědujuć; *inter fulmina et tonitrua*, srěd sěvanja i gèrmljavine.

8. *Intra*, 1. o městu; naši: srěd, unu-
tri; n. p. *Iliacos intra muros peccatur et extra*
(unutra i izvan zidovah); 2. o vremenu; naši za,
u, n. p. *Alexander intra paucos annos tota Asia*
potitus est (za, u malo godinah). *Scipio quadraginta*
oppida intra dies quinquaginta omnia oppugnando
cepit.

9. *Juxta*, 1. o městu, naši: pokraj, bli-
zu, do; n. p. *Atticus sepultus est juxta viam Ap-*
pianam; 2. naznačujuć pravilo, po kojem što biva;
naši: po; n. p. *In pugna Salaminia Jōnes juxta*
praeceptum Themistoclis pugnae se paulatim subtrahere
coeperunt.

10. *Ob*, 1. o městu, samo s řečju *oculus*;
naši pred, n. p. *Non mihi mors, non exilium ob*
oculos (pred očima) *versantur*; 2. naznačujuć uzrok,
no koj se samo misli, nipošto koj se je dogodio, jer u
ovom posljednjem slučaju metje se *propter*; naši:
porad, radi, sa, n. p. *Ob suspicionem propter cul-*
tum amoeniorem de luxu accusatus est. Si qui ob ali-
quod commodum suum cupidius aliquid dicere videntur,
his credi non convenit.

11. *Penes* rabi samo kad znači, da je što u
čijoj vlasti, u čijih rukuh, n. p. *Principio*

rerum imperium nationum penes reges erat (u vlasti kraljevah). *Iudicia de capite fortunisque nostris penes vos erant* (u vašoj vlasti). Naški se to bolje prevadja nominativom i glagoljem prama misli, koja se hoće da izreče, n. p. Vi ste sudili o našem životu itd.

12. *Per*, 1. o mjestu, naški: kroz; n. p. *Sanguis ex corde atque pulmonibus per venas in omne corpus diffunditur. Natura membranas oculorum perlucidas fecit, ut per eas cerni posset*; 2. o vremenu, naški: kroz; n. p. *Luscinia per totam fere noctem canit*; 3. naznačujući osobe, po kojih se što čini; naški po; n. p. *Antipater auxilium a Leonato per legatos petivit*; 4. naznačujući način, n. p. *per literas*, po listovih; *per injuriam*, po krivici; *per jocum*, u šali; *per iram*, u srditosti; 5. naznačujući stvar, glede koje može što biti; naški: glede, ili: što se tiče; n. p. *Si per valetudinem licet*, ako je prosto glede bolesti; *per me licet*, što se mene tiče, prosto je; 6. zaklinjajući koga; naški za ili: tako ti s genitivom, ako li je u latinskom glagolj, onda se u nas metje instrumental; n. p. *per deos*, za Boga! *per ego te nostram amicitiam oro*, tako ti našega prijateljstva; *per te deos immortales oro*, zaklinjem te Bogom.

13. *Post*, 1. o mjestu; naški za, n. p. *Post me erat Aegina, ante me Megara*; 2. o vremenu; naški po ili poslije; n. p. *Thebae et ante Epaminondam natum* (prije narodjenja) *et post ejus interitum* (po njegovoj ili poslije njegove smerti) *perpetuo alieno paruerunt imperio*.

14. *Praeter*, 1. o mjestu; naški: mimo; n. p. *Arethon, navigabilis amnis, praeter ipsa Ambraciae moenia fluebat*; 2. naznačujući, da tko ko-

ga u čem nadilazi; naši treba opisati raznim načinom, n. p. *Aristides adeo integer erat, ut praeter caeteros justus appellaretur.* Aristid je bio tako pošten, da su ga izmedju ostalih najpravičnijim zvali; 3. izuzimajuć što; naši: osim, izim, n. p. *Amicum ex consularibus neminem tibi esse video, praeter Hortensium et Lucullum;* 4. naznačujuć, da tko ima povèrh koje stvari još nešto; naši povèrh; n. p. *Praeter auctoritatem vires quoque habet,* povèrh ugleda; 5. naznačujuć, da što prèko nade ili misli, ili mēre biva, n. p. *Aristides nonne ob eam causam expulsus est, quod praeter modum justus esset?*

15. *Propter,* 1. o mēstu; naši pokraj, blizu, do; n. p. *Vulcanus tenuit insulas propter Siciliam, quae Vulcaniae nominabantur;* 2. naznačujuć uzrok, koj se je dogodio; naši: poradi, sa, n. p. *Propter frigora ne pabuli quidem satis suppetebat,* porad studeni, koja je zbilja vladala; 3. naznačujuć osobu, koja je što prouzročila; naši: po; n. p. *Propter me ceteri liberi sunt.*

16. *Secundum,* 1. o vremenu, po kom se taki što sbiva, i o redu, u kojem je tko tik drugoga; naši u oba slučaja: taki po, taki poslije; n. p. *Castra hostium secundum (taki po) pugnam capta sunt; secundum deos homines hominibus maxime utiles esse possunt.* Kad se vrēme brojevi točno naznačuje, metje se *post;* naši: poslije, ili ako vrēme duže traje: nakon; n. p. *post decem annos,* nakon deset godina; 2. o prostoru; naši: duž; n. p. *Caesar sex legiones. ad oppidum Gregoriam secundum flumen duxit;* 3. o pravilu, po kom se tko vlada; naši: po; n. p. *Omnia, quae secundum naturam fiunt,*

habenda sunt in bonis; quid est autem tam secundum naturam quam senibus emori? 4. u pravoslovnom smislu; naški: za; n. p. *Secundum aliquem judicare*; izreči odsudu za koga, to jest tako, da on dobije parnicu.

17. *Supra*, 1. o městu; naški: vèrh; n. p. *Supra lunam sunt aeterna omnia*; 2. o měri; naški: treba opisati, ili překo, više, n. p. *Supra vires agere*, raditi více nego snaga donosi. *Carthaginensium caesa sunt eo die supra viginti millia*; 3. naznačující, da ima tko povèrh česa još něšto; naški povèrh, n. p. *Supra belli latini metum alia quoque cura accesserat*.

18. *Trans*, onkraj, protivno *cis*; dakle ako se naznačuje pokrajina ili čin u pokrajini, koja se tiče řečenoga města, metje se *trans*, inače *ultra*, n. p. *Belgae sunt proximi Germanis, qui trans Rhenum incolunt*.

19. *Ultra*, protivno od *citra*; naški překo, n. p. *Antiochus prope extra orbem terrae ultra jуга Tauri exactus est. Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum*.

II. Ablativ zahtěvaju:

1. *A, ab, abs*. 1. naznačující město, odakle koj čin proiztiče; naški od ili sa, n. p. *Ego, quoad poteram et licebat, a senis latere nunquam discessi. Hispani ex omnibus partibus a fronte, a latere, a tergo trucidantur*. 2. naznačující vrěme ili red, po kom se što dogadja ili nalazi; naški od ili po, n. p. *Mihi cum eo jam inde usque a pueritia fuit semper familiaritas. Centesima lux est haec ab interitu Clodii*. 3. u těrpnih izrekah, ako

je u njih osoba, koja što čini; naški se od nevolje metje od, inače se prevodi uvěk tvornom izrekom; n. p. *Roma condita est a Romulo*. 4. naznačujuć osobu, koje se tko boji ili proti kojoj se brani; naški od i proti, n. p. *timere ab inimicis; defendere se ab injuriis*. 5. naznačujuć stvar glede koje što biva; naški glede i u, n. p. *Antonius ab equitatu firmus erat. A doctrina mediocriter instructus est*. 6. naznačujuć uzrok, iz koga što biva; naški iz, n. p. ab *ira, ab amore aliquid facere*. 7. s pojediniimi glagolji, *ordiri, incipere ab aliqua re*; naški inštrumental; *stare, esse* ili *facere ab aliquo*; biti za koga. 8. naznačujuć stvar, koju tko komu obavlja; naški: biti komu što, n. p. *alicui esse ab epistolis*; biti komu pisar; a *bibliotheca*, knjigar, a *rationibus* računar; al ovi su izrazi rabili samo za carah.

Opazka. *A* ili *ab*, naznačuje kretanje od blizine ili okolice koje stvari; *de* naznačuje kretanje od koga mĕsta, o kojem je stvar visila ili s njim bila skopčana; *ex* naznačuje kretanje iz nutarnjosti koje stvari.

2. *Cum* 1. naznačujuć osobu ili stvar, s kojom u društvu što biva; naški sa, n. p. *Vagamur egentes cum conjugibus et liberis*; (*cum* se metje za zaimena osobna i s njimi se u jednu rĕč staplja: *mecum, tecum, secum*). 2. naznačujuć okolnosti koje stvari; naški sa, n. p. *Ante portam regiae homo cum sica deprehensus est*. 4. *pugnare, bellum gerere cum aliquo*, vojevati s kim ili proti komu.

3. *De*, 1. naznačujuć kretanje od tvĕrda mĕsta, na kojem je koja stvar bila; naški sa, n. p. *Alexander moriens annulum detraxit de digito de-*

tractumque tradidit Perdiccae. Obsides Tarentini e fuga retracti de saxo dejecti sunt. 2. naznačujuć izhod, odakle tko proižiče, ili čelost, u koju tko ide; naši od; n. p. *Homo de schola; nescio qui de circo maximo. Noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit.* 3. naznačujuć vrěme, kad što biva; naši po, u, o, n. p. *Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones.* 4. naznačujuć stvar, o kojoj se što govori ili piše; naši o, ob, n. p. *Credas hunc librum non de puero scriptum esse, sed a puero.* 5. naznačujuć stvar, po kojoj se tko ravna; naši po, n. p. *De Dionysio, sum admiratus (de Dionysio quod ad me scripsisti).* 6. pojedini izrazi: *de industria*, navlaš; *de integro*, nanovo, snova; *de improviso*, iznenada; *qua de causa*, zato; *ea de re*, zato.

4. *Ex, e*, 1. naznačujuć nutarnjost města, iz koga što dolazi; naši iz, n. p. *Saxum ingens e mari eminebat.* 2. naznačujuć stvar, iz koje se je tko u drugu proměnio, i gradivo, od česa je što; naši od ili u ovom drugom slućaju pridavnik, n. p. *Ex homine factus est Verres. Ex nimia potentia principum oritur interitus principum. In curia Syracusis Marcelli erat statua ex aere facta.* 3. naznačujuć vrěme, po kom se je taki što dogodilo; naši po; n. p. *Cotta ex consulatu est profectus in Galliam.* 4. naznačujuć uzrok; naši porad, n. p. *Ex aere alieno commota est civitas.* 5. naznačujuć stvar, dio těla, koj koga boli, naši se opisuje, n. p. *laboro ex capite, ex pedibus, ex oculis*, boli me glava, noga, oči. 6. naznačujuć stvar, po kojoj se što ravna, naši po, n. p. *ex amicorum sententia agere; ex edicto agere.* 7. pojedini izrazi: *e re publica esse*, biti republici na korist; *e re*

nea est, to mi je na korist; *heres ex asse*, obći baš-
nik. 8. naznačujuć čelost, u koju tko ide, naši
zmeđu ili od, n. p. *Ex Massiliensium classe*
quinque naves sunt submersae.

5. *Prae*, 1. o prostoru; naši pred, n. p. *Hercules prae se armenta agens trajecit Tiberim*;
2. naznačujuć uzrok, koj koga u čem přeči, naši:
od, n. p. *Solem prae multitudine jaculorum non*
videbitis. Prae lacrimis reliqua scribere non possum;
3. prispodabljujú dvě stvari, od kojih se pred
ražniju postavi *prae*; naši *prama*, n. p. *Prae se*
omnes contemnit.

6. *Pro*, 1. o městu, pred; od *ante se* u tom
razlikuje, da je osoba, pred koju se *pro* metje, na-
vedenoj stvari ledjima, a pred koju se *ante* metje,
licem oběrnuta, n. p. *Illa praesidia, quae pro templis*
omnibus cernitis, contra vim collocata sunt. 2. na-
značujuć poviše město, s koga što biva; naši
za, n. p. *Dicere pro rostris*, s govornice govoriti.
3. naznačujuć osobu ili stvar, za koju tko
radi; naši za, n. p. *Dulce ac decorum est pro*
patria mori. 4. naznačujuć osobu, koje město
tko zastupa; naši město, n. p. *Tribuni mili-*
tum pro consulibus magistratum inibant. 5. prispod-
abljujú dvě stvari, naši kano, n. p. *Volsci*
pro victis abiere. 6. naznačujuć stvar, za koju se
tko nagradjuje ili kazni; naši: za, n. p. *Te*
pro istis dictis et factis ulciscar. 7. naznačujuć
měrilo, po kojem što biva; naši: *prama* ili opi-
sujuć celom izrekem, n. p. *Helvetii pro multitudine*
hominum et pro gloria belli atque fortitudinis angu-
stos se fines habere arbitrantur; pro viribus agere,
raditi, koliko snaga donosi.

III. Akuzativ i ablativ zahtěvaju:

1. *Sub*, pod, 1. akuzativ, kad je s glagoljem kretanja, u pravom i prenešenom smislu, n. p. *Sannites legiones romanas sub jugum miserunt*. 2. o vremenu, naški: malo prije ili pod, n. p. *Sub vesperum Caesar portas claudi militesque ex oppido exire jussit*. 3. ablativ zahtěva s glagoljem mira, naški pod, n. p. *Postero die Caesar sub radicibus montis consedit*.

2. *Super*, zahtěva uvěk akuzativ i na pitanje kamo i gdje, ablativ samo onda, kad naznačuje stvar, o kojoj se govori (no věrlo rědko u tom smislu); naški u pěrvom slučaju nad, u drugom **O**, n. p. *Hostes domos super se ipsos concremaverunt*. *Poenus castra metatus erat in tumulo supra fluminis ripam*. *Cogites, quid agendum nobis sit super legatione*. 2. naznačujúc da tko ima pověrh česa još uěšto; naški pověrh, n. p. *Super luctum annona premente*.

3. *Subter*, pod, uvěk akuzativ, n. p. *Plato iram in pectore, cupiditatem subter praecordia locavit*.

4. *In* s akuzativom, 1. naznačujúc kretanje u nutarnjost koje stvari, naški **U**, n. p. *Codrus se in medios immisit hostes*. 2. naznačujúc prostiranje u duljinu itd., naški **U**, n. p. *Regio dierum plus triginta in longitudinem, decem in latitudinem patens usque ad Tauri montis juga Antiocho adempta est*. 3. naznačujúc vrěme, za koje tko što ima, naški za, n. p. *Frumentum in paucos menses habet*. 4. naznačujúc osobu ili stvar prama ili proti kojoj tko što radi; naški za pěrví slučaj prama, za drugi proti, n. p. *Manlius fuit perindulgens in patriam (prama), idem acerbe severus in (proti) filium*. 5. naznačujúc naćin; naški se opi-

suje; n. p. *hostilem in modum, po dušmanski; mirum in modum*, na čudan način. 6. pojedini izrazi: *in hanc sententiam locuti sunt*, ovako su govorili; *in contumeliam*, na rug; *in singulas civitates binos censores describere*, za svaki grad itd. *in capita*, na momka.

In s ablativom, 1. s glagoljem mirovanja, protezalo se na nutarnjost ili povèršinu mĕsta; naški u pèrvom sluĉaju **II**, u drugom na, n. p. *Pueri Luca-norum in silvis inter pastores educabantur. In ripa fluminis constitit. Coronam habere in collo.* 2. naznaĉujuć vrĕme, teĉajem koga što biva, n. p. *ter in anno; in bello; in pace; in legendo.* 3. naznaĉujuć eĉlost, množinu ili red, u koj tko ide; naški medju, n. p. *In magnis viris numerari.* 4. naznaĉujuć osobu, u kojoj jest što; naški se opisuje, ili **II**, n. p. *In hoc homine illud imprimis miror, quod nihil agit temere*, ovomu se ĉovĕku zato ĉudim itd. 5. poje-dini izrazi: *in oculis esse*, to je jasno; *quantum in me est*, koliko mogu.

Sa glagolji postaviti, položit, leći metje se *in* s ablativom i na pitanje kamo, n. p. *Pisistratus ju-ventutem in insidiis locavit. Hieroni bellum ineunti aquila in clipeo, noctua in hasta consedit.* U nĕkojih se izraziĝ uzima uvĕk s akuzativom, n. p. *esse in potestatem, manere in amicitiam ditionem-que populi Romani.*

Glava 25.

O predlozih u sastavljanju.

§. 106.

Mnogi se od ovih predlogah, kad se sastavljaju, nešto promĕnjuju, ili što im se povratja pèrvobitni oblik,

ili što izbacuju dočetni saglasnik, ili što dočetni saglasnik pretvaraju u početni druge reči, ili što dočetni saglasnik pretvaraju u sebi slični.

I. Pèrvobitni se oblik povratja predlogom 1. *pro* (prod) pred glasnici, n. p. *prod-esse, prod-ire*; 2. kadšto i predlogom *sub* i *ob* (subs, obs) pred **C**, **P**, **T**, izbacujuć ono **D**, n. p. *sus-cipere; sus-pendere; sus-tinere, os-tendere*.

II. Dočetni saglasnik izbacuje 1. *ad* pred **sp**, **sc**, **st**; n. p. *aspicere, ascendere, astringere*, město *adspicere*, itd. što takodjer rabi; 2. *ex* pred **S**; n. p. *exul* (*ec-sul*), *expirare*, město *exsul, exspirare*, što je običnije; 3. *trans* izbacujuć pred **S** samo dočetno **S**, a pred drugimi saglasnici čelo *ns*, n. p. *tradere* (*trans-däre*), *tramittere, trajicere, transcribere*; 4. *circum* pred *ire, itio, itus*; n. p. *circuitus*; 5. *post*, u *pomeridianus, pomoe-rium*.

III. Dočetni glasnik pretvaraju u početni drugoga děla 1. *cum* (*om*) i *in* pred slitnim saglasnikom; n. p. *colligere, connectere, corruere; immittere, illuere, irruere*; 2. *ob* i *sub* pred **C**, **F**, **G**, **P**; n. p. *oc-cumbere, offerre, opponere, succumbere, sufferre, suggerere, supponere*; 3. *ad* pred **C**, **G**, **P**, **T**; n. p. *accedere, aggerere, appetere, attendere*; 4. *ex* pred **F**; n. p. *effugere, efficere*; 5. često *per* pred **L**; *sub* pred **m** i **r**; *ad* pred **f**, **l**, **n**, **r**, **s**; n. p. *pellucidus, pellicere; summittere, surripere; afflare, alligare, annuere, arridere, assidere*, město takodjer običnoga *perlucidus* itd.

IV. Dočetni se saglasnik pretvara u sebi slični kod 1. *cum* pred gèrlenimi i jezičnimi saglasnici, zatim pred **f** i **v**, pretvarajuć **m** u **n**; n. p. *congerere, concidere, conjicere, consuere, condere, contrahere, conferre, convocare*; 2. *in* pred **b** i **p** pretvarajuć **n** u **m**; n. p.

imbuere, implere; 3. *ab* u *aufugere, auferre* pretvarajuć **b** u **v** ili **u**; 4. *ad* pred *qu* pretvarajuć **d** u **e**; n. p. *acquirere, acquiescere*.

Glava 26.

O predlozih nerazstavanih.

§. 107.

Nerazstavni se predlozi zovu, koji rabe samo u sastavljenih rečih. Najobičniji jesu: *amb, dis, red* i *sed*.

1. *Amb* je prama naškomu **o**, *ob*; pred saglasnici izbacuje se **b**, pred **e, g, f**, pretvara se **m** u **n**; n. p. *ambire*, obići; *amplecti*, objeti; *anceps*; *anquirere*, obiskavati; *anfractus*, vijuganje.

2. *Dis* je prama naškomu *raz*; pred **f** pretvara se **s** u **f**, pred ostalimi se saglasnici izbacuje, osim pred **e, p, q, t, s**; n. p. *diffluere*, razlijati se; *diffugere*, razterkati se; *dilābi*, razrušiti se; *dīripere*, razkinuti; *dissecare*, razvrezati, *distribuere*, razděliti.

3. *Red*; **d** se pred saglasnici izbacuje; n. p. *redire*, povèrnuti se; *redarguere*, oprovèrci; *repetere*, ponoviti.

4. *Sed*; **d** se pred saglasnici izbacuje; n. p. *sed-iti*o, buna; *seponere*, odložiti; *sejungere*, oddružiti; *seducere*, zavesti.

Odsék tretji.

O v e z n i c i h.

§. 108.

Veznici se zovu čestice, koje naznačuju savez, kojim su izreke jedna s drugom skopčane ili svezane. Sve izreke ili su glavne ili ovisne. Glavne se zovu, koje izrazuju glavnu misao, te ih je po tom poznati, što neimaju pred sobom nikakva veznika niti odnosnoga zaimena; n. p. *Cicero je ugušio Katilininu bunu*. Ovisne u širem smislu zovu se sve izreke, koje su s glavnom spojene. Ovisne se děle na uzporedne i podredjene. Uzporedne su jednake važnosti s glavnom, te su s njom spojene uzporednimi veznici, n. p. *Cicero je Katilininu bunu ugušio*, te tako domovinu spasio. Podredjene se zovu, koje glavnu potanje označuju i opisuju, pa ove se i zovu pravo ovisne, n. p. Kad je Cicero odkrio Katilininu bunu, *dade njegove ortake zatvoriti*. Umetnute se zovu, koje stoje srěd glavne, n. p. *Hannibal je konzula Flaminija*, koj ga je ljudo těrao, *potukao*. Zaporne se zovu, kojimi pisac srěd govora nešto izrazuje, što neide upravo u onaj govor, n. p. *Ljudi su bili* (kao što smo i mi sada) *uvěk slavohlepni*. I glavne, i uzporedne i podredjene izreke mogu imati svojih uzporednih i podredjenih izrekah, pa tako može i ovisna izreka postati glavnom prama sebi podredjenoj ovisnoj, ali sve vise o jednoj glavnoj, pa na ovo valja osobito paziti ućeć pravila o izboru vremenah u ovisnih izrekah, n. p. *Kad je Cicero Katilininu urotu ugušio*, *te domovinu*,

koja je bila u velikoj pogibelji, spasio, gradjani, da mu svoju zahvalnost izraze, ne samo da su ga svakom prilikom osobito štivali, već su ga i otcem domovine (koje je ime bilo u Rimljanah vrlo častno) prozvali.

§. 109.

Veznici se děle na uzporedne, koji vežu izreke jednake važnosti, i na podredne, koji vežu ovisne izreke s glavnom.

Glava 27.

O veznicih uzporednih.

§. 110.

Uzporedni veznici jesu 1. spojni, 2. razstavni, 3. protivni, 4. uzročni, 5. zaključni. Veznici pèrva tri reda vežu ne samo uzporedne izreke, nego i uzporedne rěči i česti izreke.

I. Spojni.

1. *Et, que, atque, ac*; i.

Et je najobičniji spojni veznik i veže pojmove i misli, koje po svojoj naravi neidu skupa, n. p. *exercitatio et temperantia*; *venit et dixit*.

Que, (koj se pèrvoj rěči u izreci dodaje) spaja stvari, koje ili po naravi skupa idu, ili pisac hoće da ih u jednu cělost skupi, n. p. *conjuges liberique*; *ortus solis et lunae reliquorumque siderum*. — *Atque, ac* (*ac* samo pred saglasnici) spaja srodne ili protivne misli, n. p. *a carcere atque a vinculis*; *cura atque labore*; *perfectus atque absolutus*;

oro atque obsecro; honesta atque inhonesta; nobiles atque ignobiles; calor ac frigoris patientia. — Kad se koja reč dva puta metne, spoji se sa *que* i *atque* (nikad *et*) n. p. *longe, longēque; magis magisque; etiam atque etiam.* — *Et i atque* metju se takodjer, kad valja nove izreke s prijašnjom spojiti.

Et i que rabe takodjer, kad se naznačuje o prečka izmedju dvě izreke; naški **ī - ī**, ili, ne samo — nego i; najobičnije dolaze *et — et; et — que; que — et.*

2. *Etiam, quoque; i.*

Etiam rabi takodjer, kad se hoće da se koja reč silnije izrazi; naški **d a p a č e** ili **p a i**.

quoque spaja samo i metje se po reči, koju spaja.

3. *Neque, nec; i ne.*

Ovi veznici spajaju stvari, koje neidu skupa. Ako se čela izreka niječe, onda se metje *neque*, ako li samo koja reč u izreci, onda se izreka spaja sa *et, que, atque*, a niječući veznik *non* metje se upravo pred dotičnu reč, n. p. *Aliud est celare, aliud tacere, neque ego nunc te celo, si tibi non dico, quae natura deorum sit. Cic. off. III. 12. Ab hostibus constanter ac non timide pugnatum est.*

Hoteć spojene misli silnije izraziti i pored svega veza kano dvě posebne stvari izreći, podvostručuju se veznici, što u latinskom jeziku češće biva nego u našem; odatle postaju:

1. jestni: *et — et*, n. p. *talis et vir et civis; summus et orator et poeta; rex et potentissimus et nobilissimus;*

2. niječni: *neque* — *neque*, *nec* — *nec*; naški niti — niti; drugoj se izreci dodaje često *vero*, n. p. *Hoc genus cupiditatum nec ad potiendum difficile esse censet, nec vero ad carendum. Cic. Tusc. V. 33.*;

3. jestni i niječni: a) *et* — *neque*; naški: *ī* — pa niti, n. p. *via et certa nec longa*; b) *neque* — *et*, naški: niti — pa i; n. p. *Homo nec meo iudicio stultus, et suo valde prudens.*

Opazka. Amo idu i někoje podvostručene čestice: 1. *modo* — *modo*, *sad* — *sad*; n. p. *modo ait modo negat*; 2. *nunc* — *nunc*, *sad* — *sad*; 3. *simul* — *simul*, *ī* — i ujedno ili i-pa i, n. p. *simul sui purgandi causa, simul ut de iudiciis impetrent. Caes. b. G. IV. 13*; 4. *tum* — *tum*; naški toli — koli ili tako — kako; n. p. *Erumpunt vitia amicorum tum in ipsos amicos, tum in alieuos. Cic. am. 21.* — 5. *quum* — *tum*; *ī* — i osobito; razlikuje se od *et* — *et*, što drugu izreku uvek silnije izriče; zato se dodaje malone uvek *quum-tum vero, maxime, praecipue, imprimis*, n. p. *Quum omnium sociorum provinciarumque rationem diligenter habere debetis, tum praecipue Siciliae. Cic. Verr. II. 1.*

II. Razstavni.

1. *aut, vel, (ve) sive*; ili.

Aut se metje, kad se naznačuje, da izmedju dvě stvari jedna može ili mora biti, no nipošto koja tretja, n. p. *Omnia dicenda sunt ei, qui hoc se posse profitetur, aut eloquentiae nomen relinquendum est.* Često se podvostručuje, da se što silnije izreče: *aut-aut*, ili-ili, n. p. *Omne enunciatum aut verum aut falsum est; aut prodesse volunt, aut delectare poetae.* — *Vel* se metne, kad se što reče, pa za tim izpravi, n. p. *aether vel coelum* (zrak ili radje nebo). Podvostručeno naznačuje, da izmedju

dvě stvari može biti jedna, no može i koja
tretja, n. p. *Vel imperatore vel milite me utimini*,
ili me uzmite za vodju ili za vojaka, (ili za što vam
drugo volja); no: *aut imperatore aut milite me
utimini*, uzmite me ili za vodju ili za vojaka, (no
za ništa drugo). — *Sive* se metje, kad se nazna-
čuje, da se može uzeti ovo ili ono, n. p. *Hi
agri regis Philippi sive Persae fuerunt*. Podvostru-
čeno *sive-sive* naznačuje, da nije izvjestno,
što valja uzeti; naški bud-bud, n. p. *Cretum leges,
quas sive Jupiter sive Minos sanxit; sive casu sive
consilio deorum*. —

III. Protivni.

1. *sed, verum; autem, vero*.

Sed se metje na početku izreke, *autem* za
jednom ili više rečih. *Sed* se metje 1. kad se što ni-
je će pa zatim drugo potvrđuje; naški: *nego*,
već, n. p. *Otii fructus est non contentio animi,
sed relaxatio*. Cic. Or. II 5. — 2. kad se koje tvèr-
djenje ograničuje ili steže; naški ali, n. p. *Tyrannus fuerat appellatus, sed justus*, Nep. I. 8.
3. kad se govor prekine pa na što drugo
predje; naški no; n. p. *sed haec hactenus*. Cic.
am. 15. — *Autem* se metne 1. kad se prednja
misao nastavi; naški **a** ili pako, n. p. *Admo-
neri me satis est; admonebit autem nemo alius
nisi reipublicae tempus*. Zato *autem* obično rabi,
kad se umujuć dolnja izreka navadja, n. p. *Si summo
opere sapientia petenda est, summo opere stultitia
vitanda est; summo autem opere sapientia petenda
est; summo igitur opere stultitia vitanda est*. Cic.
inv. I 37. — 2 kad se jedan pojam stavlja proti dru-
gomu; naški: nasuprot, **a**, li, n. p. *Versuto*.

eos appello, quorum celeriter mens versatur, callidos autem, quorum animus usu concalluit. — *Verum rabi kano sed, vero kano autem, n. p. Non quid nobis utile, verum quid oratori necessarium sit, quaerimus.* Cic. Or. I. 60. *Hermagorae peccatum reprehendendum videtur, verum brevi.* Cic. inv. I. 9; *verum haec hactenus.* Cic. Tusc. 3. *Scimus musicen nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam in vitiis poni.*

2. *at, atqui.*

At se metje, kad se čemu što prigovara; naški no, ali, n. p. Non est, inquit, in parietibus respublica: at in aris et focis. Cic. Att. VII. 11. — *Atqui se metje, kad se prednja misao dopušta, no u slēdećoj izreci něšto protivna tvērdi; naški: pa, ipak, n. p. Videtis nihil esse morti tam simile quam somnum; atqui dormientium animi declārant divinitatem suam.* Cic. sen. 22.

3. *tamen, sedtāmen, attamen, verumtamen.*

Tamen se metje, kad se u prednoj izreci što ili naročito ili potajno dopušta, pa se u slēdećoj navodi něšto, što se onomu protivi ili barem s njim nesudara; naški ipak. Ako se slēdeća misao upravo protivi prednjoj, metje se attamen, ako li ju steže, metje se sedtamen; naški no, al, ipak, ako li ju kano istinu silnije potvērdjuje, metje se verumtamen, naški no, al, ipak, n. p. Nulla dicendi aut scribendi vis tanta est, quae enarrare res tuas gestas possit: tamen affirmo nullam in his esse laudem ampliozem quam eam, quam hodierno die consecutus es. Cic. Marc. 2. *Verres palam per potestatem totum oppidum compilavit: attamen, ut possit dicere se emisse, — Archegatho imperat, ut aliquid*

illis, quorum argentum fuerat, nummorum daret. Cic. Verr. IV. 24, 25. Hi non sunt permolesti: sed tamen insident et urgent. Cic. Att. I. 18, 2. Spero omnino cum aliqua felicitate ea agi et opto: verum tamen plus me in hac spe tua sapientiu et humanitas consolatur quam opportunitas temporis.

IV. Uzročni.

Nam, namque; enim, etenim, jer.

Nam se metje na početku izreke, *enim* za pèrvom ili više rečih u izreci. *Nam* se metje, kad se navodi uzrok pa se ujedno stvar razjasnjuje; *enim* kad se navodi uzrok, koj stvar više dokazuje nego razjasnjuje; to isto valja o *namque* i *etenim*, samo što oba stvar silnije razjasnjuju ili dokazuju, n. p. *Neque minus in ea re prudentia quam felicitate adjunctus est; nam quum hostium devicisset exercitus, summa aequitate res constituit. Nep. Milt. 2. Hic tam callidus vir extremo tempore captus est Mithridatis dolo; namque is pollicitus est regi, se eum interfecturum, si ei rex permetteret, ut, quodcunque vellet, liceret impune facere. Nep. Dat. 10. Hac pugna nihil adhuc est nobilius: nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit. Nep. Milt. 3. Quis unquam tanti quemquam fecit, quanti ego Pompejum? etenim patriam, liberos, salutem, dignitatem mihi per illum restitutam puto.*

Opazka. Amo idu četiri razjasnjujuće čestice: *scilicet, videlicet, nimirum* i *nempe*; nijedna nije prama našem *naipe*, ili to jest; kad se pridèvak silnije izrazuje, to čine Latini sa *qui est*, ili *dico*; n. p. *Summi illi oratores, Crassum dico et Antonium.* Ove čestice rabe ponajviše pospèrdno;

naški dà što, dà kako, tobože, n. p. *Erant permulti ex quibus id facillime scire posset; omnes scilicet Lanuvini.* Cic. Mil. 17. *Nempe* rabi takodjer za pitanje, da se glagolj neponavlja; u nas se glagolj uvěk ponavlja, n. p. *Apud quem igitur hoc dico? Nempe apud eum, qui quum hoc sciret, tamen me reipublicae reddidit.*

V. Zaključni.

1. *itaque*, zato, s toga; *igitur*, *ergo*, dakle.

Itaque se metje obično na početku izreke; *igitur* za jednom ili više rečih; *ergo* sad pred sad za koju reč: *Itaque* naznačuje ono što slēdi iz čina; *igitur* i *ergo* što iz umovanja, n. p. *Aristides aequalis fere fuit Themistocli; itaque cum eo de principatu contendit.* Nep. Arist. I. 1. — *A. Malum mihi videtur esse mors. M. iisne qui jam mortui sunt, an iis, quibus moriendum est? A. utrisque. M. est miserum igitur, quoniam malum. A. certe. M. ergo et ii, quibus evenit jam, ut morerentur, et ii, quibus eventurum est, miseri; nemo ergo non miser.* Cic. Tusc. I. 5. *Ergo* i *igitur* rabe takodjer, kad se govor nastavlja.

2. *eo*, *ideo*, *idcirco*, *propterea*, *proinde*; zato, s toga, te.

Svi se ovi veznici metju, kad se naznačuju poslēdci, koji jesu u životu; *proinde* samo onda, kad se tko poziva ili opominje, da što učini ili ne učini, n. p. *Nihil laboras; ideo, quum opus est, nihil habes.* Phaedr. IV. 23, 16. *Muris se tenebant; eo nulla pugna memorabilis fuit.* Liv. II. 48. *Herus me jussit Pamphilum hodie observare; propterea nunc hunc venientem sequor.* Ter. Andr. II. 5. 1. *Quae resecanda sunt, non patiar ad perniciem civitatis manere; proinde aut exeant aut quiescant.* Cic. Cat. II. 5.

3. *quare, qua de causa, quam ob rem, quam ob causam, quapropter, quocirca; i zato ili te.*

Svi su ovi veznici odnosni i prevadjaju se naški navedenim načinom, n. p. *Intelligebant Lacedaemonii sibi cum his de principatu certamen fore; quare eos quam infirmissimos esse voluerunt.* Nep. Them. VI. 3. *Helvetii fere quotidianis proeliis cum Germanis contendunt; qua de causa reliquos Gallos virtute praecedunt.* Caes. b. G. I. 1. *Datames erat propinquus Paphlagonis; quam ob causam primum experiri voluit, ut eum sine armis ad officium reduceret.* Nep. Dat. 2. — *Non modo est prudens, sed etiam curiosus; quapropter tibi ille omnia explanabit.* Cic. am. III. 1. *Meas cogitationes omnes explanavi tibi superioribus litteris; quocirca hae sunt breves.*

Glava 28.

O veznicijh podrednih.

§. 111.

Podredni veznici jesu 1. městni, 2. vrěmeni, 3. pogodbeni, 4. uzročni, 5. dopustni, 6. naměrní, 7. posłědični, 8. prispodobni, 9. upitni.

I. Městni.

1. *ubi*, gdě ili pa ovdě, tu, ondě. 2. *unde*, odakle ili pa odatle, odavle, odanle, 3. *quo*, kamo ili pa ovamo, tamo, onamo.

II. Vrěmeni.

1. *quum*, kad, 2. *ut, ubi, ut primum, quum primum, simulac, simulatque*, čim, tek što, 3. *antequam, priusquam*, prije nego, 4. *postquam, posteaquam*, po što, 5. *dum*, dok, 6. *donec, quoad*, dok.

Poraba je ovih veznikah uzko skopčana s naukom o veznom načinu, zato vidi §§. 230—235.

III. Pogodbeni.

1. *si*, ako, da; 2. *nisi (ni), si non*, ako ne, da ne; 3. *sin*, ako pako, ako li; 4. *dum, modo, dummodo*, samo da; 5. *dum ne, modo ne, dummodo ne*, samo da ne.

Si naznačuje samo pogodbu; naški ako, da n. p. *Vestrum est, Quirites, si ceteris recte facta sua prosunt, mihi mea ne quando obsint providere*. Cic. Cat. III. 12. — *Nisi* niječe čělu izreku, n. p. *Ariovistus respondit, nisi discedat Caesar, sese eum pro hoste esse habiturum*. — Naško: ako ne ili da ne izražava se sa: *si non*: 1. Ako se *si* proteže na glagolj a *non* na koju drugu rěč, pa u ovom se slučaju *si* metje tik pred rěč, na koju se proteže, n. p. *Dolorem si non frangere potero, occultabo*. Cic. Phil. XII. 8. *Si non aestate sit perfectum bellum, hieme perficiemus*. Liv. — 2. Kad se koja rěč osobitom silom niječe, n. p. *Fuit apertum, si Conon non fuisset, Agesilaum Tauro tenus Asiam fuisse erepturum*. Nep. 9. 2. Ako se koja pogodba potvrdi, pa zatim zaniječe, metne se: *si non* ili *si minus*, ili još silnije *sin minus*, no ova posljednja dva bez glagolja u drugoj izreci, n. p. *Si feceris, magnam habebō gratiam, si non feceris*,

ignoscam. Cic. div. IV. 19. *Dolores, si tolerabiles sint, feramus, sin minus, aequo animo e vita exeamus.* Cic. fin. I. 15. — 4. Ako se u pogodbenoj izreci što dopušta, a u odnosnoj protivno navadja ili sa *at* ili *tamen* ili bez njih; naški: ako i ne, ili kojim drugim dopustnim veznikom, n. p. *Si non easdem opes habemus, eandem tamen patriam incolimus.* Liv. IV. 3.

IV. Uzročni.

Quia, quoniam, quod, quum, quando, quandoquidem, siquidem.

Quia naznačuje pravi uzrok, koj biva ili se je sbio u životu, te potvrđuje onaj čin kano istinu; naški, ako uzrok stoji pred činom, komu je uzrok, prevadja se: buduć da, ako za njim: *jer*, n. p. *Parthos times, quia diffidis copiis nostris.* Cic. fam. II. 10. — *Quod* naznačuje uzrok, no uvěk kano mně nje ili onoga koj govori, ili koga drugoga; naški u pèrvom slučaju: što, u drugom, ako je uzrok pred činom što, ako li za njim, *jer da*, n. p. *Miltiades proditiōnis accusatus est, quod, quum Parum expugnare posset, a rege corruptus, infectis rebus discessisset.* — *Quum* naznačuje samo vrěme i okolnosti, iz kojih što slědi, ili još jasnije, naznačuje uzrok poměšan s vremenom i raznimi okolnostmi, pa zato ide više u vremene veznike nego ovamo; naški uvěk: kad, n. p. *Epaminondas quum vicisset Lacedaemonios apud Mantineam atque ipse gravi vulnere exanimari se videret, quaesivit, salvusne esset clipeus.* Cic. fin. II. 30.

V. Dopustni.

1. *Quamquam*, premda, dopušta stvar jamačnu i izvěstnu, te zahtěva uvěk pokazni, n. p.

Aristides quamquam adeo excellebat abstinentia, ut unus cognomine justus sit appellatus, tamen exilio decem annorum multatus est. — 2. Etsi, etiamsi, tametsi dopuštaju sad stvar jamačnu i izvěstnu, sad neizvěstnu i namišljenou, te zahtěvaju sad pokazni sad vezni, samo što drugi dopušta silnije od pėrvoga a tretji silnije od drugoga, n. p. *Etsi abest maturitas aetatis.* Cic. fam. VI. 18. *Etsi cupidissime expeditum a me sit, tamen non est nostra contentione perfectum.* Cic. Att. VII. 3. *Ista veritas etiamsi jucunda non est, mihi tamen grata est.* Cic. Att. III. 24. *Quae etiamsi essent.* Cic. n. d. I. 3. — *Quae tametsi Caesar intelligebat, tamen quam mitissime potest legatos appellat.* Caes. b. G. VII. 43. *Memini, tametsi nullus moneas.* Ter. Eun. II. 1. 10. — 3. *Quamvis* i *quamlibet* dopuštjaju stvar koliko god tko hoće, dakle uvěk neizvěstnu, te zahtěvaju uvěk vezni; naški se prevode optativom ili veznikom ako i, n. p. *Quamvis sint demersae leges alicujus opibus, emergunt tamen aliquando.* Cic. off. II. 7. — 4. *Licet* dopušta stvar, o kojoj pisac ili govornik neće da sudi, te zahtěva uvěk vezni samo sadanjega i prošloga; naški: ako i, n. p. *Licet omnes in me terrores impendant, succurram atque subibo.* Cic. Rosc. Am. 11.

VI. Naměrni.

1. *ut*, da, 2. *ne*, da ne, 3. *quo*, da tim. Vidi §§. 221, 222, 266—268.

VII. Poslědični.

1. *ut*, da, 2. *ut non*, *quin*, da ne. Vidi §§. 266—268, 223.

VIII. Prispodobni.

1. *Ut, sicut, velut*; kano, kano što, 2. *quam*, nego, 3. *quasi, utsi, acsi, tamquam*, kano da.

IX. Upitni.

1. *Ne*, 2. *num*, 3. *nonne*, 4. *utrum*, 5. *an*, 6. *an non, necne*.

1. Veznici u upravnih pitanjih.

1. *Ne* se metje, kad se što pita, za što se nezna, je li nije li, te se priklapa najvažnijoj reči u izreci; naški: li, n. p. *Venit Chaerea. Phaed: Fraterne meus?* Ter. Eun. IV. 4. *Quid ais, daturne illa Pamphilo hodie nuptum? Sic est.* Ter. And. II. 1. 1.

2. *Nonne* se metje, kad pisac na svoje pitanje očekuje jestan odgovor; naški: li s niječnom čestom *ne*, n. p. *Canis nonne similis lupo est?* Cic. n. d. I. 35. *Bestiae nonne pro suo partu ita propugnant, ut vulnera excipiant?* Cic. Tusc. V. 27.

3. *Num* se metje, kad pisac na svoje pitanje očekuje niječan odgovor; naški ponajviše zar, n. p. *Num ulla quaestio de Africani morte lata est? certe nulla.* Cic. Mil. 7. — *Dico, te priore nocte venisse in domum Leccae. Num negare audes?* Cic. Cat. I. 4.

2. Veznici u razstavnih pitanjih.

Upitni veznici *utrum* i *an* uzimaju se samo u razstavnih pitanjih, da se naznači, koju od navedenih stvari valja potvèrditi, koju li zanijekati. U ovakovih pitanjih rabi i *ne*. Najobičniji načini ovakovih razstavnih pitanjah jesu:

1. Pèrvo pitanje *utrum*, u svih ostalih *an*.
2. Pèrvo pitanje *ne*, u svih ostalih *an*.
3. Pèrvo pitanje *num*, u svih ostalih *an*.
4. Pèrvo pitanje bez veznika, u svih ostalih *an*.
5. Ili *ne* u drugom pitanju izrazuje se sa *annon*

ili *ne*, *necne*.

Num tabulas habes, an non? Cic. Rose. Am. 9. *Utrum dii ignorant quae res maximi sint, an vim non habent, qua tantas res sustineant?* Cic. n. d. II 30. *Sunt haec tua verba, nec ne?* Cic. Tusc. III. 18. *Utrum hoc tu parum commemorasti, an ego non satis intellexi, an mutasti sententiam?* Cic. Att. IX. 2.

3. *An*.

An nestoji nikad u samostalnom pitanju bilo upravno ili neupravno. Kada stoji, valja ga drugčije protumačiti. Stoji pako :

1. Kad se pitanje samostalno sa *an* proteže na prednju izreku, ali onda ima uvek niječno značenje, a dodavši mu *vero*, pospèrdno; naški: ili, n. p. *Oratorem vero irasci minime decet, simulare non dedecet. An tibi irasci tum videmur, quum quid in causis acrius ac vehementius dicimus?* Cic. Tusc. IV. 25.

2. Kad se pitanje samostalno sa *an* proteže na prednju izreku, al onda je uvek koja upitna izreka izostavljena, pa ono *an* ima značenje kano i *nonne*, n. p. *Quid dices? an bello fugitivorum Siciliam tua virtute liberatam?* Cīc. Verr. Act. II. 5. 2.

3. *An* se metje u samostalnom pitanju s glagolji, koji naznačuju něku neizvèstnost, n. p. *dubito an, incertum est an, nescio an, haud scio an*, n. p. *Quodsi Valerius extemplo rem fortunae commisisset, haud*

scio an magno detrimento certamen staturum fuerit. Liv. III. 60.

§. 112.

Niječne čestice jesu: *non, haud, ne, (neque, neve)*, zatim: *nihil, minime, neutiquam, nequaquam, haudquam, ne-quidem (niti), vix, parum, minus*.

Najobičnija niječna čestica jest *non*; *haud* znači isto, ali se uzima samo s nekojimi pridavnici i prislovi, *haud mediocris, haud magnus, haud parvus, haud spernendus*; *haud multum, haud dubie, haud longe, haud procul*, i osobito: *haud sane, haud ita* s kojim pridavnikom: *haud sane facilis, haud ita facilis*; s glagolji se rědko uzima, osim sa *scio*; *haud scio an.* (vidi §. 111. IX. 3. 3.) — *Ne* niječe stvari, koje dolaze od želje, a *non* koje dolaze od *uma*, to jest: ako neću da tko što čini, metnem *ne*, ako tko što nezna *non*; zato se *ne* metje u izrekah naznačujućih naměru, želju, zabranu, opomenu, savět, dopuštjenje (vidi §§. 265—268). Kad se *ne* spoji sa spojnim veznikom, onda se město *et non* metne *neque*, město *et ne, neve*.

§. 113.

Kad se u latinskom jeziku u jednoj izreci metnu dvě niječne čestice, onda ona izreka postaje jestnom; u našem jeziku samo onda, kad se jedna niječna čestica s kojom rěčju spoji, n. p. nije neuk, to jest: jest věšt. U tom valja paziti, kamo se metnu niječne čestice, jer po tom rěči měnjaju značenje; ovako postaju ově rěči:

nonnemo, nětko

nemo non, svatko

nonnullus, ponajviše u

nullus non, svaki

višeb. *nonnulli*, někoji.

nonnihil, něšto, poněšto, *nihil non*, sve
nonnunquam, kadšto. *nunquam non*, uvěk.

Opazka. Kadšto izreka nepostane jestnom, već ostane niječna, i to, kad se što u obće zaniječe, pa zatim jedan njegov dio osobitom silom opet zaniječe pomoću *ne-quidem* ili *nec-nec*, n. p. *Non praetereundum est ne id quidem*. Cic. Verr. 1. 60. *Nihil est Attico mihi nec carius nec jucundius*. Cic.

§. 114.

Město jestnih veznikah *et-et*, rabe i *non modo (solum, tantum), sed (verum) etiam*, i potvrđuju drugu izreku osobitom silom; naši se prevadja ili sa: *ne samo-nego i*, ili pèrvoj se izreci ništa nedoda, a pred drugu se metne dà ili dapače, n. p. *Non modo falsum illud est, sed hoc verissimum*. — Ako je pèrva izreka niječna, onda se u drugoj metje *sed potius*, n. p. *Hoc non modo non pro me est, sed contra me est potius*. Cic. or. III. 20. — Ako su obe izreke niječne, onda se metne: *non modo non—sed ne-quidem*, naši: *ne samo ne—nego niti*, n. p. *Caesaris ac Pompeji non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam*. Cic. Att. X. 4.

Odsěk četvèrti.

O umetku.

§. 115.

Umetci su čestice, koje naznačuju kakovo ćutjenje, te nestoje s ostalim govorom u bližem savezu. Děle se na umetke:

1. veselja: *io, euoe, euax.*
2. žalosti: *heu, eheu, pro, vae.*
3. čuda: *o, en, ecce, ehem, hem, aha, atat, papae, vah.*
4. ogavnosti: *phui, apage.*
5. uzklíka: *heus, o, eho, ehödum.*
6. laskanja: *eja, euge.*

Od řečih, koje rabe kano umetci, valja zapamtiti: *macte* i višeb. *macti*, slava ti, živio! *macte virtute*; *pax*, tiho; *malum*, jao; — kad se tko opominje, da što učini: *age, agite, agödum, agitedum*, ded, deder, dederte; *cödö, amo*; *sodes* (*si audes* město *audies*), ako hoćeš da slušaš; *sis* (*si vis*), *sultis* (*si vultis*), ako vam je volja; *agěsis*, ded ako ti je volja.

Tvèrdec i kuneć se metje se *nae*, doista, u Ciceronu samo pred osobnimi zaimeni u jednobroju: *nae ego, nae tu, nae ille* ili *iste*; *mehercules, mehercle, medius fidius, mecastor, pol, eděpol*, tako mi Boga; *per deum, per Jovem, proh sancte Jupiter, proh deum fidem*, tako mi Boga, tako mi věre.

Dio drugi.

Skladnja.

§. 116.

Skladnja uči, kako se pojedine reči u izreci slažu ili skladaju. Izrekom se izrazuje misao. Svaka izreka mora imati subjekt i predikat. Subjekt je osoba ili stvar, o kojoj se govori; predikat je ono što se o subjektu govori.

Poglavlje prvo.

O imenu.

Glava 29.

O slaganju predikata sa subjektom.

§. 117.

1. Subjekt je izreke ili samostavnik ili koja reč, koja stoji mesto samostavnika. Ova reč može biti ili zaima ili pridavnik ili cela izreka.

2. Predikat je izreke ili samostalan glagolj ili pomoćni glagolj *esse* s kojim samostavnikom ili pridavnikom.

Experientia docet. Scelera puniuntur. Ego credo; tu dubitas; multi audiunt. Sapiens non irascitur. Pro patria mori dulce et decorum est. Quod ad me tua manu scripsisti, mihi gratissimum fuit. Cicero erat consul. Nemo fit casu bonus.

§. 118.

U* svakoj se izreci mora predikat slagati sa svojim subjektom; zato se glagolj slaže sa subjektom u osobi i broju, ime pako, bilo samostavnik ili pridavnik u broju, spolu i padežu; kod nas se ime kano predikat može i složiti sa subjektom u padežu i postaviti u instrumental, n. p. *Tu scribis; nos legimus; virtus manet; divitiae pereunt; animus est immortalis, corpus mortale; vita brevis est, ars longa; nos (viri) sumus liberi; vos (feminae) estis pavidae; nomina sunt odiosa; Indus est omnium fluminum maximus.*

Opazke.

1. Ako je predikatom samostavnik, koj je samo jednoga spola, metje se u tom spolu, bio subjekt koga mu drago spola; n. p. *Virtus est summum decus; senectus ipsa est morbus.* — Ako je predikatom osoba, kojoj je ime različita mužkoga i ženskoga spola, mora se slagati sa svojim subjektom u spolu i broju; n. p. *Stilus est optimus dicendi effector atque magister. Justitia omnium est domina et regina virtutum. Athenae omnium doctrinarum inventrices fuerunt.*
2. Ako se samostavnikom ženskoga ili srednjega spola naznačuju mužke osobe, onda se predikat kadšto slaže s tim mužkim spolom; n. p. *Capita conjun-*

*) Što nije ovdě o našem jeziku posebice napomenuto, o tom valjaju ista pravila, koja i u latinskom jeziku.

rationis ejus virgis caesi ac securi percussi sunt.
Liv. X. 1.

3. Ako je subjektom ime skupno, predikat se postavlja često u višebroj i slaže sa spolom osobah, koje ime skupno naznačuje, n. p. *Pars perēxigua, duce amisso, Roman inermes delati sunt.* Liv. II. 14. *Locros omnis multitudo abeunt.*
4. Ako je subjektom jednobrojni, a predikatom višebrojni ili naopako, onda se vezni glagolji, (*esse, fieri, putare* itd.), ako se za predikat ili koju u predikat iduću rěč postave, slažu s predikatom, n. p. *Contentum suis rebus esse maximae sunt certissimaeque divitiae.* Cic. parad. VI. 3. *Ea loca, proxima Karthaginem, Numidia appellatur.* Sall. Jug. 21. — Ako li stoje vezni glagolji pred predikatom, samo se onda slažu s predikatom, ako je subjekt straga, n. p. *Aude nunc de tuo consulatu dicere, cujus fuit initium ludi Compitalicii.* Cic. Pis. 4.

§. 119.

Ako je u kojoj izreci više subjektah, valja se ravnati po ovih pravilih:

1. Ako se sa više rěčih naznačuje više subjektah, predikat se metje u višebroj; to biva uvěk kod životinjah, n. p. *Castor et Pollux ex equis pugnare visi sunt.* Cic. n. d. II. 2. *Ius et injuria dijudicantur.* Cic. leg. I. 16.

2. Ako li se sa više rěčih naznačuje jedan subjekt, kano cělost, predikat se metje u jednobroj; to biva uvěk kod srodnih rěčih; n. p. *Quum tempus necessitasque postulat, decertandum manu est et mors servituti turpitudinique anteponenda.* Cic. off. I. 23.

3. Ako su spojeni subjekti istoga spola, predikat uzima isti spol; ako li su razna spola, onda se

uzima predikat živućih bitjah mužki, a neživućih ili pomješanih, to jest živućih i neživućih srednji spol uvijek više broja. — Naš se jezik slaže u ovom s latinskim, osim dva slučaja: Kad su spojeni subjekti ili neživuce stvari ili pomješana spola, predikat se slaže ili s najbližim subjektom, ili ako treba sve skupa uzeti, onda se dodaje reč „stvari“ pa se s njom predikat slaže:

Pater mihi et mater mortui sunt. Ter. Eun. III, 3, 11. — Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes, matrimique, ad id sacrificium adhibiti sunt, LXXXVII. — 2. Secundae res, imperia, honores, victoriae fortuita sunt. Cic. off. II. 6. Labor, voluptasque, dissimillimã (različite stvari) naturã, societate quadam inter se naturali sunt juncta. Liv. V. 4. Romani regem regnumque Macedoniae sua futura sciunt (njihovo) Liv. XL. 10.

Opazke.

1. Kadšto se predikat, ako su subjekti razna spola, slaže samo s jednim ili najbližim, ili najvažnijim, ako i nije upravo najbliži; tako i u nas, n. p. *Visae nocturno tempore faces ardorque coeli Cic. Cat. III. 8. Thrasybulus contemptus est a tyrannis atque ejus solitudo. Nep. Thras. 2, 2. Brachia modo atque humeri liberi ab aqua erant. Caes. b. G. VII. 56. Urbes castellaque Africae non muris cinctae sunt, non in montibus positae. Sall. Jug. XXII. 5.*
2. Sve ako su spojeni subjekti istoga spola, no neživuce stvari osobito ženskoga spola, predikat se uzima kadšto u srednjem spolu više broja; u nas nikad, već ako su svi više broja, predikat se metje u više broj ženskoga spola, ako li su jedno broja ili razna broja, predikat se slaže s najbližim, ili se dodaje: stvari, pa se s ovim predikat slaže, n. p. *Ira et avaritia imperio potentiora sunt. Liv. XXXVII. 32. Stultitia et temeritas et injustitia*

fugienda sunt. Cic. fin. III. 11. Croeso devicto et vita et patrimonii partes et urbs Barenē concessa sunt.

4. Ako je od više spojenih subjektah jedno zaimè pèrve osobe, predikat se metje u pèrvu osobu višebroja; ako li je pako medju njimi zaimè druge osobe a nijedno pèrve, predikat se metje u drugu osobu višebroja; no može se predikat složiti takodjer samo s najbližim subjektom; tako i u nas.

Si tu et Tullia, lux nostra, valetis, ego et suavissimus Cicero valemus. Cic. div. XIV. 5. — Et ego et Cicero meus flagitabit. Cic. Att. IV. 17. Vos ipsi et senatus frequens restitit. Cic.

Glava 30.

O atributu, pridèvku i potanjem označenju zaimenom pokaznim i odnosnim.

§. 120.

Samostavnik se može potanje označiti i bez glagolja kojim imenom (samostavnikom, pridavnikom, zaimenom, dionikom, brojnikom). Ako se samostavnik označi pridavnikom, pa ako se oba jednako protežu na jedan glagolj, to se zove epitet; n. p. Pametni se ljudi nikad nesèrde; — ako li se pridavnik od samostavnika nèkim naèinom tako razstavi, da se oba nemogu kano jedan pojam na glagolj jednako proteg-

nuti, to se zove atribut ili predikat, n. p. Caesara oplakivahu svi gradjani, dobri i zli. Caesar bijaše hrabar. — Ako se samostavnik označi samostavnikom, to se zove atribut; n. p. Alexander kralj; Cicero govornik itd. Ako li se samostavnik označuje pridačnikom i samostavnikom poput kratke izreke, to se zove priděvak; n. p. Alexander, kralj macedonski. — Pridačnik kano epitet, ako se proteže na stvar izvěstnu, uzima se u izvěstnom obliku, ako li na neizvěstnu u neizvěstnom; n. p. Glasoviti govornik Cicero. Mudru čověku jedno oko dosta. — Pridačnik kano atribut i kano predikat uzima se uvěk u neizvěstnom obliku; n. p. Poznam čověka, dobra i poštena. Virgil bijaše slavan pěsnik. — Pridačnik u priděvku uzima se uvěk u neizvěstnom obliku, osim ako se pridavnik, dodavši mu (barem u misli) koje pokazno zaime osobitom silom na izrečeni samostavnik stegne; n. p. Hortenzij, věšt govornik, bijaše Ciceronov takmac. Cicero, (taj) vatreni i neprestrašni branitelj domovine, pade od kěrvničke ruke.

§. 121.

Atribut se mora sa svojim samostavnikom slagati u spolu, broju i padežu; n. p. *Sub idem fere tempus ab Attalo rege legati venerunt, nuntiantes Asiae quoque civitates sollicitari. Liv. XXXI. 2.*

Opazka. Ako je atributom samostavnik, koj se proteže na dvě osobe razna spola, slaže se uvěk s mužkim, ili se svakomu doda posebni atribut; pa ovo se posljednje i u nas metje, n. p. *Legati ab Ptolemaeo et Cleopatra regibus. Liv. XLIV. 19. ili Ptolemaeo rege et Cleopatra regina.*

§. 122.

Priděvak se mora slagati sa svojim samostavnikom u padežu, i ako je moguće, u spolu i broju, n. p. *Apud Herodotum, patrem historiae, sunt innumerae fabulae. Romani cum Tigrae, Armeniorum rege, grave bellum gesserunt. Beata vita tam diu permanet quam ipsa illa effec trix beatae vitae sapientia. Brutus et Cassius, interfectores Caesaris, ingens bellum movebant.*

Opazka. Često se u atributu i priděvku naznačuje vrěme i uzrok koje stvari; u našem se jeziku pred atribut ili priděvak metne: kano, n. p. *Cato senex* (kano starac) *litteras Graecas didicit.*

§. 123.

1. Zaima pokazno i odnosno, ako stoji samo, mora se slagati sa samostavnikom, na koji se proteže, u spolu i broju; padež se ravna po naravi izreke, n. p. *Tum tu, Juppiter, qui iisdem, quibus urbs, auspiciis a Romulo es constitutus, quem statorem hujus urbis atque imperii vere nominamus, hunc et hujus socios aeternis suppliciis vivos mortuosque mactabis.*

2. Ako se zaima neproteže na jednu rěč, nego na čělu misao ili izreku, mora stajati u srědnjem spolu, n. p. *Timoleon, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam, quam adversam fortunam. Nep. Tim. I. Lacedaemonii Agin regem, quod nunquam antea apud eos acciderat, necaverunt.* — Ako je u izreci sa zaimenom još koj označujući samostavnik, onda se zaima slaže sa samostavnikom; u nas ostaje u srednjem spolu, n. p. *Idem velle atque nolle, ea demum firma amicitia est. Sall.*

Cat. 20. *Romae fanum Dianae populi Latini cum populo Romano fecerunt; ea erat confessio, caput rerum Romam esse.* Liv. I. 45.

3. Ako je u odnosnoj izreci s odnosnim zaimenom još koj označujući samostavnik, (spojen ponajviše glagolji *esse, fieri, dicere, vocare* itd.), odnosno se zaima slaže ponajviše s ovim samostavnikom; u nas se slaže sa samostavnikom prednje izreke, n. p. *Pompejus, quod imperii Romani lumen fuit, extinctus est.* Cic. Phil. V. 14. *Domicilia conjuncta, quas urbes dicimus, moenibus sepserunt.* Cic. Sext. 40. *Animal hoc providum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis et consilii, quem vocamus hominem, praeclara quadam conditione generatum est a summo deo.* Cic. leg. I. 7.

Opazka. Ako se zaima proteže na rěč, kojoj je samostavnik atributom, zaima se može slagati i s jednim i s drugim, n. p. *Flumen Rhenus, qui agrum Helvetiorum a Germania dividit.* Caes. b. G. I. 2. *Flumen Scaldis, quod influit in Mosam.* Caes. b. G. VI. 33.

§. 124.

Latini metju često višebroju, gdje mi uzimamo jednobroj, naime:

1. Město *ego* veli se često *nos*, město *meus*, *noster* (no nikad *vos* město *tu*), n. p. *Nos, dico aperte, consules desumus; ja, konzul, neradim kako bi valjalo. Sex libros de republica tunc scripsimus, quum gubernacula reipublicae tenebamus.* Cic.

2. Latini, kad hoće da naznače razne vèrsti abstraktnih pojmovah, uzimaju rěč u višebroju, gdje mi metjemo ili jednobroj ili dodajemo rěč: vèrsti, n. p. *Sapiens nostras ambitiones levitatesque*

contemnit. Cic. Tusc. V. 36. Amo idu i naravski pojavi: *nives, grandines, pluviae, imbres*, sněg, tuča, kiša.

3. Kad se latinski pridavnik ili zaima proteže na više neimenovanih stvari, metje se u višebroju srednjega spola; u nas je uvěk jednobroj, n. p. *Omnia praeclara rara; nimis multa coguntur audire quibus tota commissa est respublica; ergo illa falsa fuerunt, quae certe vera exstitissent, si Milo admisisset aliquid.* Ako se ovakovi izrazi metnu u padež, u kojem neima razlike izmedju spolah, onda se i u našem i u latinskom jeziku doda reč: *res*, stvari, n. p. *omnium bonarum rerum neglectio.*

4. Za životinje uzimaju Latini jednobroj gdje nam rabi višebroju, n. p. *Semper boni assidue domini tota villa locuples est; abundat porco, haedo, agno, gallina.* Isto tako pověstnikom rabi: *miles, eques, pedes*, što nam: vojaci, konjanici, pěšaci.

Odsěk drugi.

O p o r a b i p a d e ž a h.

Glava 31.

O n o m i n a t i v u.

§. 125.

1. Subjekt svake izreke stoji u nominativu.

2. Ime kano predikat metje se u nominativ, ako je sa subjektom spojeno glagolji *esse*, biti; *existere*,

fieri, evadere, postati; manere, ostati; videri, činiti se; apparere, pokazati se, pojaviti se; kano i s tèrpnimi glagolji: dici, vocari, appellari, zvati se; putari, haberi, dèržan biti, creari, biti imenovan itd.; u nas može ostati u nominativu i preći u inštrumental; no kod glagoljah: biti dèržan, smatran, nesmiije biti nominativ, već ili inštrumental ili akuzativ s predlogom za.

Nonnullos videmus, qui oratores evadere non potuerunt, eos ad juris studium devenire. Cic. Mur. 13. Iustitia erga deos religio dicitur, erga parentes pietas. Cic. part. 22. Consul omnibus centuriis Sulla renuntiatus est. Cic. Sull. 32.

Glava 32.

O v o k a t i v u.

§. 126.

Vokativ se u latinskom jeziku metje uvek za jednu ili više reči u izreci; u nas može biti i na početku.

Caesar prolapsus in egressu navis, teneo te, inquit, Africa! Vincere scis, Hannibal, victoria uti nescis. Sollicitabat me tua, mi Tiro, valetudo.

Glava 33.

O a k u z a t i v u.

§. 127.

Akuzativ se metje, kad činjenje glagolja prelazi na koju stvar; ova se stvar zove predmet

(objekt); s toga mogu samo one izreke imati predmet, u kojih je prelazan glagolj. — Glede akuzativa velika je razlika medju našim i latinskim jezikom: jer Latini metju uvěk u akuzativ onu reč, na koju prelazi činjenje glagolja, a mi samo onda, kad se uzima cěla stvar, uzima li se samo *dio* koje stvari, onda ju metjemo i bez partitivnih česticah i zaimenah u genitiv; — pa osim toga, mi metjemo u niječnih izrekah predmet u genitiv, što Latini nečine; ovakove dakle naše genitive treba prevoditi latinskimi akuzativi. — Ako je prelazan glagolj ujedno tvorán, tvorna se izreka može pretvoriti u těrpnú; pa onda predmet postaje subjektom i postavi se u nominativ, a subjekt se postavi u ablativ (ako je subjekt bio stvar) ili s predlogom *a* ili *ab* (ako je subjekt bio osoba); a glagolj tvorni pretvori se u těrpní istoga vremena; u nas se těrpná izreka samo onda uzima, kad se u tvornoj nenavadja čineća osoba; latinska se dakle těrpná izreka prevadja naškom tvornom; ako li pako treba porad stilističkih uzrokah od nevolje postaviti těrpnú izreku. onda se postupa kano u latinskom jeziku, samo što se bivši subjekt metje u genitiv s predlogom *od*.

Deus creavit mundum. Egestas acuit industriam. Prava colloquia corrumpunt bonos mores. Romulus Romam urbem condidit. Virtus et conciliat amicitiam et conservat. Syri venerantur pro dea piscem. Caesar agros hostium populatus est. Populus Romanus Numantium delevit, Carthaginem sustulit, Corinthum disjecit.

Opazke.

1. Někoji glagolji imaju uz neprelazno i prelazno značenje, pa kano takovi zahtěvaju akuzativ, ovakovi su svi glagolji, koji neugodno čútjenje naznačuju,

n. p. *doleo*, neprel. žalostim se; prelaz. žalim; *lugeo*, neprel. tugujem, prel. pomilujem; *fleo*, neprel. plačem; prel. oplakujem, *despĕro*, *fastidio*, *gemo*, *horreo*, *lucrimo*, *lamentor*, *moereo ploro*, n. p. *Omnes boni casum luctumque meum doluerunt*. *Nulla amissum proelio conjugem flevit*. *Magis omnes publicam quam privatam fortunam lugebant*. *Conscia mens recti famae mendacii ridet*.

2. Samo neprelazni glagolji nemogu imati uza se akuzativa samostavnika, već zaimena ili pridavnika srednjega spola, n. p. *Utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse et animo valuisse*. Cic. fam. VII. 1. *Unum sentimus omnes, unum studemus malorum hominum conatum avertere a republica*. Cic. Phil. VI. 7.
3. Nĕkoji neprelazni glagolji, naznaĕujuĕi kretanje kano: *ire*, *vadere*, *gradi*, *venire*, *currere*, *volare stare*, ako se sastave s nĕkojimi predlozi, postanu prelazni i zahtĕvaju akuzativ; ovakovi predlozi jesu *circum*, *per*, *praeter*, *trans*, *super*; to isto biva i u nas, n. p. *Antonius circumibat veteranos, ut acta Caesaris sancirent*. Cic. Att. XIV. 21. *Sententiae saepe acutae non acutorum hominum sensus praetervolant*. Cic. or. III. 1. *Peccare est tamquam transire lineas*. Cic. part. III. 1.
4. Nĕkoji neprelazni glagolji, sastavljeni s predlozi *ad* i *in*, ako promĕnjuju smisao, zahtĕvaju akuzativ, n. p. *adire aliquem*, uteĕi se komu (prosit ga), *adorior*, *aggredior*, navaliti na, udariti na; *convenire aliquem*, srĕsti se s kim, razgovoriti koga *in eo societatem*, sklopiti druŕtvo; *adire*, *inire magisterium*, zauzeti ĕast, n. p. *Atilium sua manu spargentem semen, qui missi erant, convenerunt*. Cic. Rose. Am. 18.
5. Ako se znaĕenje nemĕnja, onda se glagolj slaŕe s *ad*, *in*; *adorior* uvĕk s akuzativom, *aggredior* kad znaĕi: poĕeti, s akuzativom samim i s predlogom *ad*.

§. 128.

Ovi glagolji, koji se naški na razan način prevode, zahtjevaju u Latinah akuzativ: *aequo* i *aequiparo*, uzporediti se s kim ili biti prama komu u něčem; *deficio*, nestaje mi česa; *de-ef-i subter-fugio*, izběći i oteti se čemu; *sequor*, ići za čim i poslije česa ili povesti se za čim; *sector*, težiti za čim; *imitor*, naslědovati što i povesti se za čim.

Philopoemen quemvis clarorum virorum virtute aequabat. Nemo est, qui factis te equiparare queat. Non studium, sed aetas et vires me deficiunt. Mortem nemo potest effugere. Gloria virtutem tanquam umbra sequitur. Tullus Hostilius, qui Numam Pompilium in imperio secutus est, ferocior etiam Romulo fuit. Alexander Magnus luxuriosa convivia sectabatur. Imitari debemus agros fertiles, qui multo pura reddunt quam acceperunt.

Opazka. *Fugio* se prevadja naški: neznam, osobito kad se uzima neosobno, n. p. *Te non fugit* (znaš), *quam sit ea res difficilis. Saepe fit, ut etiam perspicacissimos ea, quae sunt ante oculos posita, fugiant.* — *Aemulari*, natěcati se s kim; *adulari*, laskati komu, zahtjevaju ak.; no *aemulari* se u latinskom jeziku slaže i s dativom osobe, n. p. *Quod me Agamemnonem aemulari putas, fallēris.* Nep. Epam. 5. *Iis aemulamur, qui ea habent, quae nos habere cupimus.* Cic. Tusc. I. 19.

§. 129.

Neosobni glagolji: *miseret*, žao mi je koga; *piget*, mēzi me što; *poenitet*, kajem se radi česa; *pudet*, stid me je česa; *taedet*, gadi mi se što; *decet* i *dedecet*, pristoji mi se što, dolikuje

mi što, zahtěvaju akuzativ osobe, a ono što probudjuje čútjenje, izrazuje se ili glagoljem ili imenom; u pěrvom se slučaju postavlja i u latinskom i u našem jeziku neopreděljeni, u drugom pako latinski se metje s pěrvih pet glagoljah genitiv, a s dva posljedaja nominativ; naški sad genitiv sad nominativ načinom više navedenim.

Quis est, quem irriti incepti non pigeat? Illum lauda et imitare, quem non piget mori pro patria quum juvat vivere. Geminat peccatum, quem delicti non pudet. Socratem non puduit fateri se multas res nescire. Miseros saepe taedet vitae. Tuedet me eadem audire millies. Eorum non magis miseret, qui nostram misericordiam non requirunt, quam qui illam efflagitant. Ira oratorem minime decet, simulatio non dedecet. Judicem decet non solum manus sed etiam oculos abstinentes habere.

§. 130.

Glagolji, koji naznačuju: učiniti, imenovati, izabrati, děržati, smatrati, pokazati se zahtěvaju dva akuzativa: predmeta i predikata; naški predikat može stajati i u akuzativu i u inštrumentalu, osim kod glagoljah smatrati, imati, děržati, gdě stoj akuzativ s predlogom za.

Et secundas res splendidiore facit amicitia et adversas partiens communicansque leviores Cic. am. 6. *Testamento fecit haeredem filiam* Cic. Verr. I. 43. *Ciceronem universus populus consulem declaravit.* Cic. Pis. I. *Octavium su Caesarem salutabant.* Cic. Att. XIV. 12. *Socrate totius mundi se incolam et civem arbitrabatur* Cic. Tusc. V. 37. *Bene Ennius iram initium dixi insaniae.* Cic. Tusc. IV. 23.

Opazka. Svi ovi glagolji zahtjevaju u tërpnom obliku dva nominativa. (Vid. §. 125.)

§. 131.

Glagolji *celare* i *docere* sa svojimi sastavljenici zahtjevaju dva akuzativa: osobe i predmeta, na koje se njihovo činjenje proteže; to valja i u našem jeziku glede glagolja učiti, no zatajiti zahtjeva dativ osobe i akuzativ predmeta, n. p. *Philosophia nos quum ceteras res omnes, tum (quod est difficilimum) docuit, ut nosmet ipsos nosceremus.* Cic. leg. I. 22. *Non te celavi hunc sermonem.* Cic. ad div. II. 16.

Opazka. Město akuzativa predmeta uzimaju ovi glagolji ablativ s predlogom *de*, pa to se kod *celare* može a kod *docere* mora učiniti, kad znači: uputiti, izvēstiti; naški: uputiti koga u čem, a izvēstiti koga o čem, n. p. *Cur de tanta re celare me voluisti? Equidem soleo dare operam, ut de sua quisque re me ipse doceat. Velim, de omnibus rebus me diligentissime edoceas.* U tërpnjoj izreci prelazi akuzativ osobe u nominativ, a akuzativ predmeta ostaje, al ovaj se način uzima samo s dionikom, n. p. *Legiones Latinae militiam Romanam edoctae.* Liv. VI. 32. — S glagolji *doceo* i *disco* prelazi glasbeni nastroj u ablativ bez predloga, n. p. *Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen.* Cic. ad div. IX. 22. — *Discebant fidibus antiqui.* Cic. sen. 8.

§. 132.

Dva akuzativa: osobe i predmeta, zahtjeva najviše glagoljah znaććih: tražiti, prositi i pitati; isto i u nas.

Inventus est, qui parentes pretium pro sepultura liberum posceret. Cic. Verr. I. 3. *Cae-*

sar Aeduos frumentum flagitabat. Caes. b. G. I. 16. *Achaei regem auxilia rogabant.* Liv. XXVIII. 5. *Pusionem quemdam Socrates apud Platonem interrogat quaedam geometrica.* Cic. Tusc. I. 24.

Opazka. Město akuzativa osobe može se s glagolji tražiti i prositi metnuti i ablativ sa **a**; naši se to veli: tražiti što od koga, no prositi koga za što; — město akuzativa predmeta može se s glagolji: pitati postaviti i ablativ sa *de*; naši takodjer: pitati koga za što, n. p. *Hoc a me munus universa poposcit provincia. Amicus ab amico nihil nisi honestum postulabit. Visne ut iisdem de rebus te latine interrogem?* — U těrpuoj izreci pretvara se akuzativ osobe u nominativ, akuzativ predmeta ostaje, n. p. *Pompejus in senatu plerumque primus rogabatur sententiam.*

§. 133.

S glagolji *moneo*, *admoneo*, *hortor* može se uz akuzativ osobe postaviti i akuzativ predmeta, ako se izrazuje srednjim spolom zaimena ili zaimenoga pridavnika; naši město akuzativa predmeta postavlja se genitiv sa porad; n. p. *Discipulos id unum moneo, ut praeceptores non minus quam ipsa studia ament.* Quint. II. 9. 1. *Hoc te jam dudum hortor.* Cic. Cat. I. 5.

Opazka. Dva akuzativa zahtěvaju i glagolji sastavljeni s predlogom *trans* porad toga, što se ovaj predlog pred padežem izostavlja, no kadšto se i metje; naši se uvěk metje predlog překo, n. p. *Caesar exercitum Ligerim transducit.* Caes. b. G. VII. 11. *Caesar ab Ariovisto postulavit, ne quam hominum multitudinem trans Rhenum in Galliam transduceret.* Caes. b. G. I. 35.

§. 134.

Měra vremena i prostora postavlja se i u latinskom i našem jeziku u akuzativ, kad se pita:

kako visoko?	kako duboko?	kako daleko?
kako dugo?	kako debelo?	kako široko?
koliko vremena?		

Razuměva se pako samo po sebi, buduć da su u nas glavni brojnici od pet počamši samostavnici, da se drugi samostavnik, što s brojnikom dolazi, postavlja u genitiv višebroja, a brojnici do četiri da se sa samostavnikom metju u dvobroj, što kod Latinah nebiva.

Elephas altus est duodecim pedes vel quatuordecim. Caesar fossam quinque pedes altam, duodecim latam, et centum pedes longam ducit. Glacies jam crassa est quatuor digitos. Non amplius quam septem horas dormiebat Augustus. Quaedam bestiolae unum tantum diem vivunt.

Opazke.

1. Na pitanje: kako daleko, može osobito s rednimi brojnici stajati i ablativ, n. p. *Ariovisti copiae a Caesaris castris ducentis quattuor et viginti passibus aberant. Ancus Marcius apud ostium Tiberis civitatem sexto decimo milliario ab urbe condidit.*
2. Na pitanje: koliko vremena metje se kadšto i ablativ, ali onda se neuzima čelo vrěme, nego vrěme, u kojem se je što dogodilo. — Hoće li se pako trajanje vremena još silnije izraziti, metje se *per*; naški kroz ili pridavnik: *cio* u akuzativu, n. p. *Triginta annis (ne punih 30 god.) vixit Panaetius posteaquam illos libros edidit. Cic. Off. III. 2. Incendium per duas noctes tenuit. Liv. XXIV. 47.*

§. 135.

Imena gradovah i manjih otokah, kad se naznačuje kretanje onamo na pitanje kamo? postavljaju se u akuzativ bez predloga; naši s predlogom **in** ili **na**. — Na pitanje odakle? postavljaju se ista imena u ablativ bez predloga; naši u genitiv s predlogom **ex**. — Kad se naznačuje mirovanje, na pitanje gdje? metju se jednobrojnici pèrvoga i drugoga sklanjanja u genitiv, višebrojnici pako i sva imena tretjega sklanjanja u ablativ bez predloga; naši sva u prepozicional s predlogom **in**. — Imena pako dèržavah i pokrajinah metju se na pitanje: kamo? u akuz. sa *in*; na pitanje: gdje? u ablativ sa *in*, a na pitanje: odakle? u ablativ sa *ex*; naši kano i imena gradovah.

Hannibal tres modios annulorum misit Carthaginem. Juvenes Romani Athenas studiorum causa proficiscebantur. Demaratus, Tarquinii regis pater, Tarquinius Corintho fugit et ibi fortunas suas constituit. Romae consules, Athenis archontes, Carthagine sufētes sive iudices quotannis creabantur.

Opazke.

1. Kadšto se imena dèržavah i pokrajinah, osobito otokah slažu kano i imena gradovah; a kadšto se imena gradovah slažu s predlozi, pa predlozi *ab* i *ad* moraju se postaviti, kad se nenaznačuje grad, već samo njegova okolica; naši *od* i **ex**, n. p. *Bello Persico Athenienses sua omnia, quae moveri poterant, partim Salamīnem, partim Troezēnem asportarunt.* Nep. II. 2. *A Corintho Quinctius Anticyram trajecit.* Liv. XXII. 40. *Patriae signa a Brundusio inferebat.* Cic. Phil. 5. 8. *Miles pro-*

fectus sum ad Capuam, quinto anno post ad Tarentum.

2. Ako s imeni gradovah dolaze u priděvku ili atributu rěči *urbs*, *oppidum*, *locus*. onda se pred nje na pitanje: kamo? i odakle? postave predlozi, n. p. *Consul pervenit in oppidum Cirtam.* Sall. Jug. 102. *Fonteji genus Tusculo, ex clarissimo municipio profectum.* Cic. Font. 14. — Na pitanje: gđě? ako su one rěči pred imenom grada, postavlja se pred nje predlog, pa onda se mora vlastito ime, bilo koga mu drago sklanjanja, postaviti u ablativ, ili u genitiv; u nas stoji uvěk u istom padežu, n. p. *In oppido Cittio.* Nep. Cim. 3. *In oppido Antiochiae.* Cic. Att. V. 18. — Ako il su one rěči za imeni vlastitimi, predlozi se mogu ili postaviti, ili izostaviti; isto i u nas, n. p. *Albae constiterunt, in urbe opportuna.* Cic. Phil. IV. 2. *Archias natus est Antiochiae, celebri quondam urbe ac copiosa.* Cic. Arch. 3.
3. Kano imena gradovah slažu se i rěči: *domus* i *rus*; dakle: *domum* (*domos* kad je više posědovnikah), kući, kućam; *rus*, na polje; *domo*, od kuće; *rure*, s polja; *domi*, kod kuće, doma; *ruri* (*rure*), na polju. — *Domus* u genitivu *domi* uzima i potanje označenje zaimenah posědovnih *meae*, *tuae*, *suae*, *nostrae*, *alienae*, u mojoj kući, kod mene itd. pa i drugi koji genitiv; kano *domi Caesaris*, kod Cezara, u Cezarovoj kući. Cic. Att. I. 12. — No s drugimi pridavnici mora se postaviti *in* s ablativom, kano: *in illa domo, in domo magna* itd.
4. Na pitanje: gđě? metje se i genitiv *humi*, na tlih; genitiv *domi* slaže se takodjer s genitivi *belli* i *militiae*, u miru i u ratu, n. p. *Hoc videtur altius esse, quam ut id nos humi strati suspicere possimus.* Cic. or. III. 6. *Quousque humi defixa tua mens erit?* Cic. rep. VI. 17. *P. Crassi, L. Caesaris virtus domi militiaeque cognita est.* Cic. Tusc. V. 19. *Quibuscunque rebus vel belli vel domi poterunt, rempublicam augeant.* Cic. off. II. 24.

§. 136.

Akuzativ se metne, kad se od radosti, žalosti, začudjenja itd. uzklikne; naši genitiv.

O fallacem hominum spem fragilem-que fortunam et inanes nostras contentiones! Cic. or. III. 2. *Vestra beneficia mihi erepta sunt, eheu me miserum!* Sall. Jug. 14. *Me coecum, qui haec ante non viderim.* Cic. Att. X. 10. *O terram beatam, quae hunc virum exceperit!* Cic. Mil. 38.

Opazka. Ovih uzklikah nevalja poměšati s uzkliei, kojimi se komu prigovara; jer u ovom se slučaju metje vokativ, n. p. *O dii immortales! non intelligunt homines, quum magnum vectigal sit parsimonia!* Cic. par. 3.

§. 137.

Akuzativ se metje u izrekah, koje se zovu: *enuntiatio accusativi cum infinitivo*, o čem vidi §§. 260—264.

§. 138.

Akuzativ zahtěvaju svi predlozi osim *absque*, *a*, *ab*, *abs*, *de*, *coram*, *clam*, *cum*, *ex*, *e*, *tenus*, *sine*, *pro* i *prae* (Vidi §. 104. 2. i 105).

§. 139.

Pěsnici metju često gèrčkim načinom akuzativ město koga drugoga padeža, osobito ablativa; n. p. *Os humerosque (ore humerisque) deo similis.* Virg. Aen. I. 589. *Nigrantes terga juvenci.* Virg.

Aen. V. 97. — Zatim metju često akuzativ s tèrpnimi glagolji, koji naznačuju: obući se, svući se; n. p. *Priamus inutile ferrum cingitur*. Virg. Aen. II. 511. *Pueri laevo suspensi loculos tabulamque lacerto*, kojim o ľevoj ruci visi itd. Hor. sat. I. 6. 74. — Ovakovih pĕsničkih slobodah ima i u nĕkojih slabijih prozaičkih spisateljnih, osobito u Liviju; n. p. *Virgines longam indutae vestem*. Liv. XXVII. 37. *Feminae Germanorum nudae brachia et lacertos*. Tac. Germ. 17. *Adversum femur tragula graviter ictus*. Liv. XXI. 7.

Opazka. Amo idu i akuzativi *id, hoc, illud*, koji se nalaze mĕsto ablativa ili genitiva i u najboljih piscih, n. p. *id temporis* mĕsto *eo tempore*; *quum esset id aetatis (ea eate)*; *homo id aetatis (ejus aetatis)*.

Glava 34.

O d a t i v u.

§. 140.

Dativ naznačuje u obće svĕrhu, iz koje koji ĕin biva, te se metje, kad se naznačuje, da se komu što daje ili uzima, pa u ovom se naš dativ s latinskim ponajviše slaže.

Sedulitas mea et mihi et reipublicae tulit fructum. Utrumque vitium est, et omnibus credere et nulli. Bene habet civitas, quum cives magistratibus, magistratus legibus parent.

§. 141.

U dativ se metje osoba ili stvar, kojoj čin kakovu korist ili štetu nanosi; naši akuzativ s predlogom za.

Non scholae sed vitae discimus. Pisistrātus sibi, non patriae Megarenses vicit. Homo non sibi soli natus est, sed patriae, sed suis. Epaminondas imperium non sibi, sed patriae quaesivit.

§. 142.

Dativ zahtěvaju někoji pridavnicí, koji sami po sebi neizrazuju savěršena smisla, već im se mora dodati něšto, čím se smisao nadopunjuje, pa ovo se postavlja u dativ; ovakovi pridavnicí naznačuju, da je što potrebno, koristno, ugodno, shodno, prikladno, slično, blizu i lako ili ovim protivno; malo ne svi ovakovi pridavnicí zahtěvaju i u nas dativ; samo někoji, osobito koji naznačuju, da je što potrebno ili prikladno, zahtěvaju i akuzativ sa za; pa zato ih niti netreba posebice navoditi.

Acilius copias, arma ceteraque bello necessaria summa industria parabat. Pinus praebet lignum utile navigiis. Ista veritas, etiamsi jucunda non est, mihi tamen grata est. Patriae solum omnibus carum est. Atticus non fortunae sed hominibus solebat esse amicus. Quod verum, simplex, sincerumque est, id naturae hominis est aptissimum. Alexander ne suis quidem cognatis, qui apti regno videbantur, pepercit. Virtus est animi habitus rationi consentaneus. Nonne videtis, nihil morti esse tam simile quam somnum.

Quod est optimum, id est proximum deo. Haec arbor fructus fert difficiles concoctioni et stomacho inutiles.

Opazke.

1. S pridavnici, koji naznačuju, da je što koristno ili shodno, metje se stvar, kojoj je što koristno ili shodno, i u akuzativ sa *ad*, a osoba uvěk u dativ; u nas se s pridavnici, koji naznačuju da je što potrebno ili prikladno pa i shodno, metje stvar u akuzativ s predlogom za. — S pridavnici, koji naznačuju, da je što sklono ili nesklono, postavlja se stvar mĕsto dativa i u akuzativ s predlozi *erga* i *in*; u nas dativ sa *prama*; a *similis*, *dissimilis*, *par*, *dispar* slažu se s genitivom, kad naznačuju sličnost, koja se proteže na nutarnju narav koje stvari, n. p. *Nonne sapiens, si fame ipse conficiatur, abstulerit cibum alteri, homini ad nullam rem utili?* Cic. off. III. 6. *Ossa habent commissuras et ad stabilitatem aptas et ad artus finiendos accommodatas.* Cic. n. d. II. 55. *Manlius fuit perindulgens in patriam, idem acerbe severus in filium.* Cic. off. III. 31. *Par est, primum ipsum esse virum bonum, tum alterum similem sui quaerere. Collaudati sunt consules, quod perseverarent dissimiles decemvirorum esse.* Liv. III. 64. *Metelli paucos pares haec civitas tulit.* Cic. Pis. 4.
2. Pridavnici: *amicus*, prijatelj; *inimicus*, neprijatelj; *familiaris*, pouzdanik; *necessarius*, rođjak; *aequalis*, vĕršnjak; *vicinus*, susĕd; *affinis*, svojak; *propinquus*, *cognatus*, šurjak; i *consanguineus*, rođjak, kad se uzimaju kano samostavnici, zahtĕvaju genitiv; u nas ako je posĕdovnik osoba i jedna rĕč, metje se posĕdovni pridavnik, inaĕe genitiv. Ovako se mogu složit i pridavnici *communis*, *peculiaris*, *proprius* i *superstes*, (preživiti koga), n. p. *Libido virtutis inimica habetur. Aristides aequalis fere fuit Themistoclis. Amicorum omnia sunt communia. Viri propria maxime est fortitudo. Priamus omnium suorum superstes fuit.*

§. 143.

Dativ zahtěvaju glagolji, koji naznačuju koristiti ili škoditi, dopadati se ili nedopadati se, sklon biti ili nebiti, zapovědati i slušati (koga) ili pokoran biti (komu), uzdati se (u koga) ili neuzdati se, groziti se, sěrditi se (na koga) i približiti se.

Zatim zahtěvaju dativ glagolji, koji se naši raznim načinom prevadjaju; ovi jesu: *medeor*, lěčiti (što); *patrocīnor*, štítiti (koga), biti (za koga); *incommōdo*, dosadjivati (komu); *convicior*, koriti, psovati (koga); *maledīco*, proklinjati (koga); *parco*, oprostiti (komu) štediti (što); *studeo*, učiti (što), misliti (za koga), raditi (za koga), težiti (za čim); *obtrecto*, umaljavati (što); *invideo*, zavíditi (komu); *persuadeo*, osvědočiti, uputiti (koga); *nubo*, udati se (za koga); *supplico*, moliti (koga).

Olim iidem medici et vulneribus et morbis medebantur. Nonnulli oratores reum sic defendunt, ut non homini patrocinentur sed crimini. Ista vicinitas valde mihi incommodat. Quidam declamatores contra sentientibus inhumane conviciantur. Epicurus turpissime maledixit Phaedoni Socratico. Antiochus se nec impensae, nec labori nec periculo parsurum pollicebatur, donec liberam vere Graeciam fecisset. Demosthenes ejus ipsius artis, cui studebat, primam litteram non poterat dicere. Caesar intellexit, omnes homines natura libertati studere et conditionem servitutis odisse. Quinctius iratus erat Aetōlis, quod solos obtrectasse gloriae suae meminerat. Servii Tullii filiae duobus Tarquinis, Lucio, et Arunti nupserant. Non Cae-

sari solum, sed etiam amicis ejus omnibus pro te libentissime supplicabo. Probus invidet nemini. Persuade tibi, homini praeter peccatum et culpam accidere nihil posse, quod sit horribile aut pertimescendum.

Opazke.

1. U tìrpnjoj izreci slažu se svi ovi glagolji neosobno; n. p. *Mihi censet parci non debere.* Cic. Phil. II. 24. *Invidetur commodis hominum ipsorum, studiis autem eorum ceteris commodandi favetur.* Cic. or. II. 51. *Bellovácis persuaderi non potuit, ut diutius morarentur.* Caes. b. G. II. 10.
2. *Persuadere* i *invidere* mogu uz dativ osobe uzeti i akuzativ stvari, o kojoj se tko osvědóčuje ili porad koje se komu zavidi. No město toga akuzativa može biti sa *persuadere* i ablativ sa *de*; naški uvěk: osvědóčiti koga o ěem, i zaviditi komu što ili porad ěesa. — Osvědoĉen sam veli se latinski: ili *persuasum mihi est* ili *persuasum habeo.* *Hoc mihi non modo confirmavit, sed etiam persuasit.* Cic. Att. XVI. 5. *De paupertate nobis non persuaseris.* Cic. Tusc. IV. 27. *Invident nobis optimam magistram.* Cic. Tusc. III. 2.

§. 144.

Dativ se može metnuti sa svimi glagolji, koji su sastavljeni s predlozi: *ad, ante, cum, in, inter, ob, post, prae, sub, super*, ako se znaĉenje sastavljenih glagoljah neproměni. Ako je sastavljeni glagolj prelazan, uzima osim toga takodjer akuzativ predmeta; za naš jezik, buduĉ da predlozi naĉin izrekah jako proměnjuju, nemože se navesti stalno pravilo; samo se to može reĉi, da se u nas predlog ponajviše razstavi od glagolja i metne pred dotiĉnu reĉ; n. p. *gallinae ovum supponere*, metnuti pod kokoš

jaje, nipošto: podmetnuti kokoši itd.; ovdě se valja dëržati duha našega jezika.

Mos Romanis fuit primis epistolae verbis adjicere: si vales, bene est. Themistoclis vitia magnis sunt emendata virtutibus, adeo ut antefertur huic nemo, pauci pares putentur. Philopoenis virtus tanta enituit, ut Flaminio, Romano imperatori, compararetur. Quibusdam bestiis onera, quibusdam juga imponimus. Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interjectus esse videatur. Hannibal Numidas equites obequitare jussit hostium portis. Quidam Hannibalem Alexandro Magno postpōnunt. Scriptor annalibus suis brevem praefationem praemisit. Gallinis interdum ova anatina supponuntur. Inter proelium elephantis non rectores tantum sed multi etiam armati supersedere solebant.

Opazka. Město dativa može uz ove glagolje stajati i predlog sa svojim padežem, i to ili isti predlog s kojim su sastavljeni ili srodni; ponajviše se ovaj način uzima s glagolji sastavljenimi s predlozi: *ad, cum* i *in*; n. p. *Timothęus ad bellicam laudem doctrinae quoque gloriam adjecit. In Graecia matresfamilias fere nunquam adhibebantur in convivium. Quem conferre possumus cum Democrito? In superstitione semper inest timor.* U ostalom, koji se način s kojim glagoljem i kad uzima, to se može naučiti samo marljivim učenjem latinskih klasikah.

§. 145.

Někoji glagolji, imenito: *adspergo, inspergo, circumdo, circumfundo, induo, exuo, dono, impertio*, slažu se na dva načina, ili s akuzativom stvari i dativom osobe ili s akuzativom osobe i ablativom stvari; ovo posljednje valja i u nas, no

darovati komu što ili koga čim; obući komu što, svući komu što; lišiti koga česa.

Vatinius Miloni nonnullam laudatione sua labeculam adpersit. Pythagoras Apollini hostiam immolare noluit, ne aram sanguine adspurgeret. Semiramis Babyloniam condidit murumque urbi latericium circumdedit. Deus sapienter animum circumdedit corpore. Caesar universam praedam donabat militibus. Atticus Athenienses saepe frumento donabat.

Opazka. Někojť glagolji mĕnjaju znaĕenje po naĕinu slaganja; zapamtiti valja ove:

consulere alicui, skĕrbiti za koga; *consulere aliquem*, pitati koga za savĕt; *consulere in aliquem*, postupati s kim;

convenire alicui, shodno biti komu; *convenire aliquem*, posĕtiti koga; *convenire cum aliquo*, sastati se s kim;

cavere alicui, skĕrbiti za koga; *cavere aliquem* i *aliquid* ili *ab aliquo* i *ab aliqua re*, ĕuvati se koga, ĕesa;

cupere alicui, biti komu sklon; *cupere aliquid*, Źeliti Źto;

incumbere rei, nasloniti se na Źto; *incumbere in* ili *ad rem*, dati se na Źto;

manet mihi, preostaje mi; *manet me*, ĕeka me;

prospicere i *providere alicui*, brinuti se za koga, — *aliquid*, viditi Źto unapred; — *alicui aliquid*, pribaviti komu Źto;

supersedere rei, sĕditi na ĕem, *supersedere de re*, nemariti za Źto;

timere ili *metuere rei* ili *de re*, bojati se za Źto, *timere rem*, bojati se ĕesa.

§. 146.

Datij osobe moŹe se metnuti mĕsto ablativa s predlogom **a** s tĕrpnimi glagolji. To biva uvĕk s dio-

nikom budućega tèrpnoga, kad dolazi s pomoćnim glagoljem *sum*; (naški se dativ prevodi nominativom, a glagolj sa treba da ili mora); i kadšto s dionikom prošloga tèrpnoga i s vremeni, koja su s ovim posljednjim sastavljena.

Diligentia praecipue nobis colenda est. Oratori, quid deceat videndum est non in sententiis solum, sed etiam in verbis. Apud Pythagoram discipulis per quinque annos tacendum erat. Cui non sint auditae Demosthenis vigiliae? Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli.

§. 147.

Dativ osobe zahtěva glagolj *esse*, kad znači da tko što ima; u nas se osoba metje u nominativ, město *esse* glagolj imati, a stvar koju tko ima u akuzativ; ili se stvar metje u nominativ ili ako naznačuje *dio* u genitiv, a osoba u genitiv s predlogom *u*; latinsku ovakovu izreku možemo samo onda točno prevesti, kad hoćemo da naznačimo, koliko je komu godinah.

Hispanis nullus dux magnus praeter Viriatum fuit. Fuere Lydis multi ante Croesum reges. Dives est, cui tanta possessio est, ut nihil optet.

Opazka. Uzimajuć izreke: *est mihi nomen*, ime mi je, i slične tvorne i tèrpne: *nomen mihi datum, inditum impositum est, ili nomen mihi dedit, indidit, imposuit*, metje se ime vlastito ili kano atribut sa *nomen* u isti padež, ili slagajuć sa *mihi* u dativ; mi u svom jeziku pravimo razliku izmedju: meni je ime, i zovem se, razuměvajuć onom izrekom ime kèrstno, a ovom prezime ili ime obiteljno; u pèrvom se slućaju ime kèrstno slaže sa rěčju ime, a u drugom se metje ponajviše u inštrumental; n. p. *Damaratus Corinthius duos filios genuit; nomina his Lucumo atque*

Aruns fuerunt. Liv. I. 34. Aedilis curulis eo anno fuit Publius Cornelius Scipio, cui post Africano fuit cognomen. Liv. XXV. 2.

§. 148.

Kad se naznačuje cilj koga čina, onda se taj cilj s nekojimi glagolji metje u dativ, pa i osoba, kojoj taj čin donosi rečeni cilj. Ako je glagolj prelazan, onda povèrh ovih dativah zahtěva još akuzativ predmeta. Ovakovi glagolji jesu: *esse, dare, tribuere, vertere, ducere, habere, mittere, relinquere*. Ako neima osobe, kojoj je što na korist itd., onda stoji naravski u izreci samo jedan dativ. Naški se ovi glagolji prevode ovako; to mi je na ili za; to mi služi na ili za; upisati i uračunati komu što u pogrěšku; ostaviti komu što na ili za; ostaviti da se. Koji se od ovih načinah gdě metje, to svakoga razum uči.

Vitam rusticam tu probro et crimini putas esse? Consul docuit populum, quanto damno dedecorique dilatio ea belli futura esset. Urbs relicta est direptioni et incendiis. Haec res et Callistheni et multis Graeciae principibus exitio fuit. Tyrii Alexandro auream coronam magni ponderis dono dederunt. Hortensio ignaviae tribuebatur, quod bello civili non interfuisset. Caesar quinque cohortes castris praesidio reliquit. Regulus quidam affirmabat quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram.

Opazka. Dativ cilja smatra se kadšto kano predikat, pa se onda slaže s rěčju, kojoj je predikat; n. p. *haec res argumentum est*, ova je stvar dokaz ili dokazom (*argumento est*, jest za dokaz); *coronam Jovi donum* (kano dar) *mittunt*, (*dono mittunt*, na dar).

Glava 35.

O g e n i t i v u.

§. 149.

Genitiv se u obće metje, kad se nesavèršeni smisao koje reči nadopunjuje; u ovom se slučaju naš jezik slaže s latinskim, samo što se u nas pred genitiv metje predlog od, kad se nadopunjuje smisao rečih, koje naznačuju stvari, koje se mogu uzeti kano česti osobito materijalnih stvari, n. p. vèrsi od gorah, *juga montium*; grane od stabalah, *rami arborum*; krov od kuće, *tectum domus* itd. Ovakovih genitivah ima i u nas i u Latinah sila.

Opazka. U našem se jeziku često reč, kojom se nadopunjuje smisao koje reči, smatra kano atribut, pa se s onom rečju slaže; u latinskom jeziku biva to samo onda, kad je jedno od njih ime vlastito; inače se mora reč, kojom se smisao nadopunjuje, metnuti u genitiv, n. p. *urbs Roma*, *Taurus mons*; no: *nomen amicitiae*, *vox voluptatis*, *flos rosae*, *arbor fici* itd.

Povèrh ovoga ima još dva genitiva: subjektivan, i objektivan ili naški podmetan i predmetan. U latinskom se jeziku metje u genitiv osoba ili stvar, čije je što, to jest posèdovnik. pa ovo se zove subjektivnim genitivom; mi imamo za to posèdovna zaimena na ov, ev ili in i na ski; ona se metju, kad je posèdovnik jedna osoba, n. p. knjiga otčeva, *liber patris*; kad je pako posèdovnik više osoba ili stvar jedna *) ili više njih ili koji abstraktni

*) Izuzinaju se stabla, koja premda su stvari, prave posèdovne pridavnike na ov, i životinje, koje prave na ji, n. p. hrastovo dèrvo; ovčja koža. itd.

pojam, onda se metje ski; n. p. kuća roditeljska, *domus parentum*; vrata gradska, *porta urbis*; oružje vojničko, *arma militum*; čast sudačka, *officium judicis*. Ovakove pridavnike treba prevoditi latinskim genitiv. No i u ovih slučajih stoji samo onda naš pridavnik, kad se posjedovnik naznačuje jednom rečju; naznačuje li se sa više reči ili visi li o posjedovniku koja izreka, onda se i u nas metje genitiv; n. p. knjiga Petra i Pavla; knjiga moga oca; knjiga brata, koj uči jezik latinski. Razumije se pako samo po sebi, da se oni samostavnici, od kojih se nemože napraviti posjedovni pridavnik, metju u genitiv.

Catonis orationes non minus multae fuerunt quam Lysiae. Majorum nostrorum inventa nosse debemus. Duae naves ad moles Caesaris adhaeserant. Polycleti signa plane perfecta sunt.

Opazka. Subjektivni genitiv osobnih zaimenah izrazuje se obično posjedovnicima zaimeni, dakle ne *liber mei*, već *meus*, moja knjiga. Zato se porad mene veli: *mea, tua, sua* (kad je povratno, inače *ejus*) *causa*: n. p. *Nunc perspicio eum mea causa mihi amicum fuisse, non sua.*

§. 150.

Ako koj samostavnik ima značenje glagoljno, onda se samostavnik, koj mu se kano dopunjenje smisla dodaje pa zato u genitiv metje, zove objektivni genitiv; pa u ovom se slučaju metje i u latinskom i u našem jeziku genitiv. Razuměva se pako samo po sebi, da su u latinskom jeziku subjektivni i objektivni genitivi posve jednaki, te nisu tako jasni kano u nas; n. p. *amor patris*, jest i subjekt i objekt.; a mi subjektivno velimo: ljubav otčeva, to jest: otac ljubi druge; a ljubav oca, to jest: otac ljube drugi. Pa

upravo zato, da bi se stvar bolje razumjela, kad je u latinskom jeziku objektivnim genitivom osoba, metju se kadšto pred njega shodni predlozi, *erga, in, itd.*; ovo se može i u nas činiti; n. p. *amor patris* ili *amor erga patrem*, ljubav otea ili prama oteu itd.

Hannibal ingenti Romanorum odio flagrabat. Terentius Varro nimiam habebat sui fiduciam. Tantus erat terror Gallici nominis, ut multi reges ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. Magna fuit quondam capitis reverentia cani. Proelio excesserunt Thraces non fuga vulnerum aut mortis, sed quia satis praedae habebant.

§. 151.

Genitiv se i u latinskom i u našem jeziku metje, kad se samostavnikom i pridavnikom naznačuje svojstvo koje osobe ili stvari; u nas se u ovom slučaju uzima neizvjestan pridavnik.

Tarquinius fratrem habuit Aruntem, mitis ingenii juvenem. Mare procreat animalia insolitae magnitudinis. Athenienses belli ducem deligunt Periclem, spectatae virtutis virum. Titus facilitatis tantae fuit et liberalitatis, ut nulli quidquam negaret.

§. 152.

U genitiv se metje i u našem i u latinskom jeziku ečlost, kojoj je što dio, pa ovo se zove partitivnim genitivom.

Ovaj se genitiv uzima:

1. Sa samostavnici, koji znače množinu; kano: *acervus, copia, cohors, grex, manus, multitudo, numerus, pars, pondus itd.*

Catilina ingentem numerum perditorum hominum collegerat. Alexandrum non multitudo hostium, non magna vis telorum absterruit.

2. Sa srednjim spolom pridavnikah naznačujućih kolikóću, i zaimenah, kad se i jedni i drugi uzimaju kano samostavnici; u nas se pokazna zaimena slažu s čelostju, inače ide sve kano i u latinskom jeziku; ovakovi srednji spoli jesu: *multum, plus, plurimum, paulum, minus, minimum, tantum, quantum; hoc, id, illud, istud, idem, quod, quid, aliquid, quidquid*. No valja znati, da se ovi srednji spoli, samo kad su u nominativu i akuzativu bez predloga, s genitivom uzimaju.

Lacedaemonii reputabant, quantum incrementi Atheniensibus munita urbs data esset, quibus incendium urbis tantum gloriae dedisset. Potest exercitatio et temperantia etiam in senectute conservare. aliquid pristini roboris. Ignari, quid in unaquaque re vitii sit, nequeunt judicare.

3. S obćenitimi brojnici, koji imaju narav pridavnikah ili zaimenah; pa is drugim i tretjim stupnjem i pridavnikah i prislovah, kad se dvě stvari izmedju sebe prispodobe; onda se stvar, s kojom se što prispodobi, postavi u genitiv; u nas se pred genitiv metje ponajviše predlog od; ovakove reči jesu; *quis, aliquis, quidam, quisquam, uter, alter, neuter, uterque, utervis, alteruter, aliquot, solus, nullus, nonnulli, multi, pauci, quotus quisque* itd.

Neque stultorum quisquam beatus, neque sapientium non beatus. Tribuni plebis legem promulgaverunt, ut consulum alter ex plebe crearetur. Quis omnium oratorum excellentior fuit quam Demosthenes? Socrates omnium sapientissimus oraculo Apollinis est judicatus.

4. S prislovi naznačujućimi měru, kano: *satis, parum, abunde, affatim*, pa i s prislovi městnimi *ubi, eo, huc i tunc*; ovi se posljednji u nas ne slažu s genitivom, već se město njih uzimaju zaimena.

Multis in locis parum firmamenti et parum virium veritas habet. Cyrus vini affatim in castris reliquit. Ubi terrarum sumus (u kojoj smo zemlji).

Opazke.

1. Partitivni se genitiv u našem jeziku često izrazuje predlozi izmedju, medju, a u latinskom *ex, inter* ili kadšto *de*, n. p. *Quidam e superioribus viris iram dixerunt brevem insaniam. Inter tot Graeciae civitates Aetoli soli libertatem retinuerunt. Duo de conjuratis statim interfecti sunt.*
2. Partitivni genitiv nije uvěk samostavnik, već i samostavnički pridavnik srednjega spola, no samo drugoga sklanjanja, n. p. *nihil novi, nipošto: nihil memorabilis* već *memorable*. Naški se metje takov pridavnik uvěk u genitiv neizvęstna oblika, n. p. *A Consule nihil speres boni, quia non vult, nihil metuas mali, quia non audet.* Cic. Att. I. 13. *In Gallia nihil memorabile ab Aelio consule gestum est.* Liv. XXII. 26. — No ako su pridavnici pomęšani a partitivna se rěč ponavlja, onda se i pridavnik tretjega sklanjanja metje u genitiv, n. p. *Nihil solidi, nihil expressi, nihil eminentis.* Cic. n. d. I. 27.
3. Pridavnički partitivi mogu se s genitivom partitivnim i u našem i latinskom jeziku postaviti u isti padež; al onda se značenje ponešto męnja, n. p. *multi milites* znači sve ove vojake, koji se sa *multi* naznačuju, bez obzira na druge; a *multi militum* znači ove vojake kano dio stanovita broja vojakah; *doctior juvenis* znači: učeniji mladić bez obzira na druge, *doctior juvenum*, učeniji od (ostalih) mladićah; *alter consul i alter consulum; nemo Romanus i nemo Romanorum itd.* — Samo *uter-*

que, kad dodje sa samostavnici, smatra se kano pridavnik, n. p. *uterque frater*; no zaimena prelaze sa *uterque* uvěk u genitiv, n. p. *horum uterque, quorum uterque, itd.*

4. Pridavnički brojnici nezahtěvaju genitiva, kad naznačuju upravo onoliko stvarih koliko ih ima u čelosti; u nas se i u ovom slučaju uzima genitiv, n. p. *Caesar auctoritatem suam legionibus, quas undecim habebat, defendit*; kojih je jedanaest imao. *Tarquinius exaugurare fana statuit, quae aliquot ibi a Tatio rege consecrata inaugurataque fuerant.* Liv. I. 55. *Vos, quum praesertim tum pauci sitis* (vas ima tako malo), *volui esse quam conjunctissimos.* Cic. ad div. XIV. 1. *Nostrī* (naših) *circiter septuaginta ceciderunt.* Caes. b. c. I. 46.

§. 153.

Genitiv zahtěvaju pridavnici, kojim se smisao nadopunjuje samostavnikom ili zaimenom; od naših sličnih pridavnikah zahtěva samo nekoliko genitiv, někoji dativ, někoji inštrumental, a někoji se prevode glagoljem opreděljenim na razan naćin. Amo idu pridavnici, koji naznačuju misli: željan, věšt, pun, imajući dio, i sětjajući se. Ovi jesu: *avarus, avidus, cupidus, studiosus, conscius, inscius, nescius, gnarus, ignarus, peritus, imperitus, providus, prudens, rudis, insolens, insolitus, insuetus, plenus, capax, secundus, fertilis, ferax, inanis, inops, pauper, egenus, indigus, insatiabilis, sterilis, particeps, communis, proprius, similis, affinis, concors, reus, expers, exsors, exhēres, insons, compos, potens, impos, impotens, memor, immemor, tenax, curiosus, incuriosus itd.*

Graeculi homines contentionis sunt cupidiores, quam veritatis. Cic. or. I. 11. *Pythagoras sapientiae studiosos appellavit philosophos.* Cic. Tusc. V. 3. *Socrates se omnium rerum*

inscium fingeat et rudem. Cic. Brut. 85. *Ti-
meo, tam vehemens vir et tam insuetus contu-
meliae ne omni animi impetu dolori et iracundiae
pareat.* Cic. Att. II. 21. *Insolens infamiae.* Ibid.
Plena errorum sunt omnia. Cic. Tusc. I. 44.
*Solus homo ex tot animantium generibus rationis
est particeps et cogitationis.* Cic. leg. I. 7.
Omnes immemorem beneficii oderunt. Cic. off.
II. 18.

§. 154.

Genitiv zahtěvaju i dionici sadanjega pre-
laznih glagoljah, kad se uzimaju kano pridavnici,
i kad naznačuju postojano svojstvo koje osobe ili
stvari; (kad se naznačuje prelazno svojstvo,
metje se glagolj s akuzativom); u nas se ovo pre-
vodi ili shodnim samostavnikom ili glagoljem opre-
děljenim.

*Epaminondas adeo fuit veritatis diligens,
ut ne joco quidem mentiretur.* Nep. Epam. 3. *Quum
commode navigare poteris, ad nos, amantissimos
tui, veni.* Cic. ad div. XVI. 7. *Romani semper ap-
petentes gloriae praeter ceteras gentes atque
avidis laudis fuerunt.* Cic. Man. 3.

§. 155.

S glagolji: sětiti ili opomenuti (*admonere,
commonere, commonefacere aliquem*), sětiti se (*me-
minisse, reminisci, recordari*) i zaboraviti (*obli-
visci*) metje se osoba ili stvar, na koju tko koga sėti,
ili česa se tko sėti ili što tko zaboravi, u genitiv;
naški se ovo prevodi navedenim načinom.

Res adversae admonent religionum. Liv. V. 51. Quum adversarius te veteris amicitiae commonefaceret, commotus es. Auct. ad Heren. IV. 24. Animus meminit praeteritorum, praesentia cernit, futura praevidet. Cic. div. I. 30. Ipse certe agnoscet et cum aliquo dolore flagitiorum suorum recordabitur. Cic. Pis. 6. Proprium est stultitiae, aliorum vitia cernere, oblivisci suorum. Cic. Tusc. III. 30.

Opazke.

1. S glagolji: sětiti se i zaboraviti može se stvar metnuti i u akuzativ. Ako se stvar izrazuje zaimenom, onda se sa sve tri navedene vęrsti glagoljah mora metnuti akuzativ, n. p. *Non omnes possunt esse Scipiones, ut urbium expugnationes, ut pedestres navalesque pugnas recordentur. Cic. sen. 5. Curio quum contra me pro Naevio diceret, subito totam causam oblītus est. Cic. Brut. 60. Te illud admoneo, ut quotidie meditare resistendum esse iracundiae.*
2. Męsto: *memini, reminiscor i recordor* uzima se kadšto izreka: *venit mihi in mentem. U* ovoj se izreci osoba ili stvar, na koju tko koga opominje, metje ili u nominativ ili u genitiv. U onom se slućaju uzima glagolj osobno, u ovom neosobno; u nas je stvar uvęk u nominativu, n. p. *Venit mihi Platonis in mentem. Cic. fin. V. 1. Solet mihi in mentem venire illius temporis. Cic. fam. VII. 3. Haec mihi veniebant in mentem Cic. pet. cons. 44.*

§. 156.

Glagolji: cęniti, štovati, vręditi i kupiti zahtęvaju genitiv cęne, koja se izrazuje ovimi pridavnici: *magni, permagni, pluris, plurimi, maximi, parvi, minoris, minimi,*

tanti, quanti; u nas se čěna izrazuje prislovi. Samo s genitivom ovih rěčih metju se ovi glagolji: *ducere, facere, (fieri, haberi), pendere, putare, esse; aestimare* se uzima i s genitivom i s ablativom ovih rěčih: *magno, permagno* i *nonnihilo*; s glagolji *emere, vendere, venire, stare, constare, prostare, conducere, locare* uzimaju se samo ovi genitivi: *tanti, quanti* (i sastavlji.), *pluris* i *minoris*, i ovi ablativi: *magno, plurimo, parvo, minimo, nihilo, nonnihilo*. Ako se čěna izrazuje samostavnikom, onda se metje uvěk ablativ. (Vidi §. 162.)

Laelius non eo dictus est sapiens, quod non intelligeret, quid suavissimum esset, sed quia parvi id duceret. Cic. fin. II. 8. Voluptatem virtus minimi facit. Cic. fin. II. 13. Agere considerate pluris est, quam cogitare prudenter. Cic. off. I. 44. Vendo meum frumentum non pluris, quam ceteri, fortasse etiam minoris, quum major copia est. Cic. off. III. 12. Canius, homo cupidus et locuples, hortulos tanti emit, quanti Pythius voluit. Cic. off. III. 14. Si isti callidi rerum aestimatores prata et areas quasdam magno aestimant, quanti est aestimanda virtus, quae nec eripi nec surripit potest. Cic. part. VI. 3. Homines tenues plus lucri addere coacti sunt, quam quanti venierant, quum magno venissent. Cic. Verr. III. 39.

Opazke.

1. U običnom govoru metju se i genitivi: *nihili, hujus, flocci, pensi, nauci, pili, assis, teruncii non facio*, necěnim upravo ništa, nevrědi ni pare. *Judices rempublicam flocci non faciunt.* Cic. div. IV. Amo idu i izrazi: *aequi bonique facere*, zadovoljan biti čim.

2. Izrazi *multi* i *minoris* neuzimaju se nikada, mĕsto njih rabe *magni* i *pluris*.
3. Navedeni izrazi rabe i s drugimi glagolji na pitanje po ŝto? n. p. *quanti habitas? quanti coenas?*

§. 157.

Glagolji: potvoriti (koga ĉim), tuŝiti (koga porad ĉesa), osvĕdoĉiti (koga o ĉem), rĕŝiti (koga ĉesa), osloboditi (koga ĉesa ili od ĉesa) zahtĕvaju genitiv krivnje; naŝki se prevode naĉinom u zaporci naznaĉenim.

Miltiades proditiōnis est accusatus. Cicero Verrem avaritiæ insimulavit et audaciæ. Haec duo levitatis et infirmitatis plerosque convincunt, aut si in bonis rebus contemnunt amicos aut in malis desērunt. Marcellus consul supra septuaginta damnatos proditiōnis securi percussit. Ne audacem quidem timoris absolvimus; ne prodigum quidem liberamus avaritiæ.

Opazke.

1. Genitivu krivnje dodaje se kadŝto ablativ *crimine*. No mĕsto genitiva metje se i ablativ s predlogom *de*; a sa *liberare* uzima se i sam ablativ, n. p. *Alcibiades postulabat, ne absens invidiæ crimine accusaretur*. Nep. VII. 4. *Non committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis.*
2. Kazna, na koju se tko odsudi, izrazuje se genitivom i (rĕdje) ablativom; dakle: *capitis, mortis* ili *capite, morte condemnare*; no ablativ se uvĕk metje, kad se naznaĉuje stanovita svota: *condemnatus decem millibus aeris*.
3. Glagolji *accusare* i *incusare*, kad nije na sudu, zahtĕvaju genitiv osobe a akuzativ krivnje, n. p. *incusare negligentiam alicujus*.

§. 158.

S glagolji *esse*, *fieri*, (*manere*, *putare*, *haberi*), metje se u genitiv ime, da se naznač, čije je što, bilo dužnost, običaj, svojstvo, vlastitost ili drugo što; u nas se ove reči nikad neizostavljaju, kano što to biva u latinskom jeziku, osim kad se naznačuje vlastitost, pa onda se reč, čije je što, metje ili u genitiv, ili u posjedovni pridavnik. (Vidi §. 149).

Divitias sine divitum esse; tu virtutem praefer divitiis. Auct. ad. Her. IV. 14. *Scipio omnem oram usque ad Iberum flumen Romanae ditionis fecit.* Liv. XXI. 60. *Sapientis judicis est, semper, non quid ipse velit, sed quid lex et religio cogat, cogitare.* Cic. Cluent. 58. *Cujusvis hominis est errare; nullius nisi insipientis in errore perseverare.* Cic. Phil. XII. 2. *Ut adversas res, sic secundas immoderate ferre levitatis est.* Cic. off. I. 26. *Duri hominis vel potius vix hominis videtur, periculum capitis inferre multis.* Cic. off. II. 14.

Opazke.

1. Osobna se zaimena nemetju u genitiv, već se uzimaju posjedovna srednjega spola, n. p. *Si cujusquam, certe tuum est, nihil praeter virtutem in bonis ducere.* Cic. fin. III. 3. *Nostrum est, ferre modice populi voluntates.* Cic. Planc. 4.
2. Kadšto se i u latinskom jeziku mjesto genitiva dodaju shodni samostavnici ili pridavnici, n. p. *Proprium est irati, a quo laesus videatur, ei quam maxime dolorem inurere.* Cic. Tusc. III. 9. *Fuit hoc proprium populi Romani longe a domo bellare.* Cic. leg. Man. 12.

§. 159.

Glagolj *interest*, jest do česa, slaže se ovako: osoba, kojoj je do česa, metje se u genitiv, a stvar se izrazuje različitim načinom, ponajviše *acc. c. inf.* ili sa *ut* ili neupravnim govorom, no nikad samostavnikom; stupanj ili čena, koliko je komu do česa, izrazuje se ili prislovi, ili srednjim spolom pridavnikah, ili genitivom pridavnikah; naški se osoba metje u dativ, a glagolj se prevodi: je do toga, da; čena se izrazuje prislovi.

Magnopere civium interest duos esse in republica consules. Semper Milo, quantum interesset Clodii, se perire, cogitabat. Omnium bonorum interest, ut severe agatur in malos. Spartanae civitatis magnopere intererat, ut leges Lycurgi servarentur.

Opazke.

1. Osobna se zaimena nemetju u genitiv, već se uzimaju zaimena posėdovna: *meā, tuā, suā, nostrā, vestrā*, n. p. *Id facilius consequar, si ad me veneris; quod ego et mea et reipublicae et maxime tua interesse arbitror.* Cic. fam. II. 19.
2. *Rēfert* slaže se kano i *interest*, samo što neima uza se genitiva osobe, pa ako i ima, stoji genitiv zaimena, n. p. *Quid refert, utrum voluerim fieri, an factum gaudeam?* Cic. Phil. II. 12. *Sulla regi patefecit, faciendum aliquid, quod illorum magis quam sua retulisse videretur.* Sall. Jug. 114. *Non adscripsi, quod tua nihil referebat.* Cic. fam. V. 20.

Glava 36.

O Ablativu.

§. 160.

Ablativ se nemože kano ostali padeži stegnuti na jedno glavno značenje, jer naznačuje različita odnošenja izmedju subjekta i predikata. Pèrvobitno ipak i glavno njegovo značenje jest inštrumentalno, u čem se s našim inštrumentalom posve slaže. Ablativah ima više vèrstih; naime: 1. ablativ sredstva i orudja, 2. cène, 3. načina, 4. uzroka, 5. ograničenja, 6. obilnosti i oskudice, 7. kakvoće, 8. města, 9. vremena, 10. prispodobe, 11. ablativ s raznimi predlozi.

§. 161.

Kad se naznačuje sredstvo ili orudje, kojim što biva, uzima se u latinskom jeziku ablativ bez predloga, a u našem inštrumental bez predloga; n. p. *Oculis cernimus; sol luce sua cuncta illustrat; Servilius Ahala Sp. Maelium manu sua occidit; dente lupus, cornu taurus petit; vexare aliquem injuriis.*

Benevolentiam civium blanditiis et assentando colligere turpe est. Cic. am. 17. Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi saepe parvo. Cic. Mil. 12. Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.

Opazka. Kad su osobe sredstvo i orudje, metju se u akuzativ sa *per* ili u genitiv dodajué mu ablativ *operā*; naši prepozicional sa *po* ili pomoéju s genitivom ili

s pridavnikom, n. p. *Statuerunt istius injurias per vos ulcisci et persequi*. Cic. Verr. II. 2. 3. — S neprelaznimi glagolji metje se i *propter*, kano: *propter Milonem ceteri laetantur*; stvar kano orudje nepostavlja se nikad sa *per*, pa i ako se postavi, znači više način, nego orudje; dakle samo: *vi victa vis est*, silom; *per vim*, na silu. Kad i kako se metje ablativ sa *a* v. *ab* vidi §. 127.

§. 162.

Ime, kojim se izrazuje cěna, u koju se što kupi, proda, cěni, zaměni, postavi se u ablativ; naši se uzima akuzativ s predlogom *za*, po ili inštrumental ili prislov. (Vidi §. 156).

Bona Sextii Roscii, sexagies sestertium, emuntur duobus millibus nummorum. Cic. Rosc. Am. 8. *Num vir bonus emet denario, quod sit mille denarium?* Cic. off. III. 23. *Hortos nunc emamus vel magno; mox ne parvo quidem poterimus*. Cic. Att. XIII. 29. *Flaccus omnem agrum frumento locavit*. Liv. XXIII. 30. *Venditori expedit rem venire quam plurimo*. Cic. fam. VII.

Opazke.

1. Cěna se metje kadšto u genitiv. (vidi §. 156).
2. Glagolji *mutare, commutare, permutare* uzimaju se ovako, da se stvar, koju čověk prima, metje u ablativ, a što daje u akuzativ; isto i u nas, samo što se město ablativa metje inštrumental; pěsnici uzimaju ove glagolje upravo uaopako, n. p. *exilium patria mutaverat*, prognanstvo je zaměnio *domovinom*. *Cur valle permūtem Sabina divitias operosiores?* Hor. carm. III. 1. 47. Zašto da mučnijim bogatstvom zaměnim sabin-sku dolinu. Ovaj se pěsnički način može i u prozi uzeti, al onda se stvar, koju tko daje, metje u ablativ s predlo-

gom *cum*, n. p. *Metellus cum patriae caritate constantiae gloriam commutavit.* Cic. Sext. 16.

§. 163.

Sličan ovomu ablativu jest i ablativ kazne ili nagrade, koje je tko vrėdan, s pridavnicu *dignus* i *indignus* i s glagoljem *dignor*; naški se s pridavnicu metju genitiv, a s glagoljem inštrumental.

Qui se ipsum novit, aliquid se habere sentiet divinum tantoque munere deorum dignum aliquid et faciet et sentiet. Cic. leg. I. 22. *Natura nulla est, quae non habeat in suo genere res complures dissimiles inter se, quae tamen consimili laude dignentur.* Cic. or. III. 7.

§. 164.

U ablativ se metju samostavnici, kojimi se naznačuje naćin, kojim što biva; u ablativ bez predloga metju se uvek ovi samostavnici: *modo*, naćinom; *more*, *ratione*, *ritu*, *consuetudine*, po obićaju, pa navadi; *lege*, po zakonu; — ostali samostavnici, ako je s njimi pridavnik, mogu se u latinskom jeziku postaviti u ablativ ili s predlogom *cum* ili bez njega, a u nas u inštrumental ili s predlogom **S** ili bez njega; no kad stoje sami, mora se metnuti *cum*; naški męsto inštrumentala ponajviše prislov; kano: *magno studio* i *magno cum studio*, velikom revnostju i s velikom revnostju. Ima li shodan prislov, moųe se metnuti i u nas i u Latinah męsto ovih ablativah; n. p. *diligenter scribere*, męsto *cum diligentia*.

Quid est aliud gigantum modo pugnare cum diis, nisi naturae repugnare. Cic. sen. 2. *Qui pecudum ritu ad voluptatem omnia referunt, nihil altum,*

nihil magnificum ac divinum suspicere possunt. Cic. am. 9. *Cultus deorum est optimus, idemque castissimus atque sanctissimus plenissimusque pietatis, ut eos semper pura, integra, incorrupta et mente et voce veneremur.* Cic. n. d. II. 28. *Albaciū cum multa venustate et omni sale risit Lucilius.* Cic. fin. I. 3. *Beate vivere et honeste, id est cum virtute (krěpostno) vivere.* Cic. fin. III. 8.

Opazke.

1. Samo samostavnici: *modus, ratio i animus*, ako i dolaze s pridavnici, uzimaju se uvěk u ablativu bez predloga, n. p. *hoc modo, eadem ratione*, istim načinom, na ovaj način; *aequo animo*, těpljivo.
2. Kad se naznačuje druŹtvo, metje se uvěk i u nas i u Latinah predlog *cum* i sa, n. p. *Egredere cum importuna sceleratorum manu.* Cic. Cat. I. 9. No řeč *comitatus*, u druŹtvu ili sa, obiĉaje stajati i bez *cum* onda, kad dolazi s pridavnikom, n. p. *Milo cum uxore vehabatur in rheda, muliebri ac delicato ancillarum puerorumque comitatu.* Cic. Mil. 10. U pověstnicih ima ovakovih sluĉajevah bez *cum* osobito u vojniĉkih izrazih, n. p. *Caesar equitatu praemisso omnibus copiis subsequebatur.* Caes. b. G. II. 19. *Ingenti exercitu profectus.* Liv. VII. 9.

§. 165.

U ablativ se metje samostavnik, kojim se naznačuje uzrok ili koga čina (naški genitiv s predlogom *porad* ili *od*), ili poznanja, (naški *po s* prepozicionalom ili *iz s* genitivom), ili ćutjenja, naški *porad* ili *sa s* genitivom.

1. Uzrok čina ili povod. *Multi officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga.* Cic. part. 14. *Nostri majores Collatinum suspitione cognitionis expulerunt.* Cic. or. I. 22.

Opazka. Ovomu se ablativu dodaje u latinskom jeziku često, u našem rđje koji shodni dionik, n. p. *amore captus, timore perterritus, cupiditate incensus, spe ductus* itd. Uzrok se izrazuje i predlozi *ob, propter i causa*, n. p. *Tironem propter humanitatem malosalutum quam propter usum meum*. Cic. Att. VII. 5. *Quam multa, quae nostra causa non faceremus, facimus causa amicorum*. Cic. am. 16.

2. Uzrok poznanja. *Amicitiae caritate et amore cernuntur*. Cic. part. 25. *Brevitate epistolae scire poteris eum valde esse distentum*. Cic. Att. IX. 13.

Opazka. Ovaj se uzrok izrazuje i predlozi *ex, de, in*; n. p. *Caesaris adventus ex colore vestitus cognitus est*. Caes. b. G. VII. 88. *De gestu intelligo, quid respondeas*. Cic. Vat. 15. *Hae virtutes cernuntur in agendo*. Cic. part. 22.

3. Uzrok útjenja. *Omnes boni interitu suorum moerent*. Cic. Tusc. III. 24. *Hoc proprium est animi bene constituti et laetari bonis rebus et dolere contrariis*. Cic. am. 13.

Opazke.

1. I ovaj se uzrok izrazuje predlozi *de, ex*, pa ako je uzrok osoba, predlozi su potrebni; n. p. *De Hortensio te certo scio dolere*. Cic. Att. VI. 6. *Quoniam tum ex me doluisti, nunc ut dupliciter tuum ex me gaudium, praestabo*. Cic. fam. XVI. 21. *Ceparius dixit, se in lecto esse, quod ex pedibus laboraret*. Cic. fam. IX. 23. *Caesar metuebat, ne si maturius ex hibernis educeret, ab re frumentaria laboraret*.
2. *Laborare ex capite* itd. prevodi se naški: boli me glava. itd.

§. 166.

Ablativ, (naški inštrumental ili po i u s prepozicionalom) uzima se, kad se obćenit sud steže na koju pojedinu stvar.

Doctrina Graecia nos et omni literarum genere superabat. Cic. Tusc. I. 1. *Nobilitatem istam vestram plerique oriundi ex Albanis et Sabinis non genere nec sanguine, sed per cooptationem in patres habetis.* Liv. IV. 4. *Homines quum multis rebus infirmiores sint, hac re maxime bestiis praestare videntur, quod loqui possunt.* Cic. inv. I. 4.

Opazka. Město ablativa uzimaju pěsnici po gèrckom jeziku i akuzativ; n. p. *Os humerosque deo similis.* Virg. Aen. I. 589; no i prozaici pišu: *magnam ili maximam partem*, město takodjer obiĉnoga: *magna ex parte, maxima ex parte.*

§. 167.

Neprelazni glagolji, koji naznaĉuju o bilje, izobilje ili pomanjkanje, i prelazni, koji naznaĉuju: napuniti, (što ĉesa ili ĉim) providiti (što ĉim), lišiti (koga ĉesa), zahtěvaju ablativ stvari, kojom se što napunjuje itd. Naški se ovi glagolji prevode koje isto znaĉecimi glagolji no drugim padežem nego što to biva u latinskom jeziku, koje pako posve inaĉe; prelazni se prevode kano i u latinskom jeziku, osim lišiti; no neprelazni se nedadu stegnuti u pravila. Latinski neprelazni jesu: *abundare, redundare, affluere, scatere*, obilovati ĉim, ili imati ĉesa mnogo; *valere, vigere*, biti jak, zdrav; *manare*, curi mu što s ĉesa; *carere*, neimati ĉesa; *egere, indigere*, biti

potreban česa, trebati što; *vacare*, biti prost od česa. Prelaznih ima mnogo, no buduć da se s naškimi slažu, netreba ih pojediniće navoditi.

Boni assidueque domini villa semper abundat porco, haedo, agno, gallina, lacte, caseo, melle. Cic. sen. 16. *Nos animo dumtaxat vigemus, etiam magis quam quum florebamus; re familiarum comminuti sumus.* Cic. Att. IV. 3. *Quo major est in animis praestantia et diviniore, eo majore indigent diligentia.* Cic. Tusc. IV. 27. *Ariovistus Caesari respondit, si liberam possessionem Galliae tradidisset, magno se illum praemio remuneraturum.* Caes. b. G. I. 24. *Democritus dicitur oculis se privasse.* Cic. fin. V. 29.

Opazke.

1. *Vacare* s dativom znači: imati lazno za što, baviti se čim; n. p. *Philosophiae semper vaco.*
2. *Afficere* se prevodi različito; n. p. *afficere laetitia*, razveseliti, *dolore*, razžalostiti, *praemio*, nagraditi, *poena*, kazniti itd. n. p. *Admirazione afficiuntur ii, qui anteire ceteros virtute putantur.*
3. *Indigeo*, kad znači: trebati, zahtěvati, uzima se češće s genitivom; n. p. *Illi freti ingenio suo nostri non indigent.* Cic. Her. III. 16. — *Complere* i *implere* uzimaju se kadšto i s genitivom osobito osobe; n. p. *Completus jam mercatorum carcer erat.* Cic. Verr. V. 57.
4. Ovako se uzimaju i dotični pridavnici: *onustus*, obtěšen (ćim); *praeditus*, providjen, nadaren (ćim); *inanis*, prazan (ćesa); *orbis*, lišen (ćesa). — *Vacuus*, prost (od ćesa); *liber*, slobodan (od ćesa); *immunis*, prost (od ćesa); *purus*, čist (od ćesa), uzimaju se s ablativom i bez predloga i sa *ab*; *referatus*, pun (ćesa ili ćim) ili natěpan (ćim) sa stvarmi zahtěva samo ablativ, s osobami obiĉnije genitiv, no i ablativ; n. p. *Domus erat aleatoribus referta, plena ebriorum.* Cic. Phil. II. 27.

5. U glagolje: lišiti, ide i *interdicere*, te se obično veli: *interdicere alicui aliqua re*; zabraniti komu što; *alicui aqua et igni interdicerere*, prognati koga.

§. 168.

Opus esse, zahtěva dativ osobe, pa pověrh toga slaže se i ne osobno, te se metje stvar koju tko treba u ablativ, i osobno, te se stvar metje u nominativ; naški se veli: treba mi što i trebam što; trebaju mi knjige i trebam knjige.

Acuto homine nobis opus est et natura usuque callido. Cic. or. I. 51. *Dux nobis et auctor opus est*. Cic. divers. II. 6. *Themistocles celeriter, quae opus erant, reperiebat*. Nep. Them. I.

Opazke.

1. Ako se stvar, koju tko treba, izrazuje pridavnici ili zaimeni, onda se *opus esse* slaže uvěk osobno; n. p. *Verres multa sibi opus esse ajebat, multa canibus, quos circa se haberet*. Cic. Verr. I. 48.
2. Ako se stvar, koju tko treba, izrazuje glagoljem, uzima se ili neopreděljeni naćin ili izreka accusativi cum infinitivo; n. p. *Quid est opus affirmare*. Cic. Att. VII. 8. *Nunc opus est, te animo valere, ut corpore possis*. Cic. div. XVI. 14. — Kadšto se uzima i supin na **u**; n. p. *Narratio brevis erit, si non longius, quam quod scitu opus est, in narrando procedetur*. Cic. inv. I. 20.

§. 169.

Ablativ objekta zahtěvaju odložni glagolji: *utor*, rabi mi što, služi mi što; *fruor*, uživam (što), uživam se (ćesa); *fungor*, obavljam (što); *potior*, osvojiti (što), imati (što), uživati (što); *vescor*, hraniti se (ćim); *glorior*, dićim, ponosim se (ćim);

dignor, dostojati (koga čim); *nitor*, naslanjam se (na što), upirem se (o što).

Commoda, quibus utimur, lucemque, qua fruimur, spiritumque, quem ducimus, a deo nobis dari atque impertiri videmus. Cic. Rosc. Am. 45. *Nemo parum diu vixit, qui virtutis perfectae perfecto functus est munere.* Cic. Tusc. I. 45. *Sapiens et praeterita grate meminit et praesentibus ita potitur, ut animadvertat, quanta sint ea quamque grata.* Cic. fin. I. 19.

Opazka. *Potiri* se uzima kadšto s genitivom; kano *urbis*, Sall. Cat. 48. *regni*, Cic. ad div. I. 7. a uvěk u izrazu *rerum potiri*, steći, imati vèrhovnu vlast; n. p. *Prudentissima civitas Atheniensium, dum ea rerum potita est, fuisse traditur.* Cic. Rosc. Am. 25.

§. 170.

Glagolji, koji naznačuju razstajanje od česa, kano: udaljiti se (od koga); razstati se (s kim); uzdržati se (od česa); odreći se (česa); odvratiti (od česa), zahtěvaju ablativ stvari, od koje se tko děli, i to ili bez predloga ili s predlozi *ab, de, ex*; ako se tko od osobe děli, moraju se metnuti rečeni predlozi; u nas se metju malone uvěk shodni predlozi sa, iz, od; osim odreći se (česa). — Amo idu i pridavnici: *alienus*, nesklon (čemu), neslaže se (s čim); *purus*, čist (od); *immunis*, prost (od); *liber*, slobodan (od); *vacuus*, prazan (od), koji s glagoljem *vacare* zahtěva ablativ i sa *ab* i bez njega.

Quotusquisque reperietur, qui impunitate et ignoratione omnium proposita abstinere possit injuria? Cic. off. III. 17. *Auctoritate nutuque legum docemur, ab alienis mentes, oculos, manus absti-*

nerē. Cic. or. I. 43. *Loco ille motus est, quum est ex urbe depulsus*. Cic. Cat. II. 1. *Hunc quisquam putabit a Siculorum argento manus abstinere posse*. Cic. Verr. IV. 15. *Animus per somnum sensibus ac curis vacuus est*. Cic. div. II. 11. *Artibus variis atque multis ita eram deditus, ut ab exercitationibus oratoriis nullus tamen dies vacuus esset*. Cic. Brut. 90.

Opazke.

1. Glagolji *prohibere* i *defendere* slažu se na dva načina; kad znače preprečiti (koga u čem) ili uzbiti, odvratiti (koga od česa), onda se neprijatelj metje u akuzativ, a stvar od koje se uzbija u ablativ sa predlogom ili bez njega; a kad znače čuvati, braniti (koga od česa), onda se prijatelj metje u akuzativ, a stvar u ablativ s predlogom ili bez njega; n. p. *hostem prohibere rapinis; defendere nimios ardores solis; — defendere Galliam ab Ariovisti injuria; defendere vitam ab inimicorum audacia* (u ovom značenju nestoji *defendere* nikad bez predloga *ab*).
2. *Alienus* se uzima s genitivom, s dativom, s ablativom sa predlogom i bez njega; *alienum putat esse dignitatis; id alienum est illi causae; alienum est dignitate i a dignitate* (Cic).

§. 171.

U ablativ se metje samostavnik s kojim pridavnikom (zaimenom ili dionikom) s glagoljem *esse* ili bez njega, kad se naznačuje svojstvo koje osobe ili stvari; naški genitiv ili predlog *od* (vidi §. 151).

Erat inter Labienum et hostem flumen difficili transitu ripisque praeruptis. Caes. b. G. VI. 7. *Hannibalis nomen erat magna apud omnes gloria*. Cic. or. II. 18. *Aristoteles, vir summo ingenio, scientia, copia, prudentiam cum eloquentia conjunxit*. Cic. Tusc. I. 4.

Opazka. Ovaj ablativ svojstva razlikuje se od genitiva svojstva, što se ablativom izražuje pojedino činom pokazano, dakle vanjsko svojstvo, a genitivom se naznačuje: nutarnje postojano svojstvo, te se neuzima nikad u višebroju. Genitivom se naznačuje: kakovo je što; a ablativom: kakovim se je pokazalo; n. p. *Murena mediocri ingenio* (pokazao je malo uma), *sed magno studio rerum veterum; multae industriae et magni laboris fuit*. Cic. Brut. 67.

§. 172.

Ablativ bez predloga (*in*) metje se, kad se naznačuje mjesto, na pitanje gdje? (rđje odakle?) i to: 1. Ablativ bez predloga metje se na pitanje gdje? u ovih izrazih: *ruri*, na polju; *terrā marique*, po kopnu i po moru; *dextrā, laevā* ili *sinistrā*, na desno itd.; zatim sa *loco* i *locis*, kad dolazi s kojim pridavničkim imenom: *hoc loco, eodem loco*, itd. *multis locis, aliquot locis*; zatim za svim imeni mjesta, kad dolaze sa *totus* (*omnis, cunctus*), kano: *tota urbe, toto orbe terrarum* itd.; napokon navodeć mjesto u knjizi; n. p. *de gloria alio libro dictum est; hoc capite, hac parte libri disputatur de justitia*.

Opazka. Navodeć mjesto sa *totus* metje se takodjer predlog *in*; al onda neznači prostiranja po celom mjestu, već samo da je u mjestu; isto valja i navodeć mjesto u knjizi; kad se u čeloj knjizi o čem radi, metje se bez predloga; inače stoji predlog, n. p. *Nego in tota Sicilia ullum argenteum vas fuisse, quin Verres conquisierit*. Cic. Verr. IV. 1. *In hoc libro nomen carendi invenitur*

2. Glagolji kretanja uzimaju se s ablativom bez predloga, kad se pita kuda? naznačujući potez ili pravac kretanja; naški inštrumental.

Demonstrabo iter; Aurelia via profectus est.
Cic. Cat. II. 4. *Cur non sancītis, ne vicinus patricio sit plebejus, ne eodem itinere eat, ne idem convivium ineat?* Liv. IV. 4.

Opazka. Město ablativa može se metnuti i predlog per naški kroz, n. p. *Lupus Esquilina porta ingressus quum in forum decucurrisset, Tusco vico atque inde Germālo per portam Capenam prope intactus evasit.* Liv. XXXIII. 26.

§. 173.

Ablativ se bez predloga metje, kad se naznačuje vrěme, kad i za koje se je što dogodilo; naški se u pěrvom slućaju metje genitiv, u drugom za, **U** s akuzativom, no samo onda, kad s vremenom dolaze brojnici, inaće se prevodi raznimi predlozi ili prislovom; ovakovi izrazi jesu: *quarto anno*, ćetvėrte godine; *hieme, aestate*, zimi, lěti; *nocte*, noćju, po noći; *vesperi*, **U**, i pod večer; *ortu, occasu solis*, **O** izhodu itd.; *comitiis*, za sabora itd.

Nemo his viginti annis reipublicae fuit hostis, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit. Cic. Phil. II. 1. *Agamemnon cum universa Graecia vix decem annis (za) unam cepit urbem. Alexander paucis annis tota Asia potitus est.*

Opazke.

1. Ako se pitanje gđě? neproteže na vrěme, nego na okolnosti vremena ili na koju dobu života, metje se ablativ s predlogom *in*, n. p. *in tali tempore, in illa aetate, in pueritia, in juventute. In praesenti* ili *in praesentia* znaći ili u sadanjem stanju, ili sada; *in tempore*, u vrěme.

2. Město ablativa může se na pitanje: za koje vrěme? metnuti i akuzativ s predlogom *intra* i ablativ sa *in*; ovo posleđnje osobito onda, kad se čin u isto vrěme ponavlja; ovo posleđnje naški prepozicional sa **u**, n. p. *Anicius, praetor Romanus, bello Illyrico intra triginta dies perfecto, nuntium victoriae Perpernam Romam misit.* Liv. XLIV. 32. *Vix ter in anno audire nuntium possunt.* Cic. Sext. Rosc. 46.
3. Kad se naznačuje, koliko se je vremena što prije ili poslije koga čina dogodilo, metje se ablativ, umetjuć ili zapostavljajuć *ante* ili *post*; dakle: *tribus annis post (ante)* ili *tribus post (ante) annis*. No može se i tako izraziti, da se *ante* i *post* kano predlozi pred akuzativ metnu, n. p. *post (ante) tres annos.* itd.

§. 174.

Kad se dvě stvari medju sobom prispodobu, onda se ona stvar, s kojom se što prispodobu, metne u ablativ; naški o d s genitivom.

Patria mihi vita mea multo est carior. Cic. Cat. I. 11. *Nihil est amabilius virtute.* Cic. am. 8. *Nihil est mente et ratione melius.* Cic. n. d. II. 14. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.* Hor. ep. I. 1. 32.

Opazke.

1. Město ablativa metje se i *quam* s onim padežem, koji zahtěva glagolj; naški *nego*, n. p. *Nobis nihil est timendum magis quam ille consul.* Cic. Att. VII. 9.
2. Ablativi: *opinione, spe, aequo, justo, solito*, prevode se naški cělom izrekom, n. p. *opinione mea citius venit*, došao je běže nego što sam se ga nadao. itd.

§. 175.

Měra, koliko je što veće ili manje od česa, metje se u ablativ; u nas se metju ponajviše

prislovi; ako se latinski pridavnici nemogu naši prevesti inače nego samostavnikom, onda se uzima akuzativ; latinski: *quo-eo*, i *quanto-tanto*, prevode se naši što-to ili čim-tim, koliko-toliko.

Hibernia dimidio minor est quam Britannia.
 Caes. b. G. V. 13. *Diogenes disputare solebat, quanto regem Persarum vita fortunaque superaret.* Cic. Tusc. V. 32. *Tanto ille superiores vicerat gloria, quanto tu omnibus praestitisti.* Cic. Deiot. 4.

Opazka. Město ablativah: *multo, tanto, quanto* i *aliquanto* metje Ciceron s glagolji *antecellere* itd. i prislove *tantum* itd., n. p. *Miramur hunc hominem multum antecellere ceteris.* Cic. Man. 13. Livij i kašnji pisci uzimaju ovako i sa stupnji prispodobe; n. p. *Quantum juniores patrum plebi se magis insinuabant, eo acrius tribuni tendebant.* Liv. III. 15.

§. 176.

Ablativ zahtěvaju uvěk ovi predlozi:

absque, a, ab, abs, de,
coram, clam, cum, ex, e,
sine, tenus, pro i prae.

Glede ovih i svih ostalih predlogah vidi §§. 104, 105. O *in* treba ovdě još něšto obširnije progovoriti.

1. S glagolji: *collocare* i *ponere* (*locare, statuere, considěre*) metje se město u ablativ sa *in*, premda ga mi u svojem jeziku metjemo u akuzativ sa shodnim predlogom; ovako se metju i prislovi: *hic, ibi, ubi*, město *huc, eo, quo* itd., isto tako i ablativ ili genitiv imenah gradovah město akuzativa.

2. Glagolji: *advenire, convenire, cogere* (sakupiti), *congregare, abdere, nuntiare*, slažu se kano da se pita kamo? gdě mi pitamo ponajviše gdě? pa zato město se metje s predlogom *in* (*sub*) u

akuzativ město u ablativ ili genitiv, kano i *huc, eo, quo*, město *hic, ibi, ubi*.

Herculem hominum fama, beneficiorum memor, in concilio deorum collocavit. Cic. off. III. 5. *Plato animi principatum, id est rationem, in capite sicut arce posuit.* Cic. Tusc. I. 10. *Argilius in fanum Neptuni confugit in araque consedit.* Nep. Paus. 4. *Quum tristis a Mutina fama manaret, inflati laetitia atque insolentia impii cives unum se in locum ad curiam congregabant.* Cic. Phil. XIV. 6.

Dodatak

k nauku o padežih.

Glava 37.

O porabi pridavnikah i brojnikah.

§. 177.

Pridavnici se u priděvku ěesto uzimaju kano samostavnici ondě, gdě nam rabi prislov ili gerundij ili samostavnik sa shodnim predlogom. Ovako se uzimaju:

1. Malo ne svi dionićni pridavnici, kano: *absens, praesens, glavom; sciens, prudens, znajuć; ignōrans, inscius, neznajuć; occultus, u potaji; mortuus, pō směrti; vivus, za života.*

Accusator aperte ludificari et calumniari sciens videtur. Cic. Rose. Am. 26. *Hannibal occultus subsistebat.* Liv. XXII. 12. *Hortensium vivum amavi,*

Crassum non odi mortuum. Cic. off. III. 18. *Legati inanes* (praznih rukuh) *ad regem revertuntur.* Cic. Verr. IV. 28.

2. Drugi i tretji stupnji: *inferior, superior, prior, propior, extremus, infimus, primus*, pa i *princeps, medius, unus, solus, totus*; zatim *frequens, creber, assiduus, rarus.*

Roscius erat Romae frequens. Cic. Rosc. Am. 6. *Senatum frequentem coegi.* Cic. Cat. III. 3. *Discubuit medius inter Tarquinium et Perpernam.* Cic. Tusc. V. 2. *Caesar raros milites ex majoribus in minora castra transduxit.* Caes. b. G. VII. 45.

2. Pridavnici naznačujući étjenje, kano: *laetus, libens, sobrius, trepidus, invitus*, itd.

Iratatus dixisti. Cic. Mur. 30. *Soli hoc sapienti contingit, ut nihil faciat invitus, nihil dolens, nihil coactus.* Cic. par. V. I.

§. 178.

Imenom vlastitim nedodaje se u latinskom jeziku nijedan pridavnik, osim koji je potrebit za nadopunjenje, kano: *Scipio major, Sulla felix, Pompejus magnus*; u ostalih se slučajih metje pridavnik s kojim imenom obćenitim u priděvak, n. p. glasoviti Pompej, veli se latinski: *Pompejus, vir clarissimus* itd.

§. 179.

U latinskom se jeziku metju često pridavnici, gdje su u nas prislovi, ponajviše ovi: najprije, najposlije, samo. Ovi se mogu samo onda prevesti latinskimi prislovi, kad se protežu na glagolj; protežu li se na koje ime, moraju biti pridavnici te se s njim slagati; mi hoteć naznačiti, na koju se reč ovakav

prislov proteže, metjemo ga upravo pred onu řeč, n. p. ovaj sam govor najprije čitao; ovdě se proteže na glagolj, razuměvajuć ovakova šta (pa zatim poderao); latinski se ovo prevodi: *hanc orationem primum legi*; — ovaj sam govor najprije ja čitao; ovdě se proteže na ja, zato: *hanc orationem primus legi*; — pročitao sam najprije ovaj govor: *hanc orationem primam legi*; premda se kadšto može i u nas metnuti pridavnik. Amo ide i *ipse*, kojemu se i u našem i latinskom jeziku měnja značenje, kad ostaje u nominativu ili kad se slaže sa zaimenom; *se ipse interfecit*, znači: ubio je sam sebe (to jest: drugi ga nije ubio); a *se ipsum interfecit*, ubio je sama sebe (ne drugoga). Amo idu i druge řeči: *ego, solus, prior, primus, princeps, postremus, solus, unus*.

Homo non sibi se soli natum meminerit, sed patriae sed suis. Cic. fin. I. 14. *Non potest exercitum is continere imperator, qui se ipsum non continet.* Cic. Man. 13. *Non egeo medicina; me ipse consolor.* Cic. am. 3.

§. 180.

Tretji stupnji ovih městnih pridavnikah i prislovah: *extremus, intimus, imus, infimus, postremus, primus, summus, ultimus*; zatim: *medius, novissimus, ceterus i reliquus*, metju se često, gdě je u nas shodan samostavnik ili prislov: *summus mons*, vèrhunac od bërda; *in media arce*, usred grada; *extremo anno*, na svèršetku, koncu godine itd.

Tantum bellum Pompejus extrema hieme apparavit, ineunte vere suscepit, media aestate confecit. Cic. Man. 35.

§. 181.

Pridavnici se uzimaju město samostavnikah u ovih slučajevih:

1. Srednji spol pridavnikah uzima se u jednobroju, kad se naznačuje koji abstraktni pojam (naški se metje ponajviše samostavnik); a u višebroju, kad se naznačuje konkretna stvar; (naški se metje pridavnik sa shodnim samostavnikom, ili pridavnik srednjega spola jednobrojnika); n. p. *verum*, istina, *vera*, istinite stvari; *pulcrum*, lěpota; *honestum*, poštenje: *turpe*, zloća; *utile*, korist; *pulcra*, *honestata*, *turpia*, *utilia*, lěpe, poštene, zle, koristne stvari ili čini itd. Amo idu genitivi pridavnikah drugoga sklanjanja u jednobroju, koji se i u nas prevode pridavnici (vidi §. 152. op. 2).

2. Kad se naznačuje vèrst osobah, metju se višebrojnici mužkih pridavnikah; tako i u nas; n. p. *boni*, *beati*, *docti* (bez *viri* ili *homines*).

3. Naznačujuć jednu mužku osobu, mi možemo metnuti uvěk pridavnik město samostavnika, Latini samo s někojimi pridavnici, koji su već u porabi postali samostavnici; kano: *amicus*, *affinis*, *aemulus*, *aequalis*, *adversarius*, *cognatus*, *familiaris*, *necessarius*, *peregrinus*, *propinquus*, *vicinus*, *adolescens*, *juvenis*, *senex*, *socius*, *vicarius*, *sponsus*. Glede dionikah sadanjega slažu se i Latini s nami.

Opazka. Pridavnici ovi uzimaju se kano samostavnici ponajviše u ovih slučajih: 1. u oprěci, kano: *Plurimum interest inter doctum et rudem*. Cic. or. III. 51. — 2. sa pridavnici jednoga dočetka; *dementis est*. Cic. off. I. 24. — 3. kad se po smislu vidi da se

pridavnikom naznačuje osoba; kano: *Zenonis sententiae sunt ejusmodi: sapientem gratia nunquam moveri* itd. Cic. Mur. 29.

§. 182.

Latini metju kano i mi drugi stupanj, kad prisposobljavaju dvě stvari, a tretji, kad više stvari; n. p. *Quaeritur ex duobus uter sit dignior, ex pluribus quis dignissimus.* Quint. VII. 4. 21.

No Latini metju drugi stupanj i bez prisposode, hoteć naznačiti podosta visok stupanj; u nas se pred pridavnik metju ili po ili něšto, ali ovo s drugim, ono s pèrvim stupnjem; n. p. podobar, něšto bolji.

Senectus est natura loquacior. Cic. sen. 16. *Voluptas, quum major est atque longior, omne animi lumen exstinguit.* Cic. sen. 12. *Themistocles minus parentibus probabatur, quod liberius vivebat.* Nep. Them. 1.

Opazka. Kad se pridavnik s pridavnikom ili s prislovom prisposodi, metju se oba i u nas i u Latinah u drugi stupanj, n. p. *Asia ditiores quam fortiores faciebat exercitus.* Liv. XXXIX. 1. *Alius gravitatem sequitur, alius subtilitatem, alius acutiorem se vult esse quam ornatiorem.* Cic. de opt. gen. or. 2. — Kadšto se i u nas i u Latinah opiše sa: *magis doctus quam prudens;* n. p. *Celer tuus disertus magis est quam sapiens.* Cic. Att. 10. 1.

§. 183.

Isto ovako rabi Latinom tretji stupanj bez prisposode; u nas se pred pridavnik metju shodni prislovi, ili pred drugi stupanj čestica što, s tom razlikom, da ono znači vèrlo velik stupanj, a ovo tolik, da veći biti nemože.

Cicero tenuissima erat valetudine. Phoenices erant navigationis peritissimi.

Opazka. Latinski tretji stupanj kad dolazi sa *quisque*, prevodi se naški drugim stupnjem, ako ima pred sobom *ut-ita*, n. p. *Ut quisque est doctissimus, ita modestissimus esse solet*. Što je tko učeniji, to običaje biti čedniji.

§. 184.

Jednbroj *mille* rabi kano pridavnik, a višebroj *millia* uvěk kano samostavnik s genitivom stvari; n. p. *mille pedites, tria millia peditum*. Samo ako za *millia* stoji još koj pridavnički brojnik, onda se mora stvar, kojoj se broj navodi, ako je za ovim pridavničkim brojnikom, s njim u padežu slagati, ako li je pred njim, može biti i jedno i drugo.

Eo anno mille servis civitas data est. In eo proelio ceciderunt mille equites, quattuor millia peditum. Prima luce tria millia et septingenti pedites profecti sunt. — Censa sunt civium capita centum quattuor millia et ducenta quattuordecim. Romani ceciderunt quinque millia et trecenti. Quattuor millia hominum et quingenti Capitolium occupaverant.

Glava 38.

O zaimenih.

§. 185.

Zaime tretje osobe izrazuje se u nas povratnim zaimenom, *sebe, sebi, se; svoj, svoja, svoje*, kad se proteže na subjekt iste izreke. U latinskom jeziku valjaju o tom ova pravila:

I. Kad se zaime u jednoj izreci proteže na koju mu drago reč u kojem god padežu, mora se metnuti povratno zaime.

Justitia propter sese colenda est. Cic. off. II. 12. *Multa civibus sunt inter se communia.* Cic. off. I. 17. *Re ita gesta ad utrumque ducem sui redierunt.* Liv. XXI. 29. *Scipio suas res Syracusanis reddidit.* Liv. XIX. 1. (*suas se proteže na Sirakuzane*).

Isto biva, ako su dvě izreke dionikom u jednu stegnute; n. p. *Papirius Gallo barbam suam permulcenti Scipionem in caput incussit.* Liv. V. 11.

Opazka. Ako se nebi iz smisla nikako moglo znati, na što se proteže povratno zaime, onda se metne *is*, n. p. *Sextius ad eum (Scipionem) filiam ejus (Scipionis) adduxit.* Cic. Sext. 3. *Macedonum regem suspectum habebant pro ejus crudelitate.* Liv. XXXII. 19.

II. Ako su dvě izreke, pa ako spisatelj što veli, protezalo se zaime ovisne izreke na subjekt ili objekt glavne izreke, mora biti uvek *is*, *ille*.

Alcibiades, quum desertus ab omnibus jaceret, amica texit corpus ejus pallio suo. Cic. div. II. 69. *Habet hoc virtus, ut species ejus etiam in hoste posita delectet.* Cic. Pis. 32. *Crassum vehementer hortabar, ut eam viam laudis rectissimam duceret, quam majores ejus ei tritam reliquissent.* Cic. Brut. 81.

Ako pako spisatelj navodi tudje reči, (subjekta glavne izreke) što biva ponajviše u neupravnom govoru, u izrekah accusativi cum infinitivo, pa ako se zaime ovisne izreke proteže na subjekt glavne, mora biti povratno zaime, ako li na objekt, onda *is*, *ille*.

Pythius a piscatoribus petivit, ut ante suos hortos postridie piscarentur. Cic. off. III. 4. *Ario-*

vistus respondit Caesari, si decessisset, magno se illum praemio remuneraturum esse. Caes. b. G. I. 44.
Ariovistus dixit, neminem secum sine sua pernicie contendisse. Caes. b. G. I. 36.

Opazka.

1. Subjekt glavne izreke može preći u dativ ili akuzativ, pa i onda valjaju ista pravila, n. p. *A Caesare valde liberaliter invitator, sibi ut legatus sim.* Cic. Att. II. 18.
Jam inde ab initio Faustulo spes fuerat, regiam stirpem apud se educari.
2. Od ovih pravilah ima i nekoliko iznimakah, koje ipak neruše pravila, n. p. *Barbarus quidam Asdrubalem ob iram interfecti ab eo (se) domini obtruncavit.* Liv. XXI. 2.
Cupido incessit animos juvenum sciscitandi, ad quem eorum (valjda zato, što sui nemože nikad biti partitiv) regnum esset venturum. Liv. I. 51.
Siculi me saepe esse pollicitum dicebant, commodis eorum (suis) me non defuturum. Cic. Caecil. 1.
Epaminondas ei, qui sibi (ei) ex lege praetor successerat, exercitum non tradidit. Cic. inv. I. 35.

III. Ako su dvě jednake ovisne izreke, pa ako se po rečenih pravilih u pèrvoj metne povratno zaime, u drugoj valja postaviti *is*.

Socrates iudicibus respondit, sese meruisse, ut amplissimis honoribus et praemiis decoraretur, et ut ei victus quotidianus in Prytanēo praeberetur. Cic. or. I. 54.
Sextus Tarquinius e suis unum sciscitatum Romam ad patrem mittit, quidnam se facere vellet, quandoquidem ei dii dedissent, ut omnia unus Gabiis posset. Liv. I. 54.

§. 186.

Zaime *ipse, ipsa, ipsum*, može se protezati na sve tri osobe i naznačuje silnije koju osobu u opréci

prama drugoj kojoj; naški: i ja, sam, glavom, itd. (i nitko drugi) n. p. *Cato ipse sibi gladio pectus transfixit. Non egeo medicina; me ipse consolor.*

Opazka. Kadšto se *ipse* prevodi našim: isti, upravo, samo, već, n. p. *Demosthenes ejus ipsius artis, cui studebat, primam litteram non poterat dicere. Decem ipsos dies Athenis fui.*

§. 187.

1. U nas je zaima posēdovno tretje osobe njegov i njihov; Latini ga neimaju, te se mēsto njega služe genitivi zaimenah *is, ille: ejus, illius, eorum, illorum.*

2. Latini metju posēdovna zaimena samo onda, kad se po značenju izrekah nemože znati, čije je što; u nas se metju i bez potrebe; n. p. *Patrem occidit Sext. Roscius (suum).* Cic. Rosc. Am. 14. *Patrem meum, quum proscriptus non esset, jugulastis, me domo mea per vim expulistis, patrimonium meum possidetis.* Ibid. 11. — No *suus* stoji kadšto i u latinskom jeziku bez potrebe; n. p. *Haec praedia tam fructuosa Sext. Roscius filio suo colenda ac tuenda tradidit.* Ibid. 15.

§. 188.

1. Od pokaznih zaimenah ovi zaslužuju osobitu pozornost: *hic* (ovo valja i za ostale spole) je pokazno zaima perve osobe, koja govori, te naznačuje sve što se na nju proteže; *iste* naznačuje sve što se proteže na drugu osobu, s kojom pèrva govori; *ille* naznačuje sve što se proteže na osobu, o kojoj pèrva s drugom govori; u ovom se značenju uzimaju sva ostala zaimena i prislovi, koji su s ovimi sastavljeni; i u nas bi valjalo ovo pravilo točno i strogo provesti

ovako: *in hac urbe* znači: u ovom gradu (u kojem sam ja); *in ista urbe*, u tom gradu (u kojem si ti); *in illa urbe*, u onom gradu (u kojem je on). S toga naznačuju rimski govornici sa *hic* i *hi* svoje prijatelje, a sa *iste* i *isti* svoje protivnike (često s preziranjem).

2. *Hic* (ovo valja i za ostale spole) i *ille* rabe kano i naš ovaj i onaj, te *hic* naznačuje ono što se je najkašnje, a *ille* što se je prije reklo; n. p. *Scitum est illud Catonis, ut multa: melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos, qui dulces videantur: illos saepe verum dicere, hos nunquam.* Cic. am. 24. — No sa *hic* se naznačuje takodjer ono što je prije rečeno, ako je spisatelju u misli ili porad drugoga odnošenja bliže; n. p. *Melior tutiorque est certa pax, quam sperata victoria; haec (pax) in tua, illa (victoria) in deorum potestate est.* Liv. XXX. 30.

§. 189.

I. Zaima *is, ea, id* (naški taj i ovaj izmēnice) metje se 1) kad se naznačuje stvar, koju govornik misli ili koju je jur imenovao; 2) sa slēdecim *qui* naznačuje stvar, o kojoj valja tek něšto reći.

Apud Helvetios longe nobilissimus et ditissimus fuit Orgetorix; is regni cupiditate inductus conjurationem nobilitatis fecit et civitati persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent; id hoc facilius eis persuasit, quod undique loci natura Helvetii continentur. Omne id, quo gaudemus, voluptas est.

II. U nas se običava poblīže označenje koje stvari izraziti sa: i to, latinski sa: *et is, et is quidem, atque is*, niječno: *nec is*.

Homo memoriam habet, et eam infinitam, rerum innumerabilium. Cic. Tusc. I. 24. *Epicurus una in domo, et ea quidem angusta, quam magnos tenuit amicorum greges.* Cic. fin. I. 20.

§. 190.

Odnosno zaima metje se u latinskom jeziku ondě, gdě se u nas uzima drugi koji naćin.

1. Naški: tobožnji, izrazuje se latinski sa: *qui vocatur* ili *quem vocant*, n. p. *Vestra, quae dicitur, vita mors est.* Cic. rep. VI. 14. — Ovako se i naški dionici: rećeni, imenovani itd. izrazuju izrekom odnosnom, n. p. *Duabus his personis, quas supra dixi, tertia adjungitur.* Cic. off. I. 32.

2. Naška izreka: po tvojoj itd. ili, kano što tvoja itd. donosi, zahtěva, prevodi se latinski zaimenom odnosnim, koje se metje sa samostavnikom ili u nominativ ili u ablativ svojstva, n. p. *Spero, quae tua prudentia et temperantia est, te jam, ut volumus, valere.* Cic. Att. VI. 9. *Nihil te, qua prudentia es, fugiet, si meas litteras diligenter legeris.* Brut. in Cic. div. XI. 13.

3. Često rabi Latinom odnosno zaima gdě mi metjemo pokazno, osobito kad se govor poněšto prekine, pa opet nastavi; n. p. *Alcibiades ad Pharnabazum in Asiam transiit: quem quidem (pa ovoga) adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet.*

§. 191.

Latinski jezik ima mnogo razlićitih zaimenah, pa zato često biva, da mi za više njihovih imamo

samo jedno svoje zaimе; ovo biva osobito kod neopreděljenih zaimenah (vidi §. 57); treba dakle da ih něšto obširnije protumačimo:

1. Svojim tko prevodimo latinski: *quis*, *aliquis* i *quispiam*; — *aliquis* (kadšto nětko) naznačuje da osoba ili stvar postoji, ali da nije do toga, koja jest; — *quispiam* naznačuje osobu, koja može biti, pa s toga je neizvěstnije od *aliquis*; — *quis* je još neizvěstnije i naznačuje osobu, za koju se nezna pravo da li je ima.

2. Město *aliquis* i *aliqui* uzima se u niječnom smislu *quisquam*, itko, kano samostavnik, a *ullus*, ikoji kano pridavnik. S toga stoji *ullus* i za *sine*, no kad se i *sine* zaniječe, metne se *aliquis*, n. p. *sine ulla spe*; *non sine aliqua spe*.

Nec ulla deformior species est civitatis quam illa, in qua opulentissimi optimi putantur. Cic. rep. I. 34. *Sibi esse in animo, sine ullo maleficio iter per provinciam facere.* Caes. b. G. I. 7. 3. *Estne quisquam omnium mortalium, de quo melius existimes tu?* Cic. Rosc. Am. 6. *Neque ex castris Catilinae quisquam omnium discesserat.* Sall. Cat. 37.

3. Město *aliquis*, *aliquid*, uzima se obično *quis*, *quid*, kad stoji za *si*, *nisi*, *ne*, *num*, *quo* i *quanto*, i za odnosnimi zaimeni, no i u ovom slučaju mora se uzeti čělo, ako stoji u oprěci; ovako se uzimaju i *qui*, *quae*, *quod* i *aliqui*, *aliqua*, *aliquid*; zatim *quo* i *aliquo*, *quando* i *aliquando*.

Turpis est excusatio, si quis quid contra rempublicam se amici causa fecisse fateatur. Periculosus reipublicae temporibus senatus decernere solebat, ut viderent consules, ne quid respublica detrimenti caperet. Create consulem Otacilium, non dico si omnia haec, sed si aliquid horum praestitit.

4. *Quidam* naznačuje stvar, koju govornik pozna, te bi ju mogao поблиže označiti dà i imenovati, naši někoji i nětko, n. p. *Quidam ex advocatis, homo et honoribus populi ornatus, et summa virtute praeditus, intelligere se dixit.* Cic. Cluent. 63.

§. 192.

1. *Uter, neuter, uterque* uzimaju se kad se govori o dvojici, a *quis, nullus, quisque*, kad o više njih; n. p. *Quaeritur ex duobus uter dignior, ex pluribus quis dignissimus.*

Opazka. *Ambo* se razlikuje od *uterque*, te ono naznačuje dvě osobe u jednom istom činu i u isto vrěme; naši oħa skupa; a ovo naznačuje dvě osobe u istom činu, no i osobe i čini mogu se napose uzeti, te su se dogodili u razno vrěme; razliku izmedju obe reči naznačuje Charis. p. 49. P. *Ambo non est dicendum, nisi de his, qui uno tempore quid faciunt, utpote: reges Eteocles et Polynices ambo perierunt quasi una; Romulus autem et Africanus non ambo triumpharunt sed uterque, quia diverso tempore.* — Višebroj od *uterque* metje se samo onda, kad je i na jednoj i na drugoj strani više subjektah. *Sumus enim ambo belle curiosi.* Cic. Att. VI. 1. *Plebiscitis cautum, ne quis duos magistratus uno anno gereret, utique liceret consules ambos plebejos creari.* Liv. VII. 42. *Eodem die uterque eorum (Caesar et Pompejus) ex castris exercitum educunt.* Caes. b. c. III. 30. *Utrique (plebis fautores et senatus) victoriam crudeliter exercebant.* Sall. Cat. XXX. VIII. 4.

2. *Quisque* se uzima u četiri slučaja, 1. s trećjimi stupnji: *doctissimus quisque nequissimus*, 2. s rednimi brojnicima: *quarto quoque anno*, 3. s povratnimi zaimeni: *suum cuique*, 4. s odnosnimi zaimeni: *quo quisque est ingeniosior, eo docet laboriosius*; pa u svih ovih slučajih valja da se *quisque* metne tik navedenih reči.

§. 193.

Alter, drugi, naznačuje samo broj i rabi kad se dvě stvari razlučuju; naški: jedan-drugi, latinski: *alter-alter*; — *alius*, drugi, naznačuje kakovi su ti drugi, neuzimajué u obzir, dà li su dva ili više; *alii-alii*: jedni-drugi.

Agesilaus claudus erat altero pede. Nep. XVII. 8.
Consulum alter exercitum perdidit, alter vendidit.
 Cic. Planc. 35. *Animantium aliae coriis tectae sunt, aliae villis vestitae, aliae spinis hirsutae.* Cic. n. d. II. 47.

Opazka. Kadšto stoje u izreci dva različita padeža od *alius* ili *alius* s kojom rěčju, koja se iz nje izvadja; onda se naški izreka rozděli na dvě česti; n. p. *alius alio more vivit*; jedan živi na ovu ruku, drugi na onu; *alii alio sunt missi*, jedni su poslani ovamo, drugi onamo; *alii aliter sentiunt*, jedni misle ovako, drugi onako.

Poglavlje drugo.

O glagolju.

Odsěk pèrvi.

O vremenih.

Glava 39. •

O děljenju vremenah.

§. 194.

1. Sve što je na světu, ili biva ili je bilo ili će biti, pa zato su glagolju neobhodno potrebna

samo tri vremena: sadanje, prošlo i buduće. Ali ovimi se vremeni izrazuje čin samo u glavnom odnošenju prama govorniku ili piscu, nenaznačujúc potanjega odnošenja čina ili prama govorniku i piscu ili prama ostalim činom. — Da se dakle ovo odnošenje poblíže naznači, ima u jeziku više vremenah.

2. Čin, koji biva, označen je po smislu rěčih tako, da mu netreba više vremenah.

3. Ali čin, koj je bio, nije glavnim vremenom točno označen; jer ako je u prošlosti duže trajao ili s drugim činom u isto vrěme bivao, valja ga izraziti prošlim trajnim; ako se je svěršio, pa neima sada ni njega ni njegovih posljedica, uzima se aorist; ako se je u prošlosti počeo, no ili sam dosad traje ili njegovi posledci, izrazuje se perfektom; ako se je u prošlosti prije koga drugoga čina svěršio, izriče se šredprošlim; ovako postaju četiri vremena proplosti.

4. Niti čin, koji se ima u budućnosti dogoditi, nije točno označen; jer ako se ima dogoditi ili sam ili s kojim drugim činom u isto vrěme, izrazuje se budućim; ako li se ima u budućnosti prije koga drugoga čina dogoditi, izrazuje se budućim prošlim; ovako postaju dva vremena budućnosti.

§. 195.

Sva vremena zaděržuju svoje temeljno značenje ne samo u obliku tvornom i těrpnom, nego i u pokaznom i veznom. No buduć da oba buduća neimaju veznoga, uvela se je ova poraba:

1. Ako je budućnost čina točno izražena kojim budućim vremenom, onda se město budućega vez-

noga metje vezni sadanjega ili prošloga trajnoga, a město veznoga budućega prošloga vezni prošloga ili predprošloga, n. p. *Affirmo tibi, naturam si sequaris ducem, nunquam te aberraturum. Affirmabam tibi, naturam si sequeris ducem, nunquam te aberraturum.* — *Affirmo tibi, si hoc beneficium mihi tribueris, me magnopere gavisurum. Affirmabam tibi, si hoc beneficium mihi tribuisses, me magnopere gavisurum.*

2. Ako li budućnost nije u izreci toćno naznaćena, onda se město navedenih vremenah metju shodna vremena opisne sprege.

3. Gdě nemože biti ni jedno ni drugo, opisuje se misao sa futurum *sit* ili *esset, ut* (vidi §. 199). Ovo se mora uvek uzeti: 1. Kad buduće prošlo nemože veznoga načina drugaćije imati, n. p. *Non dubito, quin futurum sit, ut pater tuus redierit.* 2. Kad glagolj, što neima supina, nemože da napravi dionika na *urus*, n. p. *Non dubito, quin futurum sit, ut te hujus rei poeniteat.* 3. Kad bi valjalo metnuti budući těrpní veznoga, n. p. *Non dubito, quin futurum sit, ut Pompejus a Caesare vincatur.* Město *futurum sit, redierit, poeniteat, vincatur* mora se postaviti *futurum esset, rediisset, poeniteret, vinceretur*, kad to pravila (§§. 199—205) zahtěvaju.

Glava 40.

O značenju i porabi vremenah u glavnih izrekah.

§. 196.

Buduć da se naši glagolji dĕle na trajuće i minuće, o kojoj razlici neima u latinskom jeziku, osim nekoliko glagoljah prostih i s predlozi sastavljenih, ni traga, naznačenje je pravilah, po kojih da se latinska vremena naši prevode, dosta mučno. Zato ako se i ustanove pravila, nekoliko će iznimakah, osnovanih na naravi od oba jezika, uvĕk preostati. Evo pravilah:

1. Sadanje naznačuje čin, koj sada biva, trajao malo ili dugo; naši se uzima uvĕk sadanje trajućega.

Quod ego fui ad Trasimenum, ad Cannas, id tu hodie es. Liv. XXX 30. Helvetii reliquos Gallos virtute praece dunt. Caes. b. G. I. 1.

Opazka. U nas se sadanje trajućih i minućih glagoljah uzima, kad se naznačuje čin, koj obično biva; Latini ovo prevode sadanjim, ili ako se ovo nemože tim vremenom izraziti, uzimaju glagolj *so le o*.

2. Sadanje (historičko) se uzima mĕsto aorista, kad se što živahnije pripovĕda i čin kano sadanji pred oči metje; u nas se sadanje i trajućih a ponajviše minućih glagoljah uzima vĕrlo često, pa i ondĕ gdje stoji latinski aorist.

Misso ad vesperum senatu, omnes qui sunt ejus ordinis a Pompejo evocantur. Laudat Pompejus, atque in posterum confirmat; segniores castigat atque incitat. Caes. b. c. I. 3.

Opazka. Kad je naš trajući takove naravi, da nemože u sadanjem naznačiti prošlosti, onda se ili metje prošlo trajno ili mu se dodaje koj shodni minući u sadanjem, kano: stanem govoriti, nagnem běžati; itd. pa ovaj se latinski neprevodi; n. p. Katon ustane u Senatu predlagati (ne predlaže), *Cato in senatu sententiam dicit.*

3. Město aorista i ovoga sadanjega uzima se u latinskom jeziku neopreděljeni sadanjega, no tako, da se uvěk pripověst počme aoristom ili sadanjim historičkim; u nas se metje zapovědni, s tom razlikom da u nas moraju biti posve kratke, umetnutimi izrekami nerazstavljene izreke; inače se metje prošlo trajno. Ovaj se neopreděljeni uzima u tri slučaja:

a) Kad se opisuje nemir i uzbunjenost sěra.

Legati sine responso dimissi. Consulem nocte, quae insequuta est, anceps cura agitare; nolle deserere socios, nolle³ minuere exercitum. Liv. XXXIV. 12.

b) Kad se navode čini, koji bivaju i s jedne i s druge strane, te se tako, bi reći, preplitju.

Hostes ex omnibus partibus, signo dato, decurrere, lapides gaesaque in vallum conjicere: nostri primo integris viribus fortiter repugnare, neque ullum frustra telum ex loco superiore mittere. Caes. b. G. III. 4.

c) Kad se čini ponavljaju, malo vremena traju i jedan iza drugoga běrzo slěde.

4. Prošlo trajno naznačuje čin, koj je ili duže trajao, ili se ponavljao ili hotio da se učini, ali nije za rukom pošao: u nas se za sva tri slučaja uzima glagolj trajući u prošlom trajnom prostom ili sastavljenom (jer između njih neima glede značenja nikakove razlike).

Hanno Graecas urbes tentavit, at et tunc in Romana societate manebant. Liv. XXIV. 11. *Laelius veniebat ad coenam, ut animo quieto satiaret desideria vitae.* Cic. fin II. 8. *Patres quoque, ne quid cederent plebi, et ipsi Lucium Quintium consulem praeficiebant.* Liv. III. 31. *Aequi se oppido receperunt, murisque se tenebant.* Liv. II. 48.

Opazka. S toga, što se prošlo trajno uzima, kad se čin ponavlja, metje se i onda, kad se opisuju navade i običaji: tako i u nas; n. p. *Tantum temporibus illis jus jurandum valebat.* Cic. off. III. 31. *In Graecia musici floruerunt discebantque id omnes, nec qui nesciebat, satis excultus doctrina putabatur.* Cic. Tusc. I. 2.

5. Aorist *) naznačuje, da je koj čin prošao, trajao časak ili sto godinah; u nas se ovo vreme prevodi sad prošlim trajnim sad prošlim; kad aorist naznačuje čin, koj je jama časak trajao, metje se naški prošlo, naznačuje li aorist čin, koj je duže trajao, metje se prošlo trajno; n. p. *percepi litteras, dobih list; Augustus regnavit, August je kraljevao.* Odatle se vidi, da se trajali čin može izraziti latinskim i aoristom i prošlim trajnim, ali ovim, kad je namjera spisatelja navesti tra-

*) Mnogim će se čudno viditi, kako je u latinski jezik došla razlika između aorista i perfekta, kad se obojimi imeni naznačuje isti oblik. Ali da je ova razlika posve potrebna, vidi se iz §. 199. Samo imam još to dodati, da sam ovu reč *aorist* uzeo radi kratkoće, i da latinski aorist nije posve jednak gerćkomu.

janje, onim kad je nakanio izraziti, da se je čin svèršio, neuzimajuć obzira na trajanje. U nas se trajali čin može izraziti samo trajućim glagoljem; pa zato naše prošlo trajno prevodi se latinski sad prošlim trajnim sad aoristom. Evo priměrah:

In Graecia musici floruerunt (evali su). Cic. Tusc. I. 2. *Non potuit* (nije mogla) *Dejotáro cornix canere, recte eum facere, quod populi Romani libertatem defendere pararet; ipse hoc sentiebat* (ćutio) *sicuti sensit* (ćutio). Cic. div. II. 37 *Divico, princeps legationis Helvetiorum, ita cum Caesare egit* (dogovaraše se). Caes. b. G. I. 13.

Opazka. Latinski aorist, ako i naznačuje trajali čin, mora se u nas prevesti prošlim kad prošlo trajno nenaznačuje, da se je koj čin svèršio; ovo biva kod svih glagoljah, koji naznačuju, da se je što dovèršilo, pa zato trajalo činjenje sto godinah, metje se prošlo, dakle glagolj minući, jer stvar se uvek u čas dovèrši, pa ovo naznačuje i latinski aorist; n. p. *Sallustius scripsit historiam rerum Romanarum*; ovo nemogu prevesti sa: pisao je, već napisao, jer ono nenaznačuje da je čin prošao, kano što latinski aorist *).

6. Perfekt naznačuje čin, koj se je u prošlosti počeo, nego traje ili sam ili njegovi posleđci do onoga vremena, kad pisac piše ili govornik govori; n. p. *Romani aedificarunt Romam*, ovo je perfekt ne aorist

*) Mi i Latini imamo za aorist i perfekt jedan oblik; jer ono što někoji učeni Česi: Šafařík i Šumavski uče, da je: prodao aorist a prodao sam perfekt, neima temelja u sadašnjem našem jeziku; někoč je to valjalo, kano što se vidi iz staroslovenskoga jezika; no sada se je ova razlika posve izgubila.

jer Rim još i danas stoji; *Cicero scripsit orationem pro lege Manilia*, ovo je perfekt, jer posljedci toga čina, to jest govor, postoji još danas; da je ovaj govor propao, *scripsit* bi bio aorist; naški se prevodi sad prošlim trajnim sad prošlim po onom, što je gori o aoristu rečeno.

Dicebat melius quam scripsit Hortensius. Cic. or. 38. Sed tamen, ut vos videtis, non plane me enervavit nec afflixit senectus. Cic. sen. 10.

Opazka. I u Latinah pretvaraju někoji predlozi někoje glagolje trajúće u minuće; u ovom slučaju valja latinski aorist i perfekt prevoditi našim minućim, dakle prošlim vremenom.

7. Predprošlo naznačuje čin, koj se je prije koga prošloga dogodio, te se neuzima nikad u samostalnoj izreci, nego uvěk u odnošenju prama komu prošlomu vremenu; u nas se predprošlo samo onda metje, kad se po značenju izrekah nemože razabrati, da se je čin prije drugoga dogodio; męsto njega uzima se ili prošlo trajno ili prošlo.

Quum esset Demosthenes, multi clari oratores fuerunt et antefuerant. Cic. or. II. Erat in illo viro comitate condita gravitas nec senectus mores mutaverat. Cic. sen. 4.

Opazka. Ako se u kojoj samostalnoj izreci i nadje predprošlo, valja uvěk u pameti umetnuti koju drugu izreku s kojim prošlim vremenom; n. p. *Pyrrhi temporibus jam Apollo versus facere desierat*; umetnuti valja: *quum Pyrrhus esset, jam — desierat* (bio je prestao).

8. Buduće naznačuje čin, koj se ima tek dogoditi, bilo taki ili kasno; naški se metje ponajviše buduće, no kadšto i sadanje i trajućih i minućih glagoljah.

Quoniam de genere belli dixi, nunc de magnitudine pauca dicam. Cic. l. M. 8. Naturam si duces sequemur, non aberrabimus. Cic. off. I. 28. His rebus exercitatus animus velocius in sedem suam pervolabit. Cic. somn. Scip. 9.

9. Buduće prošlo metje se u tri slučaja: 1. kad se naznačuje, da će od dva buduća čina jedan iza drugoga taki slěditi; naši buduće; 2. kad se naznačuje takva izvěstnost koga dogoditi se imajućega čina, da o njoj neima ni dvojbe; naši bi se budućemu moglo dodati: jamačno; 3. kad se komu dopušta, da radi što mu drago, ali da za posljedice čina ima sám odgovarati; naši se pred sadanje metje: neka.

Qui Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Cic. ad div. X. 19. Desilite, commilitones, nisi vultis aquilam hostibus prodere: ego certe meum rei-publicae officium praestitero. Caes. b. G. IV. 25. Viderit ille.

10. Buduće opisno *) (*futurum periphrasticum*) metje se 1. kad se naznačuje, da je tko nakanio što učiniti; naši se pred neopreděljeni metju glagolji: nakaniti, naumiti itd.; 2. kad je nada, da se koj budući čin dogodi; naši buduće.

Unus es aggressurus Hannibalem, vultum ipsius Hannibalis tu sustinebis? Liv. XXIII. 9. Vos cum Mandonio consilia communicastis, et arma consociaturi fuistis. Liv.

*) Razuměvaju se, sva vremena opisne sprege s dionikom budućega tvornoga.

Glava 41.

O izboru vremenah u ovisnih izrekah.

§. 197.

Govoreć o izboru vremenah u ovisnih izrekah, valja razjasniti nekoje izraze, koji bi se mogli krivo uzeti. Prošlo znači ovdě oblik *praeteriti perfecti*, neuzimajuć obzira na razliku medju aoristom i perfektom; gdě je ova potrebna, navodi se poimence. Koje prošlo znači ovdě: prošlo trajno, aorist i predprošlo; perfekt se svigdě, gdě ga treba, poimence navodi.

§. 198.

Premda je u §. 196 rečeno, da je u nas oblik prošloga trajnoga jednostavnoga i sastavljenoga, zatim prošloga jednostavnoga i sastavljenoga u značenju posve jednak, u ovisnih sam ipak izrekah opazio, da se uzimaju ponajviše, dà malone izključivo, sastavljena vremena, osim u odnosnih prividno ovisnih izrekah, gdě se može uzeti i jedno i drugo. U ovisnih se izrekah mogu za sva vremena uzeti glagolji i trajući i minući, da kako prama misli, koju tko hoće da izreče. — Naša vremena neuzimaju se u ovisnih izrekah uvěk točno, već jedni pisci uzimaju ovo drugi ono vrěme; tako jedni uzimaju sadanje pokaznoga a drugi sadanje odnosnoga, pa ova se razlika opažava ponajviše u izrekah naznačujućih naměru. — Premda se naša pogodbená vremena metju po glavnom pravilu samo u pogodbenih izrekah, a odnosna u odnosnih, to jest u onih,

koje se odnose na pogodbene, uzimaju se ipak oba načina i u drugih izrekah; uzrok su tomu ponajviše nekóji veznici i odnosno zaime; pravila su na shodnom mjestu pobilježena.

§. 199.

U glavnoj izreci sadanje.

1. Ako je u glavnoj izreci sadanje, a u ovisnoj čin, koj u isto vrijeme biva, metje se sadanje i pokaznoga i veznoga; isto i u nas (uzamši u obzir razlike s različnimi veznici, koje su sve na shodnom mjestu pobilježene).

Quid est, Catilina, quod te jam in hac urbe delectare possit, in qua nemo est extra istam conjurationem perditorum hominum, qui te non metuat. Cic. Cat. I. 6.

2. Ako se je čin ovisne izreke dogodio prije sadanjega vremena glavne izreke, metje se u prošlo; naški ili prošlo trajno ili prošlo (po onom, što je u gornjem §. rečeno).

Quocunque adspexisti, ut furiae sic tibi occurrunt injuriae tuae. Cic. Planc. II. Neque abest suspicio, quin Orgetorix sibi ipse mortem consciverit.

3. Ako je u ovisnoj izreci čin budući, pa ako ostaje u pokaznom, metje se buduće; i u nas; ako li mora preći u vezni, postavlja se sadanje; i u nas; ako li sadanje nenaznačuje budućnosti, metje se sadanje opisne sprege: *urus sim*; u nas buduće.

Non longe ab illo tempore absumus, quo res dijudicabitur. Cic. Att. II. 17. Mirifice sum sollicitus, quidnam de provinciis decernatur. Cic. ad div. II. 1.

Non intelligo, cur Nullus quemquam intercesurum putet, quum intercessio stultitiam intercessoris significatura sit, non rem impeditura. Cic. l. agr. II. 12.

O p a z k e.

1. Ako je piscu do toga, da u ovisnoj izreci izreče, da je čin prošli duže trajao, ili da čin sadanji, ako prelazi u vezni, duže traje, metje se i mjesto prošloga i mjesto sadanjega prošlo trajno; n. p. *Utrum pluris existimemus pecuniam Pyrrhi, quam Fabricio dabat, an continentiam Fabricii, qui illam pecuniam recusabat? Cic. parad. 6.*
2. U ovisnoj izreci može mjesto prošloga stajati i predprošlo, al onda valja uvjek u misli umetnuti izreku s kojim prošlim vremenom; n. p. *Quare, si tibi est commodum, ede illa quae coeperas; umetni, quae exposuisti. Cic. Br. V.*

§. 200.

U glavnoj izreci koje prošlo vrēme.

1. U ovisnoj se izreci čin, ako biva u isto vrēme, ili ako su posljedice od onoga, što se je u glavnoj reklo, metje prošlo trajno; u nas, ako je prošlo trajno u latinskom u pokaznom, metje se prošlo trajno, ako li je u veznom, sadanje, malo kad sadanje odnosno, koje dolazi u izrekah naznačujućih namēru.

Haec Scipionis oratio, quod senatus in urbe habebatur Pompejusque aderat, ex ipsius ore Pompeji mitti videbatur. Caes. b. c. I. 1. Aegre a consulibus impetratum est, ut litterae Caesaris in senatu recitarentur. Caes. b. c. I. 1. Quis enim non modo liber, sed servus libertate dignus

fuit, cui nostra salus cara non esset? Cic. leg. III. 11.

2. Ako se je čin ovisne izreke dogodio prije čina glavne izreke, metje se predprošlo; u nas predprošlo samo onda, kad je neobhodno potrebno, inače prošlo trajno ili prošlo ili prošlo odnosno; (ovo posljednje u izrekah s nekojimi veznici i odnosnim zaimenom).

Quacunq̄ue in parte laborare senserat suos, impigre ferebat opem. Liv. XXII. 6. — Minucius, praefectus annonae, quum nullum momentum annonae fecisset, multi ex plebe se in Tiberim praecipitavere. Liv. IV. 12.

3. Ako je u ovisnoj izreci čin budući, pa ako ostaje u pokaznom, mora biti buduće; i u nas: ako predje u vezni, metje se prošlo trajno; u nas sadanje; ako li ovo prošlo trajno nenaznačuje budućnosti, metje se prošlo trajno opisno: *urus eram, essem*; naški buduće.

Caesar singulis legionibus legatos et quaestores praefecit, uti eos testes suae quisque virtutis haberet. Caes. b. G. I. 52. In urbis incremento semper, quantum moenia processura erant, tantum consecrati termini proferebantur. Liv. I. 44.

§. 201.

U glavnoj izreci sadanje historičko.

1. Ako je u ovisnoj izreci čin, koj ili biva u isto vrēme ili su posljedice od onoga, što se je u glavnoj reklo, može biti ili sadanje ili prošlo trajno, s tom opazkom, ako ima više ovisnih izre-

kah, pa ako se u jednoj metne sadanje, da se mora i u svih ostalih sličnih metnuti sadanje, ako u jednoj prošlo trajno, onda u svih prošlo trajno; naši ostane kano i gori.

Misso ad vesperum senatu, omnes qui sunt ejus ordinis, a Pompejo evocantur. Caes. b. c. I. 3.
— *Qui veteres inimicitias cum Caesare gerebant, in senatum coguntur. Caes. b. c. I. 2.*

2. Ako se je čin ovisne izreke prije dogodio, može se metnuti i prošlo i predprošlo, s tom opazkom, ako je više ovakovih ovisnih izrekah, pa ako se u jednoj metne prošlo, da se mora i u svih ostalih metnuti prošlo, ako u jednoj predprošlo, onda u svih predprošlo; zatim, ako je u jednoj ovisnoj sadanje, u drugoj, ako se naznačuje prošli čin, mora se metnuti prošlo, nipošto predprošlo; ako je u jednoj prošlo trajno, u drugoj mora biti predprošlo, nipošto prošlo; naši ostaje kano i gori.

Ut quisque acerbissime dixit, ita quam maxime ab inimicis Caesaris collaudatur. Caes. b. c. I. 6. *Pompejus eadem illa, quae per Scipionem ostenderat, agit. Caes. b. c. I. 5.*

3. Ako je u ovisnoj izreci čin budući, valja sve ono što smo gori rekli, samo što ovdě može biti i sadanje i prošlo trajno, dakle i *urus sum, sim, i urus eram, essem.*

§. 202.

U glavnoj izreci perfekt.

1. Ako čin ovisne izreke biva u isto vrěme ili su posljedice od onoga što se je u glavnoj reklo, pa ako ostane u pokaznom, mora biti sadanje,

ako li predje u vezni, može biti i sadanje i prošlo trajno; u nas ostaje što i gori.

Sed tamen, ut vos videtis, non plune me enervavit nec afflixit senectus. Cic. sen. 10. Siciliam Verres per triennium ita vexavit ac perdidit, ut ea restitui in antiquum statum nullo modo possit. Cic. Verr. act. I. 4. Tantum poenarum diis hominibusque dedimus, ut terrarum orbi documento essemus. Liv. V. 51.

2. Ako u ovisnoj izreci treba prošli čin, mora biti *prošlo*; naški ostaje što i gori.

Et hoc tempus omne post consulatum objecimus in fluctibus, qui per nos a communi peste depulsi in nosmet ipsos redundarunt. Cic. or. I. Nemo his annis viginti reipublicae fuit hostis, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit. Cic. Phil II. 1.

3. Ako je u ovisnoj čin budući, pa ako ostane u pokaznom, mora biti buduće, ako prelazi u vezni, može biti ili sadanje ili prošlo trajno; ako li ova vremena nenaznačuju budućnosti, može biti *urus sum, sim i urus eram, essem*; naški što i gori.

Quid enim urbem repetimus, si arx quoque et Capitolium deseretur? Liv. V. 51. — Eo ad te animo venimus, ut de republica silentium esset (sit), et aliquid audiremus (audiamus) ex te potius, quam te ulla molestia afficeremus (afficiamus). Caes. b. G. III. — Non ego ignarus, quid responsurus dicturusque esses (sis), quae-sivi, quippe quum prae te feras, tentare magis senatum. Liv. XXVIII. 45.

§. 203.

I z n i m k e.

Ako je u glavnoj izreci koje prošlo vrēme, a u ovisnoj treba čin prošao, mora se uvēk metnuti prošlo u ovih slučajevih:

1. U odnosnih izrekah, koje su samo prividno ovisne, a u istini su glavne, jer sadēržavaju isto tako glavni čin kao i glavna izreka; moći ih je po tom poznati, što nisu nikad umetnute, već postavljene za glavnom izrekom.

Hujus arrogantiam pertinacia alterius aequabat, qui vinci ab hoste quam vincere per civem maluit. Liv. V. 8. Sed proprior interpretis fati oblatum est, senior quidam Vejens, qui inter cavillantes in stationibus milites Romanos Etruscosque vaticinantis in modum cecinit. Liv. V. 15.

2. U odnosnih izrekah, koje premda su ovisne i umetnute, uzimaju se ipak samo zato, da se subjekt glavne izreke poblīže i potanje opiše, što je bio, što li je radio.

Nam et Albinus, is qui Graece scripsit historiam, qui consul cum Lucullo fuit, satis disertus erat. Cic. Brut. 21. Auleus in Quinti Servii senatoris, ejus qui inter sicarios damnatus est, manus incidit.

3. Kad se u glavnoj izreci navede čin, a u ovisnoj vrēme kad se je dogodio, pa pisac ili neće ili nezna navesti godine, već navede drugi koj čin, koj se je u isto vrēme dogodio, onda u ovisnoj izreci stoji prošlo.

Maximum exemplum est justitiae in hostem a majoribus nostris constitutum, quum a Pyr-

rho perfuga senatui est pollicitus, se venenum regi esse daturum. Cic. off. I. 13. Itaque ne tum quidem, quum classem avaritia ac nequitia tua perdidisti, navem Mamertinis imperare ausus es. Cic. Verr. II. 5, 25.

4. Kad se u ovisnoj izreci naznačuje čin, koj se nije dogodio niti u isto vrēme niti poslije glavno-ga čina, već čim se je jedan svèršio, drugi je nastao; ovaj se slučaj sbiva ponajviše s predlozi: *postquam, ubi, ut, simulac, quamprimum, donec, quoad, antequam, quamdiu, dum.*

Pompejus, ut equitatum suum pulsum vidit, acie excessit. Caes. b. c. III. 94. Neque prius fugere destiterunt, quam ad flumen Rhenum pervenerunt. Caes. b. G. I. 53.

5. Kad ovisna izreka, vezana ponajviše sa *quum*, sadèržaje glavani čin.

Dies haud multi intercesserant, quum ex Leontinis legati praesidium finibus suis orantes venerunt. Liv. XXIV. 28. Ovu bi izreku valjalo ovako preokrenuti: quum intercessissent, venerunt.

6. U posłēdičnih izrekah, vezanih sa *ne, ut, quin*, ako sadèržaju važniji čin nego što je u glavnoj izreci.

*Venerat ad me Brutus cum Attico, homines necum ita conjuncti, ut eorum adspectu omnis, quae me angebat cura, consederit. Cic. Brut. 3. Eo cursu contendit, ut prope repentino adventu in-
autos oppresserit. Liv. XXVI. 12.*

7. Ako se čin u ovisnoj izreci mora izreći per-
fektom.

Hortensius ardebat studio dicendi sic, ut in nullo flagrantius studium unquam viderim. Cic. Brut. 88.

§. 204.

U glavnoj izreci buduće ili zapovédni.

1. Ako je u glavnoj izreci buduće ili zapovédni, mogu ono što éu u ovisnoj reći, protegnuti ili na vréme u koje govorim, ili na vréme u koje se ima čin dogoditi; u pèrvom slučaju, ako čin u isto vréme biva, mora biti sadanje, ako se je prije dogodio, prošlo; i u nas.

Nisi restituitur pugna, fortunam cum omnibus, infamiam solus sentiam Liv. VI. 24. Quae sententia testis erit, mihi ne an legionibus vestris pepercerim, quum me seu turpi seu necessaria sponsione obstrinxi. Liv. IX. 8.

2. U drugom slučaju, ako čin u isto vréme biva, mora biti buduće; ako se ima prije svèršiti, nego što ima drugi nastati, onda buduće prošlo; u nas je u oba slučaja jednako; ako je pisac za čin, što se ima dogoditi, siguran da će se dogoditi, mora biti buduće, ako li nije, onda za minuće glagolje metje se sadanje, a za trajuće dionik prošloga tvornoga sa budem itd.

Sin autem omnibus in rebus publicanis obsequemur, funditus eos perire patiemur. Cic. Quint. fr. I. 10. De Carthagine non ante vereri desinam, quam eam esse excisam cognovero. Cic. Sext. VI. 6. Si te interrogavero aliquid, nonne respondebis? Cic. Tusc. I. 17.

Opazka. Ako se ima čin u isto vrême dogoditi, pa ako predje u vezni, mora biti sadanje, ako li ovo nenaznačuje budućnosti, onda *urus sim*; naši sadanje, n. p. *Erit regula, ad quam eorum dirigantur orationes, qui Attice volent dicere.* Cic. off. 7. — *Erit pergratum, si ad me scripseris, tu quid sis factururus, et quid tibi placeat.* Cic. ad. div. IX. 2.

3. Ako ovakova dva buduća čina vise o kojoj izreci, onda se buduće metje ili u sadanje ili u prošlo trajno, a buduće prošlo metje se ili u prošlo ili u predprošlo veznoga, ravnanjuć se po glagolju glavne izreke; naši ostaje kano i gori.

Catilina ait, si id fecerint, postea se in regno illo in libertate aetatem esse acturos. Sall. Cat. 56. (*Catilina dixit, si fecissent*). *Dicebam, quoad metueres, (quoad metues, promittes), omnia te promissurum, simul ac timere desiisses, (simul ac desieris, eris), similem te futurum tui.* Cic. Phil. II. 35.

§. 205.

Za glavnom izrekom *accusativus cum infinitivo*.

1. Ako je u glavnoj izreci sadanje, a u pèrvoj ovisnoj *accusativus cum infinitivo* sadanjega, onda se druga ovisna ravna po glavnoj.

Sed tamen hoc queo dicere, non me quidem iis esse viribus, quibus aut miles bello Punico aut quaestor in Hispania fuerim, aut quadriennio post, quum tribunus militum depugnaui apud Thermopylas. Cic. sen. 10. — *Divitiacus ait, nisi quid in Caesare populoque Romano sit auxilii, omnibus*

Gallis idem esse faciendum, quod Helvetii fecerint, ut domo emigrent, aliud domicilium petant. Caes. b. G. I. 31.

2. Ako je u glavnoj izreci sadanje, a u pèrvoj ovisnoj *accusativus cum infinitivo* prošloga, druga se ovisna ravna po ovom infinitivu.

Num igitur censetis, Themistoclem, quum aetate processisset, qui Aristides esset, Lysimachum salutare solitum esse? Cic. sen. 7.

3. Ako je u glavnoj izreci koje prošlo, a u pèrvoj ovisnoj *accusativus cum infinitivo* sadanjega, druga se ovisna ravna po glavnoj.

*Omnes flentes se ad Caesaris pedes projece-
runt, non minus se id contendere et laborare,
ne ea quae dixissent, enunciarentur, quum
uti ea quae vellent, impetrarent, propterea
quod si enunciatum esset, summum in cruciatum
se venturos viderent. Caes. b. G. I. 31.*

Opazke.

1. Kad pisac tuđe reči u neupravnom govoru navodi, biva kadšto, da se u jednom klupku izrekah glagolji ravnaju po neopredèljenom sadanjega, premda je u glavnoj koje prošlo, a u drugom se opet postupa po navedenih pravilih (vidi §. 278.), n. p. *Vates respondit, profecto iratos deos Vejenti populo illo fuisse die, quo sibi eam mentem objecissent, ut excidium patriae fatale proderet. Itaque quae tunc cecinerit divino spiritu instinctus, ea se nec, ut indicta sint, revocare posse; at tacendo forsitan, quae dii immortales vulgari velint, haud minus, quam celanda effando, nefas contrahi. Sic igitur libris fatalibus, sic disciplina Etrusca traditum esse, ut quando aqua Albana abundasset, tum, si eam Romanus rite emisisset, victoriam de Vejentibus dari: antequam id fiat, deos moenia Vejentium deserturos non esse.*

2. U zapornih se izrekah metje vrěme, koje je piscu shodno, bez obzira na ostale izreke: n. p. *Sophocles ad summam senectutem tragoedias fecit, quod propter studium quum rem familiarem negligere videtur, a filiis in iudicium vocatus est, ut (quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus bonis interdici solet), sic illum quasi desipientem a re familiari removerent iudices.* Cic. sen. 7.

Odsěk drugi.

O n a č i n i h.

Glava 42.

Pojam i značenje načinah.

§. 206.

U svakom jeziku ima više načinah; no samo pokazni, vezni i zapovědni zaděržuju uvěk svoju glagoljnu narav, te mogu vezati predikat sa subjektom. Neopreděljeni i dionici gube kadšto svoju glagoljnu narav, te nemogu bez drugoga glagolja vezati predikata sa subjektom. Ovo je razlika izmedju perva tri i zadnja dva načina.

§. 207.

Pokazni, vezni i zapovědni protežu se na dvě glavne sile našega duha: na um i na volju. Dodajmo komu subjektu predikat u pokaznom, već isti oblik pokazuje, da onu stvar smatramo kano umom poznanu; dodajmo pako vezni ili zapovědni, tim po-

kazujemo, da predikat hoćemo, želimo, dakle da ga voljom shvatjamo, n. p. *tu scribis*, znači: ja znam, da ti pišeš; a *tu scribas* ili *scribe*, ja hoću, da ti pišeš.

§. 208.

Volju možemo izreći na dva načina; hoteć naznačiti, da izpunjenje čina visi upravo o našoj volji, uzimamo zapovjedni; hoteć pako naznačiti, da izpunjenje čina visi ne samo o našoj volji nego i o drugih okolnostih i pogodbah, uzimamo vezni, n. p. *Consules vidento, ne quid res publica detrimenti capiat*; ovdě oboje visi o volji, al ono samo o našoj volji, a ovo i o drugih okolnostih, naime *si fieri possit*, itd. —

Glava 43.

O p o k a z n o m.

§. 209.

Premda je glavno značenje načinah u svakom jeziku jednako, poraba je ipak različita, koja dolazi koje odatle, što je ovaj jezik proveo navedeno značenje točno i doslědno, a onaj nesavěršeno i manjkavo, koje odatle, što ovaj vidi posao uma a onaj posao volje ili naopako. — Zato se za naš i latinski jezik nemogu postaviti jednaka pravila; jer ima mnogo slučajevah, da nam rabi vezni, gdě Latinom pokazni i naopako. S toga valja ovdě navesti slućaje, ²⁵ u kojih se oni od nas razlikuju.

§. 210.

Pokazni se u latinskom jeziku metje:

1. U obćenitih odnosnih izrekah; naši koje pokazni, koje optativ.

Quoquo modo res se habet (bilo kako mu drago), *peto a te, ut tantum Hippiae commodes, quantum tua fides, dignitasque patietur.* Cic. ad. div. XIII. 37. *Qui reipublicae praesunt, quaecunque agunt* (rade no i radili), *ad reipublicae utilitatem referant oportet.* Cic. or. I. 25.

2. U izrekah razstavljenih veznici *sive-sive*; naši optativ ili pokazni.

Veniet tempus mortis et quidem celeriter, sive retractabis, sive properabis. Cic. Tusc. I. 31. *Mala et impia consuetudo est contra deos disputandi, sive ex animo id fit, sive simulate.* Cic. n. d. II. 67. *Illo loco libentissime soleo uti, sive quid mecum ipse cogito, sive quid aut scribo aut lego.* Cic. leg. II. 1.

3. U izrekah, u kojih se naznačuje, da se što mora ili može učiniti pa se nečini; Latini metju s toga pokazni, što uzimaju, da je prilika to učiniti bila, a mi metjemo odnosno, što uzimamo, da se prilika nije upotrebila.

Aut non suscipi bellum oportuit, aut geri pro dignitate populi Romani. Liv. V. 4. *Possum persequi multa oblectamenta rerum rusticarum, sed ea ipsa quae dixi, sentio fuisse longiora.* Cic. sen. 16. *Perturbationes animorum poteram ego morbos appellare, sed non conveniret ad omnia.* Cic. Tusc. III. 10.

4. U izrekah, gdje je glagolj *esse* sa srednjim spolom koga pridavnika; naši odnosno.

Longum est, multorum persequi utilitates. Cic. n. d. II. 64. Si mihi omnes, ut erat aequum, faverent. Cic. Att. II. 1. Si ita putasset, certe optabilius Miloni fuit, dare jugulum P. Clodio, quam jugulari a vobis. Cic. Mil. 11.

5. U izrekah sa *prope*, *paene* itd.; naši ili pokazni ili odnosni.

Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum. Cic, div. VIII. 14. Pons sublicius iter paene hostibus dedit, ni unus vir fuisset. Liv. II. 10.

Opazka. Izreke pod 3. izrazuju se latinskim prošlim trajnim i prošlim; no značenje im je različito; prvomu se mora dodati misao: pa i sada mora; drugomu: pa sad je već kasno, n. p. 1. *Chaldaei oculorum fallacissimo sensu judicant ea, quae ratione atque animo videre debebant. Cic. div. II. 43.* — 2. *Aut non suscipi bellum oportuit.* (Vidi §. 213.)

Glava 44.

O v e z n o m.

§. 211.

Vezni se u latinskom jeziku metje, kad se što izriče, što nedolazi toliko od uma, koliko od volje; n. p. *Edimus, ut vivamus*; ovdě je *edimus* istina, koju nam um kaže, a *vivamus* je želja, volja; u: *edamus, ut vivamus* dolaze oba pojma od volje. — Ovo se nemože na naš jezik doslědno protegnuti, jer je naš vezni nešto nesavěršěn, jer osim pogodbená dva i odnosná dva neimamo više vremenah;

ostala odnošenja izrazuju se u nas koje pokaznim, dodajući mu razne veznike, koje odnosnim ili pogodbenim s raznimi veznici; s toga je nauk o latinskom veznom za naške početnike podosta mučan.

§. 212.

Vezni u obće rabi u ovih slučajevih:

1. Sve što si govornik izriče kano neizvjestno, namišljeno i moguće, kano: naměra, želja, zapověd, savět, predlog, prošnja, dvojba, pozivanje, predpolaganje, izrazuje se veznim.

2. Sve što govornik ili kano tudju misao izriče ili kano svoju, no koje neima sada, već ju je imao.

Ennius non censet lugendam esse mortem, quam immortalitas consequatur. Cic. sen. 20. Hanc perfectam philosophiam semper judicavi, quae de maximis quaestionibus copiose posset ornateque dicere. Cic. Tusc. I. 4.

3. Sve što se neproteže na koji posebni slučaj, već se u obće izrazuje.

Nullum est testimonium victoriae certius, quam quos saepe metueris, eos te victos ad supplicium duci videre. Cic. Verr. II. 5. 26.

4. Kad se izreče vezni, pa se s ovim skopča koja izreka, ako se protegne na onaj vezni, mora biti vezni, ako li ju pisac kano svoje mněnje kano u zaporci navodi, mora biti pokazni, n. p. *Ne legas libros, qui modo delectationi inserviant*, ovdě pisac neveli, da je ovo njegovo mněnje, inače bi morao reći *inserviunt*.

Utinam istum diem videam, quum ista oratio ita libere vagetur, ut etiam in Sicae domum intro-

eat. Cic. Att. 16. 11. (*Hunc diem video, quum vagatur.*) — *Ego ignoro, quemadmodum jam certa provincia consulis sit, quam nec senatus censuit (mněnje pisca) in annum provinciam esse, nec populus jussit. Liv. XXVIII. 40.*

§. 213.

U tako rečenih pogodbenih izrekah uvěk su dvě izreke; jedna izrazuje pogodbu, te je skopčana veznikom *si*, ako, da, kad, druga se odnosi na pogodbu; pèrva se zove pogodbená, druga odnosná. U nas *) se, osim pèrvoga slučaja, ove izreke uvěk jednako izriču, a u latinskom je jeziku velika razlika u značenju i izboru vremenah. Evo pojedinih slučajevah.

1. Ako pisac izrazuje pogodbu, koja jamačno biva ili je bila, ili ako izriče pogodbu, koja niti biva niti je bila, al on ju uzima, kano da biva ili je bila, onda se izrazuje i u nas i u Latinah pokaznim.

Hoc si neque ego, neque tu fecimus, non sivit egestas facere nos. Si turbidas res sapienter tulisti, (nije se dogodilo, ali uzima kano da je), tranquilliora laete feres. Cic. div. VI. 14.

2. Ako se izrazuju pogodba, koja može ili je mogla biti, pa je i nada, da se izpuni, onda se u pogodbenoj izreci metje vezni sada-njega i prošloga, u odnosnoj pokazni; i naši tako.

Si victor Hannibal ad urbem ire pergat, tum demum te consulem ex Africa arcessemus. Liv. XXVIII. 41. Quam orationem si in castris habeatur, aequam futuram puto. Liv. V. 4.

*) U nas se pogodba izriče ponajviše pogodbenim, no sa veznici kad i ako, osim slučaja navedenoga u op. 2. město pogodbenoga uzima se odnosni.

3. Ako je pogodba moguća, no izpunjenje posve neizvjestno ili nejamačno, onda se i u jednoj i u drugoj izreci metje vezni ili sadanjega ili prošloga; u nas pogodbeni s odnosnim.

Quod si deus mihi largiatur, ut ex hac aetate repuerascam, valde recusem. Cic. sen. 23. Me dies, vox, latera deficient, si hoc nunc vociferari velim. Cic. off. I. 31. Si gladium quis apud te sana mente deposuerit, repetat insaniens; reddere peccatum sit, officium non reddere. Cic. Verr. II. 21. Si constitueris, te cuipiam advocatum in rem praesentem esse venturum, atque interim graviter aegrotare filius coeperit; non sit contra officium, non facere, quod dixeris. Cic. off. III. 25.

4. Ako pogodba ili nebiva ili nemože biti, dapače biva protivno, ako je čin sadanji, metje se i u jednoj i u drugoj izreci prošlo trajno veznoga, ako je čin prošao, predprošlo; u nas pogodbeni s odnosnim.

Si aut collegam tui similem Luci Aemili haberes, aut tu collegae tui similis esses, supervacanea esset oratio mea. Liv. XX. 39. Servi mei si me isto pacto metuerent, ut te metuunt omnes cives tui; domum meam relinquendam putarem. Cic. Cat. I. 7. Si Roscius has inimicitias cavere potuisset, viveret. Cic. Rosc. Am. 6. Antiochus si parere voluisset consiliis Hannibalis, propius Tiberi quam Thermopylis, de summa imperii dimicasset. Nep. XXIII. 8.

5. Ako odnosna izreka visi o kojem glagolju, da se njezino odnošenje prama pogodbenoj uzmože izraziti, mora se proměniti izraz: i to ako prelazi u vezni, metje se opisna sprega na *urus*, pa mjesto prošloga trajnoga, metje se sadanje, a mjesto predprošloga, prošlo; ako u neopreděljeni, *urum esse*,

fuisse; ako u tèrpni oblik, valja opisati sa *fore ut* ili *futurum esse* ili *fuisse ut*; izbor vremenah ide u ovom posljednjem slučaju po glavnih pravilih. (Vidi §. 195. 3.)

Is ita cum Caesare egit, si populus Romanus pacem cum Helvetiis faceret, se in eam partem esse ituros atque ibi futuros, ubi eos Caesar constituisset. Caes. b. G. V. 13. Nisi eo ipso tempore quidam nuntii de Caesaris victoria essent allati, existimabant plerique, futurum fuisse, ut oppidum amitteretur. Caes. b. c. III. 101. Neque ambigitur, quin Brutus idem, qui tantum gloriae superbo ex facto meruit, pessimo publico id factururus fuerit, si libertatis immaturae cupidine priorum regum alicui regnum extorsisset. Liv. II. 1.

Opazke.

1. Da li je koja pogodba moguća, nevisi uvèk o životnoj istini, već o volji spisateljjevoj, n. p. *Haec si tecum, ut dixi, patria loquatur, nonne impetrare debeat?* Cic. Cat. I. 8.; domovina nemože govoriti, ali Ciceronu je mnogo do toga, da to uzme kano moguće; pa opet veli isti Ciceron: *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret.* Caecil. 5., ovdě je Ciceronu do toga, da ovo navede kano nemoguće.
2. Ako se pogodba proteže na budućnost, město sadanjega može biti i buduće; n. p. město *si velit-possit* (sada), mogu reći: *si volet, poterit* (u buduće). (Vidi §. 204.)
3. Kad se odnosna izreka tako jamačno izrazuje, da neima dvojbe, da bi se što dogodilo, onda se metje pokazni, n. p. *Praeclare viceramus, nisi spoliatum inermem fugientem Lepidus recepisset Antonium.* Cic. fam. XII. 10. *Frumentum ni tam in tempore subvenisset, pernicioosa fames instabat.* Liv. XXXV. 31. (Vidi §. 210. 3.)

§. 214.

Veznomu pogodbenomu srodan je vezni potencijalni, koji se uvek odnosi na koju pogodbenu izreku, no koja se neizriče, ili što nije izveštna sadržaja ili što se po značenju otajno razumije; n. p. u izreci: *Sic existimes, velim*, odnosi se *velim* na pogodbenu izreku: *si licet*. Ovim *potencijalnim* izreka se netvèrdi jamačno, već se nešto blaže izrazuje. Zato stoji pravilo:

Kad se koja misao neizrazuje jamačno, već se samo uzima kano moguća, pa se odnosi na koju pogodbenu no neizrečenu izreku, metje se u latinskom jeziku vezni: i to sadanje, kad se čin proteže na sadanjost (naški sadanje sa da) ili na budućnost (naški buduće); prošlo, ako se čin u obće izriče bez obzira na sadanjost ili prošlost (naški sadanje odnosno); město predprošloga, koje u ovakovih izrekah nikad nedolazi, metje se prošlo trajno (naški, stajalo samo za se ili město predprošloga, uvek prošlo odnosno).

Ubi istum invenias (ćeš naći), qui honorem amici anteponat suo? (to jest: si forte quaerere voveris) Cic. am. 17. Roges me (da upitaš), qualem deorum naturam esse dicam; nihil fortasse respondeam. Quaeras, putemne talem esse, qualis modo a te sit exposita; nihil dicam mihi videri minus. Cic. n. d. I. 21. Omnibus fere in rebus, et maxime in physicis, quid non sit, citius quam quid sit, dixerim (rekao bi). Cic. n. d. I. 21. Hoc sine ulla dubitatione confirmaverim (tvèrdio bi), eloquentiam rem unam esse omnium difficillimam. Cic. Brut. 6. Injussu signa referunt, moestique (crede-

res victos, bio bi mislio), *exsecrantes nunc imperatorem, nunc navatam ab equite operam, redeunt in castra. Liv. II. 43.*

Opazka. Izbor vremenah ravna se po mislih ili mogućih ili nemogućih i protivnih, pa u tom valjaju pravila, koja smo u prednjem §. naveli; tako valja razmotriti, koja je razlika medju: volo, velim i vellem; volo, hoću, izriče misao kano jamačnu; velim, kano moguću (hotio bi); vellem, kano prošlu moguću (bio bi hotio).

§. 215.

Dvojni se vezni metje, kad se što pita, na što se neočekuje jamačan odgovor, već nešto neizvjestna, mogućega. Izbor se vremenah ravna posve po pravilih u prednjem paragrafu navedenih, samo što se u nas inače prevode; latinsko sadanje prevodi se naškim sadanjim pogodbenim; prošlo, naškim prošlim pogodbenim; latinsko prošlo trajno, koje i ovdě dolazi męsto predprošloga, naškim, ako stoji za se, sadanjim odnosnim, ako męsto predprošloga, prošlim odnosnim.

Quid hoc homine faciat is aut ad quam spem tam perfidiosum, tam importunum animal reservetis? Cic. Verr. I. 16. Quid enumerem artium multitudinem, sine quibus vita omnino nulla esse potuisset? Cic. off. II. 4. Ego tibi irascerer, mi frater? tibi ego possem irasci? Ego te videre noluerim? Cic. Qu. fr. I. 3. Apud exercitum mihi fueris tot annos? forum non attigeris? ab fueris tam diu? Cic. Mur. 9. Ego mihi putarem in patria non futurum locum. Cic. Mil. 34. Putaresne (bi li bio mislio), unquam accidere posse, ut mihi verba deessent? Cic. div. II. 11.

§. 216.

Dopustni se vezni metje, kad se čija misao kano istinita uzima, neprimajuć ju kano svoju. Ovakov vezni ima uza se često *ut, ne,* ili *ut non,* nebrojeć amo vezni s dopustnimi veznici; naški se ili pred dotično vrēme metne: neka ili se uzima za sva vremena optativ.

Vendat aedes vir bonus propter aliqua vitia, quae ipse norit, ceteri ignorent; pestilentes sint et habeantur salubres; ignoretur, in omnibus cubilibus apparere serpentes; male materiatae sint, ruinosae, sed hoc praeter dominum nemo sciat: quaero si haec emptoribus venditor non dixerit, num injuste aut improbe fecerit? Cic. off. III. 13. Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces; sceleris vero crimine, furori parricidii, liceat, Cn. Pompejo mortuo, liceat multis aliis carere. Cic. Lig. 6. — Ne sit sane summum malum dolor; malum certe est. Cic. Tusc. II. 5.

Opazka. O onom, što tko kano istinu dopušta, obično nije osvędočen, da je laž, zato se dopustni vezni izrazuje ponajviše sadanjim i prošlim, no kad je o protivnom osvędočen, uzima se kano i kod popogodbenih izrekah prošlo trajno ili predprošlo, uvęk sa *ut, n. p. Ut rationem Plato nullam afferret, ipsa auctoritate me frangeret. Cic. Tusc. I. 21.*

§. 217.

Optativni se vezni metje, kad se naznačuje želja, da se što dogodi ili nedogodi. Može se uzeti i bez ikojih česticah, no ponajviše dolazi sa *utinam,* niječno: *ne, utinam ne;* kad se izrazuje strah, da se što nedogodi, metje se *dum* ili *dum-*

modo ne. — Želja, koja se može ili se je mogla izpuniti, izražuje se sadanjim i prošlim, koja se nemože ili nije mogla izpuniti, ili se protivno događa ili se je dogodilo, prošlim trajnim i predprošlim; naški se izražuje pogodbenim sadanjim i prošlim, ili za sva latinska vremena, optativom, metjući pred njega shodne čestice: samo, ne.

Utinam modo conata efficere possim. Cic. Att. IV. 6. Utinam huic vere et fideliter auguraverim. Cic. rep. IV. 8. Utinam ego tertius vobis amicus adscriberer. Cic. Tusc. V. 22. Utinam ne Formioni id suadere in mentem venisset. Ter. Form. Act. II. 1. 5. Manent ingenia senibus, modo permaneat studium et industria. Cic. sen. 7. Utinam in Tiberio Graccho Cajoque Carbone talis mens ad rempublicam bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit, profecto nemo his viris gloria praestitisset. Cic. Brut. II. 7.

§. 218.

Zapovédni se vezni metje: 1. kad se komu što naláže, ali blaže nego strogom zapovédju, onda ako je izpunjenje moguće, uzima se druga i tretja osoba sadanjega a u niječnih izrekah ponajviše prošloga, ako je nemoguće ili protivno: prošlo trajno ili predprošlo; 2. kad nagovaramo koga, da što učini, pa i na same sebe nagovaranje protegnemo; naški se za pèrvi slučaj uzima zapovédni, a za drugi pogodbeno sadanje ili prošlo, metjuć pred njega ded, dederemo, dederte, i daj, dajmo, dajte.

Injurias fortunae relinquas. Cic. Tusc. II. 5. Ne transieris Iberum, ne quid tibi rei sit cum

Saguntinis, nusquam te vestigio moveris. Liv. XXI. 44. Nihil incommodo valetudinis feceris. Cic. Att. VII. 8. Nihil ignoveris; nihil gratiae causa feceris; misericordia commotus ne sis. Cic. Mur. 31. Forsitan non nemo vir fortis et acris animi magnique dixerit: Restitisses, repugnasses, mortem pugnans oppetisses. Cic. Sext. 20. Me adjuvarent his in angustiis. Cic. Att. X. 15.

Glava 45.

O veznom u ovisnih izrekah, osobito
o veznom sa veznici.

§. 219.

Vezni se i u ovisnih izrekah metje kano i u glavnih uvěk onda, kad se što naznačuje, što dolazi od volje, pa s toga se neuzima kano izvěstno i jamačno. Odavle slědi, da se vezni onda metje, kada to misao zahtěva. No buduć da vezni u ovisnih izrekah dolazi ponajviše sa veznici, zavladao je krivo mněnje, da veznici zahtěvaju vezni. Mi ćemo se radi kratkoće služiti u ovoj slovnici izrazom: veznici zahtěvaju vezni, no uvěk valja imati pred očima, da vezni može zahtěvati samo neizvěstna misao, nipošto veznici.

§. 220.

Vezni zahtěvaju ovi veznici: *ut, ne, quo, non quod, quin, quominus, utinam (o si), quasi (ac si, tamquam, velut), dummodo (dum,*

modo), *nedum*, *quamvis* (*licet*); povèrh ovih ima još někojih, koji zahtěvaju i pokazni i vezni, naime: *dum*, *quoad*, *donec*, *antequam*, *priusquam* i *quam*. No da se jasnije i točnije prouči značenje i poraba ovih veznikah, treba posebnih i obširnih pravilah, koja evo slěde.

§. 221.

Ut, ne, o ovih veznicih (vidi §§. 266—268).

§. 222.

Quo zahtěva vezni u dva slučaja 1. kad bi se za *ut* imao metnuti ablativ zaimena *is*: *eo* ponajviše pred drugim stupnjem; naški da tim s pokaznim; 2. kad se tik pred njega metne niječna čestica *non*; naški: ne da tim; město *non quo* metje se i *non quod*, a město *non quo non* ili *non quod non* metje se: *non quia non* ili *non quin*; uvěk s veznim; naški: ne da ne ili ne kano da ne ili s pokaznim ili s odnosnim.

Ager non semel aratur, sed novatur et iteratur, quo meliores fetus possit et grandiores edere. Cic. or. II. 30. Ad te literas dedi, non quo haberem magnopere, quod scriberem, sed ut loquerer tecum absens. Cic. Att. VII. 15. Pugiles etiam quum feriunt adversarium, in jactandis cestibus ingemiscunt, non quod doleant animove succumbant, sed quia profundenda voce omne corpus intenditur venitque plaga vehementior. Cic. Tusc. II. 23. Philosophiam mihi Latinis litteris illustrandam putavi; non quia Graecis et litteris et doctoribus percipi non posset. Cic. Tusc. I. 1. Non tam ut prosim causis, elaborare soleo, quam ut ne quid obsim;

non quin enitendum sit in utroque, sed tamen multo est turpius oratori, nocuisse videri causae, quam non profuisse. Cic. or. II. 72.

§. 223.

Quin zahtěva u ovisnih izrekah uvěk vezni; uzima se 1. kad bi zaime odnosno imalo biti u nominativu a za njim slědi *non*; naški se metje zaime odnosno s kojim odnosnim vremenom; 2. kad bi zaime odnosno imalo biti u ablativu, te bi se imalo protezati na čělu prednju izreku, a za njim ide *non*; u nas da ne s kojim odnosnim vremenom; no zapamtiti valja, da se *quin* može metnuti samo za niječnimi izrekami, i to u pěrvom se slučaju mora zanijekati subjekt, a u drugom predikat glavne izreke.

Est fere nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente, quam recta videat. Cic. or. I. 25. Quis est (nemo est), quin cernat, quanta vis sit in sensibus. Cic. Att. II. 7. Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid facete et commode dicant. Cic. Verr. IV. 43.

§. 224.

Kad se u glavnoj izreci zaniječu glagolji, koji znače: dvojiti, uztegnuti se, propustiti, izrazuje se ovisna izreka po onom, što je u gornjem §. rečeno, sa *quin* i veznim; ali onda ima značenje tvěrdeće; u nas se metne sad izreka jestna s pokaznim sad niječna s pokaznim ili s odnosnim.

Homines etiam quum taciti optent quid aut veant, non dubitant, quin dii illud exaudiant. (jestna). Cic. div. I. 37. Aegre abstinent, quin castra oppugnent (niječnom). Liv. II. 45. Milites

aegre retenti sunt, quin oppidum irrumperent (niječnom). *Caes. b. c. II. 13. Ego nihil praetermisi, quin Pompejum a Caesaris conjunctione avocarem* (jestnom). *Cic. Phil. III. 9.*

Opazka. Veznik *quin* nevalja uzeti za upitnu česticu *quin*, zašto ne? Ova se uzima i u upravnom pitanju s pokaznim i u nepravnom s veznim, n. p. *Quin tu urges istam occasionem et facultatem, qua melior nunquam reperietur? Cic. fam. VII. 8. Causae nihil erat, quin secus judicaret de se ipse Quintius. Cic. Quint. 9.* Ovaj se *quin* uzima kadšto i ondě, gdě mi metjemo dapače, n. p. *Credibile non est, quantum scribam die, quin etiam noctibus. Cic. Att. XIII. 26.*

§. 225.

Quominus metje se u onih ovisnih izrekah, koje izrazuju niječnu naměru, kad je u glavnoj izreci koj glagolj, koj znači što preprěčiti; naški: da ne u pokaznom, kadšto i u odnosnom.

Hiemem credo adhuc prohibuisse, quominus de te certum haberemus, quid ageres. Cic. div. XII. 5. Non deterret sapientem mors, quominus in omne tempus reipublicae suisque consulat. Cic. Tusc. I. 38. Ceteris naturis multa externa, quominus perficiantur, possunt obsistere, universam naturam nulla res potest impedire. Cic. n. d. II. 13.

Opazka. Kad su glagolji: preprěčit zanijekani, može stajati i *quin*, n. p. *Remi ne Suessiones quidem deterere potuerant, quin cum Belgis consentirent. Caes. b. G. II. 3.*

§. 226.

Pogodbene prispodobne izreke izrazuju se veznici: *quasi*, (*tamquam* ili *tamquam si*, *ac si* ili *aeque*,

perinde, proinde, non secus ac si, velut si, ut si) i naznačuju, da je čin mogućí, pa s toga stoje uvěk s veznim; izbor se vremenah ravna po onom što je u §. 213. rečeno: naški: kano da s pokaznim.

Quid ego his testibus utor, quasi res dubia aut obscura sit? Cic. Caecil. 4. Tamquam illi ipsi acerbitalis aliquid acciderit, angimur. Cic. Brut. 1. Quae perdifficilia sunt, perinde habenda saepe sunt, ac si effici non possint. Cic. part. 24. Sequāni absentis Ariovisti crudelitatem, veluti si adesset, horrebant. Caes. b. G. I. 32.

Opazke.

1. Kadšto biva, da je u ovisnoj izreci prošlo trajno ili predprošlo, gdje bi po glavnih pravilih imalo biti sadanje ili prošlo, onda se ima uvěk u misli umetnuti koja izostavljena pogodbenā izreka, n. p. *Accusat Cornelii filius, idemque valere debet ac si pater indicaret, t. j. ac valeret, si pater indicaret.*
2. *Quasi*, osobito *quasi vero* ima često ironičko značenje; naški: tobože. *Quasi vero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. Cic. ad. div. III. 7.*

§. 227.

Dummodo, dum, modo, dummodo ne, dum ne, modo ne. O ovih veznicih vidi §. 217.

§. 228.

Nedum, kamo li, nekmo li, zahtěva uvěk vezni, kad se koja misao zaniječe, pa s njom spoji druga, koja se može još manje izpuniti, dakle ju valja još više zanjekati nego pěrvu; město *nedum* stoji kadšto i samo *ne*; naški s pokaznim ili pogodbenim.

Optimis temporibus clarissimi atque amplissimi viri vim tribunitiam sustinere non potuerunt: nedum his temporibus sine judiciorum remediis salvi esse possimus. Cic. Cluent. 35. Vix in ipsis tectis frigus vitatur; nedum in mari et in via sit facile abesse ab injuria temporis. Cic. div. XVI. 8.

§. 229.

Quamvis, licet, vidi §. 111. V.

§. 230.

Od veznikah, koji zahtjevaju sad pokazni sad vezni, pèrvi je *dum*.

1. *Dum* zahteva vezni, kad naznačuje čin, koj nebiva zbilja, već se samo misli, da bi mogao bivati u isto vrëme i tako dugo, dokle i drugi; te se zato slaže samo sa sadanjim i prošlim trajnim, pa u ovom slučaju znači ono što latinski: *ut interea*; naški se metje; dok, dokle, sa shodnim vremenom pokaznoga.

Iratis aut subtrahendi sunt ii, in quos impetum conantur facere, dum se ipsi colligant, aut rogandi orandique sunt, ut, si quam habent ulciscendi vim, differant in tempus aliud, dum defervescat ira. Cic. Tusc. IV. 35. Die insequenti quieverere milites, dum praefectus urbis vires inspiceret. Liv. XXIV. 2.

2. *Dum* zahteva pokazni, kad naznačuje čin, koj zbilja biva i traje ili samo u isto vrëme, ili u isto vrëme i tako dugo, dokle i drugi; u pèrvom slučaju metje se u latinskom uvek sadanje, u drugom prošlo trajno, kadšto i-prošlo; u nas uvek prošlo vrëme, osim ako ima u jednoj i drugoj izreci sadanje historičko.

Mulier dum pauca mancipia retinere vult, fortunas omnes perdidit. Cic. Caecil. 17. Dum ego in Sicilia sum, nulla statua dejecta est. Cic. Verr. II. 66. Dum ea in colloquio geruntur, Caesari nuntiatum est, equites Ariovisti propius tumulum accedere. Caes. b. G. 1, 46. — Dum is in aliis rebus erat occupatus, qui summam rerum administrabant, erant interea, qui suis vulneribus mederentur. Cic. Rosc. Am. 32. Hoc feci dum licuit; intermisi, quoad non licuit. Cic. Phil. III. 13.

§. 231.

Quoad se metje, kad se naznačuje, da něšto biva, dok drugi čin nastane; ako se naznačuje, da nastaje takov čin, koji pisac samo želi da nastane, metje se vezni; ako se pako naznačuje, da se je čin, koji nastaje, zbilja dogodio ili dogadja, uzima se pokazni. O izboru vremenah vidi §. 203, 4, naški: dok s pokaznim.

Ea vero continebis, quoad ipse te videam. Cic. Att. XIII. 21. Quoad perventum sit eo, quo sumta navis est, non domini est navis, sed navigantium. Cic. off. III. 32. Equites finem sequendi non fecerunt, quoad praecipites hostes egerunt. Caes. b. G. V. 17. Epaminondas ferrum usque eo in corpore retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Boeotios. Nep. Ep. 9.

§. 232.

Donec zahtěva vezni, kad se u ovisnoj izreci naznačuje uzrok ili razlog onoga, što se u glavnoj veli; pokazni, kad se naznačuje samo vrěme; naški: dok, dokle s pokaznim. O izboru vremenah u jednom slućaju vidi §. 203, 4.

Donec se slaže kano i *quum* (vidi §. 234), osim što u prošlom trajnom i predprošlom dolazi uvěk s veznim; sadanje se s njim malo kad uzima, a prošlo samo u pokaznom.

Elephanti nihil sane trepidabant, donec continenti velut ponte agerentur, urgentes inter se trepidationis aliquantum edebant, donec quietem ipse timor circumspectantibus aquam fecisset. Liv. XXI. 28. Usque eo timui, ne quis de mea fide atque integritate dubitaret, donec ad rejiciendos judices venimus. Cic. Verr. I. 6.

§. 233.

Antequam i *priusquam* zahtěvaju vezni, kad ovisna izreka naznačuje něku pogodbu ili uzrok glavne; a pokazni, kad naznačuje samo vrěme; naši: prije nego ili prije nego što s pokaznim. Napose valja zapamtiti:

- a) sadanje dolazi s ovimi veznici i u veznom i u pokaznom;
- b) prošlo trajno i predprošlo ponajviše u veznom;
- c) prošlo ponajviše u pokaznom;
- d) buduće nedolazi s ovimi veznici, město njega stoji: sadanje pokaznoga ili veznoga; buduće prošlo stoji po svom glavnom značenju.

Tragoedi quotidie, antequam pronuntient, vocem cubantes sensim excitant. Cic. or. I. 59. Dabo operam, ut istuc veniam, antequam plane ex animo tuo effluo. Cic. div. VII. 14. Causam suscepisti antiquior em memoria tua: quae causa ante mortua est, quam tu natus esses. Cic. Rab. 9. Antequam isti de meo adventu audire potuissent, in Macedoniam ad Planciumque perrexi. Cic. Planc. 41. Usque eo animadverti, judices, eum jocari atque

alias res agere, antequam Chrysogonum nominavi.
Cic. Rosc. Am. 22.

§. 234.

Quum je poglavito vremeni veznik, te se odnosi prama *tum*, kano *dum* prama *interea*; *quum* naznačuje čas, a *dum* protezanje u vremenu. No *quum* je u latinskom jeziku tečajem vremena steklo mnogo značenjah, te děluje na izbor načinah, pa s toga ej teško sve slučaje u pravila stěrpiti. Al i glede *quum* valja pravilo, kad naznačuje samo vrěme, da zahtěva pokazni, kad pako kakov uzrok, vezni; u nas se *quum* kad naznačuje vrěme, prevodi sa: kad; kad pako uzrok, osim s prošlim trajnim i predprošlim, gdě se prevodi i sa kad, kojim shodnim uzročnim veznikom uvěk s pokaznim. Al ob ovom vezniku valja zapamtiti i ova posebna pravila:

1. Kad *quum* naznačuje uzrok, zahtěva vezni u svih vremenih.

Quum sit in nobis consilium, ratio, prudentia, necesse est, deum ipsa haec habere majora. Cic. n. d. II. 31. — *Ingens numerus erat captivorum, quos Hannibal venundabat, quum a suis non redimerentur.* Liv. XXIV. 50.

2. Kad ima *quum* dopustno značenje, zahtěva vezni; naški premda s pokaznim.

Quum omnibus virtutibus me affectum esse cupiam, tamen nihil est, quod malim, quam me et gratum esse et videri. Cic. Planc. 33. *Homines, quum multis rebus infirmiores sint, hac re maxime bestiis praestant, quod loqui possunt.* Cic. inv. I. 4.

3. *Quum* kad naznačuje samo vrěme, zahtěva pokazni u svih vremenih.

Quanto hosti facilius fuit abire, quum procul essemus, quam nunc, quum in cervicibus sumus. Liv. XLIV. 39. Tum quum respublica vim et severitatem desiderabat, vici naturam et vehemens fui. Cic. Mur. 3. Tum quum in Asia res magnas permulti amiserant, scimus Romae solutione impedita fidem concidisse. Cic. l. M. 7.

4. Kad je *quum* u glavnoj izreci (vid. §. 203, 5.) metje se uvěk pokazni.

Dies haud multi intercesserant, quum ex Leontinis legati praesidium finibus suis orantes venerunt. Liv. XXIV. 28. Caedebatur virgis civis Romanus, quum interea nullus gemitus audiebatur. Cic. Verr. II. V. 62.

5. U prošlom trajnom i predprošlom zahtěva *quum* ponajviše vezni s toga, što Latini uzimaju da naznačuje vrěme no i uzrok zajedno.

Zenonem, quum Athenis essem, audiebam frequenter. Cic. n. d. I. 21. Itaque quum ex senatus consulto consules magistratu se abdicassent, interrex creatur M. Furius Camillus. Liv. V. 31.

6. Kad glagolj mora biti u prošlom trajnom ili predprošlom, ako *quum* i nenaznačuje uzroka. već samo da su se oba čina skupa dogodila, uzima se vezni; ako su se čini dogodili u isto vrěme, n. p. u isti dan, měsec, godinu, ali ne skupa, onda se metje pokazni.

Quum inambularem in Xysto et essem otiosus domi, Marcius ad me Brutus venit. Cic. Brut. 3. Quum civitas in opere ac labore assiduo reficiendae urbis teneretur, interim Q. Fabio dies dicta est. Liv. VI. 1. Quum ad aliquod oppidum venerat, eadem lectica usque in cubiculum deferebatur. Cic. Verr. II. V. 11.

7. Kad su dvě izreke, a jednom se izriče koja misao u obće sa *quum*, a drugom na pose sa *tum*, ako *quum* naznačuje samo vrěme, zahtěva pokazni, ako li ujedno i uzrok, vezni.

Quum plurimas et maximas amicitia commoditates contineat, tum illa nimirum praestat omnibus, quod bona spe praelucet in posterum. Cic. am. 7. Quum multis in rebus negligentia plectimur, tum maxime in amicis deligendis et colendis. Cic. Att. 22.

Glava 46.

O veznom u odnosnih izrekah.

§. 235.

Odnosna zaimena i odnosni prislovi neděluju na izbor načina, nego misao, koju izrazuju; i zato ako se izrazuje što jamačna, izvěstna, metje se pokazni, izrazuje li se što neizvěstna, namišljena, uzima se vezni. No da se mogu ovakovi slučaji točno poznati, potrebna su posebna pravila.

§. 236.

Kad je odnosno zaima město veznikah *quum* i *ut*, zahtěva vezni. U nas kad stoji odnosno město *ut*, metje se ponajviše samo da bez odnosnoga, no može se metnuti i odnosno i da, što nije prosto u Latinah, no prevodi se i samim da ili samim odnosnim zaimenom s kojim odnosnim vremenom a kad stoji město *quum*, izrazuje se uzročnim veznikom.

Tarquinio quid impudentius, qui (quum) bellum gereret cum iis, qui non tulerant ejus superbiam. Cic. Tusc. V. 12. Sequutae sunt tempestates, quae (ut)

et nostros in castris continerent et hostem a pugna prohiberent. Caes. b. G. IV. 34. Litterae posteritatis causa repertae sunt, quae (ut) subsidium oblivioni esse possent.

Opazka. Kad *qui* ima dopustno značenje, može se slagati s pokaznim i s veznim po onom, što je o dopustnih veznicih rečeno, n. p. *Egomet, qui (etsi) sero Graecas literas attigissem, tamen quum Athenas venissem, complures sum ibi dies commoratus. Cic. or. I. 18. Intelliges aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, esse additum. Cic. div. III. 13.*

§. 237.

Kad se odnosno zaime proteže na čin, koj se nije dogodio, već se samo u misli uzima, da se ima dogoditi, metje se vezni.

Est consulendum paci, quae nihil sit habitura insidiarum. Cic. off. I. 11. Quae est conditio pacis, in qua ei, cum quo pacem facias, nil concedi potest? Cic. Phil. XII. 5. Nonne satius est mutum esse, quam dicere, quod nemo intelligat? Cic. Phil. III. 9.

Opazka. Latini uzimaju što kano namišljeno, gdje se nam vidi jamačno, osobito ako odnosno ide za neopredeljenim i veznim, kojimi se naznačuje što namišljena, jer se onda odnosna izreka smatra kano dio onih izrekah, pa se metje vezni, n. p. *Earum rerum, quibus abundaremus, (koje smo u izobilju imali) exportatio, et earum, quibus egeremus, invectio nulla esset, nisi his muneribus homines fungerentur. Cic. off. II. 3, 13. Tanta in Hortensio memoria erat, ut, quae secum commentatus esset, ea sine scripto verbis iisdem redderet, quibus cogitavisset. Cic. Tusc. I. 49.*

§. 238.

Ako odnosna izreka visi o niječnoj, pa ako naznačuje što jamačna, metje se pokazni; ako li

što namišljena, vezni; u nas sad pokazni sad odnosni; — ako li odnosna izreka visi o kojoj obćenito niječnoj, kano: *nullus, nemo, quis est, quotusquisque est* itd., metje se uvek vezni, jer je onda stvar uvek namišljena, nikad jamačna; u nas uvek koje odnosno vreme.

Germani neque Druides habent, qui rebus divinis praesint. Caes. b. G. VI. 21. In tanta paupertate decessit, ut vix reliquerit, qui efferretur. Nep. III. 3. — Nemo est orator, qui se Demosthenis similem esse nolit. Cic. op. gen. or. 2. Quis est, qui utilia fugiat? Cic. off. III. 28. Nullum est animal praeter hominem, quod habeat notitiam aliquam dei. Cic. leg. I. 8. Quotusquisque est, qui optimi cujusque hominis auctoritatem magni putet? Cic. Tusc. 41.

Opazke.

1. Ako ob ovakovoj veznoj izreci visi još koja odnosna izreka, metje se u vezni, izražavala što jamačna ili namišljena, n. p. *Neque adhuc hominum memoria repertus est quisquam, qui mortem recusaret eo interfecto, cujus se amicitiae devovisset. Caes. b. G. III. 22.*
2. U pokaznom stoje u navedenom slučaju oni izrazi, za koje Latini neimaju jedne reči, već ju moraju obširnije opisati, n. p. *Asia tam opima et fertilis est, ut multitudine earum rerum quae exportantur, (iznos) facile omnibus terris antecellat. Cic. Man. 6, — Efficiatur ab oratore, nec ne, ut ii qui audiunt (slušatelji) ita afficiantur, ut orator velit, vulgi assensu et populari approbatione judicari solet. Cic. Brut. 49.*

§. 239.

Ako glavna izreka neima točno opredeljena subjekta, već stoje obćeniti izrazi: *sunt, inveniuntur, pauci sunt* itd., onda se u odnosnoj izreci metje

pokazni, ako pisac onim obćenitim izrazom razuměva poznane, jamačne subjekte; vezni, ako ih ili nepozna, ili mu nije naměra, da ih kano poznate navede; u nas uvěk pokazni, n. p. *multi sunt poëtae, quos ego legi*; ovdě misli na izvěstne pěsnike; a, *quos ego legerim*, ovdě se nemisli na ovoga ili onoga pěsnika.

Sunt, qui duos tantum in sacro monte creatos tribunos esse dicant. Liv. II. 33. Plures auctores invenio, qui Romanos Horatios vocant. Liv. I. 24. Erant, qui fama majus bellum cum Antiocho quam difficultate rei arbitrarentur. Liv. XXXVII. 58. Sed sunt nonnullae disciplinae, quae propositis bonorum et malorum finibus officium omne pervertunt (ovdě misli na Epikuree i njihov nauk). Cic. off. I. 2, 5.

Opazka. Ako se onim obćenitim izrazom i misle izvěstni subjekti, stoji u odnosnoj izreci vezni, ako pisac hoće da ublaži svoj sud, navodeć stvar kano moguću; naški pokazni sa možebiti, n. p. *Nonnulli sunt in hoc ordine, qui aut ea quae imminent non videant, aut ea quae vident, dissimulent. Cic. Cat. I. 12.*

§. 240.

Ako se u glavnoj izreci navodi subjekt ili objekt, a u odnosnoj se naznačuje něšto, što na nje bitno spada, što njihovu narav ili značaj sačinja, metje se obično vezni; ako li na njih bitno nespada, već se navodi što zato, da se od drugih razlikuju, metje se pokazni; naški uvěk pokazni.

At ille homo violentus, qui hanc consuetudinem libere dicendi excluderet, inimicitias mihi denuntiavit. Cic. Phil. V. 7. Intueri potestis eos, qui cum

senatu cum bonis omnibus rempublicam afflictam excitarent, reos esse. Vox mea iis potissimum serviat quorum opera et mihi et vobis et populo Romano restituta est. Cic. Sext. 1. Ea est Romana gens, quae victa quiescere nesciat. Liv. IX. 3. Sapientia est una, quae moestitiam pellat ex animis. Cic. Fin. I. 13.

§. 241.

Ako se izreče glavna izreka, a u odnosnoj navede čin, koj obično biva, metje se ili pokazni ili na gèrèku vezni: s tom opazkom, da se za sadanjim vezni malo kad uzima, no za kojim prošlim, ponajviše; naški pokazni trajúćega glagolja.

Qui semel peccavit in gestu, non continuo existimatur nescire gestum. Cic. or. I. 27. Suevi quotannis singula milia armatorum bellandi causa ex finibus educunt; qui domi manserint, se atque illos alunt. Caes. b. G. IV. 1. Sed qui prima illa initia aetatis integra atque inviolata praestitisset, de ejus fama ac pudicitia nemo loquebatur. Cic. Coel. 5. Gallorum magistratus quae visa sunt occultant; quaeque ex usu judicaverint, produnt. Caes. b. G. VI. 20.

§. 242.

Ako se odnosnom izrekom izreče čin, koj pisac dopušta kano istinit, premda ga kano takova nepriznaje, to jest, ako je izreka odnosna jednaka veznomu dopustnomu, metne se vezni; naški uvèk pokazni sa *možebiti*.

Duo tempora inciderunt, quibus aliquid contra Caesarem Pompejo suaserim. Cic. Phil. II. 10. Multa

in silva Hercynia genera ferarum nasci constat, quae reliquis in locis visa non sint. Caes. b. G. VI. 25. Aut totum est negandum, quod in argumentatione adversarius sumserit, si fictum aut falsum esse possis docere, aut redarguenda ea, quae pro verisimilibus sunt assumpta. Cic. part. or. 12.

Opazka. U vezni se metje odnosna izreka, kad se njom steže sud na znanje ili izkustvo pisca; sa *qui, quae, quod*, stoje uvěk vezni, a sa *quatenus, quoad*, i *quantum* ponajviše pokazni; naši uvěk pokazni; n. p. *Epicurus se unus, quod sciam sapientem profiteri est ausus. Cic. fin. III. 1. Ex oratoribus Atticis antiquissimi sunt, quorum quidem scripta constant, Pericles et Alcibiades. Cic. or. II. 22.*

Glava 47.

O veznom u neupravnih pitanjih.

§. 243.

Upravno je pitanje, koje nevisi o nikakovu glagolju; neupravno, koje visi.

§. 244.

Upravno pitanje stoji u pokaznom, kad se pita za nešto jamačna, izvěstna; pita li se što, što se može dogoditi, metje se vezni (vidi §. 215).

Tarquinius rex interrogavit: estisne vos legati oratoresque missi a populo Collatino, ut vos populumque Collatinum dedetis? Liv. I. 28. — Cur non

confitear, quod necesse est? Cic. Planc. 7. Quid videatur ei magnum in rebus humanis, cui aeternitas omnis totiusque mundi nota sit magnitudo? Cic. Tusc. IV. 17.

§. 245.

Neupravno pitanje metje se uvěk u vezni; naški pokazni; ova pitanja nestoje nikad bez upitnih česticah.

Qualis sit animus, ipse animus nescit. Cic. Tusc. I. 22. Non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. Cic. Att. IV. 16, 10. Quaeritur, natura an doctrina possit effici virtus. Cic. top. 21.

§. 246.

Ako se neupravno pitanje neizriče upitnimi česticami, već ako misao zahtěva, da se metnu upitni veznici *ne, nonne, num*, glagolj se metje u vezni, a za veznike valjaju pravila navedena (§. 111, IX.)

Videte, num dubitandum vobis sit, omni studio ad id bellum incumbere. Cic. Man. 7. Lacedaemonii Philippo minitante quaesiverunt, num se etiam mori esset prohibiturus. Cic. Tusc. V. 14. Publilius iturusne sit in Africam et quando ex Aledio scire poteris. Cic. Att. XII. 24. Quum esset ex eo quaesitum, Archelaum Perdiccae filium nonne beatum putaret. Cic. Tusc. V. 12.

Opazke.

1. Město navedenih upitnih veznikah metje se i *si*, kad se što izreče glagoljem pa se umetne u misli izreka: da se izkusi, onda *si*; naški bi li, nebi li; n. p. *Hostes praesidia custodiasque ad ripas Ligeris disponere coeperunt, si ab re frumentaria Romanos excludere*

possent. Caes. b. G. VII. 37. Hannibal elephantos in primam aciem induci jussit, si quem injicere ea res tumultum ac pavorem posset. Liv. XXVII. 14.

2. O razstavnih neupravnih izrekah valjaju pravila navedena (§. 111. IX).

Glava 48.

I. O zapovědnom upravnom.

§. 247.

Zapovědni se děli na upravni i neupravni; onaj je ako nevisi o glagolju, ovaj ako visi. Upravni ima dva oblika: slabiji: lege, jači: legito.

Opazka. Priscian, gramatik latinski, misli, da se slabim oblikom izrazuje zapověd, koja se ima sada izvèřiti, a jačim, koja se ima u buduće izpuniti; pa zato je i uveo razliku izmedju zapovědnoga sadanjega i budućega. Ali ovo je mněnje krivo; jer svaki je zapovědni jednak budućemu, jer naznačuje čin, koj se ima tek dogoditi; pa se u ovom smislu oba jednako uzimaju; razlika je dakle samo u slabijoj i jačoj zapovědi. Evo priměrah:

Adestote animis, qui adestis corporibus. Cic. Sull. 11. In censum si jam censor es, de proavo multum cogitato. Cic. ad. div. III. 11. Si haec impediēt aliquis, ferte sermonibus et multiplicatē fata bella. Liv. IV. 5.

§. 248.

Kad se izrazuje: savět, prošnja, zapověd, metje se zapovědni slabiji, u niječnih izrekah *ne*, a kad se spoji sa *et*, ne metje se *neque*, već *neve* ili *neu*.

Magna vis est in virtutibus; eas excita, si forte dormiunt. Cic. Tusc. III. 17. O Jupiter, serva obsecro nobis haec bona. Ter. Eun. V. 9. 19. Tum tu insiste audax hostium muris. Liv. V. 16.

Opazke.

1. Kad se savět, prošnja, i zapověd silnije izriče, metju se pred glagolj: *fac, cura ut*, a u niječ-nih izrekah: *cave ne, noli*; naški: *daj da, i nemoj*; - pěsnici metju město *cave ne: sperne, mitte, fuge, parce*; n. p. *Cura ut quamprimum venias. Cic. ad div. IV. 10. Nolite arbitrare, iudices, hominum illum impetum et conatum fuisse. Cic. Sulla. 27.*
2. Kad se gori navedene misli vèrlo silno izriču, metje se buduće, te naznačuje, da će se stvar bez dvojbe izpuniti, n. p. *Europa abstinete, Asiaque omni quae cis Taurum est, discedite, pro impensis deinde in bellum factis 15000 talentum dabitur. Liv. XXXVIII. 45.*
3. Sve ove načine može čověk još silnije izreći, metnuv pred nje zaimena osobna, a još silnije, metnuv pred zaimena, *at, vero*; n. p. *Tu vide, quid suscipias. Cic. div. XI. 3. — At tu pater deum hominumque hinc saltem arce hostes. Liv. I. 12.*

§. 249.

Kad se navodi zakon, ili stroga zapověd ili zabrana, metje se zapovědni jači; naški neka sa sadanjim.

Divis omnibus pontifices, singulis flamines sunt o, virginesque vestales in urbe custodiunt ignem fori publici sempiternum. Cic. leg. II. 8.

§. 250.

Kad se u odnosnoj izreci ostavlja komu prosto što učiniti ili ostaviti, onda se metje zapovědni jači, u nas zapovědni.

Haec si vobis non probabuntur, vestram iniquitatem accusatote, qui ex me ea quaesieritis, quae ego nescirem. Cic. or. I. 48. Nisi intellexeritis, nullum esse officium, quod non Capitonis scelus atque perfidia violarit, virum optimum eum esse judicatote. Cic. Rosc. Am. 38.

II. O zapovědnom neupravnom.

§. 251.

Kad zapověd koja visi o glagolju, onda se metje uvěk vezni sa *ut* ili bez njega, niječno: *ne*, ili dionik budućega tèrpnoĝa sa *esse*, niječno *non*.

In senatu plerique Scipionis sententiam sequuntur, ut ante certam diem Caesar exercitum dimittat. Caes. b. c. I. 2. Divico ita cum Caesare agit, ne committeret, ut is locus ubi constitissent, ex calamitate Romana nomen acciperet. Caes. b. G. I. 13. Caesar statuit classem esse expectandam. Caes. b. G. III. 14.

Glava 49.

O neopreděljenom.

§. 252.

Neopreděljeni naznačuje činjenje glagolja kano abstraktan pojam, te se razlikuje od samostavnika, što se čin izrečen neopreděljenim uvěk

proteže na koj subjekt, dočim se samostavnik u obće uzima. Zato 1. zahtěva neopreděljeni padež svoga glagolja (*uti temporibus*), 2. označuje se prislovi ne pridavnici (*sapienter uti temporibus*), 3. naznačuje vrěme činjenja prama drugomu činu, pa s toga ima tri vremena, sadanje, prošlo i buduće.

Opazka. Neopreděljeni sadanjega nenaznačuje da čin biva kad pisac piše, već da biva u isto vrěme s drugim glagoljem u izreci, zato može stajati sa svakim vremenom; isto tako i prošloga naznačuje čin, koj se je sbio prije glagolja u glavnoj izreci; buduće naznačuje čin, koj se ima tek dogoditi prama glagolju u glavnoj izreci, zato mogu sva tri vremena neopreděljenoga stajati sa svakim vremenom; n. p. *Dicunt, eum venire, venisse, venturum esse; dicebant, dixerunt ili dixerant, eum venire, venisse, venturum esse; dicent ili dixerint, eum venire, venisse, venturum esse.*

§. 253.

Ako je piscu do toga, da u těrpnom obliku razliku pravi izmedju čina, koj je u prošlosti trajao, i koj se u prošlosti svěršio, za ono pěrho uzima dionik prošloga těrpnoga sa *esse* a za ovo drugo sa *fuisse*.

Apud Platonem est, omnem morem Lacedaemoniorum inflammatum esse cupiditate vincendi (upravno: *Omnis mos inflammatus erat*). *Cic. off. I. 19. Certiorem te faciunt, simulacrum Dianae Africani nomine positum fuisse* (upravno: *positum fuit*). *Cic. Verr. IV. 36.*

Opazka. Ako je čin, koj se naznačuje neopreděljenim, počeo bivati prije glagolja glavne izreke, no ako se proteže do sadanjosti, město *esse* metju se glagolji: *teneri, haberi, possideri*; n. p. *scio*,

urbem obsessam teneri, jer *obsessam esse* značilo bi, da je bio obsjednut, a sad da više nije.

§. 254.

Kako se ima postupati s neopredjeljenim u pogodbi u odnosnih izrekah (vidi §. 213. 5).

§. 255.

Neopredjeljeni budućega tvornoga i terpnoga opisuje se i sa: *futurum esse (fore) ut*, a za ovim *ut* ide vrēme po pravilih (§§. 199—205) naznačenih. Ovo opisanje valja uvek uzeti, kad glagolj neima supina.

Video te velle in coelum migrare et spero fore, ut contingat id nobis. Pompejus in concilio dixerat prius, quam concurrerent acies, fore, ut exercitus Caesaris pelleretur.

§. 256.

Svako ime, koje bi s opredjeljenim glagoljem stajalo u nominativu, stoji s neopredjeljenim u akuzativu; u nas ime stoji ili s neopredjeljenim u nominativu ili u inštrumentalu, ili se opiše sa da, postavljajuć latinski akuzativ u nominativ; *accusatorem esse*, biti tužitelj ili tužiteljem; *Deum posse*, da Bog može itd.

§. 257.

Neopredjeljeni se uzima kano samostavnik srednjega spola u dva padeža, u nominativu i u akuzativu.

Neopredjeljeni uzima se kano subjekt u nominativu, kad se o njegovu činjenju što izriče; naši valjaju pravila navedena u gornjem §.

Bene sentire recteque facere satis est ad bene beateque vivendum. Cic. div. VI. 1. Invidere non cadit in sapientem. Cic. Tusc. III. 10. Consulem fieri valde utile Mario videbatur. Cic. off. III. 20. Docto et erudito homini vivere est cogitare.

Opazka. Neopreděljeni se smatra kano subjekt kod svih neosobnih glagoljah i izrazah; kano *decet, libet, manifestum est, utile est itd.* (Vidi §. 260.)

§. 258.

Neopreděljeni stoji kano objekt u akuzativu u obće s prelaznimi glagolji, kad se oba činjenja na isti subjekt protežu. Ako je s ovakim neopreděljenim koje ime kano predikat, stoji uvek u nominativu; u nas isto, samo što se ime predikativno može postaviti i u nominativ i u instrumental. Ovakovi glagolji jesu, koji naznačuju: običavati, směti, moći, morati, početi, želiti, zaključiti, htěti, nastojati; u nas ove posljednje dvě vèrsti opisuju se sa *da*.

Vincere scis, Hannibal, victoria uti nescis. Liv. XXII. 51. Antium me ex Formiano recipere cogito. Cic. Att. II. 9. Miltiades Chersonesi manere decrevit. Nep. Milt. 2. Aelius Stoicus esse voluit, orator autem nec studuit unquam, nec fuit. Cic. Brut. 56. Beatus esse sine virtute nemo potest. Cic. n. d. I. 18.

§. 259.

Ako se ovakovu neopreděljenomu dodaje koj izvěstni subjekt, tako da glavni glagolj ima jedan a neopreděljeni drugi subjekt; onda se ovaj po-

slědnji subjekt metne u akuzativ, pa ovakova se izreka zove: *accusativi cum infinitivo*, te rabi i kano subjekt i kano objekt glavnoga glagolja. U nas se *accusativus cum infinitivo*, kad je objekt, tako prevodi, da se subjekt, koj je u latinskom u akuzativu, metne u nominativ, a město neopreděljenoga shodno vrěme pokaznoga sa da; n. p. *scio, te emere*; znam, da kupuješ; *scio, te emisse*, znam, da si kupio; *scio, te empturum esse*, znam, da ćeš kupiti: isto biva i u těrpnom obliku; kad je ova izreka subjekt, onda valjaju u nas pravila navedena u §. 257.

§. 260.

Izreka *accusativi cum infinitivo* uzima se, kad se njom hoće da naznači subjekt komu god glagolju; ovakovi glagolji jesu svi neosobni izrazi.

A Deo mundum necesse est regi. Cic. n. d. II. 30. Omnibus bonis expedit, salvam esse rempublicam. Cic. Phil. XIII. 8. Parvi refert, vos publicanis amissis vectigalia postea victoria recuperare. Cic. Man. 7. Accusatores multos in civitate esse, utile est, ut metu contineatur audacia. Cic. Rosc. Am. 20. Scipio nihil difficilius esse dicebat, quam amicitiam usque ad extremum vitae diem permanere. Cic. am. 10. 10. Facinus est vinciri civem Romanum; scelus, verberari; prope parricidium, necari. Cic. Verr. V. 66.

Opazke.

1. Město *acc. c. inf.* metje se s glagolji: *necesse est, oportet i licet* često i vezni bez *ut*, n. p. *Qui se metui volent, a quibus metuentur, eosdem*

metuant ipsi necesse est. Cic. off. II. 7. Animus oportet tuus te judicet divitem, non hominum sermo, neque possessiones tuas. Cic. part. VI. 1. Quoniam semel suscepti, licet hercule undique omnes in me terrores impendeant, succurram atque subibo. Cic. Rosc. Am. 11.

2. Ako je uz *licet* dativ osobe, onda stoji uz njegov infinitiv i predikativno ime u dativu; i u nas; n. p. *Licuit esse otioso Themistocli. Cic. Tusc. I. 15. Mihi negligentis esse non licet. Cic. Att. I. 17. 16.* Nego može biti i akuzativ.
3. Město ovoga *acc. c. inf.* metje se kadšto *ut*, no onda se mēnja značenje (vidi §. 266. op.).

§. 261.

Izreka se *acc. c. inf.* uzima, kad se njom hoće da naznači objekt koga mu drago glagolja, a ponajviše za glagolji naznačujućimi znanje, izvěštjivanje ili ćutjenje.

Lapidum conflictu elici ignem videmus. Cic. n. d. II. 9. Ego ne utilem quidem arbitrari esse nobis futurarum rerum scientiam. Cic. div. II. 9. Tantum quisque laudat, quantum se posse sperat imitari. Cic. or. 7. Undique omni ratione concluditur, mente consilioque divino omnia in hoc mundo ad salutem omnium administrari. Cic. n. d. II. 5. Ego me Phidiam esse malle, quam vel optimum fabrum lignarium. Cic. Brut. 73. Mos est hominum, ut nolint, eundem pluribus rebus excellere. Cic. Brut. 21. Nonne hunc summo supplicio mactari imperabis? Cic. Cat. I. 11. Audet Canulejus proloqui, se delectum haberi prohibitorum. Liv. IV. 2. Gaudeo id te mihi suadere, quod ego mea sponte feceram. Cic. Att. XV. 27. Utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse et animo valuisse. Cic. ad div. VII. 1.

Minime miramur, te tuis praeclaris operibus lactari. Cic. ad div. I. 7.

Opazke.

1. Za svimi ovimi glagolji može biti *ut*, a za glagolji naznačujućimi kakovo čutjenje i *quod*, al onda se neuzima objekt glagolja, već se izrazuje koja druga misao: naměre, posljedice, zapovědi itd. ili uzroka; glagolj dakle nećini, da se izabere ovaj ili onaj naćin, no misao, n. p. *scripsit mihi, filio proficisci licere*, ovdě je objekt; no: *scripsit mihi, ut filio proficisci liceret*; ovdě je prošnja; tako i: *gaudeo, te venisse, i gaudeo, quod venisti*; ovdě je uzrok, a ondě objekt glagolja *gaudeo*.
2. U nas se kadšto već u glavnoj izreci navede subjekt ovisne predlogom za ili o, n. p. Za Cicerona govore, da je bio slavoljuban; u latinskom valja ovaj subjekt metnuti u akuzativ, a u ovisnoj izreci nevalja ponavljati zaimena; n. p. *Ciceronem ferunt laudis cupidum fuisse*, nipošto: *de Cicerone ferunt, eum* itd. Isto valja i onda, kad ono što je po mišljenju subjekt, u ovisnoj izreci u drugom kojem padežu dolazi; n. p. město: *De Dionysio tradunt, summam fuisse ejus in victu temperantiam*, valja reći: *Dionysii summam fuisse in victu temperantiam tradunt*. Iznimakah od ovoga pravila ima věrlo malo, i to samo onda, ako se je subjekt već imenovao, pa se opet kano poznan navodi; onda se uvěk opisuje izrekom: što se tiće, n. p. *De Antonio, jum ante tibi scripsi, non esse eum a me conventum. Cic. Att. XV. 1.*
3. Ako se u izreci *acc. c. inf.* sastanu dva akuzativa, jedan subjektivan drugi objektivan, pa nije moći razabrati, koj je subjektivan, valja izreku pretvoriti u těrpnu, te akuzativ subjektivni metnuti u ablativ sa *a* ili *ab*, n. p. *Ne fando quidem auditum est, crocodilum aut ibim aut felem violatum (esse) ab Aegyptio. Cic. n. d. I. 29.* zato je pogrěšna ova izreka, koju navodi Cicero kano proroćanstvo Apolinovo: *Ajo, te Aeacida Romanos vincere posse. Cic. div. II. 56.*

4. Kad se s glagolji hotjenja: *volo, nolo, malo, cupio, jubeo, veto, prohibeo, sino, patior*, nenavodi subjekt, koj ima što činiti, metje se neopreděljeni tèrpnoga; pa to s glagolji *jubeo, veto, impero, prohibeo, sino* ponajviše i biva; *impero*, kad se navodi subjekt, koj ima što činiti, uzima za sobom uvěk *ut*; ostali glagolji mogu uzeti neopreděljeni i tvornoga i tèrpnoga oblika. — Ako se pako nenavodi subjekt, koj zapověda, glagolji se *jubeo, veto, impero i prohibeo*, metju u tèrpní oblik, a subjekt izreke *acc. c. inf.* neprelazi u akuzativ, već ostane u nominativu, pa se složi s glagolji; dakle se neveli: *jubetur, me occidi*, nego: *occidi jubeor. Jussus es remuntiari consul*; zapovědano je, da te izaberu konzulom; Cic. Phil. II. 32. *In lautumias Syracusanas, si qui publice custodiendi sunt, deduci imperantur. Cic. Verr. V. 27.* — S ovimi se glagolji može i *ut* uzeti no vèrlo rědko, pa sa *studeo, sino, patior* samo pėsnički, sa *jubeo* samo onda, kad znači: odobriti, zaključiti; sa *volo* vèrlo rědko, sa *nolo* nikad.
5. U izreci *acc. c. inf.* subjekt nevalja izostaviti, osim zaimena *me, te, se, nos, vos*, kad je i u glavnoj izreci iz drugoga uzroka isti akuzativ; n. p. *puderet me dicere non intellexisse*; město *me non intellexisse. Cic. n. d. I. 39.*

§. 262.

Izreka *acc. c. inf.* metje se, kad se koja rěč u glavnoj izreci tako tumači, da se samo navodi, što se onom rěčju rozuměva, pa joj se ta izreka dodaje kano priděvak; n. p. *hoc te unum admoneo, te mihi promississe.*

Hoc illud est praecipue in cognitione rerum salubre et frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri. Liv. praef. — Revertor ad illud, quod mihi in omni hac

oratione est propositum, omnibus malis rempublicam illo anno esse confectam. Cic. Sext. Haec benignitas reipublicae etiam est utilis, reddimi e servitute captos, locupletari tenuiores. Cic. off. II. 18.

§. 263.

Izreka *acc. c. inf.* metje se, kad se tko čemu čudi ili s česa žalosti, pa se uzima kano uzklik, kojim se ujedno pita; ovakovi se uzkllici mogu izreći i sa *ut*; naški se oboje prevodi sa da upitnim načinom.

Te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrimis et sordibus! idque fieri mea culpa! Cic. ad div. XIV. 2. Tene tibi potissimum istas partes depoposcisse. Cic. Rosc. Am. 34. Te ut ulla res frangat. Cic. Cat. I. 9. Victamne ut quisquam victrici patriae praeferret. Liv. IV. 2.

§. 264.

U svih onih slučajih, gdje stoji *acc. c. inf.* kano objekt, ako se u glavnoj izreci nenavodi koj izvestni subjekt, već ako se porad toga glagolj metje u tèrpni oblik, ovakov se glagolj neuzima nikad neosobno, već osobno, to jest, subjekt izreke *acc. c. inf.* nemetje se u akuzativ, već ostaje u nominativu, pa s njim se slaže i onaj tèrpni glagolj i infinitiv; naški se ovakovi glagolji uzimaju uvijek neosobno. Zato se neveli: *dicitur, me hoc fecisse*, nego: *hoc fecisse dicor*.

Non ita generati a natura sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videamur. Cic. off. I. 29. Tu mihi videris, Eruci, una mercede duas res assequi velle. Cic. Rosc. Am. 29. Romulus Amulium regem interemisse fertur. Cic. rep. II.

3. *Luna solis lumine collustrari putatur. Cic. div. II. 43. Oppressa (esse) domus Caesaris nuntiabatur. Cic. Mil. 24.*

Opazke,

1. Ona vremena ovih glagoljah, koja su sastavljena sa dionikom prošloga tèrpnoga i budućega tèrpnoga; zatim glagoljem *memoror*, metju se malone uvèk neosobno; n. p. *Athenienses artium studiosissimos fuisse, dictum est*, i *Athenienses artium studiosissimos fuisse dicendum est*.
2. Ovi se glagolji metju osobno, kad znaèe, da se tako glasa, da je glas pukao; dolazi li s njimi osoba, kojoj se što javlja, ili bolje rekuè, gube li ovi glagolji znaèenje, da je glas pukao, onda se metju neosobno, n. p. *De hoc, Verri dicitur, habere eum perbona toreumata. Cic. Verr. IV. 18. Vere etiam illud dicitur, perverse dicere homines perverse dicendo facillime consequi. Cic. or. I. 33. Hoc vere dicitur, parva esse ad beate vivendum momenta ista corporis commodorum. Cic. fin. V. 24.*
3. Ako za izrekom *acc. c. inf.*, koja se s ovakovim tèrpuim glagoljem osobno uzima, dodje još koja izreka *acc. c. inf.* ova se metne neosobno, n. p. *Ad Themistoclem quidam doctus homo accessisse dicitur, eique artem memoriae pollicitum esse se traditurum. Cic. or. II. 74. Mihi non videbatur quisquam esse beatus posse, quum in malis esset; in malis autem sapientem esse posse, si essent ulla corporis aut fortunae mala. Cic. Tusc. V. 8.*
4. Neopredèljeni *posse* uzima se i kano neopredèljeni budućega; *spes erat, pueros mergi posse*, (Liv.) isto tako uzima se i *potuisse*, mèsto *futurum fuisse ut* u odnosnoj izreci; n. p. *Equidem Platonem existimo, si genus dicendi foreuse tractare voluisset, gravissime et copiosissime potuisse dicere. Cic. off. I. 1.*

Glava 50.

O načinu, kojim se izriču ovisne izreke sa
ut i quod.

§. 265.

Buduć da se izreke, koje se inače izriču *acc. c. inf.*, s nekom malom proměnom značenja mogu izreći i sa *ut* i sa *quod*, i budući da se naško da prevodi sad sa *acc. c. inf.*, sad sa *ut*, od potrebe je navesti ovdě posebna pravila.

§. 266.

Ut zahtěva uvěk vezni, te se metje, kad se u ovisnoj izreci naznačuju posljedice onoga, što se je u glavnoj reklo, pa bilo za kojim mu drago glagoljem, u niječnih izrekah metje se *ut non*.

Talis est ordo actionum adhibendus, ut in vita omnia sint apta et convenientia. Cic. off. I. 14. Splendor vester facit, ut peccare sine summo rei-publicae periculo non possim. Cic. Verr. II. 1. 8. Sol efficit, ut omnia floreat et in suo quaeque genere pubescant. Cic. n. d. II. 15. Impetrabis a Caesare, ut tibi abesse liceat et esse otioso. Cic. Att. IX. 2, I. Omne animal se ipsum diligit ac, simul ut ortum est, id agit, ut se conservet. Cic. fin. II. 11.

Opazka. Izreka se smatra kano posljedice pa izriče se sa *ut* i za neosobnimi glagolji koji znače: biva, dogadja se, preostaje, slědi. Ovo valja dobro pamtit. da se nepoměša sa *acc. c. inf.* (§. 260.)

§. 267.

Ut se metje, kad se naznačuje naměra, prošnja, zapověd, savět, predlog, zakon, pa bilo za kojim mu drago glagoljem; u niječnih izrekah metje se ne, ako se niječe čěla izreka, niječe li se samo koja rěč u izreci, što biva ponajviše u oprěkah, onda se metne ut non, pa non se postavi tik pred rěč, koja se niječe.

Romani ab aratro adduxerunt Cincinnatum, ut dictator esset. Cic. fin. II. 4. Eos hortatus est, ne causae communi salutique deessent. Cic. Verr. II. 4. 63. Infer patriae bellum, ut a me non ejectus ad alienos, sed invitatus ad tuos isse videaris. Cic. Cat. I. 9. Decrevit quondam senatus, ut L. Opimius consul videret, ne quid respublica detrimenti capiat. Cic. Cat. I. 12. Peto, non ut decernatur aliquid novi, sed ne quid novi decernatur. Cic. ad div. II. 7.

Opazka. Za svimi ovimi glagolji može biti i *acc. c. inf.*; al onda je piscu samo do toga, da navede objekt onoga glagolja, a sa *ut* do toga, da navede gori navedene misli. Izbor dakle budi jednoga budi drugoga visi ponajviše samo o volji pisca; ovu je razliku kadšto težko pogoditi, ali kano što svaka stvar visi ponajviše o věžbanju, tako i ova; izbrazjanje glagoljah nedotiče, dapače stvar sve više zaměrsuje.

§. 268.

Ut se metje, kad se tako tumači koja rěč glavne izreke, da se uzmože pitati: u čem sastoji njezina narav.

Matronis gratiae actae honorque additus, ut earum sicut virorum post mortem solennis laudatio

esset. Liv. V. 15. Epistolae proprium est, ut is, ad quem scribitur, de aliqua re certior fiat. Cic. Quint. fr. I. 1. 1. — Duo summe tenuit, ut et rem illustraret disserendo, et animos eorum qui audirent, voluptate devinceret. Cic. Brut. 80. Negavit, moris esse Graecorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. Cic. Verr. I. 26.

Opazka. Za svimi ovakovimi glagolji može biti i *acc. c. inf.* (vidi §. 262); al onda je piscu do toga, da navede samo subjekt, ili objekt onih glagoljah, a ovdě da navede rečenu misao, n. p. *Negavit, moris esse Graecorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. Cic. Verr. I. 26. Mos erat patrius Academiae, adversari semper omnibus in disputando. Cic. or. I. 18.* Istina, da je ovdě više putah teško pogoditi razliku izmedju *ut* i *acc. c. inf.* al to se može postići najprije i malone jedinò marljivim učenjem latinskih klasikah.

§. 269.

Quod se prevodi naškim što i jer da (§. 111, IV.) i zahtěva pokazni, kad pisac što navodi, što se je dogodilo ili o čem je sam osvědočen; nije li se dogodilo ili nije li sam osvědočen o istini, već navodi kano tudje mněnje, onda zahtěva *vezni*.

§. 270.

Quod se metje, kad se navodi uzrok onoga, što se je u glavnoj izreci reklo, pa bilo za kojimi mu drago glagolji.

Gratulor tibi, quod e provincia salvum te ad nos recepisti. Cic. ad div. XIII. 73. Vetus illud Catonis admodum scitum est, qui mirari se ajebat, quod non rideret haruspex, haruspicem quum vidisset. Cic. ad div. II. 24. Quod spiratis, quod

vocem mittitis, quod formas hominum habetis, indignantur. Liv. IV. 3. Angit te, quod abes a tuis tam diu. Cic. ad div. VI. 4. 3. Praeclare in epistola quadam Alexandrum filium Philippus accusat, quod largitione benevolentiam Macedonum consecetur. Cic. off. II. 15.

Opazke.

1. Uzrok se naznačuje i drugimi uzročnimi veznici, al sa *quod* onda, kad se uzrok smatra kano mněnje ili svoje ili tudje.
2. Za glagolji, koji naznačuju koje čútjenje, može biti i *acc. c. inf.*; ali onda je piscu samo do toga, da navede objekt onoga glagolja, a ovdě do toga, da navede uzrok; izbor dakle izmedju oba načina visi o volji pisca; kad se pako ima uzeti jedno kad drugo, to se može postići ponajviše marljivim učěnjem latinskih klasikah.

§. 271.

Quod se metje, kad se u ovisnoj izreci navodi čin, o kojem se u glavnoj sud izriče.

Quod Silius te cum Clodio loqui vult, potes id mea voluntate facere. Cic. Att. XII. 30. Bene facis, quod me adjuvas. Cic. Tusc. III. 4.

§. 272.

Quod se metje, kad se u ovisnoj izreci koja rěč glavne tako tumači, da se navodi samo uzrok ili sud.

Hoc cecidit mihi peropportunum, quod transactis jam meis partibus ad audiendum Antonium venistis. Cic. or. II. 4. Me una consolatio sustentat, quod tibi a me nullum pietatis officium defuit. Cic. Mil. 36. Vitium est, quod quidam

nimis magnum studium in res obscuras conferunt. Cic. off. I. 6. Hoc uno praestamus vel maxime feris, quod exprimere dicendo sensa possumus. Cic. or. I. 8. Quam te velim cautum esse in scribendo, ex hoc conjicito, quod ego ad te nec haec quidem scribo, quae palam in republica turbantur. Cic. Qu. fr. III. 9.

Opazka. Iz onoga što je rečeno, svatko može uviditi, da se reč koja može protumačiti i sa *acc. c. inf.* i sa *ut* i sa *quod*, no svako od ovih ima svoje posebno različno značenje; koj način valja izabrati, nevisi o glagolju, već o misli, koju pisac hoće da izreče, jer za istim glagoljem može biti sve troje. Istina, da neki glagolji zahtevaju, da se izreče ova, nipošto koja druga misao, ali kad to biva, može se naučiti jedino čitanjem klasikah.

Glava 51.

O neupravnom govoru (*oratio obliqua*).

§. 273.

Neupravni je govor, kad pisac navodi tuđe reči, ne kano što ih je onaj izrekao, već samo u pripovjedanju; n. p. Cicero reče: ja sam spasio domovinu, ovo je upravni govor, jer ovdě se navode reči upravo onako, kako ih je Cicero izgovorio; a Cicero reče, *da je spasio domovinu*, ovo je neupravni govor, jer nisu upravo Cicero-nove reči.

§. 274.

Sve izreke, na koje prelazi činjenje prelaznoga glagolja glavne izreke, prelaze po onom što je jur

rečeno (§§. 258, 261) u *acc. c. inf.*; ovaj se naški prevodi sa da ili kako i glagoljem opredeljenim.

Opazka. Kadšto prelaze u *acc. c. inf.* i one izreke (pa i odnosne), na koje neprelazi činjenje koga naročito izrečenoga glagolja; u ovom slučaju valja uvek u misli umetnuti shodan glagolj: *ait*, itd., koj je izostavljen, n. p. *Consōlans filiam Ambustus bonum animum habere jussit: eosdem propediem domi visuram (ajebat) honores, quos apud sororem videat. Liv. VI. 34. Consulis alterius nomen invisum civitati fuit; nimium Tarquinius regno adsuesse. Liv. II. 2. Heraclea, uxor Zoippi, orare institit, ut puellis saltem parcerent, a quibus etiam hostes iratos abstinere (ajebat). Liv. XXIV. 26.*

§. 275.

Sve ovisne izreke, koje pisac u ime druge koje osobe izriče, prelaze u vezni; ako li pisac sred drugih izrekah, koje je u ime druge koje osobe izrekao, koju izreku sám od svoje strane izrazi, ova stoji u pokaznom; naški neima nikakve proméne.

Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod praeter modum justus esset (ovaj uzrok navodi pisac u tudje ime)? *Cic. Tusc. V. 36. Cato mirari se ajebat, quod non rideret haruspex, haruspicem quum vidisset. Cic. div. II. 24. Caesar hortatus est milites, ne ea graviter ferrent, quae accidissent. Caes. b. c. III. 73. — Caesari nuntiatur, Sulmonenses, quod oppidum a Corfinio septem millium intervallo abest, cupere ea facere quae vellet.* (pèrvo govori pisac u svoje ime, drugo u ime Sulmonacah) *Caes. b. c. I. 18.*

Opazka. Ako pisac izriče svoju prijašnju misao, koje sada više neima, uzima se vezni; n. p. *Haec una con-*

solatio mihi occurrebat, quod neque tibi amicior quisquam quam ego sum, posset accedere. Cic. ad. div. III. 2.

§. 276.

Sve izreke, koje bi se inače imale izreći zapovédnim, prelaze u neupravnom govoru u vezni ponajviše bez *ut*.

Cicero legatis praecepit: studium conjurationis vehementer simulent; ceteros adeant, bene polliceantur. Sall. Cat. 41.

§. 277.

Sve upitne izreke, buduć da u neupravnom govoru vise o glagolju te se imaju smatrati kano nepravna pitanja, prelaze u vezni; ako li nisu prava već retorička pitanja, prelaze u *acc. c. inf.*

Caesar, quum animadvertisset, trepidare suos, graviter eos incusavit: quid tandem vererentur? aut cur de sua virtute aut de ipsius diligentia desperarent? Caes. b. G. I. 40. Caesar legatis Helvetiorum ita respondit: si veteris contumeliae oblivisci vellet, num etiam recentium injuriarum memoriam deponere posse? Caes. b. G. I. 14.

§. 278.

O izboru vremenah u ovisnih izrekah valjaju ista pravila, koja smo u §§. 199—205 naveli, s tom samo iznimkom, da se u izrekah navedenih §. 276 i §. 205. op. 1. město sadanjega i prošloga može postaviti i prošlo trajno i predprošlo i naopako.

Cicero legatis praecepit: studium conjurationis vehementer simulent; ceteros adeant,

bene polliceantur. Sall. Cat. 41. — Proinde aut cederent animo atque virtute genti toties ab se victae, aut itineris finem sperent campum interjacentem Tiberi ac moenibus Romanis Liv. XXI. 31.

Opazka. Glede porabe zaimenah valja zapamtiti, da se u nepravnom govoru, ako se zaima proteže na subjekt prijašnje izreke, uzimaju uvěk zaimena povratna ili *ipse*. (vidi §. 185.)

Glava 52.

O d i o n i c i h.

§. 279.

Dionici su po svojem obliku uvěk glagoljni pridavnici, te su razna spola, sklanjaju se, dapače kadšto i stupnjuju, kano i ostali pridavnici; no po značenju srodajji su glagolju nego ostali glagoljni pridavnici, jer naznačuju trajanje, prošlost i budućnost činah, a oni samo svojstvo stvarih i zahtěvaju padež, koj i glagolji, od kojih su postali.

Opazka. Někoji su dionici posve izgubili svoju glagoljnu narav, te se smatraju kano čisti pridavnici, kano: *patiens, diligens, doctus, ornatus* itd.

§. 280.

Kad pisac hoće da dva čina u jedan stopi, metne jedan čin u dionik, to jest: jedan onaj čin uzima dio ovoga jednoga, a drugi drugi dio istoga čina, pa s toga se i zovu dionici; n. p. smije se i govori,

ova dva čina hoću da stopim u jedan, zato postavim smije se u dionik: smijué se, pa po tom uzima ovaj dionik pol čina, a govori polovicu.

§. 281.

Dionici imaju u latinskom jeziku tri vremena: sadanje (samo u tvornom), prošlo i buduće. Odložni glagolji imaju sva tri dionika, samo što dionik budućega těrpnoga ima i u ovih glagoljah těrпно značenje. — Dionik sadanjega naznačuje, da čin biva u isto vréme s glagoljem glavne izreke; prošloga, da biva pred njim; a budućega, da biva za njim, pa zato mogu stajati sva tri vremena dionika sa svimi vremenima opreděljenoga načina; n. p. *ridens hoc dicit; ridens hoc dicebat, dixit, dixerat; ridens hoc dicet; studia neglecta jacebant; studia neglecta jacebunt* t. j. *negligentur et jacebunt*. Zato kad mi latinski dionik prevodimo opreděljenim glagoljem, valja ga prevesti uvěk prama glagolju glavne izreke; n. p. *ridens dixit*, nevalja reći: smije se i reče, već smijao se je i rekao; *ridens dicet* = smijati će se i reći; *studia neglecta jacebunt*, nevalja prevesti: znanosti su zanemarene, i ležati će, već: znanosti će se zanemariti i ležati. itd.

§. 282.

Što je rečeno o latinskih dionicih, valja i o naših s proměnom, da mi metjemo dionik samo ondě, gdje stoji město zaimena odnosnoga, u svih drugih slučajih služimo se gerundijem, koj je različit od latinskih gerundijah, jer ima značenje posve dionično samo što se nesklanja i što neima spola,

već se uzima uvěk u nominativu. Latinski dionik budućega, neimajuć ga u svom jeziku, prevodimo uvěk opreděljenom izrekom dākako uvěk shodnim načinom. Latinski dionik prošloga těrpnoga, ako ima tvorno značenje, kano što je u *abl. absolutnom*, prevodimo gerundijem prošloga tvornoga, inače ili gerundijem ili dionikom prošloga těrpnoga. Buduć da naš glagolj trajući neima gerundija prošloga tvornoga, a minući neima sadanjega tvornoga, zato ako neimamo shodnoga glagolja, prevodimo latinski dionik sadanjega gerundijem sad sadanjega sad prošloga tvornoga.

§. 283.

O značenju i porabi različitih dionikah povèrh onoga, što smo jur rekli, valja i ovo zapamtiti.

Mnogi dionici prošloga od odložnih glagoljah imaju i tvorno i těrпно značenje. Ovako se i u Ciceronu nalaze u těrpnom značenju ovi dionici: *commitatus, complexus, confessus, dimensus, mentitus, expertus, interpretatus, meditatus, pactus, partitus, testatus, auspicatus, commentatus, contestatus, despicatus, detestatus, blanditus, exsecratus, mensus, opinatus, perfunctus, periclitatus, populatus, stipulatus*. No glede ovoga valja zapamtiti, da Cicero običava uz ovakov dionik metnuti još koj dionik těrpnoga od tvornoga glagolja; n. p. *populatus atque vexatus, dimensus atque descriptus*. — Ali ovakovi se dionici vèrlo rědko uzimaju za tvorenje ostalih těrpnih vremenah glagoljem *sum*; isto tako i u *ablativu absolutnom*; zato se za ovim nevalja povoditi; dakle ne: *Gallia populata est*, Galija je opustošena, niti *depopulato agro*, ili *adepta libertate*.

Opazka. Někogi dionici prošloga od glagoljah odložnih uzimaju se u značenju dionika sadanjega; kano uvěk: *ratus*, često: *veritus*, *usus*; isto tako i dionici poluodložnih: *fishus*, *diffishus*, *solitus*, kadšto i *ausus* i *gavishus*.

Dionik sadanjega tvornoga uzima se uvěk sa glagolji, koji naznačuju opažanje osětjali; kano *cognosco*, *video*, *audio*, i sa glagolji, kojimi se koja osoba navodi u govoru, kano *facio*, *induco*, *finco*; u těrpnom obliku uzima se uvěk neopreděljeni. Ako li se onimi glagolji: *audio*, *video*, *cognosco* itd. naznačuje opažanje *duhom* a ne osětjali, metne se uvěk neopreděljeni. U nas sa glagolji čuti itd metne se ili neopreděljeni ili se napravi izreka sa gdě, a s glagolji *induco*, navodim itd. metne se dionik sadanjega, ili izreka sa gdě.

Non audivit Alexander Draconem loquentem, sed est visus audire. Cic. n. d. II. 68. Adolescentium greges Lacedaemone vidimus ipsi incredibili contentione certantes. Cic. Tusc. V. 27. Tiresiam poetae nunquam inducunt deplorantem coecitatem suam. Cic. Tusc. V. 39. Plato facit mundum construi a Deo atque aedificari. Cic. n. d. I. 8. Audio, alterum tria praedia possidere. Cic. Rosc. Am. 6.

§. 284.

Premda se naši gerundiji u porabi ponajviše slažu s latinskimi dionici, nije ipak moći navesti obćenitih pravilah za njihovu porabu, jer često biva, da je način govora za dva srodna slučaja ustrojio dva različita načina: gerundijalni i opreděljeni; pa na ovo valja da se obazre, koj hoće da što iz latinskoga na naš jzik prevede; zato neka děrži,

da kano svako pravilo, tako ima i ovo několik iznimakah.

§. 285.

Premda je istina, da se latinski dionici metju město odnosnih zaimenah i několik veznikah, u nauku ipak o slogu latinskem navode se točna pravila, kad se ima uzeti ovaj kad onaj način. Ovdě ćemo samo navesti, město kojih se česticah može uzeti dionik, i kako valja s tim postupati.

§. 286.

Latinski se dionici uzimaju 1. u umetnutih izrekah město zaimena odnosnoga; 2. u ovisnih izrekah naznačujúc vrěme město veznikah: *quum, dum, postquam, si, quia, quamquam*; 3. u uzporodnih izrekah město *et*; 4. město naškoga glagoljnoga samostavnika; 5. naznačujúc naměru; 6. naznačujúc moranje i odredjenje.

Prosta dionična izreka může se uzeti samo onda, kad subjekt ovisne izreke dodje i u glavnoj u kojem mu drago padežu.

Postupa se pako ovako: odnosno se zaimi ili veznik izostavi, opreděljeno se vrěme metne u shodan dionik, (vidi §. 281) i složi se u svačem s řečju, na koju se proteže, pa ovo se oboje metne u padež, koj zahtěva glagolj glavne izreke, a zaimi, koje u glavnoj izreci zastupa město subjekta dionične izreke, izbacuje se; u nas se ovako postupa samo onda, kad dionik ima zastupati město odnosnoga zaimena; inače se postupa ovako: opreděljeno se vrěme metne u shodan gerundij, koj se neměnja, a zaimi glavne izreke, ako ima stajati u nominativu, izbaci se, ako li u kojem drugom padežu, metne se u onaj

padež, koj zahtěva glagolj; n. p. Vuk žderuě ov-
cu, nadju ga pastiri; *lupum vorantem ovem
inveniunt pastores.*

§. 287.

1. Dionik se metje město odnosne izreke, no sa-
mo onda, kad je zaime odnosno u nominativu;
n. p. *praetor, qui ab omnibus efflagitatus est:
praetor, ab omnibus efflagitatus;* no *praetor,
quem omnes aversantur,* nemože se izraziti dioni-
kom; naški se ovdě postupa posve po latinskom
jeziku.

*Est enim lex nihil aliud, nisi recta et a numine
deorum tracta ratio, imperans honesta, pro-
hibens contraria. Cic. Phil. XI. 12. Misericordia
est aegritudo ex miseria alterius, injuria labo-
rantis. Cic. Tusc. IV. 18. Pisistratus primus Ho-
meri libros, confusos antea, sic disposuisse di-
citur, ut nunc habemus. Cic. or. III. 34. Horatius
Cocles ausus est rem, plus famae habituram ad
posterios, quam fidei. Liv. II. 10.*

2. Ako se zaime odnosno proteže na rěč sa zai-
menom pokaznim ili na samo pokazno zaime, ovo se
u dioničnoj izreci i u Latinah i u nas uvěk izbacuje.

*Odiosum sane genus hominum, officia ex-
probrantium (t. j. eorum hom. qui expro-
brant.) Cic. am. 20. Male parta (ea quae
sunt male parta) male dilabuntur. Cic. Phil. II. 27.*

Opazka. *Is qui* nepretvara se rado u dionik, i to ni-
pošto onda, kad se koj samostavnik opisuje (vidi
§. 203. 2.) n. p. *ii qui audiunt* (nipošto *audientes*)
město *auditores*. Zatim 1. za partitivnimi broj-
nici i pridavnici, kano: *unus, alter, aliquot,
omnes, nemo* itd.; dakle: *omnia, quae ad
victum cultumque pertinent* (nipošto *omnia per-*

tinencia). 2. u izrekah, kojimi se što razlikuje, opisuje, n. p. *Pittacus ille, qui septem sapientium numero est habitus. Nep. Thras. 4. Flumen est Arar, quod in Rhodanum influit. Caes. b. G. I. 12. Subtilitate, quam Atticam appellant, delectantur. Cic. Brut. 17.*

§. 288.

Dionik se metje u ovisnih izrekah mĕsto veznikah: *quum, quia, dum, postquam, si, quamquam.*

Mundum efficere moliens deus (quum moliretur) terram primum ignemque jungebat. Cic. Tim. 4. Dionysius tyrannus, cultros metuens tonsorios, candente carbone sibi adurebat capillum (quia metuebat) Cic. off. II. 7. M. Curio, ad focum sedenti (dum sedet), magnum auri pondus Samnites quum attulissent, repudiati sunt. Cic. sen. 16. Dionysius tyrannus, Syracusis expulsus, Corinthus pueros docebat (postquam expulsus est). Cic. Tusc. III. 12. Non potestis, voluptate omnia dirigentes (si dirigitis) aut tueri aut retinere virtutem. Cic. fin. II. 22. Risus interdum ita repente erumpit, ut eum cupientes tenere nequeamus (quamvis cupiamus). Cic. or. II. 5. 8

Opazke.

1. Kad dionik stoji mĕsto navedenih veznikah, moĝe uz njega zaimo pokazno stojati, n. p. *Quid posset iis (sc. Pompejo, Crasso, Caesari) esse lactum, ex itus suos cogitantibus? Cic. div. II. 9.*
2. Kad stoji dionik mĕsto *si*, onda se mĕsto *si non*, metje samo *non*; *nisi* stoji cĕlo uz dionik, no samo onda, kad je glavna izreka nijeĉna; n. p. *Non mehercule mihi, nisi admonito, venisset in mentem (nisi admonitus essem). Cic. or. II. 42.* Ako je glavna izreka jestna: onda se *nisi* metje s opredĕljenim vremenom.

3. Kašnji pisci metju uz dionik i dopustne veznike, mi metjemo **i**, no Cicero ih nemetje nikad, već u drugoj izreci metje *tamen*, ako to jasnoća zahtěva, n. p. *Ingratus est injustusque civis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum. Cic. Marc. 10.*

§. 289.

Dionik se metje město opreděljenoga vremena sa slědećim *et*; od spojenih glagoljah valja manje važni, to jest ponajviše pěrvu izreku postaviti u dionik; ako su tri takove izreke, u pěrve se dvě metje dionik i spoji veznikom *et*; u nas se u ovom slučaju metje věro rědko gerundij ili dionik.

Grues quum loca calidiora petentes mare transmittunt, trianguli efficiunt formam (petunt et transmittunt). Cic. n. d. II. 49. Sunt sidera, quae infixa coelo non moventur. Cic. Tim. 10. Albutio illud ipsum non accidisset, si in republica quiescens (si quievisset et) Epicuri legibus paruisset. Cic. Tusc. V. 37.

§. 290.

Latini metju dionik prošloga těrpnoga i budućega těrpnoga, gdě mi uzimamo glagoljni samostavnik sa objektom ili izreku uzročnu sa što.

Lacedaemoniis nulla res tanto erat damno, quam disciplina Lycurgi, cui per septingentos annos assueverant, sublata, (ukinutje ustava, ili što su ukinuli ustav). Liv. XXXVIII. 34. Major ex civibus amissis dolor, quam laetitia fuis hostibus fuit. Liv. III. 22. Poena violatae religionis justam recusationem non habet. Cic. leg. II. 15. Ab oppugnanda Neapoli Hannibalem absterruere conspecta

moenia (od obsědanja Napulja — pogled bedemah).
Liv. XXIII. 1.

Opazka. Cicero se ovimi dionici vèrlo rědko služi, tim više Livij, koj kadšto pretěruje, kano: *culpa claudis forte Gallico bello acceptae*, město: *si forte acciperetur*. *Liv. V. 36.*

§. 291.

Livij i kašnji pisci uzimaju dionik budućega tvornoga, da naznače naměru; no bolji ga pisci uzimaju samo, da naznače budućnost čina.

Ad prima signa veris Hannibal in Etruriam ducit, eam quoque gentem aut vi aut voluntate adjuncturus. Liv. XXI. 58. Darius pervenerat ad Arbelavicum, nobilem clade sua facturus. Curt. IV. 9. 9. Themistocles apud senatum Lacedaemoniorum liberrime professus est, si suos legatos recipere vellet, quos Athenas miserant, se remitterent, aliter illos nunquam in patriam recepturi (budućnost čina). *Nep. II. 7.*

§. 292.

Dionik budućega těrpnoga ima, kad se sastavi s glagoljem *esse* u svih vremenih, pověrh toga u nominativu i (u izreci *acc. c. inf.*) u akuzativu samo značenje moranja; naški u jestnih izrekah: mora ili treba, u niječnih: nevalja U ostalih padežih ima značenje i moranja i sadanjega ili budućega těrpljenja. u nas kad znači: moranje, prevodi se sa: mora ili treba; inače kad naznačuje sadanje těrpljenje, samostavnikom glagoljnim, kad buduće sa ima ili postaviv imati u dionik sadanjega. Ako se navodi čineća osoba, u ablativ sa *a*, ili *ab*.

Cognoscite aliud genus imperatorum, sane diligenter retinendum et conservandum. Cic.

Verr. V. 20. Syphācem regem in triumpho Scipionis ductum Polybius, haudquaquam spernendus auctor, tradit. Liv. XXX. 45. Ab adolescentia mihi suasi, nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi laudem atque honestatem, in ea autem persequenda, omnia pericula mortis atque exilii parvi esse ducenda. Cic. Arch. 6. Aliquando isti principes et sibi et ceteris populi Romani universi auctoritati parendum esse fateantur. Cic. Man. 22. Aguntur bona multorum civium, quibus est a vobis consulendum. Cic. Man. II.

Opazke.

1. Neprelazni glagolji mogu se uzeti samo u 3. osobi jednobroja sa *est*. Zajtěvaju padež svoga glagolja. No od glagoljah: *utor, fruor, fungor, potior, vescor*, uzima se ovaj dionik, kano i od prelaznih, n. p. *Expetuntur autem divitiae tum ad usus vitae necessarios, tum ad perfruendas voluptates. Cic. off. I. 8. Justitiae fruendae causa. Idem off. II. 12.*
2. Ovakov neosobni izraz uzima se kadšto i od prelaznih glagoljah, ako imaju uza se koj objekt, n. p. *Longam aliquam viam confecisti, quam nobis quoque ingrediendum est. Cic. sen. 2.*
3. U niječnih izrekah prevodi se ovaj dionik kadšto sa moći, n. p. *Vix credendum erat, jedva se je moglo vėrovati. Caes. b. G. V. 28.*

§. 293.

Ako subjekt ovisne izreke nedolazi u glavnoj, onda se uzima ablativ absolutni, pa to se pravi, da se veznici izbace, glagolj opreděljeni metne u shodni dionik, subjekt ovisne izreke u ablativ, pa s ovim da se složi dionik. U nas se ovakov ablativ, ako je dionik budućega vremena, ili prošloga

tèrpnoga, prevodi opreděljenom izrekom sa shodnim veznikom; ako li je sadanjega ili ako se město prošloga tèrpnoga metne naški gerundij prošloga tvornoga (vidi niže op.), onda se uzima sad opreděljena izreka, sad nominativ absolutni, koj se u tom sastoji, da se subjekt ovisne izreke ostavi u nominativu a glagolj postavi u shodan gerundij. Kad se može uzeti jedno kad drugo, to valja da svakoga uči duh našega jezika.

Maximas virtutes jacere omnes necesse est voluptate dominante (quum voluptas dominatur). Cic. fin. II. 35. Artes innumerabiles repertae sunt docente natura. Cic. leg. I. 8. Valerii virtute, regibus exterminatis, libertas in republica constituta est. Cic. Flacc. 11. Perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare potest. Cic. ad div. VI. 1. Omnium rerum natura cognita liberamur superstitione, liberamur mortis metu. Cic. fin. I. 19.

Opazke.

1. Buduće da Latini neimaju dionika prošloga tvornoga, kad je subjekt glavne izreke takodjer subjekt odnosne, pretvore tvornu izreku u tèrpnu, pa u ovoj izreci, buduće da priašnji objekt postane subjektom, metnu i ovdě ablativ absolutni, neponavljajuć subjekta glavne izreke, n. p. *Caesar, postquam expugnavit Gallias, Romam venit* = *Caesar, postquam ab eo expugnatae sunt Galliae, Romam venit* = *Caesar, expugnatis ab eo Galliis, Romam venit* = *Caesar, expugnatis Galliis, Romam venit*; ovo je posljednje dobro; u ovakovu slučaju prevodimo mi uvek lat. dionik gerundijem prošloga tvornoga, metjuć samostavnik u akuzativ, n. p. *Antonius, repudiata sorore Octaviani, Cleopatram uxorem duxit*, Antonij, zabaciv Oktavijanovu sestru, uzè Kleopatru.

2. Ablativi absolutni s dionici budućega tvornoga i tèrpnoga vèrlo su rědki, pa se nevalja za njimi povoditi.
3. Kadšto se město ablativa subjekta uzima u ablativu absolutnom čěla izreka sa *acc. c. inf.* ili *ut*, onda dionik stoji sam u ablativu, al ovako uzima samo Livij i pověštnici, malo kad Cicero, n. p. *Consul, edicto ut, quicumque ad vallum tenderet, pro hoste haberetur, fugientibus obstitit. Liv. X. 36.*
4. Kad subjekt ovisne izreke i u glavnoj dodje, nebi valjalo uzeti ablativ absolutni, već izreku dioničnu, ali to biva kadšto, no nevalja se ni za tim povoditi, osim kad se ovakovim ablativom naznačuje vrěme, n. p. *Nemo erit, qui credat, te invito, provinciam tibi esse decretam* (město: *invito tibi*). *Cic. Phil. XI. 10.* *Me libente, eripies mihi hunc errorem* (město: *libenti mihi*). *Cic. Att. X. 4.*

§. 294.

Město dionika mogu u izreci ablativi absoluti stajati i samostavnici i pridavnici; ovakove se izreke u nas prevode na razan naćin; ako se abl. abs. naznačuje vrěme kad se je što dogodilo, metje se veznik za s genitivom; ili po s prepozicionalom, n. p. *Cicerone consule*, za Cicerona konzula; *Roma expugnata*, po osvojenju Rima; inaće drugimi shodnimi veznici.

Natura duce errari nullo pacto potest. Cic. leg. I. 6. Quod affirmate et quasi deo teste promiseris, id tenendum est. Cic. off. III. 29. Caninio consule scito neminem prandisse; nihil eo consule mali factum est. Cic. ad div. VII. 30. Romani Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros arbitrabantur. Nep. Hann. 12.

§. 295.

U izkvarenom naćinu pisanja uzimamo mi: bez da, što je na němaćku; u nas se ovakov izraz pre-

vodi ili gerundijem ili sa: da ne; Latini pako, ako je glavna izreka jestna, prevode ga ili dioničnom izrekom ili ablativom absolutnim sa *non*, ili gdje toga neima sa: *ut non*, kadšto sa *neque*.

Epicurus non erubescens omnes voluptates nominatim persequitur. Cic. n. d. I. 40. Sibi ut quisque malit, quod ad usum vitae pertineat, quam alteri acquirere, concessum est, non repugnante natura. Cic. off. III. 5. Natura dedit usuram vitae, tamquam pecuniae, nulla praestituta die. Cic. Tusc. I. 39. Multi malunt existimari boni viri, ut non sint, quam esse, ut non putentur. Cic. fin. II. 22. Multi quum legunt orationes bonas aut poemata, probant oratores et poetas, neque intelligunt, qua re commoti probent. Auct. ad Her. IV. 2.

§. 296.

Po navedenih pravilih razabrati će svatko, kad može i u latinskom i u našem jeziku uzeti dionik mjesto veznikah, ali ne kad mora. Ovo visi koje o slogu, koje o ukusu pojedinih ljudi, koji će čitajući dobre knjige opaziti, da dobri pisci niti neterpaju odviše dionikah u slog, niti ih neimaju premalo, već da izmjenjuju jedno drugim, da im slog izadje uglađen i blagozvučan.

Glava 53.

O gerundijih.

§. 297.

Latinski gerundiji nisu drugo nego padeži glagolja tako, da se neopredeljeni uzima i kano nomina-

tiv i kano akuzativ, a gerundij na *di* je genitiv, na *do* dativ i ablativ, na *dum* akuzativ. To se odatle vidi, što se za svaki padež abstraktna samostavnika može postaviti shodni padež glagoljah, ako je piscu do toga, da naznači više činjenje nego abstraktan pojam. Gerundiji su po značenju tvorne naravi, te zahtjevaju padež svoga glagolja. Naši su gerundiji ovim srodni samo po imenu, po značenju i porabi srodni su lat. dionikom; latinski gerundiji prevode se naši sad neopredeljenim, sad samostavnikom glagoljnim, malo kad gerundijem.

§. 298.

Uz gerundij može stajati objekt i prislovno označenje, no nikad predikativno ili dionična izreka n. p. može se reći: *occasio oblata est expugnandi hoc oppidum facillime*; nipošto: *occasio oblata est oratorem existendi*; dobro je: *multum sum versatus in interpretandis scriptoribus*, nipošto: *multum sum versatus in interpretandis scriptoribus, adjutus ope scholiastarum*.

§. 299.

Genitiv se gerundija uzima za svimi samostavnici i pridavnici, za kojimi se metje genitiv drugih samostavnikah; glagolji nezahtjevaju ovoga gerundija; naši ili neopredeljeni ili genitiv glagoljnoga samostavnika.

Ut gubernatoris ars, quia bene navigandi rationem habet, utilitate, non arte laudatur; sic sapientia, quae ars vivendi putanda est, non expeteretur, si nihil efficeret. Cic. fin. I. 13. Demosthenes studiosus Platonis audiendi fuit. Cic. or. 11, 20. Neuter sui corporis protegendi me-

mor erat. Liv. II. 6. Pythagoreorum more exercendae memoriae gratia quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi. Cic. sen. 11.

Opazka. Samostavnici: *tempus, consilium, occasio, jus i ratio* zahtěvaju sad neopreděljeni sad gerundij, n. p. *tempus est abire, i tempus est abeundi*; no u značenju je razlika; u pèrvom slučaju *tempus* slaže se sa *est*, a *abire* je predikat, a u drugom *tempus* se slaže sa *abeundi*, a *est* je predikat; naški ono: vrěme je odići ili da odidjem, a ovo: vrěme odlaženja je (tu) n. p. *Tempus est hinc jam abire me. Cic. Tusc. I. 41. Eos, qui praedium habucrant, censendi jus factum est. Cives Romae censeri, antiquum jus erat. Liv. LXV. 15. Occasio videbatur rerum novandarum propter ingentem vim aeris alieni. Liv. VI. 35. Galli consilium ceperunt belli renovandi. Caes. b. G. III. 2. Vercingetorix consilium capit omnem equitatum dimittere. Caes. b. G. VII. 71.*

§. 300.

Genitiv se gerundija uzima, kad se (po §. 158, op. 2) metje genitiv sa *esse*, te se naznačuje, čemu što služi, za što je shodno; ali ovako uzima Cicero vèrlo rědko, često Sallust i ostali pověstnici: naški shodni predlozi i samostavnik glagoljni.

Regium imperium initio conservandae libertatis atque augendae reipublicae fuerat. Sall. Cat. 6. Haec prodendi imperii Romani, tradendae Hannibali victoriae sunt. Liv. XXVII. 9. Ambitiones evertendae reipublicae solent esse. Cic. Verr. II. 53.

§. 301.

Genitiv gerundija uzimaju ponajviše pověstnici, da naznače naměru, gdě se ima u misli umetnuti izostavljeno: *causa*.

Marsi miserunt Romam oratores pacis petendae (causa). Liv. IX. 45. Seneca eas orationes testificando, quam honesta praeciperet, vel jactandi ingenii (causa) voce principis vulgabat. Tac. ann. XIII. 11.

Opazka. Kadšto ide za ovim gerundijem još jedan samostalni genitiv, no u ovom se slučaju smatra, da samostavnik s gerundijem čini jedan pojam, pa što za ovim ide, mora biti u genitivu, n. p. *senatui jus est creandi praectorem*, ovdě *jus* i *creandi* čine jedan pojam, n. p. *Ne rejiciendi quidem amplius quam trium judicum leges Corneliae faciunt potestatem. Cic. Verr. II. 2. 31.* — Isto biva i s osobnima zaimeni; dakle *mei, tui, sui, nostri, vestri conservandi causa*; nipošto: *me conservandi* ili *nostri conservandorum causa*, n. p. *Multi principes Roma sui conservandi causa profugerunt. Cic. I. Cat. 3. Vestri adhortandi causa. Liv. XXI. 41.*

§. 302.

1. Kad je uz gerundij objekt, može se objekt metnuti u padež, u kojem je gerundij, koj *) se ima složiti s objektom; pa ovo se s genitivom i ablativom bez predloga može, a s drugimi padeži mora učiniti.

Decemviris summa potestas datur omnes provincias obeundi. Cic. Rull. II. 13. Pecuniae non quaerendae solum ratio est, sed etiam collocandae. Cic. off. II. 12. Diu circumsedendo Syracusa Romani coelo aquisque adsueverant. Liv. XXV. 25. Omnis loquendi elegantia augetur legendis

*) Kad se gerundij složi s objektom, nebi se imao zvati gerundij, već gerundiv, koj je posve sličan dioniku prošloga těrpnođa; kcj opeta nije dionik, jer se njim nemože napraviti dionična izreka; no buduć da se ovaj izraz ponajviše uzima, zaděržan je i ovdě.

oratoribus et poëtis. Cic. or. III. 10. — Satis est, quibusdam artificiiis percipiendis. Cic. or. I. 28. — Homo magna habet instrumenta ad obtinendam adipiscendamque sapientiam. Cic. leg. II. 10. Ab oppugnanda Neapoli Hannibalem absterruere conspecta moenia. Liv. XXIII. 1. — Multa sunt dicta ab antiquis de contemnendis et despiciendis rebus humanis. Cic. fin. V. 25.

2. Ako s akuzativom gerundija dodje objekt, valja paziti, dolazi li ovaj isti objekt u glavnoj izreci ili ne; ako nedolazi, postupa se po navedenih pravilih; ako dolazi, metne se mjesto gerundija gerundiv ili dionik prošloga terpnoga, i složi se s objektom glavne izreke, nenavedši s dionikom niti objekta, niti predloga; n. p. *trado tibi librum, ne ad eum legendum, nego: legendum.*

Domum nostram hostibus reliquimus diripiendam (ne ad eam diripiendam). Cic. div. 16, 12. Ariovistus cum omnibus suis copiis contendit ad occupandam Vesentionem. Caes. b. G. I. 38. Laudem gloriamque Africam tuendam conservandamque suscepi. Cic. Verr. IV. 38.

§. 303.

Dativ se gerundija uzima u obće, kad se naznačuje svërha, odredjenje ili sposobnost, no samo s nekujimi rečmi; naški predlog za sa glagoljnim samostavnikom. Ako je uz] gerundij akuzativ (vidi §. 302). Na pose se uzima:

1. Sa samostavnici rimskih častih: *duumvir, triumvir constituendae reipublicae; decemviri legibus scribendis; comitia regi creando, locus, dies itd.*

Decemviros legibus scribendis intra decem annos et creavimus et e republica sustulimus. Liv. IV. 4. Antonius, triumvir reipublicae constituendae. Nep. XXV. 12. Comititia pontifici maximo creando. Liv. XXXV. 5. Locum oppido condendo ceperunt. Liv. XXXIX. 22. Omnibus hibernis Caesaris oppugnandis dies erat dictus.

2. S pridavnici: *aptus, idoneus, utilis, accommodatus, habilis, bonus, par.*, no svi se ovi osim *par* i *impar* uzimaju i sa *ad* s akuz. ger.

Ver tanquam adolescentiam significat, reliqua tempora demetendis fructibus et percipiendis accommodata sunt. Cic. Ser. 19. Crassus, quum disserendo par esse non posset, ad auctores confugit. Cic. or. I. 56. Tributo plebs est liberata, ut divites conferrent, qui oneri ferendo essent. Liv. II. 9.

3. S glagolji: *studere* (bolje infinitiv), *operam dare* (čestje *ut*), *intentum esse*; *sufficere, satis esse* (čestje *ad*); *tempus impendere, insumere* (bolje *ad*); *praeesse, praeficere, adesse, interesse* samo s dat. ger.

Haec primo ignorare consul et intentus recipiendo exercitui esse. Liv. X. 42. Satis est ceteris artificiiis perficiendis. Cic. or. I. 28. Absentis collegae consilia omnibus rebus gerendis intererant. Liv. X. 39.

Opazka. Tacit uzima dat. ger. sa svimi glagolji, da naznači naměru ili svěrh; no za ovim nevalja se povoditi, n. p. *Tiberius quasi firmandae valetudini in Campaniam concessit. Tac. ann. III. 31.*

§. 304.

Akuzativ gerundija naznačuje naměru, i dolazi samo s nekojimi predlozi, ponajviše sa *ad*; ako je uz gerundij akuzativ, vidi §. 302; naši ili neopreděljenim (rědko) ili predlogom *za* s akuzativom glagoljnoga samostavnika, ili gdje se nemože uzeti ni jedno ni drugo, sa *da* i glagoljem opreděljenim; — sa *ob*; naši porad sa samost. glagoljnim; — sa *inter* dolazi samo s neprelaznimi glagolji; naši *za* s genitivom glagoljnoga samostavnika; isto tako i sa *ante* i *circa*; naši prije i oko sa samostavnikom glagoljnim; — kad je ovaj gerundij sa *inter*, *ante* i *circa*, nevalja uz njega postaviti nikakova objekta.

Non solum ad descendum propensi sumus, sed etiam ad docendum. Cic. fin. III. 20. Flagitiosum est, ob rem judicandam pecuniam accipere. Cic. Verr. II. 32. Etiam crastinus dies aliquid ad cogitandum dabit. Cic. Att. XV. 8. Mores puerorum se inter ludendum simplicius detegunt. Cic. Quint. I. 3. 12.

§. 305.

Ablativ se gerundija uzima:

1. Kao ablativ orudja, da se naznači sredstvo ili orudje, kojim se što postigne; ako je uz gerundij akuzativ, vidi §. 302; naši gerundij sadanjega ili instrumental samostavnika glagoljnoga.

2. S predlozi: *ab*, *de*, *ex*, *in*; naši shodni predlozi s glagoljnim samostavnikom.

Homines ad deos nulla re propius accedunt, quam salutem hominibus dando. Cic. Lig. 12. Hominis mens discendo alitur et cogitando. Cic. off. I. 30. Aristotelem non deterruit a scribendo Platonis amplitudo.

Cic. or. I. Multa de bene beateque vivendo a Platone disputata sunt. Cic. fin. I. 2. Ex providendo appellata est prudentia. Cic. leg. I. 23. Saepe plus in metuendo mali est, quam in illo ipso, quod timetur. Cic. ad. div. VI. 4.

Glava 54.

O supinu.

§. 306.

Oba supina imaju se po obliku smatrati kano padeži glagoljnoga samostavnika, i to na *um* kano akuzativ, na **II** kano ablativ 4. sklanjaja.

Supin na *um* ima tvorno značenje, te zahteva padež svoga glagolja (kano čisti samostavnik zahtevao bi genitiv); supin na **II** ima tèrpnno značenje, te nedolazi nikad s padežem, koji bi o njem visio.

§. 307.

Supin na *um* uzima se s glagolji kretanja, da se naznači namèra ili cilj kretanja; izmedju njega i drugih izrekah naznačujućih namèru ta je razlika, što ove naznačuju čistu namèru, on pako namèru sdruženu s kretanjem; u nas se prevodi supinom; nèkoji ga jugosloveni prevode sa da s opredèljenom izrekom.

Legati ab Roma venerunt, questum injurias et ex foedere res petitum. Liv. III. 25. Themistocles Argos habitatum concessit. Nep. Them. 8. Cicero quinque cohortes frumentatum in proximas segetes misit. Caes. b. G. VI. 36. Verres mittit rogatum ea vasa, quae pulcherrima viderat. Cic. Verr. IV. 37.

Opazka. Ovaj se supin u obće neuzima često, město njega rabe druge izreke naznačujuće naměru, n. p. město: *Legati missi sunt consultum Apollinem*, veli se:

qui (ut) consulerent Apollinem

ad consulendum Apollinem

Apollinis consulendi causa

Apollinem consulturi (věro rědko, vidi §. 291).

Pěsnici uzimaju s glagolji kretanja i neopreděljeni, n. p. *Proteus omne pecus egit altos visere montes. Hor. carm. I. 2. 7.*

§. 308.

Supin na *u* uzima se kano nadopunjenje někojim pridavnikom ili nesklonivim samostavnikom, da se naznači, da što samo onda valja, ako se koj čin izvede; naški se prevodi uvěk neopreděljenim.

Malo ima rěčih, s kojimi se ovaj supin u dobroj prozi uzima, naime sa: *facilis, proclivis, difficilis, optimus, jucundus, honestus, turpis, incredibilis, memorabilis*; zatim sa *fas* i *nefas*; rědje pa ponajviše pěsnički sa *utilis, dignus, indignus, mirabilis, opus*. Pa malo ima i glagoljah, od kojih se ovaj supin uzima; naime: *auditu, cognitu, dictu, factu*; rědje: *memoratu, inventu, gustatu, toleratu*. Kašnji pisci uzimaju još několiko drugih glagoljah u ovom supinu.

Difficile dictu est, quanto opere conciliet homines comitas affabilitasque sermonis. Cic. off. II. 14. Quod optimum factu videbitur, facies. Cic. Att. VII. 22. Nefas est dictu, miseram fuisse Fabii Maximi senectutem. Cic. sen. 5.

Opazke.

1. Sa *facilis, difficilis* i *jucundus* uzima se město supina čestje *ad* s gerundijem; sa *facilis* i *diffi-*

cilis kadšto i neopreděljeni, koji se ima smatrati kano subjekt, a *facilis, difficilis* u srednjem spolu kano predikat, n. p. *Oratorem puto esse eum, qui et verbis ad audiendum jucundis et sententiis ad probandum accommodatis possit uti. Cic. or. I. 49. Non facile est invenire, qui quod sciat ipse, non tradat alteri. Cic. fn. III. 36.*

2. Supin na **u** uzima se kadšto kano ablativ razstanka, na pitanje: odakle? supin *natu* samo s pridavnici: *magnus, major, maximus, minor, minimus*, navodeć dobu; n. p. *Villicus primus cubitu surgat, postremus cubitum eat. Adolescentis est majores natu vereri.*

D o d a t a k.

Glava 55.

O slovkoměrju.

§. 309.

Svaka je slovka ili duga, ili kratka, ili neizvęstna (*anceps*), to jest: sad duga, sad kratka: slovke, koje su po naravi sad duge sad kratke, zovu se oboje teže (*communes*), koje su po položaju sad duge sad kratke, zovu se neizvęstne (*ancipites*); nękoje su slovke koje po naravi glasnikah (*natura*) koje po njihovu položaju (*positione*) duge ili kratke. O tom ima ova pravila:

1. Po naravi je dug svaki dvoglasnik i svaki glasnik, koji je od dva glasnika stegnut; n. p. *audio. cœelum, cōgo*, od *cōāgo*; *mālo* od *māgęvōlo*; *tibīcen* od *tibiīcen* (od *tibia*, a *tubīcen* od *tuba*) *jūnior* od *jūvęnior*, *bīgae* od *bijūgae*; *bōbus* i *būbus* od *bōvibus*; *nīl* od *nihil*.

Opazka. Dvoglasnik predloga *prae*, kad se s kojom řečju spoji, koja glasnikom počima, postane kratak, n. p. *prææcūtus*. *Ov. Met. VII. 131*; *præeēunt*. *Ov. Fast. I. 81*; *præeēunte*. *Virg. Aen. V. 186*; *præeustus*. *Virg. Aen. VII. 524*; itd.

2. Kratak je svaki glasnik pred glasnikom u istoj řeči (*vocalis ante vocalem brevis*) pa i ako medju njima **h** stoji; n. p. *dēus*, *pius*, *rūo*, *trāho*, *vēho*.

Opazka. Iznimke: 1. **e** je dugo u gen. i dat. petoga sklanjanja, ako pred njim koj glasnik stoji, n. p. *diēi*, *speciēi*; kratko je samo u tri řeči: *spēi*, *fidēi*, *rēi*; 2. **a** je dugo u starom dočetku gen. *ai* mēsto *ae*, kano *aurāi*. 3. **a** i **e** su dugi u vok. řečih dočimajućih se sa *aius* i *eius*, n. p. *Gāi*, *Pompēi*; 4. **i** je dugo u genit. *ius*, kano *unius*, *alius*, *ipsius*, *alterius*, često: *alterius*, *alius*; 5. Pojedine řeči: *ēheu*, *ōhe* (rědko *ōhe*) *Diana* često i *Diana*, *dīus*, *fīo*: **i** je u *fīo* uvěk dugo osim kad za njim slědi *er*, što se vidi iz stiha: *Omnia jam fient, fieri quae posse negabam*; (*Ov. Trist. I. 8. 7.*). 6. Gěrěke řeči měre se o gěrěkih pravilih, n. p. *āer*, *ēos*, *Amphion*, *Menelāus*, *Agesilāus* (no *Thebāis*, *Oenomāus*) *herōa*; u obće dakle **e** i **i** su uvěk dugi, ako dolaze od η ili ϵ , kratki, ako od ϵ ili i ; kano: *Brisēis*, *Medēa*, *Orēas*, *Alexandriā*, *Antiochia*, *Iphigenia*, *Thalia*, *Pythagorēus*, *spondēus* (*Atrides*, *Pelides*); kratki su u: *idēa*, *philosophia*, *astrologia*, *Aeacides*, *Priamides*. Iznimke: *platēa*, *chorēa*.

§. 310.

3. Osnovne se slovke nedadu u pravila stegnuti; da je pěrva slovka duga u *māter*, *frāter*, *cēdo*, *scribo*, *dōno*, *ūtor* itd. a kratka u *pāter*, *sōror*, *cādo*, *tęgo*, *mōror*, *sōno*,

ūterus itd., to se samo porabom naučiti dade (**u** je ipak na početku rečih uvěk dugo, osim: *ūt*, *ūter*, *ūterus*, *ūlulo*, *ūpupa*, i někoja vlastita imena).

O izvedenih i sastavljenih rečih valja pravilo:

Sve se izvedene i sastavljene reči měre o svojoj osnovnoj reči; n. p. *āmor*, *āmoris*; *clāmor*, *clāmoris*; *āmare*, *āmavi*; *clāmare*, *clāmavi*; *red-āmo*; *re-clāmo*; *māter*, *māternus*; *amātum*, *amātatus*; *monitum*, *admonitio*; itd.

Iznimke.

- I. Sklanjanje. 1. Sva prošla, koja nisu postala podvostručenjem, ili koja se nedočimaju sa dva glasnika, imaju predzadnju slovku dugu, n. p. *lēgo*, *lēgi*; *fācio*, *fēci*; *divido*, *divisi*; *mōveo*, *mōvi*. U prošlih pako, koja su postala podvostručenjem, predzadnja je slovka kratka; n. p. *tūtūdi*, *pepūli*; amo spadaju někoja, koja su podvostručenu slovku porad blagoglasja izbacila, n. p. *tūli*, *bībi*, *fīdi*, *scīdi*, *stīti*, jěr *bibibi*, *ffidi* neglasi ugodno. Po položaju je predzadnja duga u *momōrdi*, *pepēudi* itd., a po naravi samo u *cecidī*, *pepēdī*. 2. U svih supinih prezadnja je slovka duga, osim *itum* od *pēve*, druge i tretje sprege, n. p. *mōtum*, *risum*, *divisum* itd.; odatle se izuzimaju: a) *cupio*, *peto*, *arcesso*, *capesso*, *laccesso*, koji imaju *itum*; b) *dātum*, *cītum*, *rātum*, *quītum*, *sātum*, *stātum* (od *sisto*; od *sto*, *stātum*) *rūtum*, *itum*, *lītum*. 3. Pojedine reči od *pōno*, *pōsui*, *pōsitum*; *dā* imp. i *dās* 2. os. od *dāre*, koji ima svagđē kratak **a**. 4. U sklanjanju pokratjuju se duge slovke od rečih: *bōs*, *lār*, *mās*, *pār*, *pēs*, *sāl* i *vās* (*vādis*; *a vās*, *vāsis*): dakle *bōvis*; *lāris*, *māris*, *pāris*, *pēdis*, *sālis*.

II. Izvadjanje. Kratki se glasnik oteže u ovih rěčih: *hūmanus* (*hōmo, hūmus*), *lex, lēgis* (od *lēgere*; no *lēgare*), *litus, lītera* (od *litum*; no piše se takodjer *littus, littera*) *mācero* (*mācer*), *pax, pācis* (od izgubljenoga *pācio, pāciscor*, isto tako *pācare, pācificus*); *persōna* (*persōno*), *rex, rēgis, rēgula* (*rēgere*, što se iz *rex* i *regula* izvede, ima *ē*, a što iz *rēgere*, *ē*, n. p. *rēgimen*); *sēcius* (*sēcus*); *sēdes* (*sēdeo*; takodjer *sēdulus*; no *sēdile*); *sēmen* sa svimi izvedenimi rěčmi, mēsto *sērīmen* (od *sēro*); *stīpendium* (*stīps, stīpis*); *suspīcio, (suspīcor)*; *tēgula* (*tēgere*); *vox, vōcis* (*vōcare*). — Pokratjuju se dugi glasnici od rěčih: *ambītus, ambītio* (*ambio, ambītum*); *dīcax* i sastavljene rěči od *dicus*, kano *maledīcus* (*dicere; condītio* i *dītio* i *dīcare*); *dux, dūcis; rēdux, redūcis; edūcare* (*dūcere, edūcere*); *fīdes, perfīdus* (*fīdo, fīdus, infīdus*); *lābare* (*lābi*); *lūcerna* (*lūceo*); *mōlestus* (*mōles*); *nātare* (*nare, nātum*), *nōta, nōtare* (*nōtus*); *ōdium* (*ōdi*); *sōpor* (*sōpire*); *stātio, stābilis, stābulum* (*stāre, stātum*).

III. Sastavljanje. Kratak se glasnik oteže samo u sastavljenoj rěči: *imbēcillus* (po svoj prilici od *bāculus*; pokratjuje se dugi glasnik od rěčih: *dejěro, pejěro* (*jūro*); *agnītus, cognītus* (*nōtus*); *pronūbus, innūbus* (*nūbo*); *si-quidem, nisi* (*si*); tako i od sastavljenih rěčih sa *prō*, n. p. *prōfanus, prōfari, prōfecto, prōfectus, prōcella, prōficiscor, prōfiteor, prōfugio, prōfugus, prōnepos, prōtervus*; napokon od rěčih na *dicus* od *dicere* (*fatidicus* itd.).

§. 311.

4. Dočetcu se mogu oměriti o ovih pravilih:

A. Glasnički dočetcu.

1. **a** je kratko u imenih, osim abl. jed. i vok. od rěčih na *as*; dakle *mensā* (nom. i vok.), *scu-*

tǎ, mariǎ, Palladǎ; no *mensā* (abl.), *Aeneū*; a je dugo u glagoljih i nesklonivih řečih; n. p. *amā, dā, anteā, posteā, intrā, quadragintā*; osim: *ejǎ, itǎ, quiǎ, putǎ*, kad se uzima kano priměr;

2. **e** je u obće kratko; n. p. *patrě, currě, nempě etc.*; dugo je samo a) u abl. petoga skl., kano: *diē, faciē*; b) u prislovih, koji dolaze od pridavnikah na *us* i *er* drugoga skl.; kano: *rectē, pulchrē*; c) u gèrčkih řečih město η , kano: *crambē, Circē, cetē, Tempē*; d) u zapovědnom druge spr.; n. p. *docē, monē*; e) *mē, nē, sē*, i $\bar{e} = ex$; a prilěpci *tě, quě, vě, ně, ptě* uvěk su kratki;

Opazka. U někojih dvoslovčenihi imperativih uzimaju pěsnici **e** za kratko, ako je i predzadnja slovka kratka; n. p. *cǎvě, hǎbě, jǔbě, mǎně, tǎcě, vǎlē, vǐdě*. **e** je uvěk kratko u prislovih: *beně, malě*, kadšto i u *interně, superně*; uvěk dugo u česticah: *ferē, fermē, hodiē, ohē*, i abl. *famē* ima uvěk dugo **e**.

3. **i** je dugo, kano: *patrī, audī*. Kratko je samo u gèrčkih vok., i u někojih rědkih gèrčk. dat., kano: vok. *Alexī*, dat. *Palladī*; zatim: *ni-si, quasi, cui*, (ako je dvoslovčena řeč, no skoro uvěk rabi kano jednoslovčena *cūi*); dugo i kratko je u *mihī, tibi, sibi, ibi, ubi* (*ibīdem, ubīque, ubīnam, ubīvis*). *Utī* uvěk dugo, no samo: *utinam, utīque*;

4. **o** je dugo, osim prislovah: *modō (dummodō, quomodō, tantummodō), citō, illicō, imō*; zatim: *cedō* (m. *dīc ili da*), *egō, duō, octō*, no kašnji pěsnici uzimaju ga sad kano dugo sad kano kratko u nom. 3. skla. i u 1 osob. sadanjega;

5. **u** je uvěk dugo, **y** uvěk kratko.

B. Saglasnički dočetcí.

1. Svi dočetcí dvo- i višeslovčeniĥ rěčih, koji se saglasnikom dočimaju, jesu kratki; samo dočetak **S** treba něšto potanje pretresti. Dakle: *doněc*, *illūd*, *consūl*, *aměm*, *deūm*, *carměn*, itd.

Opazka. Izuzimlju se: *liēn*, *alēc*, *illōc*, *illāc*, *istōc*, *istāc* i rěči sastavljene sa *pār*, kano: *dis-pār*. Gěrčke rěči měre se o gěrčkih pravilih, samo dočetak je *or* uvěk kratak, premda je $\omega\rho$ u gěrčkom dugo, kano: *Hectōr*, *rhetōr*; dakle: *cratēr*, *aēr* (u gen. *aēris*), *aethēr*, *Aeneān*, itd.

2. O dočetku **S**;

1. *as* je uvěk dugo; kratko samo u *anās* (*anātis*), u gěrčkih rěčih, na *as*, *ādīs*, kano: *Iliās*, *Iliādīs*, i u ak. višeb gěrčkih rěčih 3. skl., kano: *heroās*, *phalangās*, itd.;

2. *es* je dugo. Kratko je u rěčih 3. skl., koje u gen. imaju *ētīs*, *ītīs*, *īdīs* (jednu slovku više nego u nominativu); kano: *segēs*, *milēs*, *obsēs*; (osim *abiēs*, *ariēs*, *pariēs*, *Cerēs* i sastavljene rěči sa *pēs*, kano *compēs*); zatim: *penēs*, *ēs* (od *sum*; město *edis* je uvěk *ēs*). Gěrčke rěči měre se o gěrčkih pravilih.

3. *is* je kratko, kano: *ignīs*, *legīs* itd. Dugo pako u svih padežih višeb., kano: *arīs*, *fo-cīs*, *omnīs* (*m. omnēs*), *vobīs*; zatim u 2. osobi jednob. glagoljah 4. sprege; zatim: *sīs*, *possīs*, *velīs*, *nolīs*; osim toga: *vīs*, *mavīs*, *quivīs*, *quamvīs*, itd. *Quirīs*, *Samnīs*, *Eleusīs*, *Salamīs*, *Simoīs*, i kadšto u 2. os. budućega prošloga, kano: *reddiderīs*.

4. *os* je uvěk dugo; kratko je samo u: *compōs*, *impōs*, i u svih gěrčkih dočetcih *ōs*, kano: *Delōs*, *Erinnyōs* (no *herōs*).

5. *us* je kratko, kano: *clarŭs, funditŭs*. Dugo je u gen. jednob. u nom. i ak. višeb. 4. i u nom. jednob. 3. skl. ako u gen. dugo *ŭ* ostane; dakle nom. jednob. *senatŭs*; gen. *senatŭs*; nom. i ak. višeb. *senatŭs*; *virtŭs (virtŭtis)*, no *pecŭs, corpŭs (pecŭdis, corpŭris)*. U gèrèkìh rèèih *us* je u gen. uvèk dugo, kano *Sapphŭs*, u imenih vlastitih kadšto je samo dugo, kano: *Panthŭs, Melampŭs*; no kratko je u *Oedipŭs*.

6. *ys* (samo u gèrèkìh rèèih) uvèk je kratko, kano *chlamŷs*; dugo je samo u stegnutih rèèih od *ysis, yēs* ili *yās* u *ŷs*, kano: *Erinnŷs* město *Erinnyes*.

C. Jednoslovèene rèèi.

1. Sve jednoslovèene rèèi, koje se doèimaju glasnikom, měre se obièno o pravilih za glasnièke doèetke; duge su: predlog *ā* i *ē*; zatim *mē, tē, sē, dā* (od *dāre*) i veznik *nē*. Kratki su samo prilèpci, na **●**, kano: *cě, ně (credisně), quě, tě, psě, ptě (reapsě, suaptě)* i *vě*.

2. Od jednoslovèenih rèèih, koje se doèimaju saglasnikom, jesu: a) duga sva samostavna imena, osim: *cŏr, fěl, lāc, měl, vŭr, ōs (ossis)* (no *ŏs, ōris*); b) kratke su èestice i zaimena u nom. jednob., kano *āb, ād, āt, ōb, pěr, is, id, quis* (no *quīs* město *quibus*), *quŏd, quŏt* itd. Duge su: *pār, plŭs, crās, cŭr, ēn, nŏn, quīn, sŭc, sŭn* i doèetci zaimenah *āc, īc, ōc, ŭc*, kano *hāc, hŏc, hŭc, hīc, illīc, illŭc*; c) rèèi, koje se doèimaju doèetkom sklanjanjah ili spregah, měre se o pravilih za višeslovèene rèèi; dakle: *hīs, quŏs, quās, dās, flēs, scīs*; no: *dāt, flēt, scīt* itd.; *dīc* i *dŭc* su duge, kano *dīco* i *dŭco*; *fāc* i *fěr* su kratke, kano *fācio* i *fěro*.

§. 312.

5. Po položaju je dug svaki glasnik pred dva ili više saglasnikah, zatim u reči pred **X** i **Z** i **J**.

No razlikovati treba tri vèrsti od položaja.

1. Ako se slovka dočima sa dva saglasnika, ili sa **X** ili **Z**, onda je bez iznimke duga; kano: *est*, *mēns*, *stīrps*, *ēx* itd.

2. Ako se slovka dočima jednim saglasnikom, a druga počima takodjer jednim saglasnikom, onda je pèrva slovka duga; kano: *ille*, *ārma*, *virūmque*, *innova*.

3. Ako se slovka dočima kratkim glasnikom, a druga se počima sa dva saglasnika, onda onaj kratki glasnik postaje samo sred reči dug, i to uvek pred **x** i **z**, i pred takva dva saglasnika, koji nisu mukli i slitni (*muta cum liquida*), pred ovimi je slovka sad duga sad kratka (*positio debilis*). Pèrva je dakle slovka uvek duga u: *āxis*, *gāza*, *rēstat*, *rēspiro*, *nēscio*: no sad duga sad kratka u *pātris*, *rēfluo*, *rēclino*, *rēcreo*, *tenēbrae*, *lugūbris*, *volūcris*. To se pravilo vidi u Ov. Met. XIII. 607. *Et primo similis volūcri, mox vera volūcris*, i u Virg. Aen. II. 663. *Natum ante ora pātris, pātre[m] qui obtruncat ad aras*.

Opazke.

1. Uvek je duga svaka slovka sa kratkim glasnikom, za kojim slede dva saglasnika, pa bili mukli i slitni, koji nedolaze na početku nijedne latinske reči; kano *āgmen*, *ig-nis*, *pūb-licus*; gèrčke reči mere se i tu o gèrčkih pravilih, kano: *ātlas*, *cŷcnus*, *Cŷthnos* itd.; uvek je kratak kratki glasnik na koncu reči, kano:

praemiā scribae; ilicē glandis; nemorosā Zacynthos.

2. U někojih su řečih uvěk duge takove slovke, koje su inače sad duge sad kratke, kano: *libri, pigri, nigri, rūbri*. Ako je koj glasnik po naravi *dug*, ostaje uvěk *dug*, kano: *salūbris*, od *salūber*; *delūbrum*. Slovke, koje su u pěsmah sad duge sad kratke, u prozi se uvěk kratko izgovaraju.
3. *Qu* valja smatrati kano jed a u saglasnik. Pred **i** (j) su glasnici u řeči uvěk dugi, osim sastavljenih řečih sa *jugum*, kano: *bījugus, quadrījugus* itd. isto tako: *antē Jovem* itd. no: *mājor, ējus, Gājus* itd.

§. 313.

Svakā řeč ima u izgovoru na jednoj slovci najjači naglasak, i to ili okrugli (ˆ) ili oštri (´), al ovi se naglasci nebilježe na řečih, osim ako je to iz koje svěrhe posve potrebno. O naglasku valjaju ova pravila;

1. Sve jednoslovčene řeči imaju okrugli naglasak, ako im je glasnik po naravi *dug*; oštri ako je kratak, n. p. *mós, spés, dás, fóns, ést* (=edit); no: *ís, fáx, stát, dúx, ést* (=od sum).

2. U višeslovčutih řečih neima zadnja slovka nikad naglasaka; dakle dvoslovčute řeči imaju naglasak na pèrvoj slovci; a više nego dvoslovčute imaju naglasak na predzadnoj slovci, ako je duga, a na tretjoj odtraga, ako je predzadnja kratka; n. p. *páter, sóror, relictus, hómines, pópulos*, itd.

3. Tretja slovka odtraga neima nikad okrugloga naglasaka, a predzadnja ima samo onda, kad je po naravi duga, a zadnja kratka; n. p. *móribus, móres*; no: *móris, Rómāno Rómā* itd.

Opazke.

1. Prilěpci: *que, ne, ve*, čine uvěk, da naglasak pada na prednju slovku; n. p. *mensáque* (abl.), *mensáque* (nom.), *rectéque, patréque, omniáne, mariáve* itd. Samo ako dodav *que* postane nova řeč, vratja se naglasak na svoje město, n. p. *itáque, zato*, (no *itáque, i tako*). Zatim glagolj: *facere* ima na sebi naglasak, kad se nesastavlja s predlozi, kano: *satisfăcit, calefăcit*; a kad se sastavlja s predlozi, **a** se pretvara u **i**, te gubi naglasak, n. p. *rěfcit* itd.
2. Dobrim naglaskovanjem daje se u mnogoslavčenihi řečih uvěk razpoznati měra predzadnje slovke (*refěcit, rěfcit*), pa ovako se može po sastavljenih řečih razpoznati měra jednostavnih, kano:

<i>conclámat (clāmo)</i>	<i>cómparat (páro)</i>
<i>relégat (lēgo 1.)</i>	<i>répetit (pěto)</i>
<i>evítat (vító)</i>	<i>óbligat (ligo)</i>
<i>praedícit (dīco 3.)</i>	<i>praedícat (dīco 1.)</i>
<i>compótat (pōto)</i>	<i>cómprobat (prōbo)</i>
<i>redúcit (dūco)</i>	<i>réputat (puto).</i>

3. Stari su narodi strože razlikovali naglasak od měre, nego što to u novijih jezicih biva; oni su izgovarali, pa zato valja da i mi izgovaramo: *hóminēs, ne hómínēs, vóbīs, ne vóbīs, légít, ne lēgít* itd. Valja nastojati, da se obiknemo ovakovu izgovaranju, a osobito dugih zadnjih slovakah nevalja kratko izgovarati.

Glava 56.

O stihotvorstvu.

§. 314.

Stihotvorstvo, ili nauk o pěsničkom měrilu radi o stihovih, koje pěsnici tvore, o njihovih čestih i sastavljanju u poveću cělost.

Stih je izreka, ili čest izreke, u kojoj se duge i kratke slovke po někom stalnom pravilu izmėnjuju. Ovo se pravilo vidi u stopah, u kojih se duge i kratke slovke izmėnjuju; jer stopah, koje bi sastojale iz samih dugih ili iz samih kratkih slovakah, neima. Najobičnije stope jesu:

1. dvoslovčene:

- — *pyrrhichius*, kano: *böně, pětě, pětěr.*
- — *iambus*, kano: *rėgūnt, pātrēs, grāvī.*
- — *trochaeus ili chorēus*, kano: *mātrě, rėbūs, fōrtīs.*
- — *spondēus*, kano: *mātrēs, aūdāx, vōbīs.*

2. troslovčene:

- — — *tribrachys*, kano: *tėgěrě, pōpūlūs, ānimā.*
- — — *anapaestus*, kano: *dōmīnō, fūgiūnt, bōnītās.*
- — — *dactylus*, kano: *ōmniā, mātribūs, aūdiāt.*
- — — *amphibrachys*, kano: *dėdīssě, pėrītūs, ābibāt.*
- — — *bacchīus*, kano: *dōtōrēs, tūlērūnt, mōdēstōs.*
- — — *palimbacchīus ili antibacchīus*, kano: *lėgīssě, laūdātōr, aūdāctěr.*
- — — *creticus ili amphimācer*, kano: *āequītās, pūblicě, fēcērānt.*
- — — *molossus*, kano: *aūdīrī, cōntēplāns, clāmōrēs.*

3. četvoroslovčene:

- — — — *proceleusmaticus*, kano: *mēmōriā, hōmīnībūs.*
- — — — *paeon primus*, kano: *hīstōriā, fēcērīmūs.*
- — — — *paeon secundus*, kano: *mōdēstiā, rėdūxěrīt.*
- — — — *paeon tertius*, kano: *glōriōsā, rėpėtīvit.*

— — — — *pacon quartus*, kano: *cělěrītās, āpěrīunt.*

— — — — *ionicus a minori*, kano: *rěděuntēs, rěpětēbās.*

— — — — *ionicus a majori*, kano: *aūdāciā, sēcēssērīt.*

— — — — *diiambus*, kano: *pőtētīāē, lěgēmīnī.*

— — — — *ditrochaeus, dichorēus*, kano: *ērūdītūs, āuxērāmūs.*

— — — — *choriambus*, kano: *prōspīcīunt, dēstītūt.*

— — — — *antispastus*, kano: *rědūxērě, āmābātīs.*

— — — — *epitritus primus*, kano: *āmāvīstī, sālūtāntēs.*

— — — — *epitritus secundus*, kano: *cōmprōbāvī, īmpěrātrīx.*

— — — — *epitritus tertius*, kano: *auctōrītās, cōnsētīēns.*

— — — — *epitritus quartus*, kano: *cōllaūdārě, ornāmētā.*

— — — — *dispondeus* kano: *ōbtētārī, prāēcēptōrēs.*

Slovke se měře o kratkoći; vrěme, koje trebamo, dok kratku slovku izgovorimo, zove se čas (*mora*); duga slovka zahtěva dva puta toliko vremena, pa to se zove dva časa (*duplex mora*); zato se više putah město jedne duge slovke postave dvě kratke, a město dvě kratke jedna duga.

§. 315.

1. Duge i kratke slovke nečine samo stiha, već amo ide i ritam (*rhythmus*), koj sastoji u tom, da se glas čitajuć stihove po stalnom pravilu, sad *digne* sad *spusti*; kad se glas *digne*, zove se *arza* (*arsis*), kad se *spusti*, *teza* (*thesis*). Arza se bilježi znakom (—). Svaka stopa ima jednu arzu i jednu tezu; arza je svaka pěrva duga slovka u svakoj stopi, kano: — — — — —, — — — — —, — — — — —. Ako ima stopa

dvě duge slovke, pèrva je u arzi, no i druga se pò-
něšto premda slabije digne, kano: $\underline{\quad} \cup \underline{\quad}$, $\cup \underline{\quad} \underline{\quad}$
itd. U nepravih stopah, koje sastoje ili iz samih
dugih ili iz samih kratkih slovakah, ravna se arza
posve po onoj stopi, město koje stoji kano: $\underline{\quad}$ — ako
stoji město: $\underline{\quad} \cup \cup$; no: — $\underline{\quad}$, ako stoji město:
 $\cup \cup \underline{\quad}$. Ako su dvě kratke slovke město jedne duge,
pèrva je kratka u arzi, kano: $\cup \cup \cup$, ako stoje
město: $\underline{\quad} \cup$; no: $\cup \cup \cup$, ako město: $\cup \underline{\quad}$.

Ako se ritam diže od teze k-arzi, zove se ra-
stućim ritmom, inače padajućim.

2. Ritam se pokazuje kadšto već u jednoj stopi,
pa ovakova se stopa zove: měrilo (*metrum*); no
kadšto se ovaj ritam pokazuje tek u dvě stope, pa
ove se zovu: dipodija, ova dipodija zovu se měri-
lom. Stih, koj sastoji iz šest daktilnih stopah, zove
se šesterostopnim (*hexameter*), no stih, koji sastoji
iz šest jambah, zove se *senarom* kadšto i *trimeter*
(troměřilni); ovako, ako svaka stopa ima svoju
glavnu arzu, kano: $\cup \underline{\quad} | \cup \underline{\quad} | \cup \underline{\quad} | \cup \underline{\quad} | \cup \underline{\quad} |$
 $\underline{\quad} \underline{\quad} |$; ovako, ako dvě stope imaju jednu arzu, kano:
 $\underline{\quad} \cup — | \cup \underline{\quad} \cup — | \cup \underline{\quad} \cup$.

Opazka. Kadšto se pred početak pravoga ritma i měrila
metne jedna ili dvě slovke (s trohejskim naglaskom), pa
ono se zove anakruza, ovo: baza.

§. 316.

Svaki stih valja čitati kano da sam stoji te kano
da se na drugi neproteže, pa zato valja na kraju sva-
koga stiha něšto postojati, ma i nebilo nikakva znaka.
No sred duljih stihovah valja malo postojati; pa to kad
u stihu čitajué postojimo, jest dvostruko: usěk
(*caesura*) i odmor (*diaeresis*). Usěk je kad se řeč

sred stope svèrši; usěka su dva: mužki i ženski. Mužki je kad se rěč sred stope za arzom svèrši, n. p.

Incidit | in Scyl | lām || quī | vult vī | tārē
Chā | rǃbdīm.

Ženski je usěk, kad se rěč sred stope i sred teze svèrši, n. p.

Obstupuit simul ipse || simul percussus Achates.

Odmor je kad se u stihu i rěč i stopa svèrši, n. p.

Dic mihi, Damoeta, cujum pecus? || An Meliboei?

U někojih su stopah usěci i odmori potrebni, pa ti se zovu: glavni usěci i glavni odmori, na drugotne se neuzima nikakov obzir.

Odatle, što valja na koncu svakoga stiha postojati, dolazi 1. da zadnja slovka svakoga stiha može biti kako se komu svidi ili kratka ili duga, pa to se zove: *anceps*, 2. da je zadnja stopa u stihu kadšto okèrhnutá; stih, komu je zadnja slovka cěla, zove se: *versus acatalectus*; ako li mu je okèrhnutá, to jest ako mu fali koja slovka, zove se: *versus catalecticus*; ako su mu ostale dvě slovke, zove se: *catalecticus in bissyllabum*, ako li jedna: *catalecticus in syllabam*.

§. 317.

Tvorec i čitajúc stihove ima několiko slobodah. Amo idu:

1. Glasnik se na koncu rěči pred drugim glasnikom ili pred **h** izbacuje, pa to se zove: elizija. To isto biva i sa **m**, n. p.

Orand (um) est, ut sit mens san (a) in corpore sano.

(valja čitati: *orand' est* ili *orandum 'st*, i *san' in*).

Ako se glasnik ovaj neizbaci, nastane hiatus, koga su se pjesnici vrlo klonili; no kadšto je dopušten.

2. Ako se slovka dočme saglasnikom, a i druga počme saglasnikom, perva postane uvěk duga, ma i bila po naravi kratka.

3. Dva bližnja glasnika u rěči stegnu se kadšto u jedan dug glasnik, pa to se zove: sinizeza, kano: *dein*, *huic*, *cui*, *dehinc*, *vehemens*.

4. **V** postaje u stihu kadšto glasnikom, n. p. *silŭāē* mĕsto: *silvae*, pa to se zove diereza.

5. Kratki dočetni glasnik dvo - ili više - slovence rěči uzima se kadšto u arzi kano dug; kano: *Pectoribŭs inhians spirantia consulit exta*. *Virg. Aen. IV. 64*.

6. Kratki spojni glasnici **i** i **u** izbacuju se kadšto i u prozi, pa ovo se zove sinkopa; n. p. *saeculum* mĕsto *saeculum*, *tegmen* mĕsto *tegumen*.

7. Kadšto uzmu pjesnici dugu slovku mĕsto kratke (*systola*) i naopako (*diastola*). To biva osobito s vlastitimi imeni, koja se inače nebi mogla u onaj stih uzeti; n. p. *Priamides* mĕsto: *Priamides*.

Opazka. Kad se stih po ritmičkih i metričkih pravilih izgovara, to se zove skandirati. No izgovarajuć spojene stihove nevalja izgovarati samo po skandiranju, nego valja paziti i na naglasak rěčih, na znakove (interpunkcije), n. p. *Ī pŭēr ātquē mĕō cītŭs* (*haec subscribe libello*), ovdĕ valja slovku u *pŭer*, *mĕō* i *cītus* ponĕšto glasom zanesti.

§. 318.

Trohajčki stihovi mĕre se po dipodijah; mĕsto svake duge slovke mogu se uzeti dvĕ kratke; na koncu svake dipodije (pred glavnom arzóm) može se mĕsto kratke slovke uzeti duga. Evo obrazca:

$$\begin{array}{cccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$$

1. Najobičniji trohaički stih jest *tetrameter catalecticus in syllabam* ili *quadratus* ili *septenarius*. Ima odmor za drugom dipodijom. Evo obrazca:

$$\text{—} \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—}$$

*Nulla vox humana constat absque septem literis.
Rite vocales vocavit quas magistra Graecia.
Ter. Maur.*

2. U Horaciju dolazi *dimeter catalecticus in syllabam* — — — | — — —, kano: *Truditur dies die (carm. II. 18. 15.)*

3. *Dimeter acatalectus cum anacrusi*, no u Horacija je peta slovka uvěk duga; evo obrazca:

$$\text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} \text{—}$$

Si fractus illabatur orbis. Hor. carm. III. 3. 7.
(Ovaj se stih zove: *Alcaicus enneasyllabus.*)

§. 319.

I jambički se stihovi měre po dipodijah; město svake duge slovke mogu se uzeti dvě kratke; na početku svake dipodije (pred glavnom arsom) može se město kratke slovke uzeti duga; evo obrazca:

$$\begin{array}{cccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$$

1. Najobičniji jambički stih jest: *trimeter acatalectus* ili *senarius*. Ima ponajviše usěk uvěk za pěrvom tezmom druge dipodije; evo obrazca:

$$\bar{=} \bar{\prime} \cup _ | \bar{=} || \bar{\prime} \cup _ | \bar{=} \bar{\prime} \cup \bar{=}$$

Quid observa | tis || auribus | fundis preces?
(*Epod. 17. 53.*)

2. *Dimeter acatalectus*; evo obrazca:

$$\cup \bar{\prime} \cup _ | \cup \bar{\prime} \cup \bar{=}$$

Ut prisca gens mortalium (*Epod. 2. 1.*)

3. *Trimeter catal. in syllabam* (s usěkom trimetra acat. Nr. 1.); evo obrazca:

$$\cup \bar{\prime} \cup _ | \cup || \bar{\prime} \cup _ | \cup \bar{\prime} \bar{=}$$

Mea renidet || in domo lacunar. (*Carm. II. 18. 1.*)

§. 320.

1. Od daktilskih stihovah najglasovitiji je *hexameter catalecticus in bisyllabum* (ponajviše eposki, zato se i zove *versus heroicus*). Město dvě kratke slovke može se uvek uzeti jedna duga, no u petoj stopi malokad. Glavna usěka ima ovaj stih tri:

a) za arzom tretje stope; evo obrazca:

$$\bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} || \cup \cup \bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} \bar{=}$$

b) za pèrvom kratkom slovkom tretje stope; evo obrazca:

$$\bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} \cup || \cup \bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} \cup$$

c) za arzom četvèrte stope ponajviše s drugotnim usěkom za arzom druge stope; evo obrazca:

$$\bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} | \cup \cup \bar{\prime} \cup \cup \bar{\prime} || \cup \cup _ \cup _ _$$

a) *Regia, crede mihi ||, res est succurrere lapsis.* *Ov. Pont. II. 9. 11.*

b) *Oderunt peccare || boni virtutis amore. Hor. epp. I. 16. 52.*

c) *Quid refert |, morbo an furtis, pereamne rapinis? Hor. sat. II. 3. 157.*

Opazke.

1. *Hexameter* sa spondejem u petoj stopi zove se *versus spondiacus (spondaicus)*; ima četvrtu stopu daktilnu a na kraju četvero-ili troslovčenu rěč. Ovi su stihovi ozbiljne turobne naravi.

Cara deum soboles; magnum Jovis incrementum. Virg. ecl. IV. 49.

I drugčije mnogo spondeah čine stih tromim, a daktilah okretnim, živahnim, kano:

Illi inter sese magna vi brachia tollunt. Virg. Geor. IV. 174.

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum. Virg. Aen. VIII. 596.

2. *Hexameter* bez navedenih usěkah nevalja, kano:

Sparsis hastis longis campus splendet et horret.

Glavni usěk valja da je ondě, gdě se smisao poněšto svěrši, n. p.

Dum vires annique sinunt, || tolerate labores,
(usěk nije za: *annique*).

- - - *Discordia tetra*

Belli ferratos postes || portasque refregit
(usěk nije za: *ferratos*).

2. Drugi daktilni stih, koj rabi samo s *hexametrom*. jest *pentameter*; a zove se tako, što mu slovke pet stopah čine. Za arzom tretje stope jest velik odmor, pa tako se taj stih děli na dvě jednake česti; zadnja čest mora sastojati iz dvě daktilne stope i jedne slovke; evo slike:

— — — — — || — — — — —

Hexameter i *pentameter* skupa zovu se *distichon*.

Najlěpši je distichon, kad se njim i smisao svèrši, n. p.

*Principiis obsta! Sero medicina paratur,
Quum mala per longas invaluere moras.*

3. *Dimeter dactylicus catalecticus in bissyllabum*, ili *versus Adonius*; město daktila nesmije se spondej uzeti; evo obrazca:

$\underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} \cup$: *Terruit urbem. Hor. carm. I. 2. 4.*

4. *Trimeter catalecticus in syllabam* ili *versus Archilochius minor*; evo obrazca:

$\underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} \cup \cup \cup$, kano: *Pulvis et umbra sumus. Hor. carm. IV. 7. 16.*

5. *Tetrameter catalecticus in bissyllabum* ili *versus Alcmanius*; evo obrazca:

$\underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} \tilde{\quad} \underline{\quad} \cup$, kano: *Ossibus et capiti inhumato. Hor. carm. I. 28. 24.*

§. 321.

Sastavljeni se stihovi zovu, u kojih ima više vèrstih ritma. Najobičnija je vèrst logaedičkih stihovah, koji su sastavljeni iz daktiličkoga i trohaičkoga ritma. Amo idu:

1. *Versus logaoedicus simpliciter dactylicus dupliciter trochaicus acatalectus* (ili *Aristophanicus* ili *Alcaicus heptasyllabus*); evo obrazca:

$\underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} \cup \underline{\quad} \cup \underline{\quad} \cup$, kano: *Temperat ora frenis. Hor. carm. I. 8. 7.*

2. *V. l. dupliciter dactylicus dupliciter trochaicus acat. (Alcaicus decasyllabus)*; evo obrazca:

$\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$, kano: *Purpurei metuunt tyranni. Hor. carm. I. 35. 12.*

3. *V. l. tetrameter dactylicus acatal. tripliciter trochaicus acat. (Archilochius major) s usěkom za tretjom arzom i s odmorom pred trohaićkom tripodijom; evo obrazca:*

$\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{1}{-}$ | $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ | $\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$

Solvitur acris hiems || grata vice || veris et Favoni. Hor. carm. I. 4. 1.

4. *V. l. simpliciter dactylicus simpliciter trochaicus acatal. cum basi (Pherecratēus); evo obrazca:*

$\frac{x}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$, kano: *Vis formosa videri. Hor. carm. IV. 13. 3.*

5. *V. l. simpliciter dactylicus dupliciter trochaicus cat. cum basi (Glyconēus); evo obrazca:*

$\frac{x}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$, kano: *Nil mortalibus arduum est. Hor. carm. I. 3. 37.*

6. *Asclepiadēus minor, simpliciter choriambicus simpliciter dactylicus dupliciter trochaicus catal. cum basi s odmorom za horijambom; evo obrazca:*

$\frac{x}{-}$ $\frac{0}{-}$ | $\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ | $\frac{1}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$ $\frac{0}{-}$

Crescentem sequitur cura pecuniam. Hor. carm. III. 16. 17.

7. *Asclepiadēus major, dupliciter choriambicus simpliciter dactylicus dupliciter*

trochaicus catal. cum basi s odmorom za svakim horijambom; evo obrazca:

$$\underline{x} - | \underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} || \underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} || \underline{\quad} \cup \cup \underline{\quad} \cup \cup$$

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat? Hor. carm. I. 18. 5.

§. 322.

U nekojih se logaedičkih stihovih baza razširi, pa odatle postaju ovi stihovi:

1. *Versus Sapphicus minor, simpliciter dactylicus dupliciter trochaicus acat.* s monometrom trohaičkim město baze; ima usěk za arzom daktila; evo obrazca:

$$- \cup - - | \underline{\quad} || \cup \cup - \cup - -$$

Integer vitae || scelerisque purus. Hor. carm. I. 22. 1.

2. *Versus Sapphicus major, simpliciter choriambicus simpliciter dactylicus acat.* s monometrom trohaičkim město baze; ima usěk za glavnom arzom horijamba i odmor za drugom arzom istoga; evo obrazca:

$$\underline{\quad} \cup - - | \underline{\quad} || \cup \cup \underline{\quad} || \underline{\quad} \cup \cup - \cup - -$$

Te deos oro || Sybarim || cur properas amando. Hor. carm. I. 3. 2.

3. *Versus Alcaicus hendecasyllabus, simpliciter dactylicus dupliciter trochaicus cum anacrusi et monometro trochaico;* ima odmor pred daktilom; evo obrazca:

$$\cup | \underline{\quad} \cup \underline{\quad} \underline{\quad} | \underline{\quad} \cup \cup - \cup \cup$$

Dulce et decorum est || pro patria mori. Hor. carm. III. 2. 13.

§. 323.

Asynarteti zovu se stihovi, koji sastoje iz dvě česti, te medju njima može biti hiat i slovka anceps. Amo idu:

1. *Versus elegiambus*, jest *Archilochius minor cum iambico dimetro acat.*; medju obe česti ima uvěk odmor; evo obrazca:

— — — — — || — — — — —

Desinet imparibus || certare submotus pudor.
Hor. *Epod. II. XI. 18.*

2. *Versus iambelegus* jest s prijašnjim posve jednak samo naopako; evo obrazca:

— — — — — || — — — — —

Levare diris pectora || sollicitudinibus. Hor.
Epod. 13. 12.

§. 324.

Više putah složé se dva stiha u čelost, pa ovo se zove: sastavljanje dističko; ako se više od dva stiha u čelost složé, zove se katica (strophe).

Od dističkoga sastavljanja imaju u Horacija ovi priměri:

1. *Metrum Asclepiadeum secundum*, jest *Glyconeus* i *Asclepiadeus minor*. Hor. *carm. I. 3; 13; 19; 36. II. 9; 15; 19; 24; 25; 28. IV. 1; 3.*

2. *Metrum Sapphicum majus*, jest *Aristophanicus* i *Sapphicus major*. Hor. *carm. I. 8.*

3. *Metrum Archilochium primum*, jest *hexameter* i *Archilochius minor*. Hor. *carm. IV. 7.*

4. *Metrum Archilochium secundum*, jest hexameter i iambelegus. Hor. Epod. 13.

5. *Metrum Archilochium tertium*, jest senarius i elegiambus. Hor. Epod. 11.

6. *Metrum Archilochium quartum*, jest Archilochius major i trimeter iambicus catal. Hor. carm. I. 4.

7. *Metrum iambicum secundum*, jest iambicus senarius i iambicus dimeter acat. Hor. Epod. 1—10.

8. *Metrum pythiambicum primum*, jest hexameter i dimeter iambicus acat. Hor. Epod. 14. 15.

9. *Metrum pythiambicum secundum*, jest hexameter i trimeter iamb. acat. Hor. Ep. 16.

10. *Metrum Alcmanium*, jest hexameter i Alcmanius. Hor. carm. I. 7. 28. Epod. 12.

11. *Metrum Hipponactēum ili trochaicum*, jest trimeter trochaicus catal. i trimeter iamb. catal. Hor. carm. II. 18.

§. 325.

Kitice imaju u Hor acija ove:

1. *Metrum Asclepiadeum tertium*, jest δίωλον τετράστροφον, jest trostruki *Asclepiadeus minor* i *Glyconeus*.

Lucem redde tuae, Dux bone, patriae:

Instar veris enim vultus ubi tuus

Affulsit, populo gratior it dies,

Et soles melius nitent. Hor. carm. IV. 5. 5.

Hor. carm. I. 6; 15; 24; 33. II. 12; III. 10; 16. IV. 5; 12.

2. *Metrum Asclepiadeum quartum*, jest τρίωλον τετράστροφον, sastoji iz dva *Asclepiadeis minoribus*, iz *Pherecreatea* i *Glyconeas*.

Dianam tenerae dicite virgines;

Intonsum pueri dicite Cynthium:

Latonamque supremo

Dilectam penitus Jovi. Hor. carm. I. 21.

Hor. carm. I. 5; 14; 21; 23. III. 7; 13. IV. 13.

3. *Stropha Sapphica*, δίκωλος τετράστροφος, sastoji iz dva *versibus Sapphicis minoribus* i *Adonio*.

Integer vitae scelerisque purus

Non eget Mauris jaculis, neque arcu,

Nec venenatis gravida sagittis,

Fusce, pharetra. Hor. carm. I. 22.

Hor. carm. I. 2; 10; 12; 20; 22; 25; 30; 32; 38.

II. 2; 4; 6; 8; 10; 16. III. 8; 11; 14; 18; 20;

22; 27. IV. 2; 6; 11. Carmen saeculare.

4. *Stropha Alcaica*, τρίκωλος τετράστροφος. Sastoji iz dva *Alcaicis hendecasyllabis*, iz jednoga *Alcaico enneasyllabo*, i iz jednoga *Alcaico decasyllabo*.

Nātis in usum laetitiae scyphis

Pugnare Thracum est; tollite barbarum

Morem verecundumque Bacchum

Sanguineis prohibete rixis. Hor. carm. I. 17.

Hor. carm. I. 9; 16; 17; 26; 27; 29; 31; 34; 35;

37. II. 1; 3; 5; 7; 9; 11; 13; 14; 15; 17; 19;

20. III. 1; 2; 3; 4; 5; 6; 17; 21; 23; 26; 29.

IV. 4; 9; 15; 17.

Glava 57.

R i m s k i k o l e d a r.

§. 326.

1. Měseci se u Rimljanah zvađu onako, kano što ih mi danas po latinskom jeziku zovemo, samo

što su *Julius* i *Augustus* prije Augusta zvali *Quintilis* i *Sextilis*.

2. Rimljani zvalu tri dana u mēsecu osobitim imenom: *Kalendae*, *Idus* i *Nonae*. Brojeć ostale dane nisu brojili, koj je dan mēseca, nego koji je od bližnjih *Kalendah*, *Idah* i *Nonah*. Uza to su se brojili i dani od koga — do koga tako, da n. p. od 4. do 7. po rimskom načinu ima četiri dana.

Kalendae (K. Kal.) su svaki pērvi dan svakoga mēseca. *Idus* su u mēsocih *Marcu*, *Maju*, *Juliju* i *Oktobru* (*Marmajulok*), 15., a u ostalih mēsecih 13. — *Nonae* su u navedenih mēsecih 7. a u ostalih 5.

3. Dan prije *Kalendah*, *Nonah* i *Idah* zvalu *pridie* (c. acc.); dakle: *pridie Kal. Januarias* (malokad *Januarii*) = 31. Decembra; *pridie Nonas Apriles* = 4. Aprila; *pridie Idus Septembres* = 12. Septembra. Drugi dan od *Kalendah*, *Nonah* i *Idah*, zove se: *dies tertius ante Kalendas, Nonas, Idus*. Pišué su ta imena Rimljani ovako pokratjivali: III. Kal. Jan. = 30. Decembra; V. Id. Mart. = 11. Marca; ili: *ante diem duodecimum Kalendas Octobres* (a. d. XII. Kal. Oct.). Sve ove reči smatraju se često kano jedna, te se pred nje metju razni predlozi: *in, ex*; n. p. *Caedem optimatum consutisti in ante diem quintum Kalendas Novembres*. *Cic. Cat. I. 3.*

4. Hoteć dakle brojiti rimske dane po našem načinu, valja brojiti natrag od rečena osobito imenovana tri dana, to jest od *Kalendah*, *Nonah* i *Idah*. Ako se traži dan od *Kalendah*, valja po naški uzeti dva dana manje nego što rimski broj naznačuje, kod *Nonah* i *Idah* jedan dan manje, pa valja od rečenoga dana natrag brojiti; n. p. VIII. a. d. Kal. Feb., dva manje jest 6, 6 od 31 ostane 25; dakle 25. jest VIII. a. Kal. Feb.; — V. a. Id. Mart., jedan manje

jest 4, 4 od 15 ostaje 11; 11. dakle jest V. a. I. Mar. — III. a. N. Mar. jedan manje jest 2, 2 od 7 ostane 5, 5. je dakle III. a. N. Mar.

Opazke.

1. Rimljani su brojili dane i po blagdanih, kano: *Terminalibus* = 23. *Februara*; *ante diem quintum Terminalia* = 19. *Februara*. *Cic. Att. VI. 1, 1.*
2. I prestupne godine imao je Februar 28 danah, premda ih je zbilja imao 29; jer su 24. i 25. brojili kano jedan dan, pa 24. se je zvao: a. d. VI. Kal. Mart. a 25: a. d. *bissextum* Kal. Mart. zato je a. d. VII. Kal. Mart. uvěk 23. itd.

Glava 58.

Rimska vaga, novci i mēre.

§. 327.

Rimski funt (*libra, pondo*) imao je 18 lotih $2\frac{3}{4}$ kv. po našoj vazi; govorilo se je i *bilibra ili duapondo*, dva funta, i *selibra*, pol funta. Kano čelost zvao se je funt *as*, te se je dělilo na 12 jednakih čestih: *uncia* = $\frac{1}{12}$; *sextans* = $\frac{1}{6}$; *quadrans* = $\frac{1}{4}$; *triens* = $\frac{1}{3}$; *quincunx* = $\frac{5}{12}$; *semis* = $\frac{1}{2}$; *septunx* = $\frac{7}{12}$; *bes (bessis)* = $\frac{2}{3}$; *dodrans* = $\frac{3}{4}$; *dextans* = $\frac{5}{6}$; *deunx* = $\frac{11}{12}$.

Opazke.

1. *Uncia* se je dělila na 2 *semiuncias*, na 3 *duellas*, 4 *sicilicos*, 6 *sextulas*, 24 *scrupula ili scripula*.
2. Sastavljenici od *as* jesu: *tressis* = 3 *as*; *decussis* = 10 *as*; *centussis* = 100 *as*. — *Sescuncia* = $1\frac{1}{2}$ *unciae*.

§. 328.

1. U staro su doba imali Rimljani samo *bakrene* novce (*aes, aeris*), te su računali na funte (*asses*). Brojilo se je: *asses duo, tres* itd; kod više hiljadah izostavljala se je reč *asses*, te se je dodavalo *aeris: centum millia aeris* = 100.000 funtih bakra. Liv. I. 43. Ovakovi *asses librales* nosili su po prilici 73 novčića austrij. vrednote, tek kašnje, kad se je srebèrni novac jače uveo, kovali su *asse* manje; oko g. 260. po Is. bijahu *asses sextantarii* kovani = $11 \frac{5}{7}$ novč.; oko g. 217. po Is. *asses unciales* = $5 \frac{6}{7}$ novč.; oko g. 191. p. Isuk. *asses semiunciales* = $2 \frac{1}{2}$ novč.

2. Pošto su se uveli srebèrni novci (g. 268. p. Is.), brojili su se novci po sestercih. *Sestertius* bijaše srebèrn novac = $2 \frac{1}{2}$ *as* (zato se je sesterc bilježio: HS, postalo od LLS = *libra libra semis*, nosi naših $7 \frac{3}{7}$ novč.). Dva sesterca = *quinario*; dva *quinaria* = *denario* (10 *asses*) = $29 \frac{27}{28}$ novč. Dakle 1000 *sestertii* = 75 for. $\frac{1}{2}$ novč. — O zlatnih novcih ima prije carevah slabo govora; bijaše *aureus* (*nummus*) = 25 denarah = 7 for. $50 \frac{3}{4}$ novč.; kašnje za carevah zvao se je *solidus*, al je sve to većma gubio cènu i lèpotu; za Konstantina vrèdio je 4 for. $49 \frac{3}{4}$ novč.

3. Navodeć velike svote novacah računalo se je takodjer po sestercih. Hiljada sestercah zove se *mille sestertii* ili čestje *mille sestertium* (gen. viš. kano *mille passuum*); 2000 sestercah = *duo millia sestertium* itd. No bèrzo se je uveo osobiti samostavnik *sestertium* (gen. *i. sr.*), kojim se je naznačivala svota od 1000 sestercah; s toga se je govorilo: *duo sestertia* = *duo millia sestertium* itd., al ovako brojeć uzimali su se razredni brojnici: *bina sestertia, centena sestertia* (= 100.000 sestercah) itd. do 999.000 sestercah = *nongena nonagena novena sestertia*; nekoliko stotinah još dodaje se

ovakovu broju sa *et*; n. p. *nongena nonagena novena sestertia et sestertii ducenti quadraginta tres* = 999.243 sestercach.

Miliun sestercach veli se *decies centena millia sestertium* (gen. viš. od *sestertius*), 2,000.000 = *vicies c. m. sest.* itd. Al običnije se je uzimao samostavnik *sestertium* u jednobroju s brojničkim prislovi naznačujući 100.000 sestercach; dakle *sestertium decies* = 1,000.000; *sestertium vicies* = 2,000.000 itd.; n. p. *Sestertium decies numeratum est. Cic. Verr. II. 7.* Kad je smisao dovoljno naznačivao broj novacah, metao se sam brojnički prislov, n. p. *Illa dissipatio pecuniae publicae ferenda nullo modo est, per quam Antonius septies millies avertit* (t. j. *sestertium* = 700 miliunah sestercach) *Cic. Phil. V. 4.*

Opazka. Da se gèrčka vaga i novci s rimskimi uzporede, neka stoji ovo: Atički *talenat* jednak je 80 rimskih funtih; talenat ima 60 minah, mina 100 drahmah. Ista se imena uzimaju i za novce. Atička drahma (= 6 obolah) bila je nešto jača nego rimski denar, po prilici $4\frac{1}{2}$ sestercach ili $33\frac{19}{28}$ novč.; mina je dakle bila jednaka 450 sestercach ili 33 for. 74 novč.; talenat je nosio po prilici 27.000 sestercach ili 2024 for. $99\frac{1}{2}$ novč.

§. 329.

Rimske měre dužine bijahu: *pes*, stopa, 5 liniah manja nego gèrčka, a gotovo 8 liniah manja nego naša stopa: stopa se je dělila ili na 12 uncijah (§. 327) ili na 16 palacah (*δρακτύλους*). Zatim: *semipes* = $\frac{1}{2}$ stope; *palmus* (*πалаιστή*), šaka = 4 palca ili $\frac{1}{2}$ stope, no kašnje = *pednju*, t. j. = $\frac{3}{4}$ stope; *palmipes* = $1\frac{1}{4}$ stope (t. j. stopa i šaka); *cubitus*, lakat = $1\frac{1}{2}$ stope; *passus*, korak = 5 stopah; *decempeda* = 10 stopah; *actus* = 12 decempedah = 120 stopah. Na

cestah stajao je svakih 1000 korakah kamen (*lapis*), pa ta je daljina rimska milja (*mille passuum*); dakle 5000 rimsk. stopah iznosi zemljopisnu milju.

Opazka. Gèrcke mēre dužine: *Stadium* (στάδιον) čini 125 rim. korakah ili 625 rim. stopah = 600 gèrčkih stopah; jest dakle osmina rim. milje a četèrdesetina zemljopisne milje.

§. 330.

Druge rimske mēre: *jugerum*, četvorinasta mēra od 340 stopah u dužini a 120 stop. u širini (rēdko: *actus duplicatus*); *actus minimus* = 120 stopah u dužini a 4 stop. u širini; *actus quadratus* = 120 stop. u dužini i širini.

Kockovna ili šestornjačna mēra uzimala se je za tekućine: *amphora* ili *quadrantal*, šestornjačna stopa; *amphora* nosi 2 *urnas* ili 3 *modios*, 8 *congios*, 48 *sextarios*, 96 *heminas*, 192 *quartarios*, 576 *cyathos*. Najveća mēra za tekućine bijaše *culeus*, mēh = 20 *amphora* h. Najobičnija mēra bijaše *sextarius* = 0·4045 bečke mērače. pa buduć da se je dělilo na 12 čestih (*cyathos*), česti su mu zvali kano i kod *assa* (§. 327); n. p. *sextans vini* = $\frac{1}{6}$ *sextarii* vina itd.

Opazka. Gèrcke mēre: *μετρητής*, *metrēta*, i *κάδος*, *cadus* = po prilici $1\frac{1}{2}$ *amphore*. *Metretes* se dělilo na 12 *χοῦς* i na 144 *κοτύλας*; dakle *κοτύλη* = $\frac{1}{2}$ *sextaria*.

Za suhe stvari uzimahu se malone ista imena; najobičnija je ipak mēra *modius* = $\frac{1}{3}$ *amphore* = 16 *sextaria* h. Šest je modijah = gèrč. *medimnu* (μέδιμνος) = 0·1396 bečkih mērovah ili gotovo 9 malih bečk. mērićicah.

Glava 59.

Kratice (*notae ili compendia scripturae*).

§. 331.

1. Imena. *A. Aulus.* — *App. Appius.* — *C. ili G. Cajus ili bolje Gajus.* — *Cn. ili Gn. Cnaeus ili Gnaeus ili Cnaejus.* — *D. Decimus.* — *K. Caeso.* — *L. Lucius.* — *M. Marcus.* — *M. Manius.* — *Mam. Mamercus.* — *N. ili Num. Numerius.* — *P. Publius.* — *Q. ili Qu. Quintus.* — *S. ili Sex. Sextus.* — *Ser. Servius.* — *T. Titus.* — *Ti. ili Tib. Tiberius.*

2. Poslovne kratice: *A. d. ante diem.* — *Aed. Aedilis.* — *C. Cal. ili Kal. Kalendae.* — *Cos. Consul.* — *Coss. Consules.* — *Des. designatus.* — *D. Divus.* — *Eq. Rom. Eques Romanus.* — *F. filius.* — *Id. Idus.* — *Imp. Imperator.* — *Leg. Legatus ili legio.* — *N. Nepos.* — *Non. Nonae.* — *O. M. Optimus Maximus.* — *P. C. Patres conscripti.* — *P. R. Populus Romanus.* — *Pr. Praetor.* — *Praef. Praefectus.* — *Proc. Proconsul.* — *Pont. Max. Pontifex Maximus.* — *Quir. Quirites.* — *Resp. Respublica.* — *S. Senatus* — *S. C. Senatus consultum.* — *Tr. Pl. Tribunus plebis.* — *S. P. Q. R. Senatus populusque Romanus.* — *Q. B. F. F. S. Quod bonum faustum felixque sit.*

3. U listovih. *S. Salutem.* — *S. P. ili S. D. ili S. P. D. Salutem plurimam, ili salutem dicit, ili salutem plurimam dicit.* — *S. V. B. E. E. V. Si vales, bene est, ego valeo.* — *S. V. V. B. E. E. V. Si vos valetis itd.* — *D. Data.*

4. Različite kratice ponajviše kašnjih vremenah. *A. anno.* — *a. c. anni currentis* (ili *abl.*). — *a. pr. anni praeteriti.* — *A. M. anno mundi.* — *A. u. c. anno urbis conditae.* — *A. Chr. anno Christi.* — *a. Chr. ante Christum.* — *B. M. bene merenti.* — *Dn. Dominus.* — *D. D. dono dedit.* — *D. D. D. Dono dedit dicavit.* — *D. M. Diis Manibus.* — *D. S. de suo.* — *D. S. P. P. de sua pecunia posuit.* — *F. C. faciendum curavit.* — *Ictus. Jureconsultus.* — *L. M. libens merito.* — *L. S. loco sigilli.* — *M. S. manuscriptus (liber).* — *c. caput.* — *cf. confer ili conferatur.* — *i. e. id est.* — *L. loco (h. l. hoc loco); l. c. ili l. l. loco citato ili loco laudato.* — *p. ili pag. pagina.* — *sc. ili scil. scilicet.* — *sq. ili seq. sequens.* — *sqq. sequentes.* — *v. versus.* — *v. ili vid. vide ili videatur.*

K a z a l o.

(Brojevi naznačuju paragrafe i opazke.)

A.

Ablat. 3. skl. 17.

- s predlozi 104. 105.
- s imeni gradovah 135.
- sredstva 161.
- čene 162.
- nagrade i kazne 163.
- načina 164.
- uzroka 165.
- stezanja 166.
- města 172.
- vremena 173.
- prispodobe 174.
- měre 175.
- s glagolji obilja i pomanjkanja 167.
- s glagolji razstati, udaljiti, uzdržati, odvratiti 170.
- s glagoljem *esse* svojstva 171.
- s pridavnici 167.
- absolutni 293 — 295.
- — s dionikom 293.
- — s imeni bez dionika 294.
- — u niječnih izrekah 295 o abl. absol. vidi
Dionici.

abdere 176.

admonere 133.

adsper qn 145.

adveñi re 176.

aequo 128.

aequiparo 128.

afficere 167.

akuzativ s predlozi 104. 105.

— s glagolji prelaznimi 127.

— s glag. učiniti, imenovati, izabrati itd. 130.

— s glag. celare, docere 131.

— s glag. tražiti, pitati, prositi 132.

akuzativ vremena i prostora 134.

— s imeni gradovah 135.

— s uzklíci 136.

— acc. e. inf. 137, 260 — 264 (vidi: neopreděljeni).

— pěsnički 139.

alienus 170.

aliquis 191.

alius 193.

alter 57, 193.

ambo 192.

antequam 233.

atribut 120, 121.

B.

Brojnici 44.

— glavni 45.

— redni 46.

— dělni 47.

— množni 48.

— rozměrní 49.

— prislovni 50.

— opazke 51.

C.

Cavere 145.

celare 131.

circumdare 145.

circumfundere 145.

cogere 176.

collocare 176.

congregare 176.

consulere 145.

convenire 145, 176.

Č.

Čestice 92.

— niječne 112.

— niječne dvě 113.

— jestne podvostručene 114.

D.

Dativ svěrho 140.

— koristi 141.

— s pridavnici 142.

— s glagolji: koristiti, škoditi, dopasti se, sklon biti, zapovědati, slušati 143.

— s glagolji sastavljenimi s predlozi 144.

— s glagolji těrnými 146.

— s glagoljem *esse* 147.

Dativ cilja 148.

decet, dedecet 129.

defendere 170.

deficio 128.

defugio-subterfugio 128.

dignor 169.

dionici

— značenje i poraba 279 — 286.

— mjesto odnosne izreke 287.

— mjesto veznikah: *quum, quia, dum* itd. 288.

— mjesto *et* 289.

— prošloga tjeprnoga i budućega tjeprn. 290.

— budućega tvornoga 291.

— budućega tjeprnoga 292.

— kano abl. absl. 293.

docere 131.

donare 145.

donec 232.

dum 227, 230.

dummodo 227.

E.

Epitet 120.

esse-sprezanje 65.

— s dativom 147.

— s genitivom 158.

— s ablativom 171.

F.

Fieri 158.

fruor 169.

fungor 169.

G.

Genitiv s imeni gradovah 135.

— nadopunjenja 149.

— subjektivni 149.

— objektivni 150.

— svojstva 151.

— partitivni 152.

— s pridavnici 153.

— s dionici sadanjega 154.

— s glagolji: sjetiti, zaboraviti 155.

— s glagolji, kojim se doda čena 156.

Genitiv s glagolji: potvoriti, tužiti, osvědčiti, odsuditi, řešiti 157.
gerundiji 297 — 305.

— genit. 299, 301.

— dat. 302.

— akuz. 303.

— abl. 304.

gerundiv 305.

glagolj:

— děljenje 58 — 60.

— sprezanje 61 — 64.

— děljenje vremenah 194, 195.

— značenje vremenah u hlavnih izrekah 196.

— poraba vremenah u ovisnih izrekah 199 — 205.

III.

Haberi 158.

hic 188.

hortor 133.

I.

Ille, a, ud 187.

imitari 128.

impertire 145.

incumbere 145.

indigere 167.

induere 145.

inspergere 145.

interdicere 167.

interest 159.

ipse, a, um 186.

is, ea, id 187, 189.

izbor vremenah u ovisnih izrekah 199 — 205.

izrekah děljenje 108.

K.

Kitice 325.

koledar rimski 326.

kratice imenah itd. rimskih 331.

L.

Laborare 165.

licet 229, 111.

M.

- Manet* 145.
 měre dužine 329, 330.
mille, millia 184.
miseret 129.
monere 133, 158.

N.

- Načini 206.
 — pokazni 209, 210.
 — vezni 211 — 247 (vid. vezni).
 — zapovědni 247 — 251.
 naglasak 313.
 ne 266 — 268.
 nedum 228.
 neopreděljeni 252.
 — u těrpnom 255.
 — u pogodbeniích izrekah 254, 213, 5.
 — budućega tvornoga i těrpnoga 255.
 — s imenom u akuz. 256.
 — kano samostavnik u nom. i akuz. 257.
 — kano objekt 258.
 — kano acc. c. inf. 259.
 — — — kano subjekt 260.
 — — — kano objekt 261.
 — — — s dva akuz. 261.
 — — — s glagolji hotjenja 261.
 — — — kad tumači 262.
 — — — čudjenja ili žalosti 263.
 — — — s těrpnimi glagolji 264.
 — — — sa posse 264.
 neupravni govor 273 — 278.
neuter 57, 192.
nihili non facio 156, 1.
nitor 169.
 nominativ 125.
 novei rimski 328.
nuntiare 176.

O.

- Opus esse* 168.
 odmor 316.

Piget, poenitet, pudet 129.

pokazni 209 — 210.

ponere 176.

predikat 117, 118.

predlozi 103 — 107.

— razstavní 104, 105.

— u sastavljanju 106.

— nerazstavní 107.

pridavnik:

— nepravilni 33.

— sklanjanje 32.

— stupnjevanje 34.

— stupnjevanje nepravilno 35.

— stupnjevanje opisno 36.

— město samostavnika 177.

— město naših prislovah 179, 180.

— město naših samostavnikah 181.

priděvak 120, 122.

prislovi 94 — 96.

— vremeni 94.

— městni 95.

— načini 96.

— padežni 102.

— stupnjevanje 97.

priusquam 233.

prohibere 170.

prospicere 145.

prošlo nepravilno 73.

putare 148.

Quamvis 111, 229.

quasi 226.

quidam 57, 191.

quin 223, 224.

quis 191.

quispiam 191.

quisque 192.

quo 222.

quoad 231.

- quod-uzrok* 270.
 — *sud* 271.
 — *tumači* 272.
quominus 225.
quum 224.

R.

- Rěčoslovlje 1.
refert 159.
ritam 315.

S.

- Samostavnika děljenje 3.
 Sastavljanje samostavnikah 31.
 — pridavnikah 43.
 — glagoljah 91.
 — prislovah 101.
 — dističko 324.
sector 128.
sequor 128.
 skladnja 116.
 sklanjanje 8. i slěd.
 slobode pěsničke 317.
 slovkoměrje 309 — 312.
 — glasnikah 309.
 — osnovnih glasnikah 310.
 — dočetakah 311.
 — po položaju 312.
 spol samostavnikah 4 — 7.
 — — I. sklanj. 12.
 — — II. sklanj. 14.
 — — III. sklanj. 19, 20.
 — — IV. sklanj. 23.
 — — V. sklanj. 25.
 sprega tvornih glag. 67.
 — těrpnih glag. 68.
 — odložnih glag. 69.
 — opisna 72.
 — glagoljah nepravilnih 74 — 80.
 — glagolja *possum* 74.
 — — *edo* 75.
 — — *fero* 76.
 — — *volo, nolo, malo* 77.
 — — *eo* 78.

sprega glagolja *queo* 79.

— — *fo* 80.

— glagoljah neosobnih 87.

— — manjkavih 81 — 86.

— glagolja *coepi, meminī, odi* 82.

— — *ajo* 83.

— — *inquam* 84.

— — *fari* 85.

— — *ave, salve, vale* 86.

Stih kano cělost 316.

— trohaički 318.

— jambički 319.

— daktilički 320.

— sastavljeni 321.

— logaedički 322.

— asynarteti 323.

stihotvorstvo 314 — 325.

stope pěsničke 314.

stupnji drugi 182.

— tretji 183.

subjekt 117.

— ah više 219.

supersedere 145.

supin nepravilni 73.

— na um 306, 307.

— na u 308.

T.

Taedet 129.

timere 145.

U.

Ullus 191, 57.

umetak 115.

ut 266 — 268.

— posłědice 266.

— naměra itd. 267.

— tumači 268.

uter 192, 57.

uterque 192, 57.

utor 169.

usěk 316.

V.

Vaga rimska 327.

venit mihi in mentem 155.

vescor 169.

vezni 211.

— u obće 212.

— u pogodbenih izrekah 213.

— prošloga i sadanjega 214.

— dvojni 215.

— dopustni 216.

— optativni 217.

— zapovédni 218.

— sa *ut i ne* 266 — 268.

— sa *quo* 222.

— sa *quin* 223, 224.

— sa *quominus* 225.

— sa *quasi* itd. 226.

— sa *dummodo ne* itd. 227.

— sa *nedum* 228.

— sa *quamvis, licet* 111, 229.

— sa *dum* 230.

— sa *quoad* 231.

— sa *donec* 232.

— sa *antequam* i *priusquam* 233.

— sa *quum* 234.

— u odnosnih izrekah 235 — 242.

— u neupravnih pitanjih 243.

— sa *quod* 269.

— u neupravnom govoru 275.

veznici 108 — 114.

— uzporedni 110.

— spojni 110. I.

— razstavni 110. II.

— protivni 110. III.

— uzročni 110. IV.

— zaključni 110. V.

— podredni 111.

— městni 111. I.

— vremeni 111. II.

— pogodbeni 111. III.

— uzročni 111. IV.

— dopustni 111. V.

veznici naměrní 111. VI.

— poslední 111. VII.

— prisposobní 111. VIII.

— upitní 111. IX.

višebroj město našega jednobroja 124.

vokativ 126.

Z.

Zaimena 52.

— osobna 53.

— povratna 53, 185.

— pokazna 54, 123.

— upitna 55.

— odnosna 56, 123.

— neopreděljena 57.

— odnosna město koga drugoga našega načina 190.

H 43 88

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: July 2006

Preservation Technologies

A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

